

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XXIX

Onomàstica de l'antic terme de la Mussara

RAMON AMIGÓ I ANGLÈS

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Onomàstica de l'antic
terme de la Mussara

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XXIX

Onomàstica de l'antic terme de la Mussara

RAMON AMIGÓ I ANGLÈS

Barcelona, 2019

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Amigó i Anglès, Ramon, 1925-2011, autor

[Topònims del terme municipal i del poble de la Mussara]

Onomàstica de l'antic terme de la Mussara. — Primera edició. —

(Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 29)

Nova versió d'Els Topònims del terme municipal i del poble de la Mussara. — Bibliografia

ISBN 9788499654829

I. Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica II. Títol

III. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 29

1. Topònims — Catalunya — Mussara 2. Noms de persona catalans — Catalunya — Mussara

81'373.21(460.23 CaB Mussara)

811.134.1'373.23(460.23 CaB Mussara)

Aquesta publicació compta amb el suport de l'Obra Social "la Caixa"

© Ramon Amigó i Anglès

© 2019, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: setembre del 2019

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta: Azcunce | Ventura

Compost per Fotoletra, SA

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-482-9

Dipòsit Legal: B 20172-2019

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Taula

PREFACI	7
INTRODUCCIÓ	9
El terme	9
El nom del terme	10
Les comunicacions	12
La demografia	12
Interrelacions de veïnatge	13
La hidrologia	15
El clima	15
L'Administració	15
Petites rivalitats	16
Les cases del poble	16
Denominacions preses de vegetals	17
Denominacions preses d'animals	18
Els castellanismes	18
Els cognoms més abundants	19
Els prenomns predominants	19
Els cingles i les cingles	20
Els cinglalls	20
Els clots i les clotades	21
Els fondos	21
Els racons	21
Els graus i els pujadors	21
Els costers i les costes	21
Les puntes	21
Les llosanques	22
Les eres	22
Les fonts i les cisternes	22
Els masos	22
La Sentència de 1496	23

Llocs de fora terme, molt visibles	24
Fonts d'informació	24
FONTS DOCUMENTALS	29
Arxius	29
Manuscrits	29
Bibliografia impresa	30
MAPES	33
LLISTA DE NOMS	37
APÈNDIXS	209
I. Partides de terra	209
II. Cognoms	209
III. Renoms	210
IV. Poblacions properes	210
V. Indrets singularitzats	210

Prefaci

Aquesta nova versió de l'*Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* apareix finalment vuit anys després de la mort de Ramon Amigó i correspon al text que ell mateix va acabar d'enllestir l'any 2010. Com explica en la «Introducció», presenta molt pocs canvis respecte de la primera versió —publicada el 1963 amb el títol *Els topònims del terme municipal i del poble de la Mussara*—, uns canvis que se centren fonamentalment en una nova ordenació del corpus onomàstic, ara alfabètica, mentre que el treball anterior havia estat organitzat temàticament, un sistema que Ramon Amigó va seguir fins a l'inventari *Noms de lloc i de persona del terme de Prades* (1985).

El treball present és una mostra més del seu mestratge, plenament vigent, i al mateix temps també és un merescut homenatge a la persona, entranyable i rigorosa, i a la seva magnífica tasca, però també als seus paisatges, que retrobem aquí amb l'especial estima que sentia per la Mussara, a la qual va tornar una vegada i una altra, tant en els seus treballs com personalment.

JOAN ANTON RABELLA
Oficina d'Onomàstica

Introducció

Per a aquesta segona presentació de l'onomàstica de la Mussara, hem pogut consultar bibliografia que l'any 1963, el de la primera edició, encara no havia estat publicada, tal com la majoria dels llibres que s'anoten a «Bibliografia impresa». Tampoc no s'havia vist la Sentència de 1496. L'examen d'aquests papers ha permès d'incorporar en aquesta nova redacció uns quants cognoms i alguns noms de masos. Altrament, el contingut no s'ha modificat, tret d'algun retoc minúscul, intranscendent. S'ha reestructurat, això sí, la presentació dels materials, ara oferts per ordre alfabètic, com si fos un diccionari, i no per temes, com s'havia fet inicialment, seguint llavors les recomanacions de les màximes autoritats acadèmiques d'aquella època. I s'hi ha afegit aquesta «Introducció» que, en alguna part, recull informacions, poc o molt reelaborades, que ja figuraven al llibre de 1963. A més, s'utilitza l'alfabet fonètic internacional per a transcriure la pronunciació dels noms. L'any 1963 s'havien transcrit utilitzant un sistema convencional simplificat seguint les normes de notació fonètica dels noms establertes per Joan Coromines i Enric Ribas, novament publicades com a apèndix al recull de la Riba (Josep Iglésies, *La Riba (terme municipal i parroquial)*, Barcelona, IEC, 1953). Ara, ens limitem a reproduir les transcripcions que constaven a l'edició de 1963.

No s'hi observen gaires castellanismes. Les paraules que s'hi consideren van posades entre cometes.

EL TERME

El terme de la Mussara és enclavat oficialment al Baix Camp, al partit judicial de Reus, a la zona econòmicament dominada per aquesta ciutat. Això no obstant, els mussarencs no es consideren gaire habitants del Camp, que veuen amplement

estès fins a la mar des del peu de les altes cingleres que els sostenen. Quan parlen del Camp, en parlen com d'una cosa que no els és pròpia: «a baix, al Camp».

Les terres de la Mussara ocupen un bocí de l'extrem meridional del massís conegut per *Muntanyes de Prades*. Té una extensió territorial valorada en 1.659 hectàrees, 37 àrees i 50 m², distribuïts en un 7,5 % de terreny conreable, 4 % de bosc d'alzines, 21 % de bosc de pins, 33 % de botjar, 31,5 % de pedra i 3 % ocupat per camins i carreteres, segons les dades facilitades, per a l'edició de 1963, pel secretari de l'Ajuntament de la Mussara, resident a Vilaplana. És, doncs, un terme amb escassos mitjans per a produir riquesa. A aquesta penúria econòmica ja al·ludeix la corrandà recollida per J. d'Alió (*Butlletí de l'Agrupació Excursionista*, Reus, any II, febrer 1916, p. 137), que diu: «Mare, badejo, badejo, / que la tonyina va cara; / les xiques de la Mussara / no es poden casar, per ara».

El terme està en contacte pel sud amb el de Vilaplana i amb dos petits sectors del de l'Aleixar; per l'est, amb el de l'Albiol; pel nord-nord-est, amb el de Montral i Capafonts; pel nord-oest, amb el de la Febró; per ponent, amb el d'Arbolí, i encara toca amb el d'Alforja per l'extrem sud-oest.

El perímetre del terme té la part més baixa pels volts dels 700 m d'altitud, al sector de la cova dels Matxos i entre cal Puço del Cingle i la rasa de l'Esquerrer. Després, sempre supera els 800 m d'altitud i, moltes vegades, els 900 m, i té diversos punts per damunt dels 1.000 m: el puig Pelat, a 1.075 m; la creu Trencada, a 1.028 m; la serra d'en Garcia, a 1.035 m, i la punta de la Fita Vella, a 1.018 m. Altres llocs eminents a l'interior del perímetre del territori són la Torre (1.054 m) i el serret de Cantacorbs (1.047 m). És, doncs, de conjunt, una plataforma considerablement enlairada.

Les distàncies màximes en línia recta planimètrica són d'uns 8.500 m en direcció SO-NE (de la rasa de l'Esquerrer, a ponent, a la serra del Pou, a l'extrem oriental) i d'uns 4.300 m en direcció NO-SE (de la creu Trencada a la Trona).

EL NOM DEL TERME

El nom *Mussara/Almussara* no és ni freqüent ni únic a Catalunya. El portava igual una antiga quadra del municipi de Torrelles de Foix (Alt Penedès), a la vora esquerra del riu de Foix. En parla OnCat. (Joan Coromines *et al.*, *Onomasticon Cataloniae*, Barcelona, Curial, 1989-1997), v, 432a5 i s., que en troba notícia l'any 1143 («in parr. Sti. Cucuphatis de Musçarra») i altres anys d'aquest mateix segle XII. Jueus XIV alterna *Almuçara* amb *Almuçaria* i *Almuçarie*. Al municipi de Monistrol de Calders, hi ha notícia de «Capella de St. Pere de Musarra», «hereu del Mas Musarra», «Capella de Sant Pere del Mas Mussarra» i «Capella de Mussarra», entre 1690 i 1699 (citacions del *Llibre de visita de Sant Feliu de Monistrol de Calders*). OnCat. també troba un llogaret d'aquest nom a la Ribagorça, a ponent de

Lasquarri. El recull onomàstic *Municipio de Lascurarre*, de Jesús Vázquez Obrador i altres (Lleida, Milenio, 2002), anota «Almuzara, calle» i explica que el nom procedeix del cognom, arrelat a la vila almenys des del segle XVIII, quan Mariano Almuzara era regidor, l'any 1787. Val a dir que «Petri Rog de Almuzara mariti predicte Armessen» firma com a testimoni en un document de Poblet de l'any 1203 (*Cartulari de Poblet*, Barcelona, IEC, 1938, doc. núm. 92).

Segons Miguel Asín Palacios (*Contribución a la toponímia árabe de España*, Madrid, CSIC, 1944), el mot *aal-musárat* és la forma substantiva, indicadora de lloc, del verb *asára* ('marxar', 'dirigir-se a'), la qual cosa pot induir a interpretar *Almussara* com a equivalent a 'indret de marxa', 'indret destinat a marxar' o, més lliurement, 'estadi' o 'hipòdrom'.

Joan Coromines, a l'obra citada més amunt, afirma que l'àrab d'on procedeix el nom significa 'passeig, lloc per passejar-se', etc. La guia *Les muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llena* (Barcelona, Rafael Dalmau, 1960), edició de 1960, diu que el nom «és corrupció del d'Almussara, que significa estadi o hipòdrom». A *Un tríptic reusenc* (Associació d'Estudis Reusencs, 2004), vaig repetir que *mus-sara* «havia significat hipòdrom, lloc d'entrenament de cavalls» i, en algun altre lloc, havia ampliat la idea explicant que els cavalls dels musulmans de Siurana no tenien espais adequats per a l'entrenament a Siurana mateix i que aprofitaven la llarga planícia de la Mussara, que també dominaven, de quasi 6 km, entre el mas del Cintet i el de l'Oncllet, un recorregut amb ondulacions suaus, adequadíssim per a carreres hípiques.

Més tard, la mateixa idea l'he vista confirmada per Roderic Pita i Mercè (*Cognoms d'origen antic de la comarca de Balaguer*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1973), quan parla d'un lloc que es deia «Almusara, poblet avui desaparegut entre Alcarràs i Soses, derivat de l'àrab "al-mosara" que significa 'hipòdrom' o 'lloc per a entrenar cavalls'. El lloc es deia Almusara d'Avinganya, o sigui *al-mosara-az-ibn-Gania*, que significa 'l'hipòdrom de Ibn Ganiya', essent aquest Ibn Ganiya un cabdill militar àrab de la Lleida musulmana del segle XII i triomfador en la batalla de Fraga de l'any 1133, en què va ésser derrotat Alfons I el Batallador, d'Aragó». La citació ha estat molt llarga, però ha valgut la pena per a confirmar que *mussara* originàriament era equivalent a 'hipòdrom, lloc d'entrenament de cavalls'.

En el territori de la península Ibèrica, existeixen altres agrupaments humans amb noms similars a aquest al qual dediquem l'actual recollida. Podem esmentar Almuzara, agregat a l'Ajuntament de Càrmenes, província de Lleó, a uns 50 km d'aquesta població; La Almorzara, agregat de l'Ajuntament de Priego de Córdoba, província de Còrdova, a uns 2 km de l'esmentat poble de Priego; Almozara, agregat de l'Ajuntament d'Utebo, a uns 12 km de Saragossa; Almuzara, agregat de l'Ajuntament de Boborás, província d'Orense, a uns 36 km d'aquesta ciutat.

LES COMUNICACIONS

Els camins havien estat de bast. N'hi havia de molt freqüentats per anar a la majoria dels pobles de la rodalia i portaven el nom d'Alforja, d'Arbolí, de Capafons, de la Febró i de Prades. Per anar a Vilaplana s'utilitzava el camí de les Tosques i el de les «Campanilles». Era important el dels Masos, que circulava per la cingla. També ho era el de la Serra, que ja fa algun temps es va tornar carreter perquè els carros poguessin arribar a la cova Ninyola, a carregar fusta. Algun camí havia pres el nom del mas cap on conduïa i algun altre l'havia pres de punts distingits per on passava: de Garrigots, de la Guixera, del Bosc, dels Cinglallons, dels Foradots, etc. Crida l'atenció que es parlés ja des d'antic de la carretera de Prades per designar el camí de ferradura que cobria el trajecte de Reus a Prades. La veu popular deïa que l'havien construït els moros.

La primera carretera per al trànsit de vehicles amb motor va ser la Que Puja de Vilaplana, construïda durant el primer quart del segle xx. Bastant més tard, va ser construïda la del Campament que, pel terme d'Arbolí, arriba fins al coll d'Alforja. A la dècada dels anys cinquanta del segle xx, es va obrir la de la Febró, que va fins a Prades. A partir del Coll, es va fer la connexió amb l'Aixàviga i Mont-ral. De manera que ara la Mussara està ben comunicada.

LA DEMOGRAFIA

No tenim informació d'habitants de l'any 1414 perquè la Mussara no havia format part de la Comuna del Camp; si n'hagués format part, en tindriem pel cens que se'n va fer aquell any. La primera notícia ens la proporciona *Fog. 1497*, que troba al terme 5 caps de casa, que podrien haver estat 23 individus agafant una mitjana de 4,5 persones per família. Era molt poca gent, potser conseqüència de la Guerra de la Generalitat de Catalunya contra Joan II, que va durar deu anys, fins al 1472. En la cinquantena d'anys que van seguir, es nota un augment força considerable, ja que *Fog. 1553* inscriu 17 caps de casa, és a dir, uns 78 habitants. No sabem res del segle xvii. Al començament del segle xviii, l'any 1708, sembla que hi havia hagut novament un retrocés, amb 8 focs (potser 36 ànimes) (*Estad.*, vol. i, p. 80); s'estava en una nova guerra, la de Successió. El 1716, l'any del primer cadastre, se sap que la Mussara «[t]e de llargaria 6 quarts, 2 de ampla, y de rodaria 3 horas: afronta a llevant ab Montreal, a mitgdia ab la Plana, a ponent ab Arbolí, y a tremontana ab Capafons te 12 casas y 52 personas» (*Estad.*, vol. i, p. 300). L'any 1717 (*Estad.*, vol. i, p. 522), hi havia 13 homes, sense cap cavaller ni cap pobre, de manera que aquests 13 caps de casa devien representar unes 59 persones. El 1719 (*Estad.*, vol. ii, p. 644) es torna a 12 cases i 52 habitants, i la descripció del lloc (p. 682) és més extensa —ara ja en castellà: «Es lugar, las jurisdicc. son del

Duque de Cardona, Conde de Pliego, tiene 12 casas, las mas separadas, con 52 habitantes. Su situacion es a la montaña, malísimo terreno, linda por levante con Montreal, y Albiol, a mediodia con Vilaplana, a Poniente con Febró y Arbolí, y a Tramontana con Febró». Un nou salt de seixanta-vuit anys ens porta a les notícies de *Cens 1787* (vol. I, p. 553), que dona 223 habitants, 109 dels quals són homes (65 de solters, 37 de casats i 7 de viudos) i 114, dones (73 de solteres, 37 de casades i 4 de viudes). Quant a professions, s'hi parla d'1 vicari, 16 pagesos (segurament propietaris), 20 jornalers i 1 artesà, o sia, 37 grups familiars.

A partir d'aquest any 1787, ens fiarem de la informació continguda a la *Gran geografia comarcal de Catalunya* (vol. 7, *Baix Camp*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1982, p. 169). Crida l'atenció que per a l'any 1830 parli només de 84 habitants, cosa que representa una disminució de més del 60 % amb relació a la xifra d'una quarantena d'anys abans. És cert que, durant aquest temps, hi va haver la Guerra Gran i la del Francès, i l'ocupació francesa del Principat. Però, així i tot, tanta deserció en tan poc temps fa estrany. Al cap només d'una dotzena d'anys, amb 214 ànimes, sembla que s'hagi recuperat la normalitat. El nombre màxim de pobladors es va obtenir el 1860, amb 313. A partir d'ací, el descens és constant, imparable, segurament al començament afavorit per les carlinades: 1887, 300; 1900, 291; 1920, 169; 1930, 95; 1940, 94; 1950, 57. I 1960, ara segons la guia excursionista *Les muntanyes de Prades...*, només 37. La vida a la Mussara s'havia acabat.

Hem tingut ocasió de veure el padró de 1936, tancat el dia 30 d'abril. Anota 106 persones. La xifra contrasta amb els 88 habitants de *Població de Catalunya 1936* (Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Servei Central d'Estadística, 1937), tancat el mateix dia. Potser les 18 persones de diferència residien fora i un dels documents les té en compte i l'altre, no. Els 106 habitants formaven part de 25 famílies, 13 de les quals, amb 48 persones, vivien al poble i les altres 12, amb 58 persones, ocupaven 11 masos, un dels quals, el de Vicent, amb dues famílies. La majoria dels habitants era escampada pel terme. Dels 106 habitants, 53 eren homes i 53, dones; curiosament, meitat i meitat.

El padró de 1950 dona una informació més escarida, però permet de saber que al poble hi havia 9 cases habitades, en lloc de 13 de catorze anys abans, i que hi vivien 34 persones, en lloc de 48. I que només hi havia 8 masos ocupats, en lloc d'11, amb 32 persones, en lloc de 58. Hi havia, doncs, de conjunt, 66 habitants. Se n'havien perdut 40. La diferència de 9 habitants en més dels que diu la *Gran geografia...* no podem saber què la generava.

INTERRELACIONS DE VEÏNATGE

La comunicació amb poblacions veïnes va ser sempre bona i fluida. La devia propiciar un cert comerç en el sector de la ramaderia, o feines temporeres a l'hora

de recollir els cereals, o conveniències en l'exploració forestal. O les festes majors. El fet és que hi ha constància de nois de fora casats amb noies de la Mussara i —potser encara més— de noies forasteres que van contraure matrimoni amb homes d'ací.

Els pobles veïns més afectats per aquests intercanvis —els relacionem sense pretensió de preeminències— van ser la Febró, d'on van arribar Esteve, Josep i Florentina Balenyà, i Josep Estivill; i Mont-ral, amb Joan Magraner Roig, que ja havia vingut el 1773, i Antoni Claver, del qual hi ha notícia el 1777. Molt més tard, el 1934, trobem Assumpció Isern i, el 1936, Carme Moster Cavaller, al mas de Pistol. També en van procedir els Fort Vallverdú. Algun Besora i Josep Fort, del segle XVIII, van venir de Capafonts. Hi ha notícia de quatre nois més de la mateixa procedència. El 1934, trobem Francesc Cabrer, al mas d'en Grau. I del mateix origen hi ha Fort Conillera.

Dels Bodro, Blai consta com d'Arbolí i Ramon, com de Gallicant, al primer terç del segle XIX. També van arribar d'Arbolí i es van casar a la Mussara Maria i Rosa Martorell. De la capital de la muntanya, Prades, va venir Tomàs Turullols, el 1828 i, en un altre moment, una Gauset. Una Oller i una Isern vingudes de Cabrera (terme de Mont-ral) i una Mas, de l'Aixàviga (també terme de Mont-ral).

De l'Albiol, al segle XVIII, van arribar els Masdéu/Maidéu. El 1776, els infants Masdéu Agostenc, Masdéu Alberic i Masdéu Vinyes van rebre el sagrament de la confirmació. El 1936, n'havia vingut Miquel Recasens, pastor al mas d'en Coll. I més tard, ja el 1940, una Ferrer.

Si ens allunyem una mica més, trobem una Guasc, de Farena, i una Gavarró, arribada de la Riba. De Rojals, van venir els Dolcet, Josep i Salvador, al segle XVIII. Hem trobat notícia d'un Dolcet Estivill de la mateixa procedència, i de Dolcet Òdena i, encara, de Dolcet Joanpere, que ha estat l'últim que hem vist, el 1858.

Josep Bonavida Vernet va procedir de Bitem (Baix Ebre), ja en una edat avançada, el 1936, segurament llogat per fer de pastor. De Cabassers hi va haver dues germanes Fernández Brossa i Maria Fernández Móra, que potser eren de la mateixa família, quan ja s'era a l'any 1940.

De tan lluny, o de més lluny, hem vist Dolors Martí Fleix, vinguda de Maials. No sabem què la va cridar cap a la Mussara; només que tenia vint anys i es va casar amb Lino Estivill Agostenc, l'any 1936.

No s'ha de posar en dubte que nois i noies de la Mussara es van desplaçar pels mateixos motius, o per motius semblants, cap en aquelles poblacions pròximes, i s'hi van establir i hi van formar famílies. Però, d'aquesta emigració, no en tenim notícia concreta.

LA HIDROLOGIA

Les aigües que s'hi escorren, escassíssimes, es divideixen per dos vessants: el del Camp i el del Priorat. Les primeres baixen ja sigui directament cap al cantó de Vilaplana (barrancs de les Tosques, dels Garrigots, de la Vall d'en Bassa) o cap a Alcover (barrancs de la Cova Llonga i de les Vimeneres, i rasa del Mas de Vicent, tributaris del riu Glorieta). Les altres prenen una direcció cap a ponent i formen l'inici del barranc del Gorg (tributari del riu de Siurana) a partir de les rases dels Descarregadors, de la Guineu i del Corral del Manró, i constitueixen els primers aiguavessants del barranc de la Foradada (la part més enlairada de l'esmentat riu prioratí) amb el comellar de la Tina i el Trinco-trinco. El terme de la Mussara és, doncs, un terme frontera entre el Camp i el Priorat.

Hem observat que a la Mussara sempre parlaven de *barranc*, mentre que a Vilaplana els mateixos cursos d'aigua són qualificats de *riu*.

EL CLIMA

Una de les característiques més popularitzades d'aquest poble és de tipus meteorològic: la boira. Hom veu com s'aplana damunt les altes cingleres, tant a l'estiu com a l'hivern. Els aires procedents de la mar, carregats d'humitat, quan topen amb la barrera muntanyosa que s'aixeca bruscament a l'altre extrem de la plana del Camp, i en la qual es troba el terme a què dediquem aquest treball, s'elevan verticalment seguint la muralla dels cingles i, en condensar-se ràpidament a causa de les temperatures més fredes de les parts altes, formen la broma, generalment al capvespre o a les matinades. A vegades diuen que la boira és de riu, o sia, que puja de l'Ebre per la canal del riu de Siurana, i aleshores acostuma a ser molt freda. A l'hivern, el fred encrosta la terra i, molts anys, hi neva. Una corranda molt coneguda en tots els pobles veïns, i de la qual donem a continuació dues versions, es plany justament d'aquesta persistència de les boires planes: «Mare, si marit em dau / no me'l dau de la Mussara / que la boira sempre hi jau / i la terra no m'agrada». I: «Mare, marit no me'n dau / que sigui de la Mussara / que la boira sempre hi jau / i és terra que no m'agrada».

L'ADMINISTRACIÓ

Eclesiàsticament, l'església de la Mussara es troba anotada des del segle XIII, com a sufragània de Vilaplana. Vegeu notícies documentals abundants a l'entrada dedicada a la Mussara. La Mussara havia format part integrant del comtat de les Muntanyes de Prades: «Ítem en los damunts dits lochs [Almocara e Vilaplana]

del comtat pren lo senyor Arquebisbe lo mig delme lo qual es arrendat a tres anys en Bernat Vallverdú» (AHAT, *Llibre de les rendes pertanyents al senyor Arquebisbe de Tarragona en any 1456*, f. 81). «De montanis de Pratis» és l'encapçalament que duu el foli 91 dedicat a «De almuçara», del *Llibre Verd*, any 1276 (AHAT).

Antigament, havia pertangut a la vegueria de Tortosa. Més ençà, a la vegueria de Montblanc. Actualment, des de 1833, és a la província de Tarragona. Com ja s'ha dit abans, és a la comarca del Baix Camp.

Cal afegir que, d'ençà del dia 10 de febrer de 1961, el terme de la Mussara, administrativament parlant, ha deixat d'existir, en virtut del decret del Ministeri de la Governació de l'Estat espanyol pel qual n'és aprovada l'annexió al terme veí de Vilaplana.

PETITES RIVALITATS

Als temps en què el poble era habitat i ple de vida, existia una certa mútua rivalitat amb els veïns de la Febró, i això donava lloc a batusses entre el jovent d'ambdós llogarrets. L'insult usual que utilitzaven els del poble veí per a fer enrabiar els de la Mussara era el de *ranes* ('ranəs). Diu que els aplicaven aquest malnom perquè tenien les cases a la vora de la Bassa, o sia, que vivien per la vora dels tolls, com les granotes; endemés, la Bassa sempre era plena d'aquests amfibis. L'epítet dedicat pels de la Mussara a llurs contrincants era el de *pardals* (pər'daʎs); els deien: «Pardal, gira't i jau!»

Baixar de la Mussara és sinònim d'ignorància d'alguna cosa. Al Camp, quan algú no està al corrent d'un fet molt divulgat, li pregunten si baixa de la Mussara.

LES CASES DEL POBLE

La majoria estan enfuses i les altres, abandonades i pròximes a ensorrar-se. Ens referim a 1995. L'any de la primera edició d'aquest treball, n'hi havia vint-i-tres, comptant-hi l'Església i sense comptar-hi el Xalet. Només nou (l'Església inclosa) estaven arrengrerades amb pretensió de formar carrer en el planell que queda al nord de la punta de les Airasses. Un altre grup de set s'aglevava a la banda dels Cinglallons. Les altres quedaven isolades a una certa distància.

La disposició dels edificis no dona lloc a parlar de carrers. No hem sentit mai ningú que hi al·ludeixi, amb l'excepció del carrer Major. Però sovint no se sap si ho diuen seriosament o amb ironia.

Totes les cases es coneixien per *ca*, *cal*, *ca la*. Així mateix, alguns masos, sobretot els de la cingla, tot i que molt allunyats, també eren tractats com si fossin cases de la vileta.

DENOMINACIONS PRESES DE VEGETALS

El regne vegetal ha fornit elements diversos per a la creació de noms de lloc. Hi van tenir una bona participació els arbres, alguns ja desapareguts però que eren recordats pel nom. Sobretot els pins: el *pi Cerrut*, també dit *de la Trementina*; el *pi de la Tina*; el *de les Nou*, que feia de rellotge; el *del Llamp*; tres vegades el *pi Gros*; els *pins de la Trementina*; els *pins Grossos de l'Onklet*; els *pinyers del Josepó*; la *parada* i el *planet del Pi*; el *bosc dels Pinets*. I amb un valor col·lectiu, la *Pinareta* i les *Pinedes*; el *Solà de la Pineda* i la *font del Coll de la Pineda* (que és la *de la Paua*), i el *pla* i el *coll de les Pinedes*.

La presència del pi ha estat, doncs, notable en la formació de noms de lloc, però també ho ha estat la del roure: el *roure de les Vimeneres* o *del Josepó*, el *de l'Hort* i els *roures del Po*. I el nom de l'arbre ha estat sobretot la part específica d'un conjunt: la *font del Roure*, i el *cingle*, el *racó*, les *puntes* i el *serret de la Font del Roure*, i la *bassa*, el *clot*, la *rasa* i la *roca del Roure*. També en plural: el *camí dels Roures*. I, amb un sentit col·lectiu: el *barranc* i els *horts de la Roureda*.

També s'anomena molt l'alzina: l'*alzina Alta*, la *de Dos Cimals*, la *Dolça*, la *dels Fogonets*, la *del Frare*, la *del Gendret*, la *de les Glans Dolces*, la *Grossa*, la *Redona de l'Abelló*. El nom de l'arbre, també com a específica d'un conjunt: el *planot de l'Alzina* i el *pla de l'Alzina*, però en aquest últim cas no s'està segur que no correspongui a un nom de persona.

El teix no devia ser un arbre abundant perquè sembla que els diversos noms que va generar es refereixen a un sol arbre: el *Teix*, partida de terra i, a l'entorn d'això, hi ha hagut el *camí*, el *cau*, la *font*, el *planet*, la *punta* i el *retomb*, tots del *Teix*.

El cirer, segurament silvestre, es fa present al *grau*, al *cingle del Grau del Cirer* i al *racó dels Cirers*, tres llocs pròxims l'un de l'altre. Més enllà, es parlava del *cinglall*, la *coma* i el *comellar dels Cirers*.

La figuera (no de moro) no ha deixat gaire rastre toponímic, malgrat que les figues fossin una fruita molt estimada: la *figuera del Grau Roig*, la *font de la Figuera del Morenet*, la *punta de les Figueres* i la *cova de les Figueres Bordes*.

El noguer no apareix gaires vegades: el *de la Plana* i el *de la Plana de Cal Roig*. També el *pla del Noguer* i, en diminutiu, el *clot del Nogueret*.

Uns altres arbres amb fruits comestibles han deixat nom a la *plana del Perelloner* i al *perelloner del Mas del Joanpau*; les *pomeres del Metge* i la *pomera del Mas d'en Coll*. També hi ha la *parada* i el *clot de la Servera*.

Una vimenera (l'arbre que fa el vímet) ha donat nom al *barranc*, la *font* i el *roure de les Vimeneres*.

També parlaven de l'*arbre de les Merles*, que era com un auro, preferit d'aquells ocells. Deien que n'era un de no gaire antic.

Queda el *cingle* i el *racó de la Palma*, que no sembla possible que sigui un nom relacionat amb la palmera; queda com un misteri.

Falta parlar d'arbustos: la *font del Boix*, el *serret de les Boixerigues*, el *serret dels Cornudells*, el *grau dels Coscolls*, el *barranc dels Garrigots*, la *parada de la Gavarrera* i el *serret de les Gavarreres*, el *cau del Grèvol* i el *serret dels Grèvols*, i el *serret dels Púdols*. També hi ha plantes representades: el *pla de la Mata* i els *Escardons* (*camí, tossal* i *rasa*). Entre les mates, hi ha el romer: el *coster dels Romers* i la *font del Coster dels Romers*. I, entre les herbes, el poliol: el *cingle*, la *punta* i el *saltant del Poniol*.

També hem sentit anomenar la *cova del Sègol* i el *cingle de les Parades del Sègol*, així com el *pujador de la Cova del Sègol*. Acabarem amb el safrà, tot i que el *Safranar* de 1644 no és segur que fos precisament dintre el terme de la Mussara.

DENOMINACIONS PRESES D'ANIMALS

No hi ha referència a gaires ocells: el *cingle del Colomer* i el *Colomet*, sense que tinguin res a veure l'un amb l'altre. El *toll de l'Esparver* i l'*arbre de les Merles*, que ja hem anomenat parlant dels arbres. Altres dos noms d'ocell, el *Miloc* i el *Xot*, van servir per a motejar convilatans.

Entre els mamífers salvatges s'emporta la palma la guineu: el *cau de la Guineu*; la *costa* i el *bosquet del Cau de la Guineu*, i la *font* i la *rasa de la Guineu*. També en surt un equivalent, ara en plural diminutiu, el *grau de les Guilletes*. El llop només ha deixat la *font* i el *portell del Llop*. També hi ha el *grau de l'Esquirol*, el *pilanot del Gat Mesquer*, el *coll de les Llebres* i el *cau del Toixó*. També devia ser mesquer el gat que va donar nom al *pilar dels Gats*.

Són abundants els noms relacionats amb la ramaderia: el *joquer dels Bous*, la *cova dels Crestons*, el *portell del Marrà*, la *cova de les Vaques* i el *pas del Toro*.

Hi ha uns pocs animals domèstics: la *cova dels Matxos*, l'*esbalç de la Mula* i el *racó de les Mules*. I un sol rèptil maligne: el *portell de l'Escrucó*.

L'únic insecte que s'anomena és la *Puça*, que s'utilitza com a renom i nom de casa, amb derivats amb masculinització i diminutiu.

ELS CASTELLANISMES

N'hem observat fins a catorze que són, fet i fet, ben poca cosa. N'hi ha dos que procedeixen de cognoms de propietari: «Alonso» i «Bruno». Vuit més són renoms: «Maguinyo», «Manco», «Patinya», «Patxango», «Patxeco», «Susagnero», «Tuno» i «Xancarron». Amb els quatre que queden es designaven llocs: «Campanilles», «Cruce», «Empenyo» i «Sello». A les entrades corresponents es trobaran els comentaris que s'hi puguin fer.

«Lino», que també se'ns presenta com un forasterisme, no té entrada individualitzada en aquest recull. Era el prenom d'Estivill Agostenc, de cal Gendret. Alguna vegada, precipitadament, el vam regularitzar presentant-lo com si fos *Lli*, un sant conegut. Encara que en aquella ocasió no ens haguéssim assegurat que *Lli* era la forma catalanitzada de «Lino», ara que ens n'hem ocupat més entretingudament trobem que sí, que «Lino»/*Lli* va ser el successor de Pere en el papat, entre l'any 67 i el 78, de manera que és dels inicis més remots del cristianisme. Sembla que era italià i que va morir màrtir. Si era italià, *Lino* és un forasterisme no castellà. L'Església celebra la seva festa el dia 23 de setembre. És un prenom poc utilitzat en aquesta zona. El primer que vaig conèixer descendia dels masos de Galceran, de la Febró.

La filla de Josep Robert, el Pep del Pou, es deia Lina, però no tenia res a veure amb els «Lino» perquè el prenom que li van posar quan va néixer, el 1937, era un ressò de Lina Òdena, que havia estat secretària de les Joventuts Comunistes de Catalunya i va morir, molt jove, lluitant voluntària al front de batalla de Madrid-Extremadura, contra el franquisme. Una mort que va produir una forta commoció en la ciutadania. No puc assegurar que *Lina* fos una pseudofeminització de «Lino».

En queda encara un altre que tampoc no té entrada particularitzada. Em refereixo al prenom «Melitón» < Melitó, que va ser un apologeta del segle II dC, que fou bisbe de Sardes (segons la GEC), antiga ciutat de l'Àsia Menor. Sembla que és un nom d'origen grec que significava 'dolç com la mel'.

ELS COGNOMS MÉS ABUNDANTS

Com que el cens demogràfic de la Mussara és nul, per a determinar els cognoms que hi predominaven ens hem servit del «1er libro de bautismos de la parroquia de Almusára» (Arxiu Parroquial de Capafonts, quan el vam consultar), que comprèn els bateigs entre els anys 1867 i 1899. Per la importància quantitativa dels trenta-tres anys esmentats, l'ordre dels cognoms és el següent: Joanpere (63), Cavaller (33), Robert (33), Abelló (24), Estivill (23), Oliver (23) i Rius (18).

Aquesta nota correspon a la primera edició, de 1963. La nova redacció ha aportat un nombre més important de cognoms, bastants dels quals van resultar passatgers, tant si eren molt antics com si eren moderns. De manera que la proposta de cognoms mussarencs continua vàlida. Potser hi afegiríem Rosers, però no gaires més.

ELS PRENOMS PREDOMINANTS

Partint de la informació que ens va aportar el padró de l'any 1936, hem sabut que els prenom masculins predominants en aquella època eren Josep, amb 13

ocurrències (que representaven el 24,5 % dels 53 homes que hi havia al terme), seguit de Pere i Salvador (que era el patró de l'església), amb 4 cada un (7,55 %), i Domingo i Joan, amb 3 de cada (5,66 %). Després, amb 2 vegades cada un, hi havia Antoni, Blai, Enric i Isidre. I un sol cop, Ambròs, Andreu, Àngel, Baptista, Eduard, Esteve, Francesc, Gabriel, Jaume, «Lino», Lluís, Macià, Manuel, «Melitón», Miquel, Sebastià, Toribi i Victori.

Entre les dones, la preeminència era per a Maria, amb 10 constatacions (18,87 %); Carme i Teresa, 5 cops cada una (9,43 %); Francesca i Rosa, 4 de cada (7,55 %); Concepció es repetia 3 vegades (5,66 %), i només 2, Dolors, Emília, Josepa i Serafina. Un sol cop hem vist Adela, Andrea, Angelina, Anna, Antònia, Cecília, Engràcia, Florentina, Gertrudis, Irene, Isabel, Magdalena, Mercè i Valentina.

La varietat de prenom resultava més gran entre els homes que no pas entre les dones: 53 se'n repartien 27 i el mateix nombre de dones, només 24.

ELS CINGLES I LES CINGLES

Interpreten correctament que *el cingle* és un espadat de roca. Però el significat varia si s'utilitza el mot en forma femenina, *la cingla*, perquè llavors entenen que són les faixes de terreny, més o menys amples, lleugerament inclinades i generalment conreadisses, que hi ha entre el capdamunt d'un cingle i la base d'un altre que, a partir d'allí, continua cap amunt. *La cingla* és un ample relleix o, en llençatge també mussarenc, un ample recingle.

ELS CINGLALLS

Són les faixes superiors de cingle que formen un conjunt successiu d'escalons irregulars, llargs, estrets i poc alts cadascun, i per entre els quals és possible de transitar però no de cultivar. En general, declinen suaument cap al fons d'una falla del terreny i formen els vessants superiors d'una barrancada encinglerada. Però, a vegades, també es troben en els punts convexos superiors de les grans muralles. És una paraula no recollida per cap diccionari. Tanmateix, Francesc de B. Moll, a la *Gramàtica històrica catalana* (Madrid, Gredos, 1952), § 363, parla de la possibilitat de formar derivats de substantius amb el sufix *-all*, amb què s'afegeix al primitiu —en aquest cas, *cingle*— un matís de vivesa, de manifestació o subtilitat especial de l'objecte. També la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (Barcelona, Teide, 1956) parla del mateix sufix, sense entrar en tant de detall.

També hi ha els *Cinglallons*, com a derivat diminutiu de *cinglall*.

ELS CLOTS I LES CLOTADES

Es tracta d'extensions planeres, reduïdes, vorejades de terres més altes, sovint amb cingles petits. Segons l'opinió dels mussarencs, el clot, per les seves dimensions, no arriba a clotada; és, doncs, una clotada poc profunda. Tant l'un com l'altra són, a vegades, a l'inici d'un barranc, o bé afluents d'aquell inici. Però altres vegades es dilueixen en una plana més extensa.

ELS FONDOS

La diferència entre *fondo* i *clot* sembla inapreciable. Potser el *fondo* és un solc encara menys acusat que el *clot* i, en algun cas, és aprofitat per a algun conreu.

ELS RACONS

Generalment, són parts còncaves en els cingles i acostumen a ser la línia on, en un pla horitzontal, s'acaba un cingle i en comença un altre. Van de dalt a baix amb una gran inclinació que, a vegades, els fa semblar verticals. En llocs on no hi ha cingles, com als Motllats de la Mussara, constitueixen les parts còncaves i més altes del vessant, i sempre hi predomina la roca.

ELS GRAUS I ELS PUJADORS

Les cingleres, bé que en algunes ocasions presentin un aspecte d'inaccessibilitat, en molts casos no estan mancades de passos, més o menys dolents o complicats. Pel dir dels pastors que, en aquesta terra, són els millors coneixedors tant de la toponímia com de la topografia, hi ha *pujadors* pertot arreu. No sempre tenen un nom concret. Hem escollit els que duen una denominació singularitzadora. Molts d'altres prenen el nom del cingle que travessen.

ELS COSTERS I LES COSTES

La majoria dels costers i de les costes són als vessants de les serres del Pou i de la Fita Vella, els quals moren en les estretes planes on hi ha la font del Prat i els masos dels Vells i del Cintet. Aquests faldars de la Serra són travessats diagonalment pel camí de la Febró.

LES PUNTES

Són ereccions de roca en vessants pendissos o prominències en un cingle o en una serra.

LES LLOSANQUES

Pronunciat [ɫu¹añkəs]. Es tracta de roques planes i generalment abracen una bona extensió superficial, al nivell de terra, posades al descobert per erosió.

LES ERES

Com que els cereals eren un cultiu molt important a la Mussara, cada mas tenia la seva era, coneguda amb el nom del mas. Per evitar reiteracions, en aquest recull només donem aquelles eres que porten un nom diferent del de la finca on es troben emplaçades. Al poble també n'hi havia diverses, algunes de les quals d'ús compartit entre diverses famílies. Les hi indiquem.

LES FONTS I LES CISTERNES

A la Mussara, tret de la font del Poble, de la font Freda, de la del Pistol i d'algun altra, totes les deus són d'aigua escassíssima. En general, no ragen, sinó que el líquid aflora i resta estacionat en un clot, a vegades protegit per una capelleta de pedra. Donem totes les fonts que no estan directament relacionades amb els masos, i de les quals hem trobat notícia. No donem, en canvi, la que tenia cada mas per als seus usos domèstics, puix que no fariem res més sinó repetir el nom de cada mas; amb tot, la importància toponímica d'algun d'aquestes deus ens ha aconsellat de fer alguna excepció.

ELS MASOS

Tant diuen *el mas de*, com *cal, ca la*. No hem aconseguit concretar quan utilitzen una expressió i quan utilitzen l'altra. Per bé que hem sentit qualificar de *mas* la majoria de les cases escampades pel terme, i que moltes les hem sentides anomenar a la vegada *cal, ca la*, hi ha els masos d'en Coll, d'en Grau, de l'Onklet, del Pou, dels Vells i de Vicent, parlant dels quals no hem trobat ningú que s'hi refereixi altrament que per *mas de*. Sembla que l'expressió *cal, ca la* sigui especialment preferida per a referir-se als masos de la Cingla. Potser llur contacte amb les cases del poble era més íntim per un fet de facilitat d'accés, i això els feia considerar aquelles masies amb la mateixa categoria que les cases alevades. Això no obstant, també és freqüent sentir dir *cal Joanpau, ca l'Abelló i cal Biel*, tot i que aquestes cases no són a la Cingla. En aquest recull, tots els masos són presentats per *mas de...*

La majoria dels *masos* escampats pel terme han fet extensiu llur nom a les terres que presideixen, que són considerades *partides de terra*. Si els donéssim una entrada particularitzada, no fariem sinó duplicar el topònim que ja s'anota quan

es parla del mas d'aquell nom. Per això ens n'abstem, llevat de quan els trobem concretament com a «partida» en algun document. La mateixa cosa s'esdevé, tot i que no tan sovint, amb denominacions de muntanyes, barrancs, etc., i adoptem la mateixa actitud, amb la mateixa excepció. En algunes ocasions, ens ha semblat que mencionen noms de parades i de trossos de terra com si els donessin categoria de partida de terra, com quan anomenen la parada Llarga i l'artiga del Carletes, de tal manera que algun cop hem dubtat de la categoria que se'ls havia d'atribuir. N'hi ha, però, que no ofereixen dubtes en la classificació. En tots els casos fem constar, en anotar el topònim corresponent, i sempre que ho sabem, que, ultra representar un cert accident, hom utilitza també el nom per a designar una partida. Com passa pertot, no ens ha estat possible de determinar les delimitacions de les partides. La gent sempre n'indica l'extensió d'una manera molt ambigua.

LA SENTÈNCIA DE 1496

Aquest document parla de setze masos deshabitats, sis dels quals eren de gent de la Mussara, com en Guerau, en Pere Nebot, n'Altamira, en Clariana, en Johan Guerau i n'Antoni Gassull. Els altres deu eren de gent de fora, sobretot de Vila-plana, com era el cas d'en Mestre i de Joan Mestre, d'en Munter, d'en Bernat Català, d'en Fort i d'en Mir. I de la Selva: d'en Ferreter i d'en Cabot. I de l'Aleixar: d'en Joan Salvat. I d'Alforja: d'en Puig Grinyo.

L'únic nom de mas que s'ha conservat és el *d'en Peiró*. Potser també *Guerau*, conegut ara per *mas d'en Grau*. El cognom Piquer no s'havia conservat per designar un mas, sinó que es conservava per designar un clot.

Tots els altres noms de mas s'han perdut al llarg dels cinc segles que han transcorregut.

ManVil. no anota cap dels cognoms de Vilaplana citats en aquesta Sentència; la documentació que va tenir a l'abast no va anar tan enrere en el temps. En canvi, Fort és anotat per Jassans, a Alforja, l'any 1495. I *ManAleix.* troba Mir a l'Aleixar, el 1623 i, fonèticament, *Mins*, amb terra pròxima al terme de la Mussara. A més, Jassans localitza a Alforja Johanès i Pere Puiggrinyó, en documents de 1495 i 1553. No ha de fer estrany que aquests llinatges fossin propietaris de terres en termes veïns.

Jueus XIV: l'examen d'aquest llibre, amb documentació del segle XIV, ha aportat deu cognoms de la Mussara, només un dels quals, Ferrer, ja teníem anotat, però no documentat. Els altres nou ha resultat que no els havíem vistos en cap altre lloc. Tots deuen diners a jueus de l'Aleixar. El document núm. 23, de la p. 38, de 1344, febrer 13, deixa incomplet el nom de l'interessat: «Quod ego, Pe[*trus...*, *haborator*] de termino de l'Almuçara». El document núm. 371, p. 241, de 1346, octubre 29, ofereix la particularitat de dir «haboratores de Vilaplana termini de Almuçara», segurament per distracció de l'escrivà; hi correspon «Bernardus Bar-

çaló et uxor mea Siurana». No el recollim perquè entenem que correspon a Vilaplana. No recollim tampoc els noms dels testimonis que consten en cada document perquè tots aquests testimonis són de l'Aleixar, majoritàriament eclesiàstics. Donem entrada als altres nou: Cerdà, Faver, Jofré, Pellicer, Pellissa, Roselló, Rovira, Sanç i Vilanova.

LLOCS DE FORA TERME, MOLT VISIBLES

El terme de la Mussara, posat damunt l'alta cinglera limitadora de les muntanyes de Prades pel cantó sud, és una admirable balconada damunt tot el *Camp de Tarragona*: l'Alt, el Baix i el Tarragonès. En dies clars, es veu la costa des de la punta dels Alfacs, a la desembocadura de l'Ebre, fins a Vilanova i la Geltrú, i es poden anar comptant tot el bé de Déu de pobles que hi ha escampats per la plana, des de Valls fins a Mont-roig. Cap al sud, les barreres de muntanyes treuen el cap les unes damunt les altres, amb un to de blau diferent, segons la distància: la Mola, Llaberia, Tivissa, Cardó, el Montsià i els Ports de Tortosa. Per llevant, barra l'esguard la llunyana orografia de la vora esquerra del riu Gaià: el Montagut, el Montmell i el Formigosa. Per escampar la vista cap a altres direccions, cal situar-se en algun punt especialment enlairat, per exemple el puig Pelat, o la Torre, o la punta de la Fita Vella, però des d'aquests llocs la visió topa amb els relleus immediats de les muntanyes de Prades i resta, naturalment, mancada de perspectiva.

FONTS D'INFORMACIÓ

Abans que cap altra cosa, hem de manifestar la impossibilitat amb què ens hem trobat de consultar documents antics relatius a la Mussara. L'arxiu municipal, que diuen que era abundant i que alguns veïns del llogaret tingueren cura de recollir i custodiar durant el període revolucionari de 1936-1937, no pogué ser estalviat poc després. Ens ha estat referit que els sacs de papers vells foren robats l'any 1939 per uns transeünts, segurament per a beneficiar-se del valor a preu de paper inútil.

L'arxiu parroquial, que es trobava acollit a la parròquia de Capafonts quan l'inspeccionàrem l'any 1959, però que després ha estat traslladat a la de Vilaplana, és pobre en documents que continguin topònims, i també ho és de qualsevol altre paper antic. El lligall més vell és un *Llibre de baptismes, d'esporis i òbits de la Iglesia de la Mussara sufragània de la Parroquial de Vilaplana, etc. Desde 1773 a febrer 1820* [afegeix] 1833. Aquest llibre porta escrita, a continuació del títol, una declaració de «Fran^{co} Capdevila Vicari de la Muzara», datada «en lo any de 1822 que fou quant se repartirent los adornos del convent de Scala Dei», dels ornaments que li foren concedits pel vicari general, procedents d'aquell priorat.

La utilitat màxima que ens ha fornint aquest fons, l'hem tret d'una «Carpeta de testaments», en la qual n'hi ha seixanta-cinc, datats entre l'any 1849 i el 1917. Els quinze primers, fins al novembre de 1865, són escrits en català; el setzè, de 1873, ja va redactat en llengua castellana.

L'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona també ens ha proporcionat poquíssimes dades documentals, per bé que algunes del segle XIII.

Hem hagut de recórrer a propietaris actuals de les finques, aposentats en diversos pobles del peu de la muntanya, però amb resultats molt modestos, especialment a causa de llur mancança de les escriptures anteriors al segle passat. Les propietats no acostumaven a ser escripturades, fins que va ser obligatori, a partir del segle XIX, i llavors es van produir una gran quantitat d'expedients possessoris.

La documentació que posseïa Francesc Abelló Guasc, dit Muntanyès, pagès, amb poca lletra, de Vinaixa, propietari del mas de l'Abelló, i entre la qual documentació diu que hi havia alguns pergamins, fou destruïda al final de la Guerra Civil, el 1939. Això no obstant, li hem d'agrair l'excel·lent acollença de què ens va fer objecte i algunes indicacions orals que ens va facilitar.

Igualment volem retre homenatge de gratitud a Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, pastor, sense lletra, nat l'any 1879, resident a Vilaplana; a Lli Estivill Agustenc, hereu de cal Gendret, pagès, amb poca lletra, nat l'any 1887, resident a l'Espluga de Francolí, i a Esteve Estivill i Rius, oriünd de ca l'Estudiant, pagès, sense lletra, nat l'any 1910, propietari del mas de la «Patinya», resident a Reus, per les respostes que han donat a les preguntes que els hem fet, i a Pere Domènec i Trilles, de Reus, amb lletra, propietari del mas del Mestret i del mas del Puço de la Mussara, pels documents que ens ha deixat examinar.

Per les atencions que ens han dispensat i per les converses a què han accedit en substitució de les documentacions que els sol·licitàvem i que han manifestat no posseir, volem donar les gràcies a Rufi Estivill i Esteve, pagès, amb poca lletra, nat l'any 1899, del mas d'en Peiró, i a la seva muller, Carme Vallverdú i Joanpere, sense lletra, nada l'any 1907, al mas del Puço del Cingle, residents a Alforja; a Salvador Rosés i Masdeu, pagès, sense lletra, nat l'any 1881 a l'Albiol, però instal·lat al mas d'en Coll des de molt jovenet, actual propietari d'aquell mas, resident a Reus (†1961); a Josep Joanpere i Prats, dit Pep del Mas del Cisterer, pagès, sense lletra, nat l'any 1905 al mas Petit de Vallverdú (terme de la Selva), resident al mas de Cisterer (vora l'Aixàviga); a Domènec Joanpere i Oliver, oriünd de cal Marc, tractant en bestiar, amb poca lletra, nat l'any 1875, resident a Reus; a Salvador Estivill i Agustenc, oriünd de cal Gendret, pagès, amb poca lletra, nat l'any 1890, resident a Montblanc; a Pere Abelló i Vilalta, pagès, sense lletra, nat l'any 1896, al mas de l'Abelló, resident a la Selva del Camp; a Salvador Cavaller Abelló, dit Cassoles, pagès i tallador de boscos, amb poca lletra, nat l'any 1899, a la Mussara, resident a Reus; a Jaume Joanpere i Roig, oriünd de ca l'Esteve, pagès, sense lletra,

nat l'any 1898, a la Mussara, resident a Reus, i a Josep Oliver i Roig, dit Pep Ferrer, pagès, sense lletra, nat l'any 1885, a la Mussara, resident a Reus.

Els nostres romiatges pel terme han estat acomplerts en companyia de Sebastià Magraner i Joanpere, dit de ca l'Escolà, o del mas d'en Coll i, encara, de la Mina, pastor, sense lletra, nat l'any 1897 al mas de la «Patinya» i que ha habitat molts anys als masos d'en Coll i de Morenet, ara apositat a Vilaplana; de Pere Joanpere Rosés ja esmentat, dit Pep de l'Esteve; de Domènec Joanpere i Muster, dit de cal Pistol i propietari d'aquell mas, pagès, sense lletra, nat l'any 1900 a Reus i instal·lat al mas de Pistol a partir de l'any 1912, actualment resident a Vilaplana; de Josep Robert i Robert, dit Pep del Pou, pagès i peó caminer, amb poca lletra, nat l'any 1899 al mas del Pou, resident a Vilaplana; de Tiburci Esglésies i Estivill, dit el Tiburcio del Mas de l'Helena, pagès, sense lletra, nat l'any 1892, a la Febró, resident al mas de l'Helena esmentat (terme de la Febró, a cinc minuts del mas del Cintet); de Josep Foguet i Isern, pagès i pastor, amb poca lletra, nat l'any 1933, a l'Albiol, descendent del mas de l'Esporgat (Albiol) i resident a l'Albiol i a l'Aixàviga.

Així mateix, la nostra reconeixença envers Antoni Altés i Oliver, de la Febró, secretari de l'Ajuntament de la Mussara i de Vilaplana, resident a Vilaplana; a Jeroni Claveres i a mossèn Andreu Tomàs i Àvila, responsables de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, i a mossèn Antoni Novell, rector de Capafonts, per haver-nos facilitat la recerca en els documents posats sota llur custòdia.

També ens ha ajudat Ramon Barrera i Banús, passant de notaria, que ha posat a la nostra disposició les documentacions relatives a la Mussara, de l'antiga notaria Sostres, de Reus.

Els llibres del Registre de la Propietat de Reus ens han estat fets assequibles gràcies a la gentilesa de Marcial Rivera, registrador de la propietat.

Per a les dades sobre la capella de Sant Pere del Mas Mussarra ens hem valgut de Joan Coll, secretari de l'Ajuntament de Monistrol de Calders, i del rector d'aquella parròquia.

Les dades que aportem de l'Arxiu Ducal de Cardona les devem a la gentilesa del reverend Pedro Longás Bartibás, arxiver bibliotecari de la casa ducal de Medinaceli, sota la custòdia del qual es troba la documentació procedent de la casa comtal de Prades.

Jordi Carbonell i de Ballester ha tingut cura, per encàrrec de l'Institut d'Estudis Catalans, de la revisió de la llista de transcripcions fonètiques.

Els mapes que acompanyen aquest treball han estat dissenyats per l'autor i definitivament dibuixats per Josep Bonet i Poblet, delineant.

Fins ací, quant a fonts d'informació, el text d'agraïments és tal com constava a l'edició de 1963. Ara, hi hem d'afegir la gratitud a la direcció i al personal responsable del fons Medinaceli, secció de Prades, de l'Arxiu del Monestir de Poblet,

per la consulta a la Sentència de 1496; a mossèn Josep Maria Moster, rector de Vilaplana, que ens ha posat a disposició tota la documentació de l'església de la Mussara recollida al seu arxiu, una documentació que poc després va passar a l'Arxiu Arxidiocesà; a Macià Joanpere Joanpere, del mas de Somí, nat el 1907, que es va instal·lar a Vilaplana després de la Guerra, als anys 1940, on va morir el 2005 (sempre ens havia acollit bondadosament); a Salvador Joanpere Estivill, nat el 1913, a Vilaplana, de pare mussarenc, del mas del «Manco», i de mare també mussarenca, de cal Gendret, i a la seva muller, Mercè Huguet Robert, filla de Vilaplana, amb l'avi Huguet que era del mas de Morenet (casa seva, per nosaltres, ha estat com una continuació de casa nostra); al secretari, Jordi Oliver, i altre personal de la Casa de la Vila, que ens ha ajudat posant documents a la nostra disposició, i a Lina Robert i Ferrer (†1998), filla del Pep del Pou (hi vaig tenir una conversa molt a última hora). Tots ells, d'una manera o altra, han col·laborat en la preparació d'aquesta nova edició, al cap de gairebé cinquanta anys de la primera. Novament a tots, moltes gràcies!

RAMON AMIGÓ I ANGLÈS

Fonts documentals

ARXIU

ADC	Arxiu Ducal de Cardona
AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AMV	Arxiu Municipal de Vilaplana
APC	Arxiu Parroquial de Capafonts
APV	Arxiu Parroquial de Vilaplana
RP	Registre de la Propietat de Reus

MANUSCRITS

<i>Aigua</i>	<i>Llibre del repartiment de aigua.</i> AMV.
<i>Apeo</i>	<i>Apeo del término de la Febró</i> (1851). Casa de la Vila de la Febró.
<i>Bapt. 1642</i>	<i>Llibre de baptismes, òbits i matrimonis.</i> La Pobla de Cérvoles. AHAT.
<i>Capb. 1774</i>	<i>Capbreu de la Sagristia de la Igla. de Sn. Salvador de la Musara,</i> any 1774. AHAT.
<i>Domènec</i>	Documents en poder de Pere Domènec i Trilles, de Reus.
<i>Especulo 1789</i>	<i>Especulo de los dominios correspondientes al Excmo. Sr. Duque de Cardona en el lugar y término de Musara, según su última cabrevación. Noviembre. 1789.</i> ADC, lligall 85, document 1.
<i>Llevador XVII</i>	<i>Llevador de las Rentas de la Iglesia del lloch de la Musara,</i> segle XVII. AHAT.
<i>Llibre Verd</i>	<i>Memoriale de universis redditibus, juribus et censualibus unigue ad mensam archiepiscopatem Tarraconae spectantibus,</i>

	per Bernardus de OLIVELLA, comunament conegut per <i>Llibre Verd</i> . AHAT.
Recop. 1667	<i>Recopilación e inventario de los papeles, autos y escrituras del Condado de Prades, compuesto por Bernardo José Llobet, notario, año 1667</i> . ADC.
Registre	<i>Registre de negocis</i> . AHAT.
Sentència 1496	Sentència de 1496, del batlle general de les Muntanyes de Prades, sobre l'estat dels masos després de la guerra de Joan II (1462-1472). Fons Medinaceli, secció Prades, lligall 27/671. Arxiu del Monestir de Poblet.
Sostres	Documents procedents de la Notaria Sostres, de Reus, en poder de Ramon Barrera i Banús, quan ens els va deixar examinar.
Testaments	Carpeta de testaments. APC. ¹
Vàlues	Cadastrè de Vilaplana. AMV.

BIBLIOGRAFIA IMPRESA

Arxiep.	<i>Arxiepiscopologi de la Santa Església metropolitana i primada de Tarragona</i> , per Josep BLANCH, canonge. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1985.
Cens 1787	<i>El cens del comte de Floridablanca, 1787: Part de Catalunya</i> , per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1969 i 1970. 2 v.
Estad.	<i>Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII</i> , per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana: Rafael Dalmau, 1974. 3 v.
Fog. 1497	<i>El fogatge de 1497</i> , per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991. 2 v., vol. II, p. 298.
Fog. 1553	<i>El fogatge de 1553</i> , per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1979 i 1981. 2 v., vol. II, p. 212.
Jassans	<i>Noms de lloc i de persona d'Alforja i Cortiella</i> , per Miquel S. JASSANS. Reus: Centre d'Estudis Comarcal Josep Iglésies, 1991.
Jueus XIV	<i>El 'Liber Iudeorum' núm. 90 de l'Aleixar (1344-1348): Estudi i edició</i> . Ed. a cura de Teresa ALEIXANDRE I SEGURA. Barcelona: Fundació Noguera, 2004. (<i>Acta Notariorum Cataloniae</i> ; 16)

1. Aquests documents de la parròquia de la Mussara eren custodiats a la de Capafonts quan nosaltres els vam consultar. Més tard, van ser traslladats a l'Arxiu Parroquial de Vilaplana.

- ManAleix.* *Toponímia de l'Aleixar i del seu terme*, per Albert MANENT. Tarragona: Instituto de Estudios Tarraconenses Ramón Berenguer IV, 1962.
- ManCap.* «Els noms de lloc del terme i del poble de Capafonts», per Albert MANENT. *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària* (Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV), vol. II (1981), p. 9-67.
- ManFeb.* «Toponímia del terme municipal de la Febró», per Albert MANENT. *Boletín Arqueológico* (Tarragona: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense), èp. IV, fasc. 121-124 (1973-1974), p. 163-192.
- ManVil.* «Toponímia de Vilaplana i del seu terme», per Albert MANENT. *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol. XXXIII (1969-1970), p. 77-106.
- Moreu* *Toponímia del terme, actual i pretèrit, de l'Albiol*, per Enric MOREU-REY. *Anuario de Filología* (Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Filologia), núm. 21 separata (1976), p. 447-530.
- Osona* *Guia-itineraria dels llocs més pintoreschs de las serras situadas al noroest, nort y norest del Camp de Tarragona*, per Arthur OSONA. Barcelona, 1900.
- Perea* *La geografia i la història de Mont-ral a través de la seva onomàstica*, per Eugeni PEREA SIMÓN. Barcelona: Societat d'Onomàstica: Institut Cartogràfic de Catalunya, 1994.
- Prats* «Toponímia del terme i poble d'Arbolí», per Joan PRATS SOBREPÈRE. *Revista Catalana de Geografia* (Barcelona: Montblanc-Martín), any I, vol. I, núm. 3 (1978), p. 447-528.
- Rationes Decimarum Hispaniae* *Rationes Decimarum Hispaniae (1279-1280). I: Cataluña, Mallorca y Valencia*. Barcelona: CSIC, 1946-1947.
- Records* *Records de la Mussara*, per Anton AGUSTENCH BONET. Ajuntament de Vilaplana, 2000.
- Sia de tots conegut* *Sia de tots conegut...: Catàleg de pergamins de l'Arxiu Municipal de Reus (1020-1350)*, per Ezequiel GORT. Reus: Arxiu Municipal de Reus, 2004.
- Tarr. Crist.* *Tarragona cristiana*, per Emilio MORERA LLAURADÓ. Vol. I. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1981, apèndix de document núm. 28, p. xxx.

Mapes

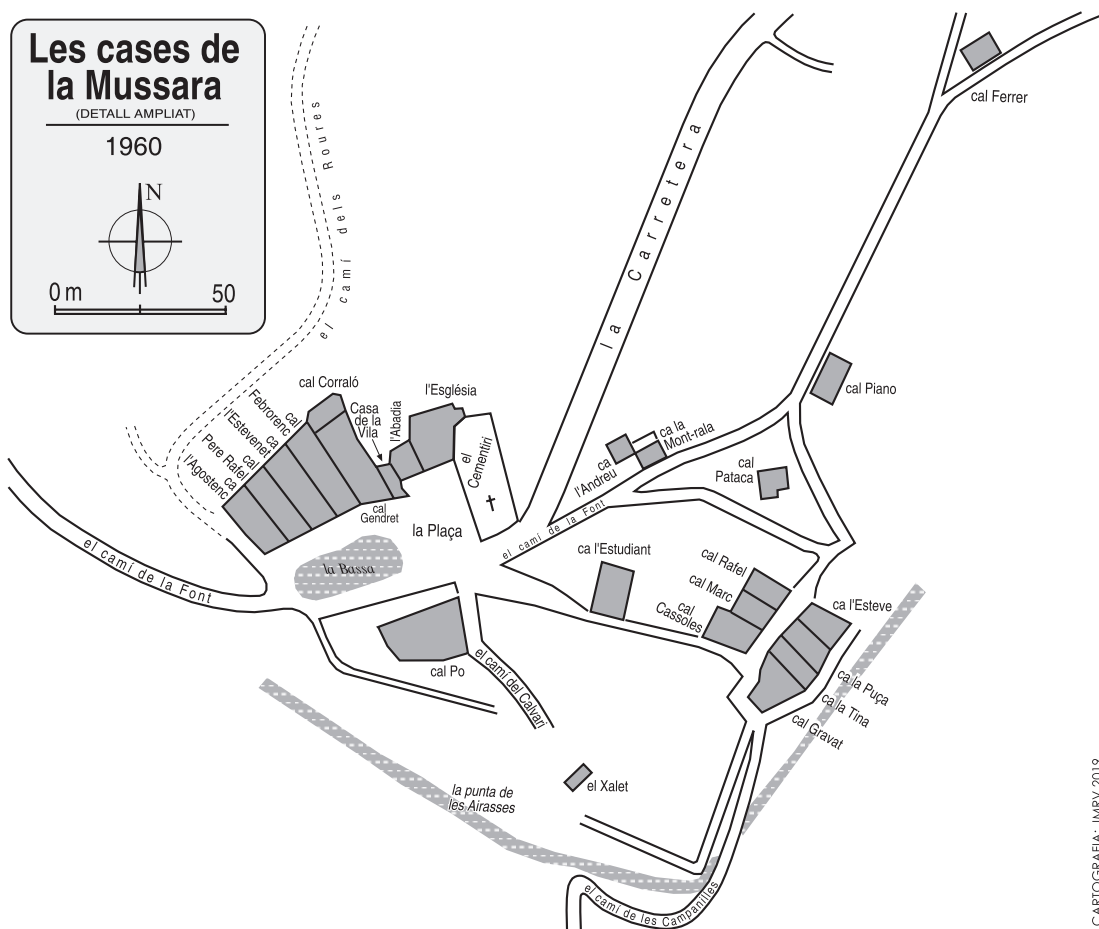
Les cases de la Mussara

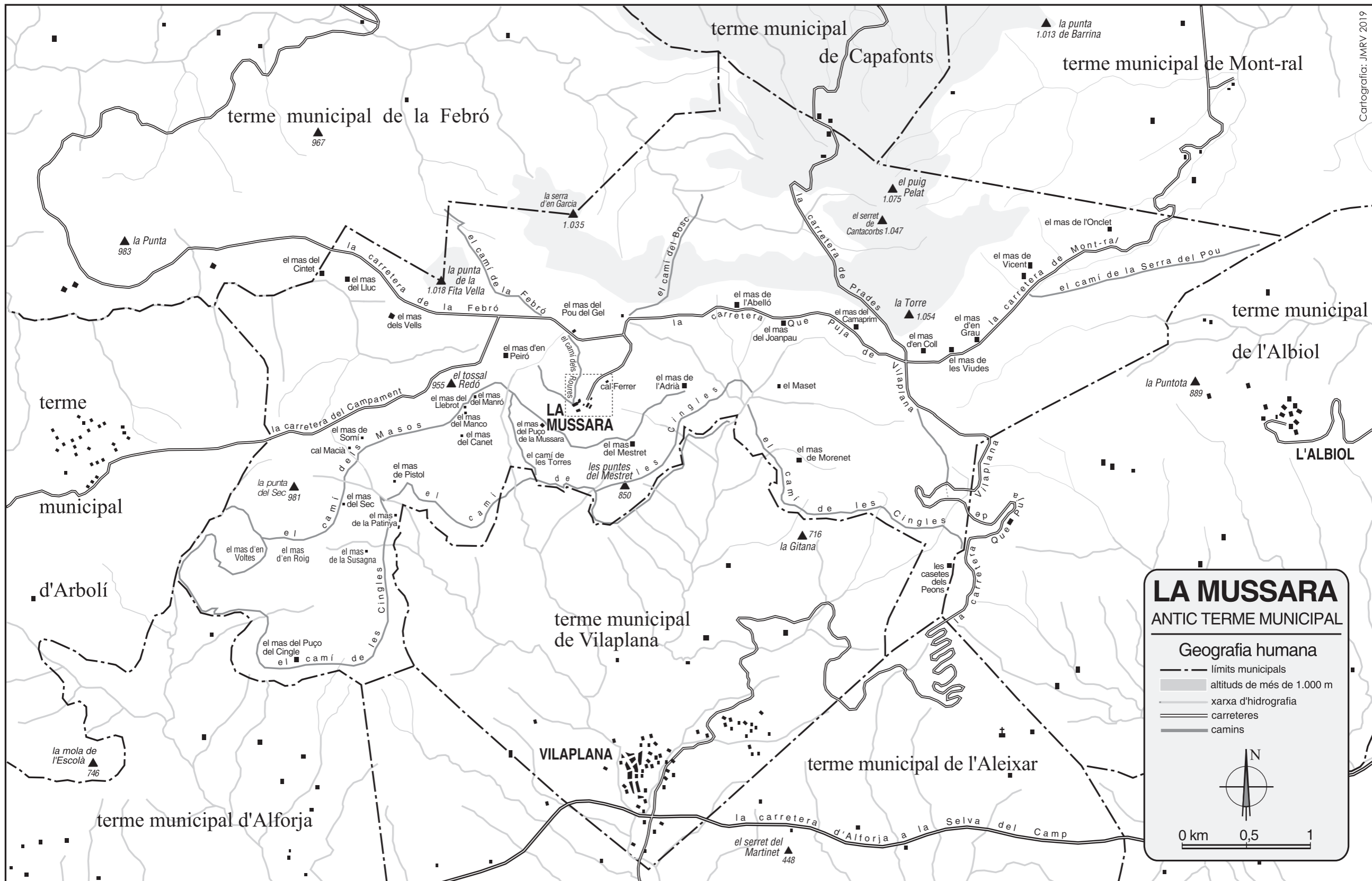
(DETALL AMPLIAT)

1960

0 m 50

LA MUSSARA

ANTIC TERME MUNICIPAL

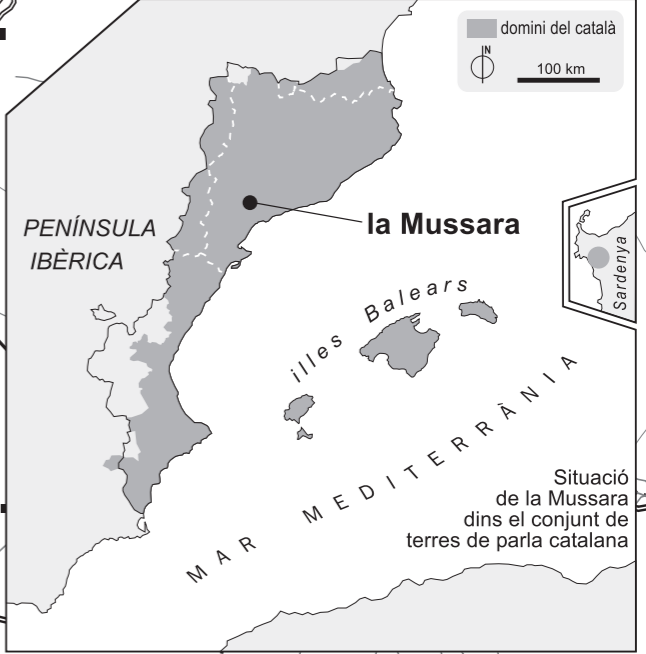
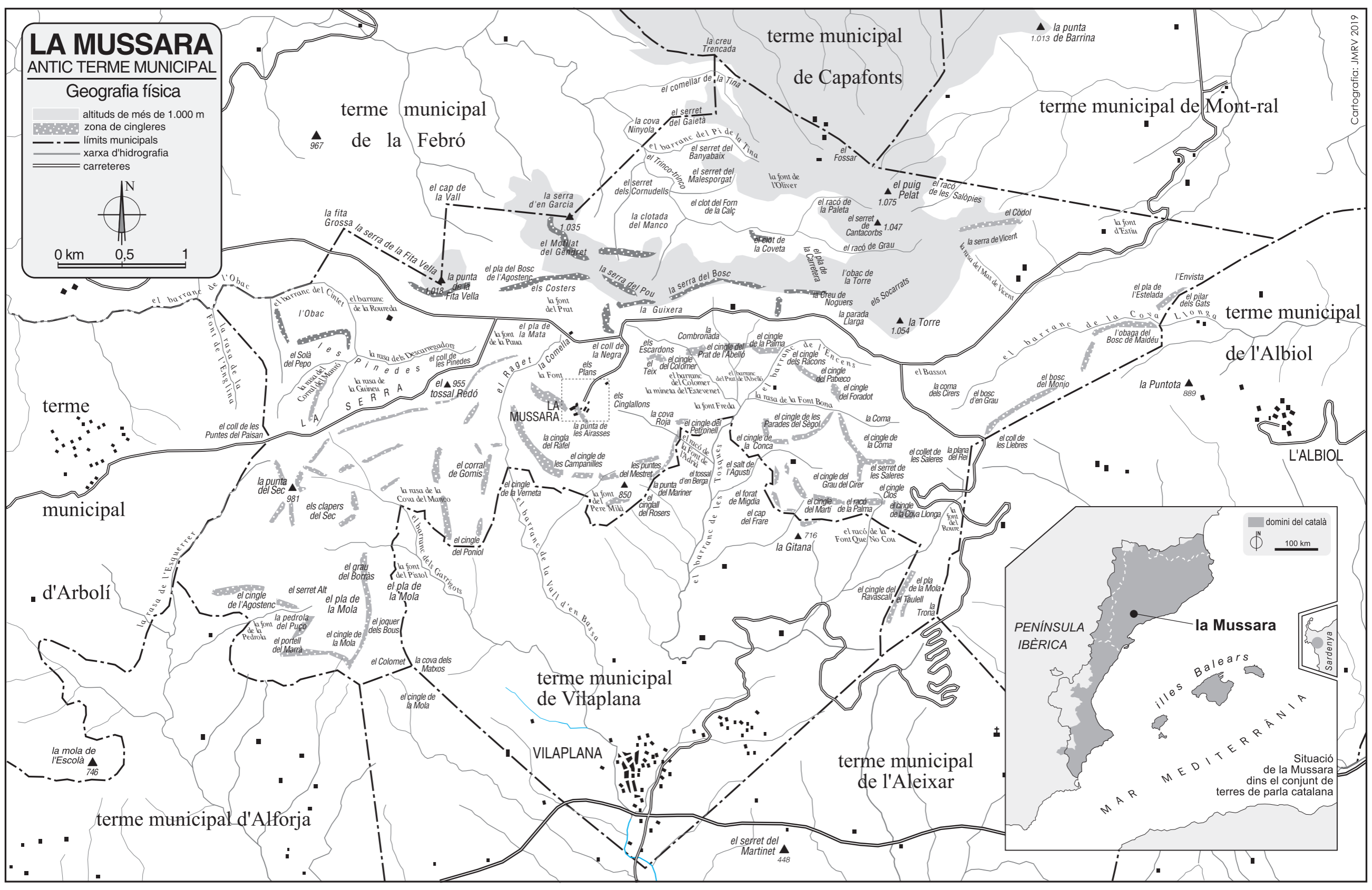
Geografia física

- altituds de més de 1.000 m
- zona de cingleres
- límits municipals
- xarxa d'hidrografia
- carreteres

0 km 0,5 1

Cartografia: JMRV 2019

Llista de noms

Abadia, l'

[təβə'ðiə]

A la Plaça, al costat de l'Església. Fa racó amb la Casa de la Vila.

Abadia, l'hort de l'

[ˈtɔr ðə təβə'ðiə]

Tocant al Cementiri. N'havien dit *del Vicari*, perquè la Mussara eclesiàstica-ment era una vicaria.

«el huerto de la Abadia» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 198, inscripció de l'any 1921).

Abadia, el pou de l'

[tu 'pou ðə təβə'ðiə]

Construït perquè l'abadia tingués aigua. No era gaire fondo, potser només vuit o deu metres.

Abellera, l'

[təβə'ʎerə]

La famosa ermita pradenca es veu arrapada al seu cingle Roig, especialment des dels Motllats.

Abellera, les envistes de l'

«per això aquest lloc és anomenat Envistes de l'Abellera» (J. IGLÉSIES i J. SANTA-SUSAGNA, *Les muntanyes de Prades, el Montsant i serra la Llana*, Reus, Ricard Ferreter i Gili, 1929, p. 124).

No hem trobat viu el topònim, malgrat els relativament pocs anys transcorreguts des de la publicació d'aquesta obra.

Abelló¹

V. *bassot; bosc; cingle; mas; obac; prat; Prat de l'A., el barranc del; Prat de l'A., el cingle del; Redona de l'A., l'alzina.*

Abelló²

[əβə'ʎo]

Aquest cognom es comença a trobar anotat l'any 1716 i fins a 1959, amb un parell d'interrupcions, el 1789 i el 1946.

Abelló, el bassot de l'

«Bassot del Abelló» (conveni de tala de bosc, any 1887. Document de Lino Estivill, de cal Gendret).

Abelló, el bosc de l'

[tu 'βoz ðə təβə'ʎo]

A l'obac de l'Abelló, tocant al bosc del Joanpau. Un dels més famosos i dels menys delmats. És molt rovelloner.

Abelló, el cingle de l'

[tu 'sɪŋgɫə ðə təβə'ʎo]

És el *cingle del Colomer*.

Abelló, el mas de l'

[tu 'maz ðə təβə'ʎo]

A redós de la serra del Bosc¹, damunt el cingle del Colomer i el del Prat de l'Abelló. Arran de la carretera Que Puja de Vilaplana, entre el mas del Joanpau i el del Pou. Ha estat una de les últimes masies a restar buida d'estadants. Els Abelló consten en documents a partir del primer cadastre, de 1716.

«del mas del Abelló» (AHAT, testament de Paula Abelló i Barberà, any 1783).

Abelló, l'obac de l'

[tu'βag də təβə'ʎo]

A la serra del Bosc¹, guaitant als Motllats. És ple de bosc.

Abelló, el prat de l'

[tu 'prad də təβə'ʎo]

Sota el mas de l'Abelló, en un replà damunt el cingle del Prat de l'Abelló, al sud de la carretera Que Puja de Vilaplana.

abeurada

V. *Roig, l'a. de Cal.*

Adrià

V. *A., l'hort vell de l'; font; Font de l'A., el racó de la; Llorenquetes de l'A., la punta de les; mas; *Mas de l'A.; Motllats de l'A., el pla dels; punta; Vinya de l'A., la pedra de la.*

Adrià, la font de l' [tə 'fɔn də tədri'a]

A pocs metres del mas de l'Adrià, al camí que duu al mas de Mestret. L'aigua és recollida en una basseta vora la qual hi ha uns antics pedrissos.

Adrià, l'hort vell de l' [tər 'veɫ də tədri'a] o [ðət dri'a]

Sota el cingle del Prat de l'Abelló. Diuen que, d'ençà de l'aiguat de Santa Tecla, de l'any 1874, no l'han conreat més.

Adrià, el mas de l' [tu 'maz ðə tədri'a] o [ðət dri'a]

Està ensorrat. En el replà que queda entre la base dels cingles del Ferrer i del Colomer i la part alta dels que guaiten als racons de les Mules i de la Font de l'Adrià. Hi passa el camí de les Tosques. Les terres que l'envolten són considerades partida de terra.

«testimonis Jaume Estivill del Mas dit del Drià» (AHAT, testament de Paula Abelló i Barberà, any 1783).

Adrià, la punta de l' [tə 'puntə ðə tədri'a] o [ðət dri'a]

És de pedra groguenca. A la vora dreta del barranc de les Tosques, sota el mas de l'Adrià. També n'hem sentit dir la *punta de les Llorenquetes de l'Adrià*.

Agostenc¹

V. *Bosc de l'A., el pla del; A., la pallissa vella de l'.*

Agostenc² [əγus'teŋ]

Hem començat a trobar el cognom per escrit l'any 1716 i fins a 1950, sense interrupció.

Agostenc, ca l' ['ka təγus'teŋ]

La casa més occidental del nucli de la població, l'última del rengle que hi ha davant la Bassa. De vora seu parteixen els camins de la Font i dels Roures.

Agostenc, el bosc de l' [tu 'βozg ðə təγus'teŋ]

En el coll conegut per pla del Bosc de l'Agostenc. És un dels més notables i de més anomenada.

«que forman [...] lo que se llama Bosch del Agustenchen» (Testaments, doc. núm. 62, testament de Domingo Agustenchen Bonet, any 1917).

Agostenc, el cinglall de l' [tu siŋ'gtaɫ də təγus'teŋ]

Damunt el roquer del Peiró, orientat cap al cantó de la punta de les Airasses.

Agostenc, el cingle de l' [tu 'siŋgətə ðə təγus'teŋ]

Cap a l'extrem sud-oest del terme, entre el mas del Puçó del Cingle i els d'en Roig i d'en Voltes. Constitueix la continuació cap a ponent del cingle de la Mola. Guaita damunt la rasa de l'Esquerrer. La frontera amb el terme d'Alforja passa per sota seu, al sud. Hi ha un bocí de cingle caigut, amb tot de blocs amuntegats, com una petita tartera.

Agostenc, el clot de l' [tu 'klotd də təγus'teŋ]

Es tracta d'un bassal. Davant de cal Ferrer. Segons expliquen, hi havia hagut un forn d'obra.

Agostenc, el coster de l' [tu kus'te ðə təγus'teŋ]

Sobre el prat de l'Agostenc, a llevant del camí de la Febró, entre el coster del Gendret i el del Rafel.

Agostenc, l'era de l' [l'ərə təγus'teŋ]

Tocant al poble, damunt el camí de la Font.

Agostenc, l'hort de l' [l'ɔr ðə təγus'teŋ]

Entre el de l'Abadia i el del Gendret, tocant al Cementiri.

Agostenc, la pallissa vella de l' [tə pə'lisə 'velə ðə təγus'teŋ]

A pocs metres de l'última casa del poble pel cantó de ponent. D'allí a la vora, marxa el camí dels Roures.

Agostenc, el pla de l' [tu 'pɫə ðə təγus'teŋ]

És un fragment dels Plans. A sol ponent del poble, damunt la Font.

Agostenc, el prat de l' [tu 'prad də təγus'teŋ]

A redós al cantó de migdia de la serra del Pou¹ (del Gel). És un planell frescal que constitueix l'inici de la Comella que, alhora, ho és del barranc de la Vall d'en Bassa. Queda clos pel coll de la Negra, cap a llevant.

Agustí

V. *Salt de l'A., la fonteta del; Salt de l'A., la raseta del.*

Agustí, el mas de l'

«heredad conocida por Mas dels Vells o del Agustí» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 221, inscripció de l'any 1877).

Agustí, el salt de l' [tu 'saɫ də təyus'ti]

A la base de la paret que aguanta la cingla de Baix, al cantó del mas de Morenet, guaitant al terme de Vilaplana i al barranc de les Tosques. El relleix pel qual corre el camí de les Cingles el separa del cingle de la Conca, que es troba damunt seu. Quan plou, s'hi despenja l'aigua que baixa pel barranc de les Saleres. És molt albirador des de Vilaplana, poble en el qual aprecien la importància d'una pluja tenint en compte la quantitat d'aigua que davalla pel salt de l'Agustí. És un nom que pertany més a Vilaplana que no pas a la Mussara.

aigua

V. *Més Amunt, Més Avall*.

Aigua de les Fontanelles, el barranquet de l'

«partim cum dicto roig fins al barranquet de la aygua de las fontanelas y tot camí fins al Coll de la Creu» (AHAT, carpeta d'Almóster, acta de venda, any 1699).

Deu estar relacionat amb la partida de les Fontanelles, sota el mas del Camarprim. Hi ha un solc molt lleu, que ningú no anomena *barranquet* i que, en tot cas, podria ser qualificat de raset. Més enllà, en apregonar-se i saltar el cingle, entre el dels Racons i el del «Patxeco», és conegut per *barranc de l'Encens*.

aiguavessant

V. **Serra, l'a. de la*.

Airasses, la punta de les [tə 'puntə ðə təzəj'rasəs]

O, simplement, *les Airasses*. A migdia de les cases del poble, ben alta, guaita damunt les planes de Cal Mestret i de cal Puço de la Mussara. És al vèrtex de l'angle que, amb la punta orientada cap a mar, formen els cinglalls que venen del cantó de la Font, al nord-oest, i de la banda de cal Ferrer i del Teix, al nord-est. Damunt seu es va construir el Xalet per a excursionistes.

Airasses, els tombs de les [tus 'tomz ðə təzəj'rasəs]

Ho diuen del *grau de les Grases*.

Aixàviga, l' [təj'ʃaβiγə]

Nucli poblacional deshabitat, agregat a Mont-ral, en una bella clotada que recull les primeres aigües del riu Glorieta. Pròxim al mas de l'Oncllet. Es parla sovint del *clot de l'Aixàviga*. Perea (p. 108) l'anota, amb documentació que en parla des del segle XVI.

Aixàviga, la carretera de l' [tə kərə'terə ðə tɔj'fəβiyə]
 És la *de Mont-ral*.

Albiol

V. *Envista de l'A., el clotet de l'; Mas de l'Oncllet a l'A., el camí del*.

Albiol, l' [tawβi'ɔt]

Al peu d'un dels serrats que parteixen de la plana del Rei. Tot el sector de sol ixent del terme de la Mussara es troba en contacte amb el de l'Albiol al llarg d'uns 3,5 km. Hi havia sempre molt de tracte entre la gent de l'Albiol i la de la Mussara. Moreu (núm. 21, p. 450) dona notícia del lloc des de l'any 1158.

Aleixar, l' [təɫɔj'ʃa]

Tant al sud-est com al sud-oest del terme, hi ha unes línies curtes que marquen la frontera amb el terme de l'Aleixar.

Alforja [ət'fordzə]

Al peu de la muntanya. La vila es veu des del mas del Puço del Cingle. Els termes es toquen al llarg d'un trajecte no gaire extens.

Alforja, el camí d' [tu kə'mi ðət'fordzə]

És el *dels Masos*.

«Alonso», la cova de l'¹ [tə 'kɔvə ðə tət'ɔnsu]

La part específica correspon al cognom, no datat, d'un propietari foraster que no se sap d'on era; a la zona, és antic i abundant, documentat a Reus el 1668. La cova és damunt el camí de les Tosques, a la vora esquerra del barranc de les Tosques, al peu de la punta de la Salera. Té l'entrada pel terme de Vilaplana, en el límit del qual es troba la cavorca.

«Alonso», la cova de l'² [tə 'kɔvə ðə tət'ɔnsu]

No és tan coneguda com la de l'entrada precedent. És sota el mas de Pistol, en un cinglall, pròxima a la cova del Banyetes.

«Alonso», la font de l' [tə 'fɔn də tət'ɔnsu]

Uns tollets, damunt la cova de l'«Alonso»², tocant al camí de les Cingles.

Alsamora

«Johan Alcamora» (*Fog. 1497*); «Gaspar Alsamora» i «Joan Alsamora» [anotat dues vegades] (*Fog. 1553*).

El mateix Johan Alçamora consta a Sentència 1496.

Alt, el serret

[tu sə'ret 'aʃ]

Cap a l'extrem sud-oest del terme. Separa la plana de Cal Roig del pla de la Mola. Pertany al mas de la Susagna.

Alta, l'alzina

[tə'tʃi'naltə]

Al bosc d'en Grau.

Alta, la roca¹

[tə 'rəkaltə]

A l'extrem nord-oest del terme, a la serra de la Fita Vella, damunt el mas del Cintet. Damunt seu, hi ha la fita Grossa. Al seu peu es noten indicis d'haver-hi existit una antiga cabana de pedra.

Alta, la roca²

[tə 'rək'altə]

Damunt el mas de l'Abelló, cap a la banda del mas del Joanpau, vora el camí que va als Avenquets, en el veïnatge del corral de la Serra.

Altamira

«Item lo mas den Magraner tell naltamira de la Almucara / es per viurey hun pages es dessabitat grandissim temps ha» (Sentència 1496).

Altés

[ət'tes]

El cognom apareix per primera vegada en un document de 1936 i no es torna a trobar després de 1947.

altra

V. *Banda*.

alzina

V. *Alta, Dolça, *Dos Cimals, *Fogonets, Frare¹, *Frare², *Gendret, *Glans Dolces, Grossa, *Redona de l'Abelló*.

Alzina, el pla de l'

[tu 'pʎa ðə tət'zinə]

A les Pinedes, a la vora esquerra del barranc de l'Obac, a l'altura del mas del Cintet. És una llarga parada, ara inculta, vorejada pel barranc indicat, per una banda, i pel bosc, per l'altra. No queda clar si es refereix a l'arbre o al cognom d'un propietari.

Alzina, el planot de l'

[tu pʎə'nod də tət'zinə]

Damunt el cingle de la Palma i el dels Racons. L'alzina a la qual al·ludeix el nom és l'alzina Grossa de l'Abelló.

Amargant, la font

[tə 'fɔn əmər'ɣantə]

Vora la rasa de la Font Bona, sota el camí, avui gairebé intransitable, que anava del mas de Morenet al Maset.

Amat

Només l'hem vist anotat en un document de 1934. Corresponia a Dolers, una dona que potser va arribar al terme per matrimoni o per alguna feina temporera.

Amigó, els prats de n'

«prados den Amigo» (*Recop. 1667*, f. 181).

Els anomena, per allà a la vora del terme d'Alforja o del d'Arbolí, tot descrivint els límits del terme. Potser corresponien al mas de l'Amigó que Jassans troba al terme d'Alforja en un cadastre de l'any 1756.

amunt

V. *Més A.*, *l'aigua*.

Anar a Missa, el camí d'

«sita en el pueblo de la Musara y partida la Costereta [...] y de cierzo con el camino de ir a Misa» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 171); «y partida Parada del Pou [...] intermediando el camino de ir a Misa» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 2, inscripció de l'any 1877).

També hem anotat el *camí de l'Església*.

Andreu, ca l'

[ˈka tən'drew]

Tocant a ca la Mont-rala, entre el bocí de carretera que condueix al poble i l'inici del camí de les Tosques.

Andreu, el comellar de l'

[tə kumə'la ðə tən'drew]

Al Motllat de la Pona, a l'extrem nord-oest del terme de la Mussara. Baixa de la Fita Vella i va fins a les envistes de la Febró.

Andreu, l'era de l'

[ˈtɛrə ðə tən'drew]

Al poble, vora el pou del Gendret.

Andreu, el Motllat de l'

[tə mu'lad ðə tən'drew]

Forma part del Motllat de la Pona. N'hi ha un bocí al terme de la Febró.

Andreu, la parada de l' [tə pə'radə də tən'drew]
És equivalent a la *parada de la Punta*.

Andreu, la punta de l'
V. *Morral, la punta del*.

Aparedada, la cova [tə 'kɔvə pə'rə'daðə]
Al cingle de les Salòpies, sota el puig Pelat, de cara al terme de Mont-ral.

Aragó, les muntanyes d' [təz mun'tajnjəz də'rə'γo]
No precisen quines són. Són les que es veuen més lluny, cap als ports de Tortosa i més amunt. Potser es tracta, de fet, de la serra de Pàndols.

Arbolí [ərbu'ti]
El terme d'aquesta vila és a ponent del de la Mussara. La línia de contacte dels dos termes té una extensió d'una mica més de 2 km. Per a més informació, vegeu *Prats*.

Arbolí, el camí d' [tu kə'mi dərbu'ti]
És un altre nom del *camí de la Serra*.

arbre
V. *Merles*.

Argila Vermella, el tomb de l' [tu 'tom də tər'dzi:tə vər'mɛlə]
El fa la carretera Que Puja de Vilaplana, pel veïnatge de la cova Llonga, damunt la font del Roure.

artiga
V. *Carletes, Cotxó, Fatxera, Pere Munter, Petxina*.

Artiga d'en Cotxó, el collet de l' [tu ku'ləd də tər'tiγəŋkut'fo]
El renom que intervé en la part específica del conjunt devia tenir un sentit obscè (vulva). En territori del mas de Morenet, entre el cingle Clos i el cingle de la Coma, que queden sota i damunt del collet, respectivament.

Artiga Vella, el racó de l' [tu rə'ko də tər'tiγə 'vɛlə]
Als Motllats, al cantó de ponent del serret de Cantacorbs.

artigots

V. *Biel*.

Artigots, els

[tuzərti'γots]

Entre la Combronada i el mas de l'Abelló.

Artigots, el barranc dels

[tu βə'raj dətz ərti'γots]

És equivalent a la *rasa dels Artigots*.

Artigots, la rasa dels

[tə 'razətz ərti'γots]

És la *de la Guineu*¹. També n'hem sentit dir *barranc dels Artigots*.

Avall

V. *Més A., l'aigua*.

avenc

V. *Voltes*.

Avenc, l'

[tə'veŋ]

Enderrocada damunt el camí de les Cingles, per allà on s'acaba el racó de la Conca i comença el de les Grasetes, a l'extrem sud-est del terme, no gaire lluny del de Vilaplana. Hi ha l'entrada d'una galeria davalladora que, segons diuen, és molt llarga.

avencs

V. *Febró*.

Avencs

V. **Bosc dels A*.

Avencs, els

[tuz ə'veŋs]

A l'obagada del Bosc de Maidéu, a la vora dreta del barranc de la Cova Llonga, entre el camí del Mas de Vicent i el pi Gros (del mas de l'Onclet). Al poble, i a la majoria dels llocs del terme, quan es parla dels Avencs, entenen que es fa referència als famosos avencs de la Febró, que es troben al cantó nord de la serra d'en Garcia, però en territori del poble veí esmentat.

Avenquets, els

[tuz əvəŋ'kɛts]

A la serra del Bosc¹, damunt el mas de l'Abelló. No hi ha cap forat gros; són només un seguit de petites clivelles a la roca. També alguna vegada donen el nom prescindint de la forma diminutiva.

Baix

V. **Cingla de B., la.*

Baix, la cingla de

[tə 'siŋgtə ðə 'βajf]

Generalment, es refereixen a la *Cingla*. Tanmateix, al mas de Morenet i per aquells encontorns, quan parlen de la cingla de Baix es refereixen a la que permet el pas del camí de les Cingles entre la font del Roure i el barranc de les Tosques, pel peu dels cingles de la Cova Llonga, Clos, del Martí, de la Coma, etc. També se l'anomena per altres bandes.

V. t. **Cingla de Baix, la.*

Baix, la font de¹

[tə 'fɔn də 'βajf]

És la *font d'Estiu*, al mas de l'Oncllet.

Baix, la font de²

[tə 'fɔn də 'βajf]

S'ha perdut. Era a la part superior del racó de la Font Que No Cou, sota el camí que, pel collet de l'Artiga d'en Cotxó, va de la carretera Que Puja de Vilaplana al mas de Morenet.

Baix, la parada de

«las Fontanellas [...] por el Mediodia con la restante tierra de la Parada de Baix» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 48, inscripció de l'any 1878).

baixada

V. *Terrers.*

baixador

V. *Cap de la Cingla del Ravascall.*

Balenyà

Un cognom que s'ha trobat només de tant en tant: el 1920, en el període 1773-1940 i el 1950. Procedent de la Febró va arribar Florentina Balenyà. El 1848, Esteve Balenyà es va casar amb Maria Abelló, del mas de l'Abelló. El 1950, Josep Balenyà Cavaller vivia al mas de Vicent.

Banda, l'altra

[ˈtətɾə 'βandə]

Al mas del Puçó del Cingle ho diuen del cantó que mira cap a la part d'Arbolí, entre el serret del Vent i el serret de Cal Puçó.

Banyabaix, el serret del [tu sə'red dət 'βajɲə'βajɲ]

Als Motllats, gairebé a l'extrem nord, a la vora esquerra del barranc del Pi de la Tina. *Banyabaix* devia ser un renom del qual no hem trobat record.

Banyetes, la cova del [tə 'kɔvə ðət βəj'ɲetəs]

És petita i molt amagada, en un cinglall, sota el mas de Pistol.

Barraca de l'Estevenet, el fondo de la [tu 'fɔndu tə βə'rakə təstəvə'nɛt]

O de la Serra d'en Garcia.

barranc

V. *Artigots, Bosc, Cintet, Clot del Canet, Colomer, Cova Llonga, Descarregadors, Encendre, Encens, Font, Font de l'Oliver, Forn, Garrigots, Horts del Pataca, Mineta de l'Estevenet, Obac, Pi de la Tina, Prat de l'Abelló, Roureda, Saleres, Tosques, Vall d'en Bassa, Vimeneres.*

Barranc del Forn, el

«Cinglall del Forn» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 184, inscripció de l'any 1873).

Hi consta com a partida de terra, però avui només se'n parla com d'un cinglall.

Barrancs

V. *Dos B., la parada dels.*

barranquet

V. **Aigua de les Fontanelles.*

Barrina

V. *Estelada del B., l'.*

Barrina, el bosc de [tu 'βɔz ðə βə'rinə]

És per allà al mas de l'Onklet. El renom *Barrina* és present a Mont-ral (Aixàviga, Bosquet, Farena), ben documentat des del segle XIX (Perea, p. 122-123).

Barrina, el pla de [tu 'pɫa ðə βə'rinə]

Entre el mas de Vicent i el mas de l'Onklet, damunt la carretera de Mont-ral. *Barrina* ha estat un renom que ha deixat molts rastres toponímics al terme de Mont-ral (Perea, p. 122-123).

bassa

V. *Hort Nou*.

Bassa

V. *Davant la B.*, *el carrer de*; *Vall d'en B.*, *el barranc de la*.

Bassa, la

[tə 'βasə]

Un gran toll que recull l'aigua de pluja i en el qual s'abeurava el bestiar, quan el poble era habitat. Davant seu, al seu cantó nord, s'aixeca l'arregliment de cases del poble més important.

«la casa afronta a una part davant la basa» (AHAT, document de venda de Miquel Vilella, de la Mussara, any 1664); «llamada las Casas [...] al Norte con la balsa de la población» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 134, inscripció de l'any 1908).

Bassa, el cap de la

[tu 'kab də tə 'βasə]

A l'extrem de ponent de la Bassa, al poble, vora el camí de la Font.

Bassa, el carrer de la

«Calle de la Balsa» (*Especulo* 1789).

Bassetes, les¹

[təz βə'setəs]

Una altra manera d'anomenar el *clot de les Bassetes*.

Bassetes, les²

[təz βə'setəs]

Al serret del Malesporgat. S'hi posa aigua, quan plou, i s'hi aguanta.

Bassetes, el clot de les

[tu 'klot də təz βə'setəs]

És el mateix solc que descrivim com el *barranc del Pi de la Tina*.

Bassetes, la font de les

[tə 'fɔn də təz βə'setəs]

A la vora dreta del barranc del Pi de la Tina. S'acostumava a eixugar en èpoques de poca humitat, però ara es pot dir que està acabada.

Bassetes, el pla de les

[tu 'plə ðə təz βə'setəs]

Als Motllats, a la vora dreta del barranc del Pi de la Tina. Hi brolla la font de les Bassetes. També en diuen el *pla de la Cova Ninyola*.

bassot

V. **Abelló*.

Bassot, el [tu βə'sot]

Al mas d'en Coll, a sol ixent de la carretera de Mont-ral. És un toll en el qual sempre hi ha aigua, perquè n'hi neix.

Bassot, el pla del [tu 'pɫa ðət βə'sot]

Al coll de la Negra, a sol ixent d'allà on la carretera Que Puja de Vilaplana entronca amb el braç que condueix a les cases de la Mussara. Pertany al mas del Pou del Gel. Diuen que hi arreplegaven gel per emmagatzemar-lo al pou.

Bassota, el pla de la, o el pla del Bassot [tu 'pɫa ðə tə βə'sotə] o [ðət βə'sot]

A l'obaga del bosc d'en Grau.

bassotets

V. *Morell*.

Berga, el tossal d'en [tu tu'saɫ dəm 'berɣə]

És a la vora dreta del barranc de les Tosques i del racó de la Font de l'Adrià, al cingle que forma la frontera entre la Mussara i Vilaplana. Un relleix el separa del cingle de la Cova Roja, que és damunt seu.

Besora

Al segle XVIII, una Besora va procedir de Capafonts. També s'han vist altres quatre dones arribades de fora. A la dècada de 1940, Marcel·lí Besora Martí consta com a beneficiari d'un cupó de racionament d'aliments.

Biel

V. *Mas de B., la font del; Mas de B., les planes del*.

Biel, els artigots del [tuɪz əti'ɣɔdz ðət βi'et]

Són terres que hi ha entre el barranc dels Descarregadors i la rasa de la Guineu¹. Diuen que són terres molt bones.

Biel, el comellar del [tu kumə'kaɫ βi'et]

Al Motllat de la Pona. La major part és al terme de la Febró.

Biel, la costa del [tə 'kɔstət βi'et]

També dita *del Mas dels Vells*. Entre la costa del Cintet i la del Pataca, al vesant de migdia de la serra de la Fita Vella.

Biel, el mas del

[tu 'maz dət βi'et]

Anomenat sovint *cal Biel*. També dit *mas dels Vells*. Al peu de la serra de la Fita Vella, en un replà que guaita, cap a ponent, damunt el barranc del Cintet i, cap al sud, damunt el dels Descarregadors. La carretera de la Febró passa a poca distància al nord de l'edifici. La casa és gran i ben conservada. Encara hi sovintegen habitants temporers.

Biel, el prat del, o el prat de Biel

[tu 'prat dət βi'et] o [də βi'et]

Al mas dels Vells.

Biel, les roquines de Cal

[tə ru'kinəz də 'kaɫ βi'eɪ]

Ocupen una bona part de la vora dreta del barranc dels Descarregadors.

Blai, la font del

[tə 'fɔn dət 'βɫaj]

A la vora dreta de la rasa del Corral del Manró.

Blanc, el cingle

[tu 'siŋgɫə 'βɫaŋ]

La llarga muralla que va des del coll d'Alforja (terme d'Alforja-Arbolí) cap a sol ixent s'aixeca amb un parell o tres de repeses ardides, segons els punts, des dels 600-700 m als 900-950 m d'altitud, és formada per dues faixes superposades de materials geològics diferents. La de sota, que puja fins als 700-800 m, és constituïda per gresos roigs i conglomerats de ciment vinós. Damunt seu, s'assenta la pedra calcària, blanca o grisa. Per això el conjunt de la llarga cinglera és conegut per *cingle Roig*, a la part baixa, i per *cingle Blanc*, a la part superior. Diuen que el terme de la Mussara per la banda de Vilaplana és marcat aproximadament per la línia de contacte del cingle Roig amb el cingle Blanc. Però també n'hi ha que creuen que tot el cingle Roig pertany a la Mussara. Això és més versemblant, sobretot tenint en compte que la vella creu del Grau Roig, amb funcions de termenal, és dibuixada a la part baixa del cingle Roig.

Blanca, la punta

[tə 'puntə 'βɫaŋkə]

Una erecció rocosa que es redreça damunt el cingle de la Conca. Damunt seu s'assenta el mas de Morenet.

Blanca, la roca

«y partida dita lo Bosch den Cabré y afronta [...] a mitx dia ab la Roca blanca»
(*Capb.* 1774).

Segurament que *roca* era utilitzat per equivalent de 'cingle'.

Bodro

N'hem trobat una referència escrita al RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 92. Hem tingut notícia de Ramon Bodro, procedent de Gallicant, del primer terç del segle XIX, i de Blai Bodro Magraner, que va venir d'Arbolí. Cap a 1716, un Bodro no vivia a la Mussara però hi tenia terra. Al nostre recull de Siurana de Prades vam anotar el *corral*, la *font* i el *grau del Bodro*, indrets relacionats amb cal Bodro de Gallicant. També és cognom abundant a Cornudella de Montsant, documentat l'any 1648. Prats l'anota per cognom abundant a Arbolí (p. 518) i escampats per aquell terme troba el *bosc*, la *petxina* (una font) i l'*era* del Bodro (núm. 274, 382 i 453). No hem vist *Bodro* anotat en cap dels diversos inventaris d'antropònims que tenim a mà, ni al DCVB. OnCat., vol. III, 42b17, s. v. *Bodro*, *Coll del*, a Siurana, no s'adona que *Bodro* és un antropònim i relaciona *Bodro*, topònim, amb 'arboç'. Quan, allí mateix, pensa en un antropònim, se'n va al valencià *Bodria* i d'ací cap a l'àrab, passa per Algèria, Egipte, el Líban, i es perd.

Bodro, el tros del

[tu 'trɔz ðət 'βoðru]

És poc conegut. Era als Costers, cap al sector de la font del Prat.

Boixerigues, el serret de les

[tu sə'ɾed də tɛz βujɟə'riγəs]

Vora la Font, cap a la banda de les cases de la vila.

Boli, el planet del

[tu pɫə'nɛd dət 'βɔti]

A la cingla del Ravascall. N'hi ha una part al terme de l'Aleixar. També l'anota *ManAleix*. (núm. 600, p. 63).

Bona

V. *Font B.*, la *rasa de la*.

Bona, la font

[tə 'fɔm 'bɔnə]

Entre el Maset i el mas de Morenet, a no gaire distància de la font Amargant, a la rasa a la qual dona nom. Probablement *Bona* per contrast amb l'*Amargant*, que diuen que no ho és.

Bonavida

Es tractava de Josep Bonavida Vernet, fill de Bitem (Baix Ebre), que trobem l'any 1936, quan en tenia seixanta-nou, establert al mas del Biel, contractat per Josep Agostenc. Segurament que hi va venir a fer de pastor.

Bonet

No trobem el cognom fins l'any 1934, amb Francesca, que viu al carrer Major. Es parla de Pere Bonet Joanpere, que residia a Vilaplana, i d'Esteve Bonet Martorell, de la Febró. És, doncs, un cognom passatger a la Mussara. També hi va haver Francesca Bonet Mateu, de Valls, traslladada a la Mussara per matrimoni amb Ambrós Agostenc Huguet.

Bordes

V. *Figueres B., la cova de les.*

Boronada

V. **Coma de na B.*

Boronada, la

«in partita dicta la boronada [...] cum columbario dicto Jacobi» (AHAT, fulls solts d'un capbreu, any 1633).

És una manera reduïda de referir-se a la *Coma de na Boronada*.

Borràs, el grau del

[tu 'ɣraw ðət βu'ras]

Al cingle de la Mola, vora el mas de la Susagna i al seu cantó de migdia. És molt poc transitat.

Borrell, la font d'en

[tə 'fɔn dəm bu'reɫ]

Damunt la carretera de la Febró, a l'altura del mas de l'Isidre, al peu de la costa del Cintet. No raja.

Borrell, el grau d'en

[tu 'ɣraw ðəm bu'reɫ]

A la vora de la font d'en Borrell, damunt el mas dels Vells.

bosc

V. *Abelló, Agostenc, Barrina, Canet, Clotxa, Curt, Encens, Estelada, Ferrer, Gendret, Grau, Joanpau, «Manco», Monjo, Morell de la Serra del Pou, Mussara, Partió de la Plana del Rei, Pataca, Pinets, Pou, Socarrats, Vicari, Vicent.*

Bosc, el, o els boscos

[tu 'βɔsk] o [tuz 'βɔskus]

Al pla del Bosc de l'Agostenc.

«de las fincas Bosch y Fita Grossa» (Testaments, doc. núm. 62, testament de Domingo Agustench Bonet, del 23 de febrer de 1917); «lo Bosch y Fita Grossa» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 201, inscripció de l'any 1921); «partida

Bosch conocida por Bosch de Agustench» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 47, inscripció de l'any 1953).

Bosc, el barranc del [tu βə'raŋ dət 'βɔsk]

Veí de la pedrola del Puçó i de la Covassa, de cara al mas de l'Esquerrer (terme d'Arbolí).

Bosc, el camí del [tu kə'mi ðət 'βɔsk]

És el que duu més directament de les cases del poble a la creu Trencada i Capafonts. Arrenca del coll de la Negra, sota el mas del Pou del Gel, tira cap al nord per la serra de la Guixera, travessa la serra del Bosc¹, continua cap al clot del Forn de la Calç i va Motllats enllà. També conegut per *camí de Capafonts*. I un fragment és dit *de la Guixera*.

Bosc, la serra del¹ [tə 'serət 'βɔsk]

Ho diuen de la serra que va de la Creu de Noguers fins a trobar el camí del Bosc. Va paral·lela a la carretera Que Puja de Vilaplana a partir de l'altura del mas del Camaprim i fins al veïnatge del mas del Pou del Gel. És un bocí de l'únic braç de muntanya dels que miren a la banda de mar que se sosté damunt la corba dels mil metres. La serra continua cap a ponent, però llavors és coneguda com *del Pou*.

Bosc, la serra del² [tə 'serət 'βɔsk]

Es tracta de la serra del Bosc de Poblet. Des del puig Pelat, se la veu en tota la seva llargària, a partir de l'Abellera i fins a la mola dels Quatre Termes i els plans de Rojals. Barra la perspectiva cap al nord.

Bosc d'en Cabrer

«sito dit tros de terra [mas d'en Coll] en lo terme del Lloch de la Musara y partida dita lo Bosch den Cabré» (*Capb.* 1774).

Bosc d'en Grau, el fondo del [tu 'fondut 'βɔz dəŋ 'graw]

Més o menys a mig camí entre el mas d'en Grau i el mas de Vicent. És el bell inici del barranc de la Cova Llonga.

Bosc de l'Agostenc, el pla del [tu 'pɫa ðət 'βɔz ðə təγus'teŋ]

És emboscacat. Uneix la serra de la Fita Vella amb la serra d'en Garcia. Pel seu cantó de migdia, les aigües van cap al barranc dels Descarregadors; pel de septentrió, tiren cap a la Febró. És travessat per l'antic camí d'aquest poble amb el qual

entronquen, en aquest punt, un que va al mas dels Vells, un que duu al bosc del Gendret i un de diminut que va als famosos avencs de la Febró.

Bosc de l'Encens, el camí del, o el camí del Bosc de l'Encendra

[tu kə'mi ðət 'βɔz ðə tən'sens] o [ðə tən'sendrə]

Diuen que és l'antic camí de Vilaplana a Mont-ral. Arrenca del de les Tosques, sota la font Freda i va pujant per la vora esquerra del barranc de l'Encens. El travessa una vegada superat el cingle dels Racons, i esdevé quasi imperceptible. És tot ell pujadís.

Bosc de l'Oncllet, la clotada del [tə ktu'taðət 'βɔz ðə tuŋ'kɫɛt]

Una altra denominació que es dona al *clot del Forn de la Calç*.

Bosc de Maidéu, l'obagada del [təwβə'ɣaðə ðət 'βɔz ðə 'maj'dew]

A l'extrem nord d'un serrat que arrenca de la plana del Rei, cap al nord, i que, al final, ocupa la vora dreta del barranc de la Cova Llonga. És a l'extrem de llevant del terme, tocant al de l'Albiol.

Bosc del Curt, el clotet del [tu ktu'tɛd ðət 'βɔz ðət 'kurt]

Al pla de l'Estelada. Una lleu clotadeta emboscada, al camí de la Serra del Pou.

Bosc del Curt, el pla del [tu 'pɫa ðət 'βɔz ðət 'kurt]

Davant el mas de l'Oncllet. *Curt* devia ser un renom perquè no consta com a cognom en cap de les relacions a les quals hem tingut accés.

Bosc del Fugitiu, el morro del [tu 'moru ðət 'βɔz ðət fuʒi'tiw]

A la cingla del Ravascall.

Bosc del Mas d'en Grau, el clot del [tu 'kɫɔd ðət 'βɔz ðət 'maz ðəŋ 'ɣraw]

Davant del mas d'en Grau, a l'obaga.

Bosc del Vicari, la rasa del [tə 'razət 'βɔz ðət vi'kari]

Més coneguda per *rasa de l'Obac*.

Bosc dels Avencs

«y partida Bosch del Abenchs» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 57, inscripció de l'any 1868).

bosquet

V. *Cau de la Guineu*.

Bous, el joquer dels

[tu zu'ketz 'βows]

També n'hem sentit dir *de les Vaques*, però poc sovint. És al cingle de la Mola, aproximadament al nord-oest i en amunt de la cova dels Matxos. No sabem a què es refereixen quan parlen de *joquer*; el nom és aplicat a un dels pocs pujadors que permeten de franquejar la cinglera. El bestiar més aviat es podia ajocar pel recingle de sota el pujador. El pas que fa pujar al cingle també és conegut per *grau dels Coscolls*. Podria haver-hi confusió a l'hora de denominar-lo *joquer dels Bous*; segurament que aquest nom abraçava una gran extensió en l'àrea on hi havia el grau específicament dit *dels Coscolls*.

Bover, la cova del

[tə 'kɔvət βu've]

Al cingle Roig, sota la punta del Poniol. És gran i fàcilment accessible. Diuen que s'hi pot encabir un centenar de caps de bestiar petit.

Bruna

V. **Cova B*.

«Bruno», la font del

[tə 'fɔn dət 'βrunu]

«Bruno» és un cognom procedent d'Arbolí; en aquell terme, Prats (núm. 393, p. 491) anota el *mas del Bruno*, a les Cingles, amb documents a partir de 1774. Una mica abans, el 1732, és documentat a Cornudella de Montsant, després passat a renom i conservat fins fa poc per nom de casa. La font és del mas del «Manco», per bé que situada més a la vora del mas del Canet. Damunt la cova del «Manco»¹; hi ha un pouet.

ca, i variants

V. *Agostenc, Andreu, Caragolina, Cassoles, Corraló, Esteve, Estevenet, Estudiant, Febrorenc, Ferrer, Gendret, Gravada, Gravat, Josepet, Marc, Mestret, Mion, Mont-rala, Mosso, Pataca, Pere Rafel, Piano, Po, Puça, Pucet, Puceta, Pucetó, Puço, Rafel, Roja, Tià, Tiana, «Tuno», Veuetes*.

Ca, i variants

V. *Biel, les roquines de C.; Ferrer, les fontetes de C.; Gravada, la parada de C. la; Gravat, la pleta de C.; Macià, la costa de C.; Macià, la font de C.; Manró, les roquines de C.; Mestret, la plana de C.; Plana de C. Roig, el noguer de la; Puço, la cingla de C.; Puço, l'obac de C.; Puço de la Mussara, la plana de C.; Roig, l'abeurada de C.; Roig, la plana de C.; Susagna, el pouet de C. la; Susagna, les saleres de C. la*.

Cabrer¹

V. **Bosc d'en C.*

Cabrer²

«Pere Cabrer» i «Simo Cabrer» (*Fog.* 1553).

El pròxim Cabrer, Joan, no apareix fins l'any 1826, en unes llistes de contribuents. El 1845, la viuda Cabrer encara tributa per alguna propietat però no viu al terme. Més tard, una Cabrer arriba procedent de Capafonts, per matrimoni. L'any 1934, Francesca Cabrer, que potser és la mateixa, muller de Salvador Magraner, és al mas d'en Grau.

Cagaspes, el

[tu 'kaɣə'ɣaspəs]

O el *Gaspes*.

Cagaspes, la font del

[tə 'fɔn dət 'kaɣə'ɣaspəs]

V. *Gaspes, la font del*.

Caga-senalles, el

[tu 'kaɣəsə'naləs]

Un dels renoms que havíem sentit anomenar.

Calabrès, el

[tu kətə'βrɛs]

Renom d'un vilatà.

Calç

V. *Forn de la C., el clot del; Forn de la C., la clotada del; Forn de la C., el fondo del*.

Calvari, el camí del

[tu kə'miɫ kət'vari]

Arrencava de cal Po per pujar a la punta de les Airasses.

Camafort

Hem vist Camafort per primera vegada l'any 1826, quan Josep figura en una llista de contribuents. L'any 1839, sense prenom, consta en una relació de contribució extraordinària de guerra. El 1854, Carme Camafort era casada amb Pere Balenyà. L'any 1920, Miquel Camafort i Rius resideix al carrer «promontorio, 3», que vol dir una de les cases que no són al carrer Major. Al cap de poc, l'any 1928, tres noies Camafort, de set, nou i onze anys, emigren cap a Reus.

Camaprim, la font del [tə 'fɔn dət 'kamə'prim]

A la banda de llevant del mas del Camaprim, al sud de la carretera Que Puja de Vilaplana. Era la més bona dels masos de per allí. S'està perdent.

Camaprim, el mas del [tu 'maz dət 'kamə'prim]

No en queda bo i res. Era al peu de la serra del Bosc¹, vora l'inici del barranc de l'Encens. Formava un sol edifici junt amb el mas de Ponet. La part corresponent al mas era cal Camaprim, l'encarada a sol ixent. Venint per la carretera Que Puja de Vilaplana, després del Coll, era el primer dels quatre que hi ha arran de la ruta moderna.

camí

V. *Alforja*, **Anar a Missa*, *Arbolí*, *Bosc*, *Bosc de l'Encens*, *Calvari*, «*Campanelles*», *Capafonts*, *Cingla*, *Cinglallons*, *Cingles*, *Coll de les Pinedes*, *Cova Ninyola*, *Escardons*, **Església*, *Estelada*, *Febró*, *Font*, *Foradots*, *Garrigots*, *Grases*, *Guixera*, *Malpàs*, *Mas d'en Grau*, *Mas de l'Onklet a l'Albiol*, *Mas de Vicent*, *Maset*, *Masos*, *Motllats*, *Nou*, *Prades*, *Roures*, *Serra del Pou*, *Teix*, *Torres*, *Tosques*, **Travesser*.

Camí, la parada del¹ [tə pə'radət kə'mi]

Al mas d'en Peiró, sota el camí del Coll de les Pinedes.

Camí, la parada del² [tə pə'radət kə'mi]

Al mas de l'Onklet, damunt el Paradot.

Camí Nou, el morro del [tu 'morut kə'mi 'nɔw]

Sota el mas de l'Adrià. Guaita damunt el barranc de les Tosques.

Camí Nou, el tomb del [tu 'tom dət kə'mi 'nɔw]

Ho diuen d'un bocí esmenat del camí de les Tosques, entre la pedra Esmoladora i el mas de l'Adrià. La rectificació es produí fa una seixantena d'anys.

Camp, el [tu 'kam]

Hom el domina de cap a cap, tant l'Alt com el Baix. Com si fos a vol d'ocell, gairebé de tot arreu.

Campament, el [tu kəmpə'men]

És el campament d'instrucció militar, de milícies universitàries, de l'Estat espanyol, instal·lat al terme d'Arbolí cap a l'any 1950 i suprimit més o menys trenta anys després. Oficialment retolat «de los Castillejos». Les edificacions es veuen

des de diversos llocs, però, especialment pròximes, des del coll de les Punes del Paisan i del mas d'en Voltes.

Campament, la carretera del [tə kərə'terət kəmpə'men]

Es refereix al campament militar oficialment anomenat «de los Castillejos» (terme d'Arbolí - la Febró). Es desprèn de la carretera de la Febró, cap al sud-sud-oest. Passa per davant de la font de la Paua i, a partir del coll de les Pinedes, segueix més o menys el camí de la Serra fins al coll de les Punes del Paisan.

«Campanilles», les [təs kəmpə'niləs]

És cert que amb el sufix *-ill, -illa*, afegit a un nom, es formen derivats diminutius, a vegades amb canvi de significat, però això no passa amb el substantiu *campana*, de manera que «Campanilles» (plural de «campanilla», una mica heterodox, certament, amb *-es* i no *-as* final) no és sinó un castellanisme. Designa una certa pedra, al cingle al qual ha transmès la denominació. Copejant-la amb un bastó, sona com si toqués una campaneta. Ja se'n parlava al final del segle XIX, puix que Artur Osona s'hi refereix a la seva guia itinerària. Un fet igual es produeix al coll del Prat, d'Ulldemolins, però allí no s'utilitza ni el diminutiu ni el castellà: és la Campana.

«Campanilles», el camí de les [tu kə'mi ðə təs kəmpə'niləs]

Era el més utilitzat per baixar, a peu, a Vilaplana, perquè és el més curt, però no apte per al pas de les cavalleries. Està molt malmès, d'ençà que el trànsit s'hi ha estrocat. Surt del poble per la vora de cal Gravat, salva la punta de les Airasses pels tombs de les Airasses, travessa per entremig de les planes de cal Mestret i de cal Puço de la Mussara, salta el cingle de les «Campanilles» i entronca amb el camí de les Torres a la vora de la font del Pere Milà.

«guanya lo grau de la Musara, qual camí dressera es conegut per lo camí de Les Campanilles» (Osona, p. 290); «y camino de las Campanillas» (Domènec, escriptura de compra, Reus, any 1949).

«Campanilles», el cingle de les [tu 'sɪŋlə ðə təs kəmpə'niləs]

També l'hem sentit anomenar amb la part genèrica en plural: *els cingles*. Sota la part occidental de la plana de cal Mestret i la meridional de cal Puço de la Mussara. Forma un petit racó per on puja el camí de les «Campanilles».

Canals, les

«al terma de la Musara partida dita las Canals» (*Aigua*, p. 208, any 1834).

Canet

V. *Clot del C.*, *el barranc del*.

Canet, el bosc de

[tu 'βoz ðə kə'net]

Al Motllat del Canet. És la continuació occidental del bosc del «Manco».

Canet, la cingla del

[tə 'singlət kə'net]

Subdenominació de la Cingla, en territori del mas del Canet.

Canet, el cingle del

[tu 'singlət kə'net]

És el del Poniol.

Canet, el clot del

[tu 'kɫɔd dət kə'net]

És la part alta, amargenada, del barranc del Clot del Canet, afluent del Trinco-trinco. Entre el serret dels Cornudells i el de les Farigoles.

Canet, el coster del

[tu kus'teɪ kə'net]

Un dels que, baixant de la serra d'en Garcia, aboca al prat de l'Agostenc. És a llevant del camí de la Febró i hi toca. Més a sol ixent, és continuat pel coster de l'Esteve.

Canet, la cova del

[tə 'kɔvət kə'net]

És a la punta del Poniol.

Canet, l'era del

[l'ɛrət kə'net]

A la punta de les Airasses, sota l'era de l'Esteve.

Canet, el mas del

[tu 'maz ðət kə'net]

Sovint dit *cal Canet*. És entre el mas de Somí i el mas del «Manco», al sud i arran del camí dels Masos.

Canet, el Motllat del

[tu mu'ɫad dəl kə'net]

És al vessant esquerre del clot del Forn de la Calç.

Canet, la parada del

[tə pə'radət kə'net]

És de sembradura. Sota la font del Prat.

Cantacorbs, el serret de

[tu sə'red də 'kantə'kɔrs]

Al sud i a poca distància del puig Pelat, lleugerament més baix que aquest (només 1.047 m d'altitud), als Motllats. La Torre tampoc no li queda gaire lluny,

cap al sud. Té l'aspecte d'un petit cim airós i afinat. És tot de pedra i només unes quantes herbes s'arrapen pels seus petits clivells.

Cantacorbs, el torrent de

«partim cum torrente dicto de Canta Corps» (AHAT, carpeta d'Almóster, acta de venda, any 1699).

El serret de Cantacorbs és conegudíssim, però del torrent no se'n parla. Potser era el que ara hom coneix per *clot de l'Enclusa* o per *racó de l'Artiga Vella*. El genèric *torrent* resulta inhabitual; ara, cap curs d'aigua no rep aquest nom en tot el terme.

Canut

És un llinatge que només trobem anotat en un document de l'any 1789. Va ser algú que no va fer estada llarga al terme.

cap

V. *Bassa, Frare, Vall*.

Cap de la Cingla del Ravascall, el baixador del

[tu βəjʃə'ðo ðət 'kab də tə 'siŋtət rəvəs'kaʎ]

Davalla cap al mas de Mariner (terme de Vilaplana).

Capafonts

[kəpə'fɔns]

El terme de Capafonts confronta amb el de la Mussara a l'extrem del nord, entre els de la Febró i el de Mont-ral, amb una línia fronterera que té una extensió de cap a 1.300 m. Per a una informació detallada, vegeu *ManCap.*, especialment el núm. 1, p. 10-15, amb anotacions en documents des de l'any 1159.

«con los términos de Capafons, la Febror y Plans desens» (*Recop. 1667*, f. 191).

Capafonts, el camí de

[tu kə'mi ðə kəpə'fɔns]

La gent del poble entén que és el camí del Bosc perquè, des de les cases de la Mussara, és el més directe per anar al vilaró veí. Poc o molt, també n'hem sentit dir *de Prades* perquè, a partir de la creu Trencada, tant es pot baixar a Capafonts com prosseguir cap a la capital de la muntanya. Els del mas de l'Oncllet i, en general, tothom d'aquella banda oriental del terme coneixen per aquest nom un camí de ferradura que ve de l'Albiol, pel Gravet, puja per la serra de Vicent, se'n va a passar entre el puig Pelat i el serret de Cantacorbs i, Motllats enllà, va a reunir-se, a la creu Trencada, amb la carretera de Prades, que ve de Reus.

Capdavall del Comellar, la font del [tə 'fɔn dət 'kabdə'vaɫ dət kumə'ɫa]

Es refereix a un comellaret que hi ha a la vora del mas de l'Onclet. La identifiquen amb la *font d'Estiu*.

Capgròs, el [tu 'kab'grɔs]

Un renom aplicat a algú del poble.

Caragolina, ca la ['ka tə krəɣu'ɫinə]

Interpretem que es tractava de *ca la Tiana*.

Carcoler, el mas d'en

«Item lo mas den Carcoler tell en Antoni Guacul» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Cardó, les muntanyes de [təz mun'tajɲəz ðə kər'ðo]

Es veuen en la mateixa direcció dels ports de Tortosa, cap al sud-oest.

Carletes, l'artiga del [tər'tiɣət kər'ɫetəs]

A la vora del poble, tocant al camí dels Roures i vora el pla del Gendret.

Carlistes, l'hospital dels [tʊspi'tat dəls kər'ɫistəs]

Són dues balmes, pròximes l'una de l'altra, tancades amb paret de pedra seca, al cingle dels Racons, una de les quals a la vora del camí que puja pel grau dels Racons i l'altra més a prop del fons del barranc de l'Encens. Diuen que, durant la Tercera Guerra Carlina (1872-1876), els carlins hi duïen els ferits perquè hi fossin atesos. És fama que hi morí el guerriller Cercós, que fou sepultat al Cementiri de la Mussara. Tot a l'entorn d'aquesta defunció és envoltat de dubtes i llegendes.

Carregador, el [tu kərəɣə'ðo]

És un nom modern que designa un planellet fins on s'internen els camions per anar a buscar fusta, quan es treballa al bosc. És a la serra de Davant el Mas d'en Grau.

carrer

V. *Bassa, Costeta, *Davant la Bassa, *Església, Major, *Roca.

carretera

V. *Aixàviga, Campament, Febró, Mont-ral, Prades, Que Puja de Vilaplana.*

Carretera

V. *Peiró de la C., el mas d'en.*

Carretera, el pla de la

[tu 'pɫa ðə tə kərə'terə]

Es refereix a la carretera de Prades, que travessa el pla. El pla, de força anomenada, és a ponent de l'obac de la Torre, de cara al clot de la Coveta, vigilat per l'eminència, al seu cantó nord-est, del serret de Cantacorbs.

carro

V. *Motllats, el camí de c. dels.*

casa

V. *Vella.*

Casa

V. *Davall C., la parada; Sota C., el tros de; Vila; Vora C., el tros de; Vora C., la plana.*

Casa Vella, la font de

«partida denominada la Mola, compuesta de regadio con el agua de la fuente de casa vella», «denominada Plana del Viñes y la Mola [...] con la mitad del agua que tiene de dotacióm de la Fuente de casa vella» i «con la restante cuarta parte del agua de la Fuente de casa vella» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassetas, Reus, any 1883).

Casalot, el

«in partita dicta lo Mas del Coll, o, Casalot» (AHAT, carpeta d'Almóster, acta de venda, any 1699).

Actualment, només es parla del mas d'en Coll. Només hi ha les *parades del Casalot* que s'hi puguin relacionar.

Casalot, les parades del

[təs pə'raðəz ðət kəzə'tət]

No se les anomena gaire sovint. Se les situava cap al bosc de l'Abelló, a la serra del Bosc¹, mirant al pla de la Carretera. Relacionades amb la partida de terra anotada a l'entrada precedent.

Cases, les

«partida llamada las Casas [...] al este con la calle Mayor» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 102, inscripció de l'any 1904); «llamada las Casas [...] al Norte con la balsa de la población» (ibídem, f. 134, any 1908); «llamada las Casas [...] al oeste con el huerto de la Abadía» (ibídem, f. 198, any 1921).

Cases, el mas del

[tu 'maz ðət 'kazəs]

Un altre nom del *mas d'en Grau*. No és gaire utilitzat. L'any 1946, el propietari era de Reus: Pau Cases Vidiella.

caseta

V. *Esteve*, **Estevenet*.

casetes

V. *Peons*.

Cassoles, cal

['kaʎ kə'sotəs]

Abans s'havia conegut successivament per *cal Josepet*, *cal Mion* i *cal Mosso*. Tocant a cal Marc. De les tres cases que constitueixen aquest grup de damunt el camí de les Grasses, és la més meridional. Hi havia hagut una taverna: era la dels Poca-roba. Com que últimament, i des de feia anys, els Cassoles ocupaven ca l'Estevenet, actualment, quan es parla de cal Cassoles, algú pot entendre que es tracta de ca l'Estevenet. *Cassoles* era el renom de Salvador Cavaller Abelló.

Cassoles, l'era del

['terət kə'sotəs]

Al poble, tocant a ca l'Estudiant.

Cassoles, la planeta del

[tə pətə'netət kə'sotəs]

Darrere les cases del poble. A sol ponent del bocí de carretera que va fins en aquelles cases.

Catúria, la

[tə kə'turjə]

No vam arribar a aclarir si aquest renom s'aplicava a un home o a una dona.

cau

V. *Era*, *Grèvol*, *Guineu*¹, *Guineu*², *Teix*, *Toixó*.

Cau

V. *Costa del C. de la Guineu*.

Cau de la Guineu, el bosquet del [tu bus'kɛd dət 'kaw ðə tə ɣi'nɛw]

Vora la rasa de la Guineu¹, que baixa de la Serra.

Cau de la Guineu, la costa del [tə 'kɔstət 'kaw ðə tə ɣi'nɛw]

Al peu de la serra del Bosc¹, a la banda de mar, damunt de la Combronada, entre el mas de l'Abelló i el del Pou del Gel.

Cavaller [kəβə'le]

Els Cavaller han estat ben assentats a la Mussara des de l'últim terç del segle XVIII. Diversos Cavaller Gauset van néixer per allà a l'any 1770-1775. El 1776, Magdalena Cavaller era casada amb Pau Abelló, del mas de l'Abelló. Els homes que hem pogut localitzar van dur onze prenomes diferents i les dones, nou. Salvador Cavaller Abelló, el Cassoles, va resistir al poble fins al 1956, o potser fins una mica més tard. Diversos Cavaller van emigrar cap a Reus ja l'any 1928. El 1946, uns altres també s'hi havien instal·lat.

Cementiri, el [tu səmən'tiri]

És al costat de l'Església. Era rodejat per una paret. L'últim enterrament hi tingué lloc el dia 19 de març de l'any 1953. L'indica com a partida de terra el llibre actual del cadastre (AMV).

Centelles

Josep Centelles, de setanta-un anys, va arribar, procedent de la Canyada (de Beric?). Va fer de pastor, sense domicili fix. Es va quedar a la Mussara fins després de la Guerra.

Cerdà

«Quod ego, Petrus Cerdani. habitator in termino Almuçarie, debe vobis, Jucef Abraam. iudeo Alexarii» (Jueus XIV, doc. núm. 578, p. 373, 1347, agost, 24).

Cerrut, el pi [tu 'pi sə'rut]

Sota mateix de la serra d'en Garcia i pràcticament al terme de la Febró. També dit *de la Trementina*.

Cimals

V. Dos C., *l'alzina de*.

cingla

V. Baix, Canet, Coves d'en Massa, Dalt, Llebrot, Macià, «Manco», Pere de l'Esteve, Pistol, Puço, Rafel, Ravascall, Tost, Xacó.

Cingla

V. *Cap de la C. del Ravascall, el baixador del.*

Cingla, la [tə 'singtə]

Es refereixen a la que s'estén pel cantó de ponent de les cases del poble, a sota i a migdia de la Serra que hi ha entre el coll de les Pinedes i el de les Puntes del Paisan. La majoria dels cingles que la sostenen tenen la base al terme de Vilaplana. També l'anota *Man Vil.* (núm. 108, p. 85), amb indicació que correspon al terme de la Mussara i amb aportació del document següent:

«Valies de la Singla» (Vàlues, dintre el Cadastre de Vilaplana de l'any 1732).

Cingla, el camí de la [tu kə'mi ðə tə 'singtə]

És un altre nom del *camí dels Masos*.

Cingla, els masos de la [tuɪz 'mazuz ðə tə 'singtə]

Tots els que hi ha a la Cingla, des del mas d'en Manró fins al d'en Voltes. S'hi comprenen els masos del Llebrot, del «Manco», del Canet, de Somí, del Macià, del Sec i d'en Roig.

Cingla de Baix, la

«partida llamada Single de Baix [...] a cierzo con el camino que de Almusara dirige a Arbolí» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, inscripció de l'any 1868); «y partida [...] llamada también Single de baix [...] con su casa de campo llamada Manso den Masiá Chullat» (Sostres, escriptura d'inventari, notari Teodoro Pedrol y Tomás, Reus, any 1885).

Encara que els documents transcrits facin masculí el topònim, entenem que es tracta de la Cingla [femení] de Baix, tal com encara es diu.

V. t. *Baix, la cingla de.*

Cingla de les Coves d'en Massa, la

«al terme de la Almusara Partida de la Singla nomenada de las Covas den Masa» (*Aigua*, p. 219, any 1837).

També hem anotat *Coves d'en Massa, la cingla de les*.

Cingla del Llebrot, la

«y partida la Singla del Llabrot» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 9, inscripció de l'any 1935).

V. t. *Llebrot, la cingla del.*

Cingla del Pistol, la font de la [tə 'fɔndətə 'siŋgətə pis'tɔt]
És la font del Pistol.

cingllall

V. *Agostenc, Cirers, Esteve, Monjo, Rosers, Selvatà*.

Cingllallons, els [tu siŋlə'kɔns]

Amb el diminutiu de *cingllall* s'expressa —pel que sembla— una dificultat més gran per a transitar-hi. Són sota el cingllall del Selvatà i el de l'Esteve. Guaiten damunt el mas de l'Adrià, vora el trencament de cingle que deixa pas al camí de les Tosques per arribar a les cases del poble.

Cingllallons, el camí dels [tu kə'miɫ siŋtə'kɔns]

És una drecera per a pujar a les cases de la Mussara, des del camí de les Tosques. Està tan perduda que gairebé no s'hi pot transitar. Arrenca d'un dels re-tombs que fa el camí de les Tosques més enllà del mas de l'Adrià. Fa cap a cal PIANO, dalt, al poble.

cingllalls

V. *Font del Moro, Mussara*.

Cingllalls, els [tu siŋ'gɫaɫf]

Se'n parla de diversos, cadascun amb la corresponent part específica. En un cingle, són faixes superiors que formen un conjunt successiu d'escalons irregulars, llargs, estrets i no gaire alts, cadascun, i entre els quals és possible de transitar però no de cultivar. En general, declinen suaument cap al fons d'una falla del terreny i formen els vessants superiors d'una barrancada encinglerada. A vegades, també es troben en els punts convexos superiors de les grans muralles. Aquest substantiu no consta al DIEC, ni al DCVB ni a la GEC. DECat., vol. II, 712b22, només diu «14 Cf. *cingllall* 'toll', 1935, Sant Pere de Seguríes (V. de Camprodon)», i no hem sabut veure que en parli enlloc més.

cingle

V. *Abelló, Agostenc, Blanc, «Campanilles», Canet, Clos, Colomer, Coma, Conca, Cova Llonga, Cova Roja, Ferrer, Font del Roure, Foradot, Grau del Cirer, Grauet de la Raseta, Martí, Mestret, Mola, Obac, Palma, Parades del Sègol, «Pat-xeco», Petronell, Poniol, Prat de l'Abelló, Racons, Rafel, Ravascall, Roig, Saleres, Salòpies, Tosques, Verneta, Vinya*.

Cingle¹

V. Puço del C., *el mas del*.

Cingle²

«y partida Single» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 27, inscripció de l'any 1894); «partida Single o Grau Roig [...] con su casa de campo [...] conocida por Mas de la Patiña» (ibídem, f. 54r, any 1901); «término de Almusara y partida Single o Grau Roig» (Sostres, escriptura de venda, notari Francisco Sostres, documents d'Esteve Estivill i Rius, any 1901).

Tractant-se d'unes partides, cosa que vol dir que comprenen propietats i cultius, la forma del topònim no hauria de ser masculina, sinó femenina. Vegeu en la «Introducció» un comentari sobre aquest tema.

Cingle Clos, el collet del

[tu ku'ɫɛd dət 'siŋgɫə 'kɫɔs]

Vora la roca de la Mallola, quan s'entra al racó del Martí, pel camí de les Cingles.

Cingle d'en Cotxó, el

«partida Single de Cuchó llamada también Mas de Morenet» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 186, inscripció de l'any 1921); «masia llamada Mas de Morenet y partida Single de Cuchó» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 20, inscripció de l'any 1943).

Actualment només hem trobat notícia de l'*artiga d'en Cotxó*.

Cingle d'en Marió

«y partida Single den Marió o Mas d'en Marió, llamada también Single de baix [...] con su casa de campo, llamada Manso den Masiá Chullat» (Sostres, escriptura d'inventari, notari Teodoro Pedrol y Tomás, Reus, any 1885).

Pel que fa a la forma masculina del topònim, vegeu en la «Introducció» un comentari a l'entorn de *cingle* masculí-femení.

Cingle de l'Obac, la punta del

[tə 'puntət 'siŋgɫə ðə təw'βak]

Al cingle de l'Obac.

cingles

V. Comella.

Cingles, el camí de les [tu kə'mi ðə tə 'siŋtəs]

Va de l'Albiol al coll d'Alforja, aprofitant els relleixos de la paret ciclòpia que aguanta les terres altes. Entra al terme de la Mussara per la font del Roure i, pel peu dels cingles de la Cova Llonga i de la Coma, guanya el barranc de les Tosques; el travessa i va planejant pel caire dels espadats per creuar el solc que es forma sota el cingle de les «Campanilles», el barranc de la Vall d'en Bassa i el dels Garrigots. Quan travessa aquests dos últims passa pel terme de Vilaplana. Però remunta seguidament per anar a posar-se sota el cingle de la Mola; passa pel mas del Puço del Cingle i per la pedrola del Puço. Després, voreja el peu del cingle de l'Agostenc i travessa la rasa de l'Esquerrer. Més enllà, ja trepitja territori d'Arbolí. És un camí que també ha restat intransitat i en molts llocs amb prou feines si hom l'endevina. Passant-hi, hom se sent gairebé sempre suspès a gran alçada i té una magnífica visió sobre les terres del Camp.

Cintet

V. *Mas del C.*, la costa del; *Mas del C.*, el prat del.

Cintet, el barranc del [tu βə'raŋ dət sin'tet]

Afèresi de l'hipocorístic del prenom *Jacint*. Constitueix l'inici del barranc format per la reunió del barranc dels Descarregadors amb les rases de la Guineu i del Corral del Manró. Passa per sota del mas dels Vells i del mas del Cintet, del qual agafa el nom. Més avall, és dit *de l'Obac*. Representa el començament del riu del Gorg (terme d'Arbolí), afluent del riu de Siurana.

Cintet, la costa del [tə 'kɔstət sin'tet]

O *del Mas del Cintet*. És a la serra de la Fita Vella, sota la fita Grossa, damunt el mas del Cintet, tocant al terme de la Febró. Al cantó de sol ixent, té la costa del Biel.

Cintet, el mas del [tu 'maz dət sin'tet]

Al replà meridional de sota la serra de la Fita Vella, al cantó oest-nord-oest del terme, entre la carretera de la Febró i el barranc del Cintet. La partió amb el de la Febró passa tocant a la paret occidental del mas. És a poca distància del mas de l'Isidre.

Cirer

V. *Grau del C.*, el cingle del.

Cirer, el grau del [tu 'ɣraw dət si're]

Fa guanyar el cingle al qual el grau dona nom; és entre aquest cingle i el de la Conca, sota el mas de Morenet. Encara fa de bon passar-hi.

Cirers, el cinglall dels

[tu siŋ'gtaɫ dət si'res]

Pertany al mas de l'Abelló. És una derivació del cingle del Colomer i veí del mas de l'Adrià.

Cirers, la coma dels

[tə 'komət si'res]

És la *coma del Coll*.

Cirers, el comellar dels

[tu kumə'kaɫ si'res]

Entre els masos de Vicent i de l'Onclet.

Cirers, el racó dels

[tu rə'koɫ si'res]

És poc pronunciat, entre el cingle del Grau del Cirer i el de la Coma.

Cisterer

V. *Pep del Mas del C*.

cisterna

V. *Ferrer*.

clapers

V. *Sec*.

Clariana

«lo mas den Ortet tell en Clariana» (Sentència 1496).

Claver

El primer Claver que hem vist, Antoni, al segle XVIII, va arribar procedent de Mont-ral. El 1777 era casat amb Magdalena Oliver. En algun moment, hi va haver tres homes i quatre dones d'aquest llinatge, que sembla extingir-se a mitjan segle XIX.

Clos

V. *Cingle C., el collet del*.

Clos, el cingle

[tu 'siŋgətə 'kɫos]

Un enorme pany de paret groc i gris que va del racó de la Palma al de la Font Que no Cou, més enlairat que no el cap del Frare. És pròxim a ponent d'un dels grans retombs de la carretera Que Puja de Vilaplana.

clot

V. *Agostenc, Bassetes, Bosc del Mas d'en Grau, Canet, Coma, Coma de Grau, Coveta, Covetes, Enclusa, Ferrer, Foradot, Forn de la Calç, Nogueret, Paradetes, Piquer, Servera, Tina, Vicent.*

Clot, el

«la pieza de tierra llamada Lo Clot» (Testaments, doc. núm. 37, testament de Joan Joanpere Ferrer, any 1884); «en término de la Musara llamada lo Clot» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 122, inscripció de l'any 1908).

Clot del Canet, el barranc del [tu βə'raŋ dət 'kɫɔd dət kə'nɛt]

Als Motllats. Aflueix a la vora esquerra del Trinco-trinco, a l'altura de la cova Ninyola. La seva part alta, amargenada, és allò que es coneix per *clot del Canet*.

Clot del Roure, el [tu 'kɫɔd dət 'rowrə]

L'anomenen com si fos una partida de terra. És als Motllats, a la vora dreta del clot del Forn de la Calç. Travessat per una sèrie de margedes actualment inútils.

Clot del Tià

«partida Pla de la Mata conocida también por Clot del Tiá» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 236).

clotada

V. *Bosc de l'Onklet, Forn de la Calç, «Manco».*

clotet

V. *Bosc del Curt, Envista de l'Albiol.*

Clotxa, la [tə 'kɫɔtʃə]

Al bosc del Pou, a redós del serret de les Farigoles. Només hi ha aigua quan fa poc que ha plogut.

Clotxa, el bosc de la [tu 'βoz ðə tə 'kɫɔtʃə]

Al cantó occidental del bosc del «Manco», i tocant-hi. A l'obaga de la serra del Bosc¹. És continuat, cap a ponent, pel bosc de Canet.

clotxes

V. *Mosso.*

Clotxes, les [təs 'klotʃəs]

En avall del barranc de la Font de l'Oliver.

Clotxes, la pedra de les [tə 'peðrə təs 'klotʃəs]

És una pedra grossa, amb uns clots a la part del damunt, al camí de les Cingles, sota el mas de Morenet, lleugerament a ponent del racó de la Palma.

còdol

V. *Gros, Vinya de l'Adrià*.

Còdol, el [tu 'koðu]

A la serra de Vicent, mirant damunt la part inferior del racó de les Salòpies. És una gran roca elevada en un punt estratègic d'aquella serra. Proporciona una visió extensa per tot el clot de l'Aixàviga, les cingleres dels Motllats i Mont-ral. És una fita natural del límit del terme.

Còdol Gros

«comprende las partida [...] y Codol Gros» (Sostres, escriptura de capítols, notari Antonio Esteve y Minguella, Reus, any 1892).

Allí mateix, hi ha un expedient possessori de l'any 1890.

Còdol Gros, la cova del, o la cova del quadro gros

[tə 'kɔvət 'koðu 'γrɔs] o [ðət 'kwaðru 'γrɔs]

És a la vora del còdol Gros. Aprofita per sostre una altra gran roca plana, també esbalçada del cingle de la Palma.

coll

V. *Creu, Llebres, Negra, Peiró, Pinedes, Puntetes del Paisan*.

Coll

V. *Davant el Mas d'en C., la serra de; Estivill del C., el mas de n'; Font del Tronc d'en C., la; Mas del C., el; Mas d'en C.; Mas d'en C., la font del; Mas d'en C., l'hort del; Mas d'en C., els planots del; Mas d'en C., la pomera del; Mas d'en C., la serra del*.

Coll, el

No se l'anomena quasi gens. És una ampla collada suavíssima que, sense determinació específica, al sud de la Torre, separa les aigües que, cap a sol ixent, pel barranc de la Cova Llonga, van cap al riu Glorieta, de les que s'encaminen cap a

ponent, a donar inici al barranc de l'Encens. Hi ha l'encreuament de la carretera Que Puja de Vilaplana amb la de Mont-ral.

«y partida llamada lo Coll» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 37, inscripció de l'any 1878); «partida Coll y también Coma» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 51r, inscripció de l'any 1953).

Coll, la coma del [tə 'komət 'kɔɫ]

Pel veïnatge de la plana del Rei. Orienta el vessant cap al fons del bosc de Grau. També en diuen la *coma dels Cirers*.

Coll, la gelera del [tə dʒə'terət 'kɔɫ]

Abans de construir-se la carretera Que Puja de Vilaplana, al Coll hi havia un gran clot on es gelava l'aigua de pluja que s'hi acumulava i la neu. Sembla que era un dipòsit provisional de gel que era transportat cap en algun pou.

Coll, el mas d'en [tu 'maz ðəŋ 'kɔɫ]

S'usa *d'en* Coll per una tendència a personalitzar noms que són estrictament geogràfics. Malgrat la gran quantitat de documentació que hem vist de la Mussara, no hem trobat mai *Coll* com a nom de persona, en cap època. Passa que el mas és al Coll, un coll que no té part determinativa.

V. t. *Coll, el*.

El mas, de molta anomenada, i ensorrat, és en aquest coll, prop d'allà on la carretera Que Puja de Vilaplana entronca amb la que va cap a Mont-ral. Com es veu en un document antic que transcrivim, era anomenat *del* Coll.

«in partita dicta lo Mas del Coll, o, Casalot» (AHAT, carpeta d'Almóster, acta de venda, any 1699); «un tros de terra Bosch que es de pertinencias de la Masia y sas terras dita antigament lo Mas den Estivill del Coll y vuy lo Mas den Coll» (*Capb.* 1774); «requerido [...] en la casa de Mas de'n [*sic*] Coll» (Testaments, doc. núm. 52, testament de Domingo Rosés Martorell, any 1906).

Coll de la Pineda, la font del [tə 'fɔn dət 'kɔɫ də tə pi'neðə]

Més coneguda com *de la Paua*.

Coll de les Pinedes, el camí del [tu kə'mit 'kɔɫ də təs pi'neðəs]

Ho hem sentit dir del camí que, arrencant del camí dels Masos, va de les Roquines¹ al coll de les Pinedes.

collet

V. *Artiga d'en Cotxó, Cingle Clos, *Plana de l'Esteve, Plana del Rei, Saleres*.

colletó

V. *Tina*.

Colomer, el barranc del [tu βə'raj dət kuʎu'me]

És el més occidental dels quatre que es reuneixen vora la font Freda per formar el barranc de les Tosques. S'inicia sota el cingle del Colomer. Quan plou, rep, de damunt del cingle, les aigües que s'escorren per la rasa dels Escardons.

Colomer, el cingle del [tu 'siŋglət kuʎu'me]

Forma part de la llarga cinglera que va des del barranc de l'Encens fins a la punta del Teix i que sosté els masos del Joanpau i de l'Abelló. També és conegut per *cingle de l'Abelló*. En un forat d'aquest cingle, resten encara els ponedors on s'ajocaven els coloms que criaven els del mas de l'Abelló i d'on diuen que li ve el nom. L' anotació que ve a continuació s'hi devia referir, quan parla del *columbario*:

«in partita dicta la boronada [...] cum columbario dicto Jacobi» (AHAT, fulls solts d'un capbreu, any 1633).

Colomet, el [tu kuʎu'met]

Un bocí blanquíssim del cingle de la Mola, molt visible des de Vilaplana, al qual poble és encarat. Vora el Colomet, la gran muralla gira cap a ponent, per anar a passar per damunt el mas del Puço del Cingle.

coma

V. *Cirers, Coll, Enclusa, Grau*.

Coma, la [tə 'komə]

Entre el cingle del Foradot i el de la Coma, a ponent de la carretera Que Puja de Vilaplana, després del coll de les Llebres.

Coma, el cingle de la [tu 'siŋgtə tə 'komə]

De les dues cingleres superposades que hi ha cap a la banda sud-est del terme, el cingle de la Coma forma part de la més enlairada. S'aixeca al nord-est del mas de Morenet. Cap al nord, guaita damunt el clot de la Coma i del mas d'en Coll i, cap a migdia, sobresurt per damunt del cingle de la Cova Llonga i de la roca coneguda per la *Gitana*.

Coma, el clot de la [tə 'kɫɔd də tə 'komə]

A la part superior del cingle de la Coma, encarat cap al nord-nord-oest. Clos, a llevant, pel serret de les Saleres. És emboscat. Guaita cap al mas del Camaprim. També en diuen *de la Coma de Grau*.

Coma, la font de la [tə 'fɔn də tə 'komə]

A la banda obaga del cingle de la Coma, cap al cantó del cingle del Foradot, encarada al mas d'en Coll. Tocant a la Pinareta² de vora el collet de les Saleres.

Coma d'en Pullés

«partida Coma den Pullés» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 165, inscripció de l'any 1872); «coma den Pullés [...] heredad conocida por Mas den Grau» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 85v, inscripció de l'any 1909).

Coma de Grau, el clot de la [tə 'kɫɔd də tə 'komə ðə 'ɣraw]

Un altre nom del *clot de la Coma*.

Coma de na Boronada, la

«dita la Coma de na Boronada» (*Llevador* xvii).

V. t. *Combronada, la*; **Boronada, la*, una forma reduïda per a designar el mateix indret.

Combronada, la [tə kumbɾu'naðə]

És una rasa, una coma, entre el mas de l'Abelló i el mas del Pou del Gel, sota la carretera Que Puja de Vilaplana. Amb una orientació sud, s'atura al buit, al caire del cingle del Prat de l'Abelló. És una forma aglutinada de la *Coma de na Boronada*, anotada en una entrada anterior.

Comella, la [tə ku'meɫə]

Les aigües que transiten per la Vall d'en Bassa hi donen els primers passos. Comença sota el prat de l'Agostenc i passa de seguida entre el Pla de la Mata i els cingles de la Comella. Cap al sud, és continuada pel Raget, a l'altura de la font del poble.

«dita la Comella» (*Llevador* xvii); «partida Costés del Estudiant [...] que la partida es conocida también por Mas Pairó y también por Comella» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 210, inscripció de l'any 1953).

Comella, els cingles de la [tu 'siŋgətəz də tə ku'melə]

Són uns cingles sense altitud, a la vora esquerra de la Comella, al bell inici del barranc de la Vall d'en Bassa, a poca distància del pla de la Mata, al nord-oest de les cases del poble.

Comella de l'Estudiant

«partida Planetas, llamada Planeta o Comella del Estudiant» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 204, inscripció de l'any 1922).

comellar

V. *Andreu, Biel, Cirers, Mas de l'Onklet, Tina, Vaques.*

Comellar

V. *Capdaval del C., la font del.*

Comellar, el [tu kumə'lə]

És una parada que pertany al mas del «Manco». És un comellar amb un fons poc pronunciat. És orientat cap al sud i s'aboca damunt el corral de Gomis. Es conreava. Hi havia avellaners.

«lo Comellá» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 18, inscripció de l'any 1865).

Conca, el cingle de la [tu 'siŋgətə tə 'koŋkə]

A la muralla que s'aixeca des de la font del Roure fins al barranc de les Tosques, la base de la qual determina el límit del terme amb el de Vilaplana. És el bocí de cingle que hi ha entre la rasa del Pau i el racó dels Cirers. Sosté la punta Blanca damunt la qual s'assenta el mas de Morenet.

Conca, la font de la [tə 'fɔn də tə 'koŋkə]

Forma un toll a terra. És abeurada habitual de porcs senglars. És al peu del cingle de la Conca, damunt i a pocs metres del camí de les Cingles.

Conxera [kup'tʃerə]

És un dels renoms recollits per Enric MOREU-REY (*Renoms, motius, malnoms i noms de casa*, Barcelona, Millà, 1981, XI, 2c [indicatiu d'ofici]) i el dona com recollit precisament a la Mussara. Però, a nosaltres, ens havien dit que semblava més aviat emparentat amb el castellanisme «Concha»-«Conchita».

Cornudells, el serret dels [tu sə'rɛd dəts kurnu'deɫtʃ]

És per allí a ponent del Trinco-trinco. Hi passa la partió entre el terme de la Mussara i el de la Febró. És un contrafort de la serra d'en Garcia. Entre el clot del Canet i el fondo de la Barraca de l'Estevenet. *Records*, p. 24, l'anomena *dels Corniolsers* o *Corners*. Deuen ser homònims del mateix arbust.

corral

V. *Gomis, Po, Pucet, Serra*.

Corral

V. *Damunt el C. de la Serra*.

Corral del Manró, la rasa del [tə 'razət ku'raɫ dəɫ mən'ro]

Baixa de la Serra, en una direcció nord-est, i va a reunir-se amb la rasa de la Guineu¹ vora d'allà, on aquesta s'ajunta amb el barranc dels Descarregadors. Els tres solcs plegats constitueixen el barranc del Cintet.

Corraló, cal ['kaɫ kurə'to]

Ens han dit que era una caseta esquifida redossada al corral de cal Gendret, de cara als Plans. A vegades sembla que diguin *el Corraló*, com si no fos una casa.

corrals

V. *Morenet*.

Corts

En un cert moment, hi havia dos homes i cinc dones d'aquest llinatge, que s'ha fet present per primer cop l'any 1789, quan Josep, fill d'Isidre, aporta una gallina de cens. Hi ha constància de Salvador l'any 1819 i de Pere, el 1826. Marina Corts i Robert era del mas de l'Onclet l'any 1853. A partir de mitjan segle XIX, no trobem cap altre mussarenc amb aquest cognom.

Coscolls, el grau dels [tu 'ɣraw dəts kus'koɫtʃ]

Al cingle de la Mola, pel veïnatge del pujador conegut per *joquer dels Bous*. O potser és aquest mateix pujador.

V. t. *Bous, el joquer dels*.

costa

V. *Biel, Cau de la Guineu, Cintet, Esteve, Grau, Macià, Mas del Cintet, Mas dels Vells, Pataca*.

Costa del Cau de la Guineu, la [tə 'kɔstət 'kaw ðə tə ɣi'nɛw]

Una partida de terra que pren el nom d'aquesta costa.

coster

V. *Agostenc, Canet, Esteve, Estudiant, Gendret, Guixera, Mestret, Po, Rafel, Romers*.

Coster de l'Estudiant

«partida Costés llamada Costés del Estudiant» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 209, inscripció de l'any 1922); «partida Costés del Estudiant [...] que la partida es conocida también por Mas Pairó y también por Comella» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 210, inscripció de l'any 1953).

Coster dels Romers, la font del [tə 'fɔn dət kus'tɛts ru'mɛs]

Pujant pel camí de les Tosques és a la dreta, i vora seu, a poca distància, la pedra Esmoladora. Queda tapada per les botges i els arbustos que poblen el vessant, però dona humitat al camí, i això la delata. És poc abundant.

costeret

V. *Vicent*.

Costereta, la

«sitá en el pueblo de la Musara y partida la Costereta [...] y de cierzo con el camino de ir a Misa» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 171).

Aquesta anotació es refereix a un pati. El mateix document, a la p. 172, anota «calle de la Costeta» i es pot pensar que es refereix al mateix lloc.

Costers, els [tus kus'tɛs]

Se'n parla de damunt de la font del Prat.

«Costés» (AMV, cadastre actual).

costes

V. *Garraf, Mas d'en Grau*.

costes i costers

La majoria de les costes i els costers es troben en els vessants de les serres del Pou¹ i de la Fita Vella, els quals vessants moren en les estretes planes on hi ha la font del Prat i els masos dels Vells i del Cintet. Aquests faldars de la Serra són travessats diagonalment pel camí de la Febró.

Costeta, el carrer de la

V. *Costereta, la*.

Cotxó

V. *Artiga d'en C., el collet de l'; *Cingle d'en C., el*.

Cotxó, l'artiga d'en [tə'r'tiγə ðəŋ ku'tʃo]

L'artiga és damunt mateix de la font del Roure. Pertany al mas d'en Peiró de l'Albiol. Toca amb aquest terme del poble veí. També hem anotat la partida de terra dita el *Cingle d'en Cotxó*, amb documentació moderna.

cova

V. «Alonso»¹, «Alonso»², *Aparedada, Banyetes, Bover, Canet, Còdol Gros, Crestons, Englina, Escorxada, Figueres Bordes, Font del Pau, Guan, Llonga, «Manco»¹, «Manco»², Mas de l'Isidre, Matxos, Ninyola, Pastor, Petxina, Quico, Rei Petit, Roja, Sègol, Tost, Vaques*.

Cova Bruna

«partida llamada Cueva Bruna [...] al sud con el término de Vilaplana» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 33, inscripció de l'any 1895); «en el término de la Musara y partida llamada Cueva Bruna» (Sostres, documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, notari Francisco Sostres, escriptura de l'any 1906).

Cova de l'Englina, les puntetes de la

V. *Puntetes, les*.

Cova del «Manco», la rasa de la [tə 'razə tə 'kɔvət 'maŋku]

Entre el mas de Canet i el de Pistol. A la vora esquerra d'aquesta rasa comença el cingle dit el *corral de Gomis*; a la vora dreta, té el cingle de les Solanes. Aflueix al barranc dels Garrigots.

Cova del Sègol, el pujador de la [tu puɟzə'ðo tə 'kɔvət 'sɛɣut]

Des del planet de les Tosques, permet de pujar al mas de Morenet, pel costat de la cova del Sègol.

Cova Llonga, el barranc de la [tu βə'raŋ də tə 'kɔvə 'lɔŋgə]

O de l'*Estelada*. S'inicia sota el Coll i s'orienta cap a l'est. Només duu aigua en èpoques de pluja. Té bosc als dos vessants però especialment al dret, que queda clos per l'obagada del Bosc de Maidéu. Penetra aviat al terme de l'Albiol, vora el

pilar dels Gats. Acaba per tributari del riu Glorieta (Mont-ral-Alcover). Moreu (núm. 382, p. 471) prefereix dir-li *de la Coma Llonga*.

Cova Llonga, el cingle de la [tu 'siŋgɫə ðə tə 'kɔvə 'lɔŋgə]

Cap a l'extrem sud-est del terme, sota el cingle de la Coma. Va del racó de la Font Que No Cou fins a trobar el cingle de la Font del Roure. Representa la continuació oriental del cingle Clos, del qual queda separat pel racó esmentat.

Cova Llonga, els pilanets de la [tus piɫə'nɛdz ðə tə 'kɔvə 'lɔŋgə]

És un grup de petits monòlits damunt el cingle de la Cova Llonga.

Cova Llonga, la punta de la [tə 'puntə ðə tə 'kɔvə 'lɔŋgə]

A la part alta del cingle de la Cova Llonga, cap a la banda del cingle de la Font del Roure.

Cova Ninyola

«partida Cova niñola» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 28, inscripció de l'any 1878).

Cova Ninyola, el camí de la [tu kə'mi tə 'kɔvə ni'ɲɔɫə] o [ɲi'ɲɔɫə]

Tot ell de carro, de construcció recent, amb la finalitat exclusiva, com la de tots els camins o les pistes de muntanya, de fer possible el trànsit de camions per a desforestar. Arrenca del mas d'en Coll i, fins a la creu de Noguers, va per damunt de l'antiga carretera de Prades. Després, planeja per la serra del Bosc¹ fins a trobar un dels camins que puja del mas de l'Abelló. Finalment, davalla cap al clot del Forn de la Calç, s'encreua amb el camí del Bosc i, seguint la vora dreta del barranc del Trinco-trinco, fineix al peu de la cova Ninyola, al límit del terme de la Mussara amb el de la Febró. És continuat per un corriol endins del terme veí.

Cova Ninyola, el pilanot de la [tu piɫə'nɔd də tə 'kɔvə ni'ɲɔɫə] o [ɲi'ɲɔɫə]

Són dues torres de pedra, isolades, a uns tres-cents metres de la cova que li dona el nom, al capdavall del barranc del Pi de la Tina, sota la font de les Bassetes. Vora seu, hi ha un pou.

Cova Ninyola, el pla de la [tu 'pɫa ðə tə 'kɔvə ni'ɲɔɫə] o [ɲi'ɲɔɫə]

Un altre nom del *pla de les Bassetes*.

Cova Roja, el cingle de la [tu 'siŋgətə ðə tə 'kɔvə 'rɔjzə]

A sol ixent de la punta de les Airasses, a la vora dreta de la part superior del racó de la Font de l'Adrià. Representa l'extrem de tramuntana de les puntes del Mestret.

Covassa, la [tə ku'vasə]

Al serret Alt, per la proximitat del mas d'en Roig, cap a l'extrem de ponent del terme. Diuen que cal saber ben bé on és per poder-la trobar. També expliquen que, antigament, s'hi havia bastit el mas que s'ha dit. Quan aquest fou traslladat allà on va ser més tard, la Covassa va quedar deshabitada.

coves

V. «*Maguinyo*», *Planot*, *Racons*.

Coves

V. **Cingla de les C. d'en Massa*.

Coves d'en Massa, la cingla de les [tə 'siŋgətə ðə təs 'kɔvəz ðəm 'masə]

En territori del mas del Puço del Cingle, sota la vinya de la Pieca, redossada sota el cingle de la Mola, mirant a Alforja, però allargant-se cap al nord-est fins al veïnatge de la font de la Figuera del Morenet. Va donar nom a una partida de terra. *Massa* és un llinatge conegut, però no observat a la Mussara.

V. t. *Cingla de les Coves d'en Massa, la*.

coveta

V. *Fosca*, *Merló*, *Tosques*.

Coveta, el clot de la [tu 'kɫɔd tə ku'vetə]

O *de les Covetes*. Es forma de la reunió del racó de Grau amb el racó de la Paleta i el barranc de la Font de l'Oliver. Sota el pla de la Carretera. Constitueix la línia divisòria entre els Motllats i la serra del Bosc¹. Queda continuat cap a ponent pel clot del Forn de la Calç.

Coveta, el fondo de la [tu 'fɔndu tə ku'vetə]

En diuen més sovint el *clot de la Coveta*.

Covetes, el clot de les [tu 'kɫɔd təs ku'vetəs]

Una altra manera d'anomenar el *clot de la Coveta*.

Covota, la [tə ku'vɔtə]

Una balma molt alta, damunt el mas de la «Patinya». Hi passa el camí de Garriots anant d'aquest mas al del Pistol.

Crestons, la cova dels [tə 'kɔvəts krəs'tons]

És gran, al peu del cingle del Prat de l'Abelló.

creu

V. *Grau Roig, Trencada*.

Creu

V. *Noguers*.

Creu, el coll de la

«fins al barranquet de la aygua de las fontanellas y tot camí fins al Coll de la Creu» (AHAT, carpeta d'Almoſter, acta de venda, any 1699).

Pel context del document, sembla que aquest coll és als Motllats. Probablement es refereix al lloc que avui anomenem la *creu Trencada*, una creu que en aquella època es devia conservar sencera. Per aquell veïnatge, hi ha una colladeta.

Creu de Noguers, la

«Mas de Joseph Vicens [...] y partida Creu de Nogués» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 47); «desde el sitio conocido por la Creu de Nogués» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 10, inscripció de l'any 1892).

V. t. *Noguers, la creu de*.

Creus

V. *Santes C., les muntanyes de*.

«Cruce» de la Mussara, el [tu 'kruzə ðə tə mu'sarə]

Tal com es veu a la fonètica, la paraula que tradueix *cruilla, encreuament*, ha perdut el so que havia de tenir la segona síl·laba en castellà i s'ha sonoritzat. És una expressió recent, de quan es va fer la carretera que, des del Coll, partint de la Que Puja de Vilaplana, va cap a l'Aixàviga i Mont-ral.

Curt

V. *Bosc del C., el clotet del; Bosc del C., el pla del*.

Curt, el bosc del [tu 'βɔz ðə't 'kurt]

A l'extrem oriental de la serra de Vicent. Guaita cap a l'Aixàviga.

Curt, el mas del [tu 'maz ðəʔ 'kurt]

Forma part del mateix cos d'edifici que el mas de l'Onclet. Les terres també són contigües.

Curt, el serretó del [tu sərə'tot 'kurt]

Davant per davant del mas de l'Onclet, al seu cantó de llevant. Per sota seu, i també a la banda de sol ixent, passa la carretera de Mont-ral i el començament del riu Sec (l'Aixàviga). Forma com un tossalet en el qual hom diu que hi havia hagut el maset d'en Guan.

Dalmau, l'heretat d'en

«Item la heretat den Dalmau de la almucara tella en Fort de Villa Plana es desabitada de la guerra ença es per habitar» (Sentència 1496).

Dalmau, el mas d'en

«Item lo mas den Dalmau tell en Mestre de Villa Plana es per viurey hun pages es dessabitat no es memبرانça dels qui huy son» (Sentència 1496).

Dalt, la cingla de [tə 'siŋgɫə ðə 'ðət]

El nom és utilitzat al mas de Morenet i per les seves rodalies. Es referien a la que hi ha entre els cingles de la Conca, Clos, de la Cova Llonga, etc., i la base dels cingles de la Coma, del «Patxeco» i del Foradot.

Damunt el Corral de la Serra

«pieza [...] conocida por Demunt del Corral de la Serra» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 2, inscripció de l'any 1891).

El document no diu que sigui partida de terra.

Darrere

V. *Pla de D. l'Església, el*.

Davall Casa, la parada [tə pə'raðə ðə'vaɫ 'kazə]

Era de cal Ferrer i, realment, sota de la casa.

Davant el Mas d'en Coll, la serra de [tə 'sərə ðə'van tu 'maz ðəŋ 'kɔɫ]

Es refereixen al bocí de Serra de davant el mas d'en Coll, un ramal que arrenca de la plana del Rei en direcció a sol ixent, fa de frontera amb el terme de l'Albiol i s'allarga fins al damunt de l'ermita de les Virtuts (Alcover). Especifiquen «de

davant» perquè no se la confongui amb la serra del Mas d'en Coll, que és darrere l'edifici.

Davant el Mas d'en Grau, la serra de [tə 'sɛrə ðə'van tu 'maz ðəŋ 'graw]

Podem dir el mateix que hem dit referint-nos a la serra de Davant el Mas d'en Coll. La del Mas d'en Grau és un bocí a llevant d'aquella.

Davant el Mas de Vicent, la serra de [tə 'sɛrə ðə'van tu 'maz ðə vi'sen]

Hem de dir el mateix que hem dit amb referència a les dues anteriors. La del Mas de Vicent és el tros més oriental.

Davant la Bassa, el carrer de

«y calle llamada Davan la bassa» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 53, inscripció de l'any 1867).

Descarregadors, els

«y partida dels Descarregadors» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 221, inscripció de l'any 1877).

Descarregadors, el barranc dels [tu βə'raŋ dətz ðəskərəγə'ðos]

Comença sota el coll de les Pinedes i s'orienta cap a ponent. Quan, per l'esquerra, se li ajunten les rases de la Guineu i del Corral del Manró perd el nom i passa a ser conegut com *del Cintet*.

Descarregadors, la font dels [tə 'fɔn dətz ðəskərəγə'ðos]

Al fons del barranc dels Descarregadors, mig oculta. No s'estronca mai. És força abundant i molt famosa per la qualitat de la seva aigua.

«en dit venedor en la font dels Descarregadors» (AHAT, document de venda de Miquel Vilella, de la Mussara, any 1644).

Desens, els plans

«y de ahí alinda con los términos de Capafons, la Febror y Plans desens» (*Recop.* 1667, f. 191).

Són noms que s'indiquen en una descripció dels límits del terme, anant del puig Pelat cap a ponent.

Dió, la font d'en (o del) [tə 'fɔn dən] o [dət di'o]

Era un toll, vora el mas d'en Dió. *Dió* pot semblar un antropònim, si fem cas de l'article personal, però no sabem que aquest mot hagi existit per cognom. En tot cas, potser era una forma reduïda, potser de *Dionís*.

Dió, el mas d'en [tu 'maz ðən di'o]

Uns altres sembla que diguin [ðə ti'o] o [ðətj'o] i, també, [ðət ti'o]. Així mateix, n'hem sentit dir [ku'raʃ ðən di'o]. No en queda res i el record del nom també va desapareixent. Era a la costa del Mas d'en Grau. Alguns afirmen que havia estat habitat. Els menys vells diuen que sempre ho han vist com si es tractés de les ruïnes d'un corral. Els de més edat tampoc no recorden haver-hi vist viure, però ho han sentit a dir.

Diputat dels Espernallacs, el [tu ðipu'tad dətʒ əspərnə'laks]

Un renom humorístic. Segurament aplicat a un vilatà una mica pedant.

Dolça, l'alzina [tət'zinə 'ðotʃə]

Tocant al mas de l'Onclet. Té una gran ufana. Fa les glans dolces.

Dolces

V. *Glans D.*, *l'alzina de les*.

Dolcet

Els Dolcet, Josep i Salvador, van arribar a la Mussara al segle XVIII, procedents de Rojals. Els que hem trobat a mitjan segle XIX, Dolcet Estivill, Dolcet Joanpere i Dolcet Òdena, tots tenen la mateixa procedència. S'extingeixen, documentalment, a partir de 1858, amb la confirmació de Dolcet Joanpere.

Dos Barrancs, la parada dels [tə pə'raðətʒ 'ðoz βə'raŋʃ]

A la confluència del barranc dels Descarregadors amb la rasa de la Guineu, a les Pinedes. Hi sembraven patates.

Dos Cimals, l'alzina de [tət'zinə ðə 'ðo si'mals]

Ja no hi és. Era altíssima, sota la punta de la Salera, de cara al barranc de les Tosques.

drecera

V. *Teix*.

Durada

V. *Poca D.*, *la font de la*.

«Empenyo», l' [təm'pejju]

És l'equivalència castellana (una mica heterodoxa, val a dir-ho, per raó de «ny» en lloc de «ñ») de *empenyament*, *pignoració*. La parada devia haver estat cedida en penyora d'un deute. És del mas de Pistol, tocant al roquer del Sec, en el petit semicercle que, damunt del cingle, constitueix l'inici del barranc dels Garrigots.

«le lego la finca l'emeño [...] en cuya finca peden sembrarse cuatro cuarteras de cereales» (Testaments, doc. núm. 55, testament de Pere Rius Ollé, any 1913).

Encendre, el barranc de l' [tu βə'raj də tən'sendɾə]

V. *Encens*, *el barranc de l'*.

Encens

V. *Bosc de l'E.*, *el camí del*.

Encens, el barranc de l' [tu βə'raj də tən'sens]

O de l'*Encendre*. Un altre dels quatre corrents que es reuneixen vora la font Freda per donar origen al barranc de les Tosques. Recull les primeres aigües en els lleus comellars de sota el mas del Camaprim i de seguida perd altura per passar entre el cingle dels Racons i el del «Patxeco».

Encens, el bosc de l' [tu 'βɔz ðə tən'sens]

Es tracta del *bosc del Pataca*.

«conocida por Bosch del Ensendre (hoy del Pataca)» (Domènec, escriptura de compra, any 1934).

Enclusa

V. **Obac de l'E*.

Enclusa, el clot de l' [tu 'kɫɔd də tən'kɫuzə]

Fonèticament, hi ha pèrdua de la -s- de l'última síl·laba. És un dels solcs que, al pla de la Carretera, es troben per formar el clot de la Coveta. Segons expliquen, és el que baixa de llevant, entre el serret de Cantacorbs i la Torre, però no hi ha gaire coincidència en el dir de la gent, sobre aquest punt. Això no obstant, aquesta situació sembla confirmada pel document que copiem, que situa la *roca* (el cingle) «ab oriente» de la partida del Mas del Coll:

«Roca de la Enclusa» (AHAT, carpeta d'Almoister, acta de venda, any 1699).

Enclusa, la coma de l' [tə 'komə ðə tən'kɫuzə]
 Ens han dit que era el nom de la *coma de Grau*.

Enclusa, l'obac de l' [təw'bag də tən'kɫuzə]
 Ens han dit que és el que hi ha davant del mas d'en Coll.
 V. t. *Obac de l'Enclusa, l'*, partida de terra.

Enclusa, la roca de l'

«in partita dicta lo Mas del Coll, o, Casalot que terminatur ab oriente [...] partim cum la roca de la Enclusa» (AHAT, carpeta d'Almoster, acta de venda, any 1699).

Devia estar relacionada amb el *clot de l'Enclusa*.

Englina

V. *Cova de l'E.*, *les puntetes de la*; *Font de l'E.*, *els prats de la*; *Font de l'E.*, *la rasa de la*.

Englina, la cova de l' [tə 'kɔvə tən'ɡlinə]
 És davall de la moleta de l'Estevenet, damunt la rasa de la Font de l'Englina, cap al final de ponent del terme.

Englina, la font de l' [tə 'fɔn də tən'ɡlinə]
 És un toll del qual l'aigua s'escorre. Probablement, és la mateixa aigua que, més amunt, ha sortit del pouet del Puçó. És al fons de la rasa a la qual dona nom.

Envista, l' [tən'vistə]
 Diuen: «Ja som a l'Envista» quan, venint de l'Aixàviga pel camí de l'Estelada, arriben al final del pla de l'Estelada i se'ls ofereix enfront la plana del Camp i la mar, en últim terme, darrere el coll Roig, entre el serret del Coster dels Romers i la cingla de la Puntota (tots tres noms del terme de l'Albiol).

Envista de l'Albiol, el clotet de l' [tɯ kɫu'tɛd də tən'vistə ðə təwβi'ɔt]
 A la serra del Pou², vora l'extrem més oriental del terme. Forma una suau clotadeta que s'obre de cara al cingle i per l'obertura de la qual es veu el poble de l'Albiol. És terreny de bosc.

envistes

V. **Abellera*.

era

V. *Agostenc, Andreu, Canet, Cassoles, Esteve, Estevenet, Ferrer, Gendret, Gravat, Josepet, Peiró, Piano, Po, Rafel, Vella.*

Era

V. **Tros de l'E.*

Era, el cau de l'

[tu 'kaw ðə 'terə]

Al mas dels Vells, sota l'era. En unes roques que formen com un cingle diminut, que guaiten cap al barranc del Cintet.

Era, la parada de l'

[tə pə'radə ðə 'terə]

Al mas de l'Onklet. Hi ha l'era.

Era, el tros de l'

[tu 'trɔz ðə 'terə]

Al mas d'en Coll.

Era de l'Estevenet

«partida Era del Estavanet» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 1, inscripció de l'any 1935).

Erasses, les

Només hem vist el nom escrit al llibre actual del cadastre (AMV). Devia voler designar les *Airasses*.

Erota, l'

[tə'rotə]

Denominació donada a una parada més o menys rodona que hi ha al cantó de ponent de la parada de la Servera, en territori del mas del «Manco».

esbalç

V. *Mula.*

Escardons, els

[tuzəskər'ðons]

Una partida de terra, entre la Combronada i el mas del Pou del Gel, entre la carretera Que Puja de Vilaplana i el Teix.

«los Escordons» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 180, inscripció de l'any 1873); «dicha Escardons o Mas de la Marina» (documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, expedient possessor, Jutjat Municipal de la Mussara, any 1877); «partida Escardons, llamada Escardons del Estudiant» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 207, inscripció de l'any 1922).

Escardons, el camí dels

[tu kə'mitʃ əskər'ðons]

Travessa el planet del Teix i va cap a unes parades de la partida de la qual pren nom el camí.

Escardons, la rasa dels

[tə 'razətʃ əskər'ðons]

A la partida dels Escardons. Al cantó de llevant del mas del Pou del Gel. Salta el cingle per entre la cova del Tost i el cingle del Colomer. És la cubeta receptora del que sota el cingle es coneix per *barranc dels Horts del Pataca* i *barranc del Colomer*.

Escardons, el tossal dels

[tu tu'saʃ dətʃ əskər'ðons]

No té importància topogràfica. És entre el mas de l'Abelló, el cingle del Colomer i el coll de la Negra, sota la carretera Que Puja de Vilaplana.

Escorxuda, la cova

[tə 'kɔvəskur'tʃudə]

És a la punta de l'Adrià. La part específica deu ser una forma dialectal del participi passat del verb *escorxar*.

Escurçó, el portell de l'

[tu pur'teɫ də təkur'so]

Conten que el maligne animaló d'on li ve el nom era sempre present en aquell lloc. Val a dir que aquesta vibra és molt freqüent per tot el terme. El portell en qüestió és un pas en el cingle del «Patxeco», pel veïnatge del mas del Joanpau.

Esglaons, els

[tuzəɣrə'zons]

Al cingle de la serra del Pou², que mira cap a l'Albiol. Permet de pujar del mas de Cots (l'Albiol) al clotet d'Envista de l'Albiol. És un lloc poc freqüentat per la gent de la Mussara.

Església

V. *Pla de Darrere l'E., el*.

Església, l'

[təz'ɣteziə]

És remarcable la conservació de la fonètica. Fins i tot la del cognom [əz'ɣteziəs], d'un habitant del mas de l'Elena, de la Febró, tocant a la Mussara. És dedicada a sant Salvador. Hi ha uns *Goigs*, sense data, de la Impremta Catòlica, de Reus. Sembla que hi havia hagut una primitiva església romànica, de la qual no queda cap vestigi, de la mateixa època que la de Siurana. S'endevinen restes d'un temple gòtic que havia tingut l'entrada pel Cementiri. Damunt les seves ruïnes fou muntat l'edifici actual, engrandit sense coherència l'any 1859, amb nova porta d'entrada allà on encara es conserva, i fou bastit el campanar. S'hi venerava una

verge romànica, dita *del Patrocini*, possiblement del segle XIV, d'un metre d'alçada, en posició asseguda, tallada en fusta i policromada, segons F. BLASI VALLESPINOSA («Santuariis Marianis de la Diòcesi de Tarragona», *Revista del Centre de Lectura*, Reus (1933), p. 201). Possiblement procedia de l'antiga església romànica.

«ecclesiam de Almocara» (Jaime VILLANUEVA, «Butlla Celestini III pro confirmandis privilegiis et possessionibus ecclesiae Tarraconensis an. MCXCIV», a *Viaje literario a las Iglesias de España*, vol. XIX, p. 301); «Rectoribus [...] de almuçara» (*Registre*, f. 34v i 122v, anys 1303-1318); «Johannis de morello prior [...] loci de almuçara» (AHAT, *Registrum vicariatus*, anys 1417-1422, f. 18); «mosen Pere Castello rector» (*Fog. 1497*).

Església, el camí de l'

«camino de la Iglesia» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 6, inscripció de l'any 1887).

Era una altra manera d'anomenar el *camí d'Anar a Missa*.

Església, el carrer de l'

«calle de la Iglesia» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 30, inscripció de l'any 1865).

Esmoladora, la pedra, o la roca Esmoladora

[tə 'peðrəzmutə'ðorə] o [tə 'rɔkəzmutə'ðorə]

És una llosa de gres roig, a flor de terra, al camí de les Tosques, sota el mas de l'Adrià.

Esparver, el toll de l'

[tu 'toɫ də təspər've] o [ðətzəspər'ves]

Al peu del serret dels Cornudells, al final del Trinco-trinco, tocant al terme de la Febró.

Espernallacs

V. *Diputat dels E*.

Esquerrer

V. *Macià E.*, *el mas del*; *Mas de l'E.*, *la rasa del*.

Esquerrer, el mas de l'

[tu 'maz ðə təkə're]

És al terme d'Arbolí. Com que és a la mateixa frontera que separa els dos termes, és un nom molt usat a la Mussara. És a la riba dreta de la rasa de l'Esquerrer,

a l'altura i a ponent dels masos d'en Roig i d'en Voltes. No en resta sinó un amuntegament de pedres. L'anota Prats (núm. 404, p. 492), que troba el nom en un document de l'any 1864.

Esquerrer, la rasa de l' [tə 'razə təkə're]

O *del Mas de l'Esquerrer*. La part específica correspon a un renom d'Arbolí. Entre el mas d'en Voltes i el mas de l'Esquerrer (terme d'Arbolí). Baixa de sota l'extrem occidental de la partida de la Serra. Constitueix la frontera entre el terme de la Mussara i el d'Arbolí, i entra després al terme d'Alforja. Prats anota el mas (núm. 404, p. 492) i el renom (p. 518). També a Alforja hi ha el cognom (Jassans, p. 126) en documents d'entre 1686 i 1795, i el nom d'una casa.

Esquirol, la font de l' [tə 'fɔn də təkɪ'rɔt]

És sota el corral de Gomis, al cingle, en un lloc molt escabros i embrossat. L'aigua, poc abundant, raja per una canaleta. A causa de la seva situació desavinent, la font és poc freqüentada.

Esquirol, el grau de l' [tu 'ɣraw ðə təkɪ'rɔt]

Sota el corral de Gomis, a la drete del saltant del Poniol.

Estelada

«partida Estelada [...] al Norte [...] término de Montreal [...] al Sur con el termino de Albiol; al este con el termino de Montreal» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 40, inscripció de l'any 1896); «partida Estalada [...] al Sud con el termino de Albiol» (ibídem, f. 117, any 1905).

Estelada, l' [təstə'ɫaðə]

Apliquen aquest nom al grau per on baixa el camí de l'Estelada quan surt del terme de la Mussara i entra al de l'Albiol. No diuen, però, que es tracti expressament d'un grau.

Estelada, el bosc de l' [tu 'βɔz ðə təstə'ɫaðə]

Al pla de l'Estelada. Era un dels més famosos, però ha estat molt delmat per tales incessants.

Estelada, el camí de l' [tu kə'mi ðə təstə'ɫaðə]

Només una curta estona passa pel terme de la Mussara. En travessa la punta de l'extrem oriental, anant de l'Aixàviga a l'Albiol, sempre pel bosc. S'encreua amb el camí de la Serra del Pou. També l'anota Moreu (núm. 482, p. 475) i, nova-

ment, s. v. *Mont-ral, el camí de* (núm. 877, p. 496), i el documenta entre el segle XIX i XX. Perea també en parla, s. v. *Albiol, el camí de l'* (p. 110).

Estelada, el pla de l'

[tu 'p̄ta ðə t̄stə'taðə]

A l'extrem nord-est del terme, en el bocí de serra conegut com *del Pou*², entre la continuació oriental del barranc de la Cova Llonga, el terme de l'Albiol i el clot de l'Aixàviga, al terme de Mont-ral. És cobert de bosc. També l'anoten Moreu (núm. 486, p. 475) i Perea (p. 183).

Estelada, la roca

«la roca estelada; y de ahí comienza a alindar con el termino de Monreal» (*Recop. 1667, f. 191*).

El pla i el bosc de l'Estelada en devien prendre el nom. «Roca» és equivalent a 'cingle'. Es referia al cingle que suporta la serra del Pou² que, per una banda, s'aboca al clot de l'Aixàviga (Mont-ral) i, per l'altra, al terme de l'Albiol. En algun punt d'aquell cingle hi havia algun senyal que marcava el final de la jurisdicció del comtat de Prades, a la qual pertanyia la Mussara i Mont-ral, i el començament dels dominis de l'arquebisbe de Tarragona, al qual pertanyia l'Albiol. El senyal podia ser una creu o un escut gravat a la pedra, o en una estela en forma de làpida. A partir d'aquesta estela, la roca era «estelada». Ningú no recorda haver vist aquesta marca del límit de les jurisdiccions, del límit de cap on se n'anaven els tributs dels súbdits. L'estela es va erosionar i va desaparèixer. L'única part que ha resistit el pas del temps és l'adjectiu amb què es designava la roca i *estelada* es va traslladar al bosc de damunt d'aquell cingle. Moreu (núm. 1200, p. 514) l'anota per partida de terra entre els segles XVI i XVIII.

Estelada del Barrina, l'

[t̄stə'taðət βə'rinə]

Ho diuen a un bocinet del bosc que cobreix el pla de l'Estelada.

Esteve

V. *Pere de l'E.*; *Pere de l'E., la cingla del*; **Plana de l'E., el collet de la*; *Plana de l'E., el pou de la*; *Solà de l'E.*

Esteve, ca l'

[ka t̄s'tevə]

Tocant a la Plaça. Una de les quatre cases més orientals del nucli de població. Era considerada una de les més antigues.

Esteve, la caseta de l' [tə kə'zɛtə təs'tevə]
Sota el camí de la Febró, quan aquest camí comença a enfilarse cap al pla del Bosc de l'Agostenc. Davant seu, hi ha una era antiga.

Esteve, el cinglall de l' [tu siŋ'glaɫ də təs'tevə]
Sota la punta de les Airasses, tocant al cinglall del Selvatà.

Esteve, la costa de l' [tə 'kɔstə ðə təs'tevə]
Al vessant rost de la serra de la Fita Vella, a ponent del camí de la Febró, i tocant-hi. Cap a l'oest, és continuada per la costa del Pataca.

Esteve, el coster de l' [tu kus'te ðə təs'tevə]
Entre el coster del Canet i el del Po, damunt el prat de l'Agostenc.

Esteve, l'era de l' [t'ɛrə təs'tevə]
A la punta de les Airasses, al costat del Xalet.

Estevenet

*V. Barraca de l'E., el fondo de la; *Era de l'E.; Grauet de l'E., el racó del; Mine-ta de l'E., el barranc de la.*

Estevenet, ca l' ['ka tɛstəvə'net]
Venint de la Plaça, és la tercera de les cases que hi ha davant la Bassa. Entre cal Rafel i cal Febrorenc. Avui també és coneguda per cal Cassoles, perquè els Cassoles hi havien viscut una colla d'anys.

Estevenet, la caseta de l' [tə kə'zɛtə tɛstəvə'net]
No en queda res. Era damunt la font Freda, sota el cingle de la Palma.

Estevenet, l'era de l' [t'ɛrə tɛstəvə'net]
Al cap de la Bassa, és a dir, tocant al poble, al cantó de ponent.

Estevenet, la mineta, o la mina de l'Estevenet

[tə mi'netə] o [tə 'minə tɛstəvə'net]
Sembla que és l'única font abundant que dona aigua al barranc de les Tosques. És sota el cingle del Prat de l'Abelló.

Estevenet, la moleta de l' [tə mu'tetə ðə tɛstəvə'nɛt]

A les Pinedes, cap a l'extrem de ponent del terme. És una plataforma rocosa, de dimensions exigües, que hi ha al capdamunt del Solà del Pepo. Cap a septentrió, guaita sobre el mas del Cintet.

Estevenet, el Motllat de l' [tu mu'l'lad də tɛstəvə'nɛt]

Al costat del Motllat del Canet, per la proximitat del clot del Forn de la Calç.

Estevenet, el pouet de l' [tu pu'wɛd də tɛstəvə'nɛt]

Al peu del cingle de la Conca, entre el barranc de les Tosques i el salt de l'Agustí. L'aigua neix en un marge i hi ha una barraqueta de pedra.

Estevenet, el pouet de l' [tu pu'wɛd də tɛstəvə'nɛt]

Al davall de la Moleta.

Estiu, la font d' [tə 'fɔn dis'tiw]

Al mas de l'Onclet, a la banda del roure de les Vimeneres. No s'estronca mai, i és la que utilitzen quan la del mas de l'Onclet s'ha eixugat. També en diuen *de Baix* i *del Capdava*l del Comellar.

Estivill [əsti'viɫ]

Ha estat un llinatge abundant des de 1553, quan el trobem anotat per primera vegada, i fins a 1956. Al començament, l'ortografia vacil·lava entre *Estevill*, *Estivil* i *Astivil*. Al llarg dels anys, s'observen molts enllaços matrimonials: Estivill-Agostenc, E.-Balenyà, E.-Cavaller, E.-Claver, E.-Dolcet, E.-Esteve, E.-Estivill, E.-Ferrer, E.-Hernàndez, E.-Joanpere, E.-Juncosa, E.-Rius i E.-Tost. Al segle XVIII i XIX, se'ls troba al mas de l'Adrià. Últimament, el 1920, també al mas d'en Peiró¹ i en una casa del carrer Major. Els prenomes diferents observats arriben a onze, tant per als homes com per a les dones.

«Pere Astivil» i «Jaume Estivil» (*Fog.* 1553).

Estivill del Coll, el mas de n'

V. *Coll, el mas d'en*.

Estudiant

V. **Comella de l'E.*; **Coster de l'E.*

Estudiant, ca l' [ˈka ɛstuðiˈan]

Isolada, entre l'inici del camí de les Tosques i el de les Grases. A llevant de la confluència d'aquests dos camins. Hi havia hagut una taverna: era la dels de la Saramandussa.

Estudiant, el coster de l' [tu kus'te ðə ɛstuðiˈan]

Damunt el prat de l'Agostenc, entre el coster de la Guixera i el del Rafel.

Farigoles, el serret de les [tu sə'rɛd də ɛs fəri'ɣotəs]

És a la vora esquerra del Trinco-trinco. Constitueix la partió amb el clot del Canet.

Fatxera, l'artiga d'en [ɛr'tiɣə ðəŋ fə'tʃerə]

Redossada a la serra, entre el mas de Somí i el mas del Canet, damunt el camí dels Masos.

Faver

«Quod nos [...] Guillelmus Faver [...] habitatores de l'Almuçara, [...] confitemur debere vobis, Jucef Abrahee, iudeo de Allexario» (Jueus xiv, doc. núm. 110, p. 91-92, [1345, novembre, 2]; «Quod ego, Barcelay Benvenist, iudeus de Allexario [...] facio [...] vos, Guillelmus Faver, cristianum, habitator de l'Almuçara» (ibídem, doc. núm. 111, p. 92, [1345, novembre, 2]).

Febró, la [tə fə'βro]

El contacte amb el terme veí té una llarga extensió, al nord-nord-oest, des del barranc de l'Obac fins a la creu Trencada.

«alinda con los términos de Capafons, la Febror» (*Recop. 1667*, f. 191).

Febró, els avencs de la [tuɜə'veɪz ðə tə fə'βro]

Són molt famosos. Al peu de la serra d'en Garcia, al vessant que cau al terme de la Febró. A poca distància del pla del Bosc de l'Agostenc. Hi ha una esquadra d'uns 250-300 m de llargària, oberta a la cinglera, amb una profunditat d'una trentena de metres, al fons de la qual hi ha l'entrada a la cova. La riquesa estalactítica i estalagmítica que contenia ha estat en gran part destruïda. En èpoques bel·licoses, havia servit d'amagatall i sembla cert que s'hi havia refugiat alguna vegada Joan Prim, abans de ser general.

Febró, el camí de la

[tu kə'mi ta fə'βro]

Al començament, tant apliquen aquest nom al que més específicament és conegut per *camí dels Roures* com al que, a partir del coll de la Negra cap a ponent (ara convertit en carretera), representava la continuació del camí del Teix. Quan es troba amb el dels Roures, vora la font del Prat, el camí ample resultant de la reunió travessa el prat de l'Agostenc i s'enfila cap al coll del Pla del Bosc de l'Agostenc i davalla fins al cap de la Vall, on entra al terme de la Febró. També és conegut per *camí de Prades* perquè, a partir de la Febró, pot conduir a la capital de la muntanya.

Febró, la carretera de la

[tə kərə'terə ðə tə fə'βro]

No fa gaires anys que la van construir. És la continuació de la Que Puja de Vilaplana, del coll de la Negra cap a ponent, entre la font del Prat i el pla de la Mata. N'arrenca la del Campament i continua cap als masos dels Vells i del Lluc i, vora el mas del Cintet, poc abans d'arribar al mas dels Frares, entra al terme de la Febró.

Febrorenc, cal

['kaʎ fəβru'reŋ]

Una de les cases que té la porta davant la Bassa. És entre cal Gendret i ca l'Estevenet. El renom indica que un dels propietaris, potser el primer, era oriünd de la Febró.

Fernàndez

Les Fernández Brossa, dues germanes, van arribar de Cabassers després de la Guerra, el 1940. Una es casà amb Esteve Estivill Rius. De Maria Fernández Móra, només en tenim notícia a partir dels cupons de racionament. Devien ser parentes.

Ferran

Era foraster —potser de Reus— i es va establir a la Mussara, a cal Ferrer, molt tard. Apareix en un document de 1950, en el qual es diu que el nucli familiar consta de cinc persones. Es deia Ramon Ferran i Poblet, àlies *Veuetes*.

Ferrer¹

V. *Pep F.*

Ferrer²

Els Ferrer no devien ser abundants, però sí antics. Es deia que havien vingut de Vilaplana, tot i que una Ferrer anotada el 1940 va procedir de l'Albiol. Tanmateix, aquest cognom contribueix a formar diversos topònims.

«Quod nos, Bernardus Ferrarii, et [sic] filius quondam Bernardi Ferrarii [...] habitatores de l'Almuçara, [...] confitemur debere vobis, Jucef Abrahee, iudeo de Allexario» (Jueus xiv, doc. núm. 110, p. 91-92, [1345, novembre, 2]).

Ferrer, cal [ˈkaʎ fəˈre]

La casa més allunyada al nord-est del nucli de la població. És la primera que es troba pujant pel camí de les Tosques. En els darrers temps, coneguda per *cal Veuetes*. Últimament, va fer d'habitació temporera.

Ferrer, el bosc del [tu ˈβoz ðət fəˈre]

A l'obaga que forma la part superior del cingle del Foradot. S'estén cap a sol ixent fins a la vora del mas d'en Coll. Damunt el bosc del Pataca.

Ferrer, el cingle del [tu ˈsiŋgətət fəˈre]

Al nord-oest de les cases del poble. Forma part del cingle superior dels que miren a mar. De vora cal Ferrer tira cap a llevant fins a la punta del Teix. Proseguint cap a sol ixent, queda continuat pel cingle del Colomer.

Ferrer, la cisterna del [tə sisˈtɛrnət fəˈre]

Entre cal Ferrer i cal Piano, sota el camí de les Tosques. Expliquen que, per aquella rodalia, hi havia hagut un forn d'obra, el mateix que s'ha citat quan hem parlat del *clot de l'Agostenc*.

Ferrer, el clot del [tu ˈkʎəd ðət fəˈre]

Darrere les cases del poble, entre el camí dels Roures i el bocí de carretera que condueix a les cases esmentades.

Ferrer, l'era del [ˈtɛrət fəˈre]

A cal Ferrer, considerada la casa més allunyada del nucli de població, cap a sol ixent.

Ferrer, les fontetes de Cal [təs funˈtɛtəz ðə ˈkaʎ fəˈre]

Una parada erma a sol ixent del mas del Camaprim, entre la carretera Que Puja de Vilaplana i el clot de la Coma. Hi ha uns aiguamolls.

figuera

V. *Grau Roig*.

Figuera del Morenet, la font de la [tə ˈfɔn də tə fiˈɣerət murəˈnɛt]

Sota el Colomet, al peu del cingle Blanc, damunt la cova dels Matxos. Gairebé sempre hi ha aigua, per bé que, de la font, ningú no en té cura i que les terres veïnes estan incultes des de fa molts anys. La figuera de la qual pren el nom tampoc no hi és. L'aigua fa un petit rajolí al fons d'una cavitat alta, profunda i estreta,

formada per dos grans blocs calcaris que es toquen per la part de dalt i que estan lleugerament separats a la base.

Figueres, la punta de les [tə 'puntə təs fi'yerəs]

Sota el mas de Pistol, abocada damunt el barranc dels Garrigots.

Figueres Bordes, la cova de les [tə 'kɔvə ðə təs fi'yerəz 'βorðəs]

Sota el cingle del Ferrer, al nord-oest de les cases del poble.

Figuerola

És un cognom que va passar fugaçment pel terme. Jaume Figuerola consta com a petit propietari l'any 1826, amb una tributació a la franja mitjana, i ja no l'hem tornat a trobar. Curiosament, aquell any també es parlava del mitger de Jaume Figuerola, amb una avaluació molt baixa. Cap al final del segle XVIII, mossèn Joan Figuerola va ser rector de la parròquia, però hi va fer poca estada.

fita

V. *Grossa*.

Fita Grossa

«lo Bosch y Fita Grosa» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 201, inscripció de l'any 1921); «de las fincas Bosch y Fita-grossa» (Testaments, doc. núm. 62, testament de Domingo Agustench Bonet, any 1917).

Fita Vella, la punta de la [tə 'puntə tə 'fitə 'veʎə]

La fita ja no hi és. Era mesurada en 1.018 m d'altitud a la serra de la Fita Vella, a ponent del camí de la Febró. És al nord-est del mas dels Vells. Hi coincideixen, formant un angle agut al vèrtex del qual hi ha la punta, les línies que marquen la frontera amb el terme de la Febró que venen, pel nord-est, del cap de la Vall i, pel nord-oest, d'un lloc que s'havia conegut per la *Fita Grossa*.

Fita Vella, la serra de la [tə 'serə tə 'fitə 'veʎə]

És la continuació cap a ponent a la serra del Pou¹ i d'en Garcia, de les quals és separada pel coll conegut per *pla del Bosc de l'Agostenc*. Les serres de la Fita Vella, del Pou¹ i del Bosc¹, respectivament de ponent a llevant, culminen a la Torre. Formen la capçalera de tot el conjunt de la muntanya i confronten amb els Motllats. Partint del pla del Bosc de l'Agostenc, la serra de la Fita Vella va cap a ponent fins a trobar la fita Grossa. Continua encara més enllà, però ja en territori de la Febró.

Foc

V. *Moro de F.*

Fogonets, l'alzina dels

[tət'zinəts fuɣu'nets]

Diuen que feia tres soques i creixia vora el camí dels Foradots, damunt el cingle del «Patxeco». La van arrencar no fa gaire temps.

Fonda, la rasa

[ta 'razə 'fondə]

Al cantó de ponent del mas de l'Abelló, i vora seu.

fondo

V. *Barraca de l'Estevenet, Bosc d'en Grau, Coveta, Forn de la Calç, Serra d'en Garcia.*

font

V. *Adrià, «Alonso», Amargant, Baix¹, *Baix², Bassetes, Blai, Bona, Borrell, «Bruno», Cagagaspes, Camaprim, Capdavall del Comellar, *Casa Vella, Cingla del Pistol, Coll de la Pineda, Coma, Conca, Coster dels Romers, Descarregadors, Dió, Englina, Esquirol, Estiu, Figuera del Morenet, Freda, Gaspes, Guineu, Hort, Hort del Mas d'en Grau, Hort Vell, Joanpau, Llebrot, Llimona, Llop, Macià, Major, Manró, Mas de Biel, Mas d'en Coll, Mas d'en Grau, Mas de l'Onklet, Mas de Vicent, Moro, Mussara, Nova, *Novella, Oliver, *«Patinya», Pau, Paua, Pedrola, Pere Milà, Pistol, Poble, Poca Durada, Prat, Puntetes dels Gegants, Que No Cou, Roure, Saleres, Somí, Susagna, Teix, Tosques, Vaques, Vimeneres, Voltes, Ximet.*

Font

V. *Peiró de la F., el mas d'en.*

Font, la¹

[tə 'fɔn]

Per antonomàsia. Dita també la *font de la Mussara* i la *font del Poble*, perquè era el punt en el qual venien a proveir d'aigua els estadants de les cases aplevades. És a uns cinc minuts, pel camí dels Masos, i no és gaire abundosa. Té un dipòsit de contenció. Amb tot, en èpoques llargues d'eixut, arriba a estroncar-se.

Font, la²

«la Fuente [...] al sud con el camino de la Fuente» (RP, vol. 728 —3 de la Mus-sara—, f. 97, inscripció de l'any 1904).

L'anotació es refereix a la partida de terra a la qual la font va donar nom.

Font, el barranc de la

[tu βə'raj də tə 'fɔn]

És la part alta del *barranc de la Vall d'en Bassa*, a sol ixent de la font.

Font, el camí de la

[tu kə'mi tə 'fɔn]

És el bocí inicial del que descrivim com a *camí dels Masos*.

«el camino de la Fuente» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 22, inscripció de l'any 1865; RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 97, inscripció de l'any 1904; *ibídem*, f. 195, any 1921).

Font Bona, la rasa de la

[tə 'razə ðə tə 'fom 'bɔnə]

És un afluent del barranc de l'Encens, que es forma pel veïnatge septentrional del mas de Morenet, a redós dels cingles del «Patxeco» i del Foradot. Passa per sota el Maset. L'entroncament amb el barranc es produeix damunt la font Freda.

Font de l'Adrià, el racó de la

[tu rə'ko tə 'fɔn də təðri'a] o [ðət dri'a]

S'inicia entre el mas del Mestret i el mas de l'Adrià. En el seu vessant dret mor el cingle de la Cova Roja. Quan plou, condueix les aigües al barranc de les Tosques, però quan hi arriben ja són al terme de Vilaplana.

Font de l'Englina, els prats de la

[tus 'pradz ðə tə 'fɔn də təŋ'gɫinə]

Constitueixen un comellaret molt frescal, al nord de les puntes del Paisan, a les Pinedes, a la rasa que porta el mateix nom que els prats.

Font de l'Englina, la rasa de la

[tə 'razə tə 'fɔn də təŋ'gɫinə]

A les Pinedes, a l'extrem occidental del terme, forma la frontera amb el de la Febró. Comença als prats de la Font de l'Englina i baixa a reunir-se amb el barranc de l'Obac.

Font de l'Oliver, el barranc de la

[tu βə'raj də tə 'fɔn də təwti've]

A més de *barranc*, en diuen *clot* i *comellar*. És als Motllats. Aflueix per la dreta al clot de la Coveta. La carretera de Prades puja per la seva vora esquerra. El cognom *Oliver*, d'on va prendre nom la font, ha estat abundant a la Mussara.

Font de la Paua, la rasa de la

[tə 'razə tə 'fɔn də tə 'pawə]

És l'inici del barranc dels Descarregadors.

Font del Moro, la parada de la

[tə pə'radə ðə tə 'fɔn dəl 'mɔru]

No gaire lluny del poble, al seu cantó de ponent, damunt la font del Moro.

Font del Moro, els cinglalls de la [tə sin'glaɫʃ ðə tə 'fɔn dəl 'mɔru]

Sota la punta de les Airasses. En forma la continuació occidental, en direcció de la Font i amb una inclinació descendent. Contribueixen a encaixonar la part alta del barranc de la Vall d'en Bassa.

Font del Pau, la cova de la [tə 'kɔvə tə 'fɔn dət 'paw]

Al mas d'en Peiró¹, al cingle que sosté el pla de la Mata. Tocant a l'era Vella i damunt seu.

Font del Roure, el cingle de la [tu 'siŋgɫə ðə tə 'fɔn dət 'rowrə]

Damunt el mas de Mariner (terme de Vilaplana). A l'extrem oriental de l'alterosa cinglera que va del barranc de les Tosques a la font del Roure, és el bocí final, curt, entre el cingle de la Cova Llonga i el racó de la Font del Roure.

Font del Roure, les puntes de la [təs 'puntəz ðə tə 'fɔn dət 'rowrə]

És la *punta de la Cova Llonga*.

Font del Roure, el racó de la [tu rə'ko tə 'fɔn dət 'rowrə]

Comença sota la banda sud de la plana del Rei, passa pel cantó de ponent de la font del Roure i, redossant-se al cingle conegut pel *Taulell*, condueix les aigües, quan plou fort, cap al racó de la Font Que No Cou.

Font del Roure, el serret de la [tu sə'rɛd də tə 'fɔn dət 'rowrə]

Per la proximitat de la font de la qual pren el nom.

Font del Tronc d'en Coll, la

«y anomenada la font del Tronch den Coll» i «dit la font del Tronch» (*Llevador* xvii).

Aquestes anotacions fan referència a un tros de terra.

Font Que No Cou, el racó de la [tu rə'ko tə 'fɔŋ kə 'no 'kɔw]

Neix en el punt de coincidència del cingle Clos amb el cingle de la Cova Llonga, que queden a l'oest i a l'est, respectivament, del racó. Les aigües que s'hi escorren fan cap al barranc del Mas de Mariner (terme de Vilaplana). El solc del racó, relativament poc acusat quan deixa els cingles, és fortament inclinat.

Fontanelles

V. *Aigua de les F., el barranquet de l'*.

Fontanelles, les

[təs funtə'neʎəs]

Sota el mas del Camaprim. Hi ha uns aiguamolls. S'hi inicia el solc que, en acusar-se, és conegut per *barranc de l'Encens*.

«fins al barranquet de la aygua de las fontanelas y tot camí fins al Coll de la Creu» (AHAT, carpeta d'Almoster, acta de venda, any 1699); «las Fontanelas» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 42, inscripció de l'any 1878); «las Fontanelas [...] por el Mediodia con la restante tierra de la Parada de Baix» (ibídem, f. 48, any 1878); «las Fontanelas [...] mediante el camino conocido por carretera de Prades» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 18, inscripció de l'any 1894).

fonteta

V. *Salt de l'Agustí*.

fontetes

V. *Ferrer, les f. de Cal*.

Fontetes, les

[təs fun'tetəs]

A l'extrem oriental de la Planeta, en terres del mas del Pou del Gel, al sud de la carretera Que Puja de Vilaplana.

Fontnovella

«a la partida dita lo Fraginal, junt amb una parada dita Fontnovella» (APV, Libro de Censales, creació de censal, notari d'Alforja, any 1766).

Foradada, la pedra

[tə 'peðrə furə'daðə]

És al cingle Roig, allà on el camí de les Torres està a punt de sortir del terme per entrar al de Vilaplana.

Foradada, el pla de la

[tu 'pʎa ðə tə furə'daðə]

Es refereix a la Foradada que hi ha al terme de la Febró (*ManFeb.*, núm. 14, p. 166, i núm. 79, p. 170). El pla es troba, en gran part, al terme de la Mussara, vora la font de la Poca Durada, més avall del Trinco-trinco, als Motllats.

Foradot, el cingle del

[tu 'siŋgʎə ðəʎ furə'dot]

O *dels Foradots*. Entre el cingle de la Coma i el del «Patxeco», a ponent de la part alta de la rasa de la Font Bona. Forma part de la mateixa muralla de pedra que va del collet de les Saleres fins al barranc de l'Encens, amb una orientació general de sud a nord.

Foradot, el clot del [tu 'kɫɔd dət furə'ðɔt]

A la banda obaga del cingle del Foradot. És erm. Representa la continuació occidental del clot de la Coma.

Foradot, el pujador del [tu puʒə'ðɔt furə'ðɔt]

Ho diuen quan el camí dels Foradots supera el cingle.

Foradots, els [tus furə'ðɔts]

Sempre hem interpretat que, quan en parlaven, es referien a una partida de terra, pel veïnatge del cingle del Foradot.

Foradots, el camí dels [tu kə'miɫs furə'ðɔts]

Parteix del camí del Bosc de l'Encens, a l'altura de l'hospital dels Carlistes. Tira cap a llevant, redossat al cingle del «Patxeco», travessa el cingle del Foradot i fa cap vora el mas d'en Coll.

forat

V. *Migdia*.

Forn

V. **Barranc del F*.

Forn, el barranc del [tu βə'raŋ dət 'forn]

És un cinglall sota el Xalet. Podria ser que el nom es referís a un forn per a elaborar un producte del bosc, com la reïna. Ajuda a fer-ho pensar que, en un altre sector del terme, es parlava dels *pins de la Trementina*.

Forn de la Calç, el clot del [tu 'kɫɔd dət 'forn də tə 'kaɫs]

És la continuació occidental del clot de la Coveta, que baixa de sota el puig Pelat i el serret de Cantacorbs. El nom es transforma en *clot del Forn de la Calç* per allí on el lleu solc és travessat pel camí del Bosc. L'extensió d'aquest clot és petita. Més avall és conegut pel *Trinco-trinco*. Del forn a què es refereix el nom encara n'hi ha vestigis. És una denominació molt coneguda, segurament perquè per aquest indret passen el camí del Bosc i el de la Cova Ninyola, tots dos força freqüentats. Altrament dit la *clotada del Bosc de l'Onklet*.

Forn de la Calç, la clotada del [tə kɫu'taðə ðət 'forn də tə 'kaɫs]

Per la proximitat del mas de l'Onklet. És una rasa, emboscada, afluent del barranc de la Cova Llonga.

Forn de la Calç, el fondo del [tu 'fɔnduʔ 'fɔrn də tə 'kats]

Lleu depressió que afluix al clot del Forn de la Calç. Baixa de la serra del Bosc¹, paral·lela al cantó de ponent del camí del Bosc.

Fort

Fort i Pere Fort apareixen com a propietaris a la Mussara a la Sentència de 1496, però sembla que aquestes dues «heretats» les tenien Joan Salvat de l'Aleixar i Puiggrinyó d'Alforja. A *El fogatge de 1553* consta Nadal Fort. Després, Josep Fort arriba de Capafonts al segle XVIII, i també en ve Fort Conillera. Els Fort Vallverdú van procedir de Mont-ral i Enric es va casar amb Irene Rius Estivill, quan ja s'era a l'any 1942.

Fort, l'heretat d'en

«Item la eretat den Fort de la Almucara tella en Johan Salvat de la Lexar es per virey hun pages es dessabitada de la guera ença» i «Item una eretat den Pere Fort alla villa de la Almucara tella en Puig Grinyo del Forge es per viurey hun pages es dessabitada de la guera ença» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Fosca, la coveta [tə ku'vetə 'foskə]

Al camí de les Grases, sota el Xalet.

fossa

V. *Mas de l'Onklet*.

Fossar, el [tu fu'sa]

Una part d'aquesta partida és al terme de Capafonts. Ocupa el serret que baixa del puig Pelat en direcció nord-oest. Queda a l'est-nord-est de la font de l'Oli-ver. Forma la partió del terme de la Mussara amb el de Capafonts. És territori rocós i erm, com molts sectors dels Motllats. *ManCap*. (núm. 235, p. 43) diu que és voltat de lloanques i que era de conreu, referint-se al bocí que correspon a Capafonts.

Frare, l'alzina del¹ [tət'zinət 'ftarə]

Davant el mas d'en Grau. Conten que, no fa gaires anys, hi hagué un masover, molt afectat pels sentiments religiosos i donat a la meditació. Va acabar entrant com a frare llec en un convent de la Selva del Camp. Mentre era al mas, es recollia a fer oració i a meditar sota l'alzina a la qual ha donat nom.

Frare, l'alzina del² [tət'zinət 'fɾarə]

Era a la plana del Rei, a les envistes del Camp. Expliquen que al seu peu brollava un fontinyol.

Frare, el cap del [tu 'kab dət 'frarə]

Un cingle de gres roig, damunt del qual s'aixeca el cingle del Martí. Forma part de les muralles que aguanten la cingla de Baix, a la banda del mas de Morenet, a la frontera amb el terme de Vilaplana. És a llevant del forat del Migdia. Molt anomenat sobretot per la gent de Vilaplana. *ManVil*. (núm. 329, p. 98) diu: «És un forat que algú emblanquinà perquè fos més visible. Quan hi toca el sol, tot l'any són les “deu velles” (hora solar)».

Frares, el mas dels [tu 'maz ðəts 'frarəs]

Al terme de la Febró. Havia estat una granja dels frares d'Escaladei. Va ser restaurat per Evarist Fàbregas al primer quart del segle xx. Va formar part del Campament. És a poca distància a ponent del mas del Cintet. S'hi arriba seguint el curs del barranc de l'Obac que, més avall, és el riuet del Gorg.

Freda, la font [tə 'fɔŋ 'frɛðə]

Al planet de les Tosques, vora el barranc de les Tosques, damunt el camí que puja a les cases del poble, a ponent del camí del Maset. És fama que no s'estronca mai. L'aigua salta per una teula i forma un toll al dessota. També dita *de les Tosques*.

Freginal, el

«a la partida dita lo Fraginal, junt amb una parada dita Fontnovella» (APV, Libro de Censales, creació de censal, notari d'Alforja, any 1766): «en la partida dita lo Freginal» (*Capb.* 1774).

Fugitiu

V. *Bosc del F., el morro del.*

Fumat, el

«L'aire [...] resa, com nosaltres, perquè [...] el Fumat [...] no trenquin l'encís que els reté a les altures i [...] no vagin a naufragar a la plana» (Josep IGLÉSIES, *Les ciutats del món*, Barcelona, Arca, 1948, p. 16).

Gaietà, el serret del [tu sə'red dət γəjə'tanu]

Als Motllats, a la vora dreta del barranc del Pi de la Tina, a la línia de separació del terme de la Febró.

Gallicant

[gə'li'kan]

Un puig ben cònic, i quatre cases, al terme d'Arbolí. Se'l veu especialment des de la serra de la Fita Vella i del coll de les Pinedes. La relació freqüent amb la gent del llogaret feia que el nom fos usat sovint.

Garcia

V. *Serra d'en G.*; *Serra d'en G., el fondo de la.*

Garcia, la serra d'en

[tə 'sɛrə ðəŋ grə'siə]

La pronunciació indicada és predominant, a causa de metàtesi, una característica també observada en altres mots. *ManFeb.* (núm. 10, p. 166) l'anota amb la mateixa particularitat fonètica. És a l'extrem nord-oest de la serra del Pou¹, guaitant cap al terme de la Febró, on es troba la major part d'aquesta serra, que se sosté per damunt de la corba dels mil metres. És considerada com a pertanyent als Motllats, perquè la seva constitució geològica hi correspon. A grans trets, és entre el pla del Bosc de l'Agostenc i el clot del Forn de la Calç. Per la seva cota màxima (1.039 m d'altitud) passa la línia imaginària que fa de frontera amb el terme de la Febró.

Garraf, les costes de

[təs 'kɔstəz ðə γə'raf]

És una altra denominació que donen al *Montmell* i al *Montagut*, uns cims que separen el Camp del Penedès i que no coneixen per aquests noms. També n'hem sentit dir les *montanyes de Sant Magí* i les *montanyes de Santes Creus*.

Garrigots, els

«y partida Garrigots» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 176, inscripció de l'any 1916).

ManVil. (núm. 100, p. 84) l'anota al seu terme i en troba notícia en documents de l'any 1698 i 1716.

Garrigots, el barranc dels

[tu βə'raŋ dətz γəri'γɔts]

Les seves primeres aigües són a la lleu depressió, que podríem qualificar de cubeta elevada, que es forma entre els masos de Pistol, del Sec i de la Susagna, en el replà de damunt la cinglera. S'escorren pel trencament d'aquest penya-segat, entre el cingle de la Mola¹ i el corral de Gomis. Entren de seguida al terme de Vilaplana, sota el mas de la «Patinya». *ManVil.* (núm. 18, p. 80) l'anomena i en porta notícia de documents de l'any 1716.

Garrigots, el camí de

[tu kə'mi ðə γəri'γots]

Puja de Vilaplana per la vora dreta del barranc dels Garrigots. Entra al terme de la Mussara quan arriba sota el mas de la «Patinya». Puja fins al mas de Somí i tira amunt fins dalt, a la Serra.

Gaspes, el

[tu 'γaspəs]

També li deien *Cagagaspes*.

Gaspes, la font del

[tə 'fɔn dət 'γaspəs]

És la del Pistol. Quant al significat del mot *gaspa*, hom ens va afirmar, per tot aclariment, que es tracta de «la gaspa del raïm». Potser es refereixen a la pellerofa. Ho confirma Joan Coromines, DECat., vol. II, 614b24, «rapa del raïm». Més enllà, 614b36, fa constar l' anotació d'aquest nom partint de la primera edició d'aquest recull. També en diuen *del Cagagaspes*.

Gassull

«Item lo mas den Carcoler tell en Antoni Guacul» (Sentència 1496); «Guillem Gaçull» (*Fog. 1497*); «Joan Gaçull» (*Fog. 1553*).

S'ha passat d'Antoni a Guillem i a Joan i, a la documentació examinada de la Mussara, el llinatge no torna a sortir. Un protocol de Siurana de 1497 parla de la *Capella del Senyor Gaçull* i s'anomena diverses vegades l'*hort d'en Gassull / Gaussull / Gacull*. És l'únic personatge qualificat de «senyor» al final del segle XIV, quan era un dels cinc caps de casa de la Mussara.

Gat Mesquer, el pilanot del

[tu pi'tə'nɔd dət 'γad məs'ke]

Sota el cingle del Colomer. Els pastors el feien servir de talaia.

Gats, el pilar dels

[tu pi'ta ðətz 'γats]

Un bocí de cingle que va quedar dempeus en forma de monòlit en enderrocar-se part de la serreta que sosté el pla de l'Estelada pel cantó que mira a l'Albiol. El pilar té uns vint-i-cinc metres d'altura i queda isolat, a una vintena de metres de la resta del serret. Es veu des del camí de l'Estelada, en anar a iniciar la baixada que fa travessar del terme de la Mussara al de l'Albiol. Es troba a la línia fronterera d'aquests dos termes.

Gavarrera, la parada de la

[tə pə'raðə ðə tə γərə'verə]

Tal com es veu, la pronunciació és amb metàtesi. Al mas d'en Peiró¹, tocant al coll de les Pinedes.

Gavarrerres, el serret de les [tu sə'red tɔz γərə'verəs]

Tal com es veu, la pronunciació és amb metàtesi. És cap a l'extrem de ponent del terme, entre el mas del Sec i el d'en Roig, sota els clapers del Sec. Li passa a la vora el camí dels Masos.

Gebellí

Quasi que podríem obviar aquest cognom, que va correspondre a un parell de noies, entre els anys 1934 i 1936: Carme, establerta al carrer Major, i Gebellí Rius, que va procedir de Maspujols.

Gegants

V. *Puntes dels G.*, *la font de les*.

Gegants, les puntes dels [təs 'puntɔz ðətz dʒə'γans]

Són uns puntalots, al cingle del Ravascall.

Gel

V. *Pou del G.*, *el mas del*.

gelera

V. *Coll*.

Gendret, cal ['kaɫ dʒən'drɛt]

De la renglera de cases de davant la Bassa, és la primera venint de la Plaça, entre la Casa de la Vila i cal Febrorenc.

Gendret, l'alzina del [tə'tzinəɫ dʒən'drɛt]

Era al pla del Gendret.

Gendret, el bosc del [tu 'βɔz ðəɫ dʒən'drɛt]

A la partida del Bosc, sota la serra d'en Garcia.

«le hago heredero de la mitad contigua al bosque llamado Bosch del Gendret»
(Testaments, doc. núm. 62, testament de Domingo Agustench Bonet, any 1917).

Gendret, el coster del [tu kus'teɫ dʒən'drɛt]

Damunt el prat de l'Agostenc, entre el coster del Po i el de l'Agostenc.

- Gendret, l'era del** [ˈtɛrəl dʒənˈdrɛt]
Darrere l'Església.
- Gendret, l'hort del** [ˈtɔr ðəl dʒənˈdrɛt]
Tocant al Cementiri, a continuació del de l'Abadia i del de l'Agostenc.
- Gendret, el Motllat del** [tu muɫˈlad dəɫ dʒənˈdrɛt]
A migdia de la serra d'en Garcia, cap al cantó dels costers que guaiten damunt el pla del Bosc de l'Agostenc.
- Gendret, el pla del** [tu ˈpɫa ðəl dʒənˈdrɛt]
A la vora del poble, al costat de l'artiga del Carletes, vora el camí dels Roures.
- Gendret, el pou del** [tu ˈpɔw ðəl dʒənˈdrɛt]
Era vora el Cementiri. Ara és tapat. El bocí de carretera que condueix a les cases del poble li passa pel damunt. Tenia poca profunditat.
- Gitana, la** [tə dʒiˈtanə]
És un ressalt del cap del Frare. Sobretot anomenat per la gent de Vilaplana, que el veuen des del poble. *Man Vil.* (núm. 334, p. 99) explica que «Quan el sol deixa aquesta figura vaga del Cingle del Pisa són les sis de la tarda (a l'estiu)».
- Glans Dolces, l'alzina de les** [tətˈzina ðə tɛz ˈɣɫanz ˈðɔtsəs]
Era entre el mas de Morenet i el Maset.
- Gomis, el corral de** [tu kuˈraɫ də ˈɣomis]
Un dels cingles que constitueixen la part superior de l'inici del barranc dels Garrigots, a la seva vora esquerra. Representa la continuació occidental del cingle del Poniol. La paret es despenja una cinquantena de metres en una verticalitat còncava. A la seva base, una estreta faixa de terra coberta de vegetació és sostinguda i closa per unes puntes de roca. És un indret feréstec i salvatge. Antigament, hi tancaven bestiar.
- Gran, la plana** [tə ˈpɫanə ˈɣran]
Al mas d'en Grau. Parteix amb el mas de Vicent.
- Grases, les**
«llamada las Grasas [...] y al Oeste con el camino de las Grasas» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 112, inscripció de l'any 1904); «partida las Grasas o Roqués» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 226, inscripció de l'any 1926).

Grases, el camí de les [tu kə'mi ðə təz 'ɣrazəs]

Ho diuen del bocí inicial del camí de les «Campanilles».

«con el camino de las Grases» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 38); «llamada las Grases [...] y al Oeste con el camino de las Grases» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 112, inscripció de l'any 1904).

Grases, el grau de les [tu 'ɣraw ðə təs 'ɣrazəs]

Al camí de les Grases, sota mateix del Xalet. Gairebé ni es nota. També en diuen els *tombs de les Airasses*. Potser és el que Osona denomina *de la Mussara*.

Grasetes, el racó de les [tu rə'ko təz ɣrə'zetəs]

Vora el cingle de la Coma i el salt de l'Agustí.

grau

V. *Borràs, Borrell, Cirer, Coscolls, Esquirol, Grases, Guilletes, Mas dels Vells, *Mussara, Racons, Roig*.

Grau

V. *Bosc d'en G.; Bosc d'en G., el fondo del; Coma de G., el clot de la; Mas d'en G.; Mas d'en G., el camí del; Mas d'en G., les costes del; Mas d'en G., la font del; Mas d'en G., els horts del; Mas d'en G., l'obi del; Mas d'en G., la rasa del; Mas d'en G., la serra del*.

Grau, el bosc d'en [tu 'βoz ðə 'ɣraw]

És un bocí de bosc vell, de pins grossos i espaiats. Al vessant de la serra de Davant el Mas d'en Grau, a la vora dreta del barranc de la Cova Llonga, a ponent de l'obagada del Bosc de Maidéu.

Grau, la coma de [tə 'komə ðə 'ɣraw]

És el *clot de la Coma*. També en diuen la *coma de l'Enclusa*.

Grau, la costa de [tə 'kɔstə ðə 'ɣraw]

Un altre nom de les *costes del Mas d'en Grau*.

Grau, el mas d'en [tu 'maz ðəŋ 'ɣraw]

A poca distància i al cantó de llevant del Coll, al nord i arran de la carretera de Mont-ral. Adossada a la paret del mas hi ha una gran torre rodona de construcció moderna, ja mig esfondrada. Bé que poques vegades, n'hem sentit dir el *mas del Cases*, que és el nom d'un propietari. Quan la Sentència 1496 diu que «lo mas den Johan» és de Johan Guerau, pot voler dir que es refereix al mas d'en Grau.

«foren padrins francesch Roig y Maria Roig tots del mas den Grau parroquia de la Muçara Dioc. de tarragona» (*Bapt.* 1642, anotació de 18.7.1661, corresponent a la Pobla de Cérvoles); «pages del mas dit del Grau» (AHAT, testament de Josep Roig, any 1824); «coma den Pullés [...] heredad conocida por Mas den Grau» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 85v, inscripció de l'any 1909).

Grau, els Motllats de [tuz muʎ'kadz ðə 'ɣraw]

Sota el serret de Cantacorbs, a la banda de llevant. És un sector dels Motllats que pertany al mas d'en Grau.

Grau, les planes de [təs 'ptanəz ðə 'ɣraw]

Són terres del mas d'en Grau travessades per la carretera de Mont-ral.

Grau, els planets de [tus ptə'nɛdz ðə 'ɣraw]

Per la proximitat del mas d'en Grau.

Grau, el racó de [tu rə'ko ðə 'ɣraw]

Als Motllats. És una ampla raconada entre la Torre i el serret de Cantacorbs. Se li ajunta el racó de la Paleta i el barranc de la Font de l'Oliver per formar el fondo de la Coveta. Topogràficament, és la part més enlairada de la conca del riu de Siurana.

Grau del Cirer, el cingle del [tu 'siŋgətə 'ɣraw ðət si're]

Entre el cingle de la Conca i el del Martí, a la cinglera que va del barranc de les Tosques cap a sol ixent fins a la font del Roure, per sota el mas de Morenet. De la presència probable de l'arbre que fa cireres no n'hi ha record.

Grau Roig, el

«partida Single o Grau Roig» (documents d'Esteve Estivill i Rius, escriptura de venda, any 1901).

Grau Roig, la creu del [tə 'kreu ðət 'ɣraw 'rətʃ]

És una creu grega d'un parell de pams, gravada al gres roig del cingle que el camí de Garrigots guanya gràcies al grau. Indica l'entrada del terme.

Grau Roig, la figuera del [tə fi'ɣerət 'ɣraw 'rətʃ]

Vora el grau Roig, a poca distància del mas de la «Patinya», en terres del mas de Pistol.

grauet

V. *Raseta*.

Grauet de l'Estevenet, el racó del [tu rə'koʎ ɣrə'wəd də tɛstəvə'nɛt]
Per la proximitat de l'Avenc.

Grauet de la Raseta, el cingle del [tu 'siŋgtɛt ɣrə'wəd də tɛ rə'zɛtɔ]

Si bé alguna vegada deien [ɣrə'vɛt], majoritàriament conservaven la *-u-* del diftong. És el nom d'un fragment del pany de mur que va del barranc de les Tosques a la font del Roure. És entre el cingle de les Parades del Sègol i el de la Conca. És encarat a Vilaplana.

Gravada, ca la ['ka tɛ ɣrə'vaðɔ]
V. *Gravat, cal*.

Gravada, la parada de Ca la [tɛ pə'raðɔ ðɔ 'ka tɛ ɣrə'vaðɔ]
Damunt la font de la Paua.

Gravat, cal ['kaʎ ɣrə'vat]

També dita en femení: *ca la Gravada*. Entrant a la Mussara pel camí de les Grases, és la primera que es troba. Junt amb ca la Tiana, ca la Puça i ca l'Esteve, constitueix el grup més sud-oriental dels edificis disseminats que es consideren formant part del poble.

Gravat, l'era del ['tɛrɛt ɣrə'vat]
Al caire de la punta de les Airasses, sota el Xalet, al cantó de mar.

Gravat, la pleta de Cal [tɛ 'pʎɛtɔ ðɔ 'kaʎ ɣrə'vat]

Sortint del poble, al començament del camí de les «Campanilles», hi ha un bon recer on acostumaven d'anar els vells a prendre el sol i les dones, a cosir. L'indret és exigü i inadequat per a l'acorrallament de bestiar, la qual cosa impedeix de creure que el nom *pleta* es relacioni directament amb la ramaderia. Hi al·ludeix metafòricament.

Gravet, el [tu ɣrə'vɛt] o [ɣrə'vɛt]

Per antonomàsia. És al terme de l'Albiol, sota la plana del Rei. Hi passa el camí que va de la Mussara cap en aquell poble veí. En altres llocs, el diminutiu de *grau* és 'grauet', però no ací. L'anota Moreu (núm. 654, p. 483).

Grèvol, el cau del [tu 'kaw ðət 'ɣɾɛvut]

És un cau de conills, al pla de l'Agostenc, damunt la Font.

Grèvols, el serret dels [tu sə'rɛd dətʒ 'ɣɾɛvutʃ]

És al mig del bosc de l'Abelló, vora els Avenquets, damunt del mas de l'Abelló.

Gros

V. *Còdol G.; Còdol G., la cova del.

Gros, el còdol, o el quadro gros [tu 'koðu 'ɣɾɔs] o [tu 'kwaðru 'ɣɾɔs]

És un dau de roca enorme a la vora dreta del barranc de l'Encens, vora el Maset. Damunt seu, creixia una alzina, que fou abatuda. És el bloc més voluminos d'un escampall que n'hi ha, conseqüència d'una ensulsiada produïda, fa segles, en el cingle de la Palma.

Gros, el pi¹ [tu 'pi 'ɣɾɔs]

Al capdavall de la clotada del Forn de la Calç. Pertany al mas de l'Onclet.

Gros, el pi² [tu 'pi 'ɣɾɔs]

Era al bosc de Vicent. Però ja fa anys que el van sacrificar.

Gros, el pi³ [tu 'pi 'ɣɾɔs]

Era al Motllat del Ferrer. El van abatre temps ha.

Grossa

V. Fita G.

Grossa, l'alzina [tət'zinə 'ɣɾɔsə]

Vora la confluència del camí de les Tosques amb el dels Cinglallons.

Grossa, la fita [tə 'fitə 'ɣɾɔsə]

Damunt la roca Alta¹, a l'extrem nord-oest del terme. Hi coincideixen, i formen un angle agut el vèrtex del qual és la Fita, les línies que marquen la frontera amb el terme de la Febró i que venen, de sol ixent, de la punta de la Fita Vella i, del migdia, del mas del Cintet. Cap a llevant, comencen els Motllats, allí coneguts com *de la Pona*. També n'hem sentit dir la *roca Alta*, segurament per confusió amb la roca Alta, que és al seu dessota.

«de las fincas Bosch y Fita-grossa» (Testaments, doc. núm. 62, testament de Domingo Agustench Bonet, any 1917).

Grossos de l'Oncllet, els pins

[tus 'pinz 'ɣɾɔsuz ðə tɔŋ'kɫɛt]

Sota el Còdol.

Guan, la cova del

[tə 'kɔvə ðəŋ 'ɡwan]

Potser pronunciació relaxada del prenom castellà *Juan* ['χwan]. És improbable que tingui cap relació amb *guant*, 'peça protectora de les mans'. És cap allà a la cova Ninyola.

Guan, el maset d'en

[tu mə'zɛd ðəŋ 'ɡwan]

Diuen que havia estat al serretó del Curt, vora el mas de l'Oncllet. No en queda res, gairebé ni el record. *ManFeb.* (núm. 153, p. 174), guiant-se amb el que diu l'*Apeo* de 1851, escriu *Guant*, quan parla del *planet d'en Guant*. Devia ser el nom, o el renom, d'un veí de la Febró amb terra a la Mussara, o a la inversa.

Apeo del término de la Febró (11851). Conservat a la Casa de la Vila de la Febró.

Guàrdia, els plans de la

[tus 'pɫanz ðə tə 'ɣwɑrdiə]

Es veuen des del puig Pelat, cap a ponent. Són al terme de Prades.

Guerau

«Item lo mas den Johan tel en Johan Guerau» (Sentència 1496); «Johan Guerau del Mas» i «Jaume Guerau del Mas» (*Fog.* 1497); «Jaume Guerau» (*Fog.* 1553).

Hi podem llegir *Grau*, que n'és l'equivalent, i relacionar-ho amb el mas d'en Grau.

Guilletes, el grau de les

[tu 'ɣraw ðə ləz ɣi'ɫɛtəs]

A l'extrem de ponent del cingle de l'Agostenc. Permet de pujar del barranc de les Guilletes (Alforja) al mas d'en Voltes. Jassans (p. 160) troba anotacions de les *Guilletes* des del segle xv. La part específica és un zoònim, equivalent a 'guineu', ací en forma diminutiva plural.

Guineu

V. *Cau de la G.*, *el bosquet del*; *Cau de la G.*, *la costa del*; *Costa del Cau de la G.*, *la*.

Guineu, el cau de la'

[tu 'kaw ðə tə ɣi'nɛw]

És a la vora esquerra del barranc de l'Obac, sota el mas de l'Elena (terme de la Febró). És en unes roques que formen un diminut cinglet, a poca distància dels Tres Termes.

Guineu, el cau de la² [tu 'kaw ðə tə ɣi'nɛw]
A la serra del Bosc¹, entre el corral de la Serra i la serra de la Guixera.

Guineu, la font de la [tə 'fɔn ðə tə ɣi'nɛw]
Sota el cingle del Poniol, pel veïnatge del corral de Gomis.

Guineu, la rasa de la¹ [tə 'razə ðə tə ɣi'nɛw]
Davalla de la Serra, cap al nord. Quan troba, a la dreta, el barranc dels Descarregadors i, a l'esquerra, la rasa del Corral del Manró, es transforma en el barranc del Cintet. També se la coneix per la *rasa dels Artigots*.

Guineu, la rasa de la² [tə 'razə ðə tə ɣi'nɛw]
Als Motllats, vora el colletó de la Tina.

Guixera, la [tə ɣi'ʃerə]
Una petita extensió de territori a la serra de la Guixera, a sol ixent del mas del Pou del Gel, damunt de la carretera Que Puja de Vilaplana.

«partida la Parada y la Guixera» (RP, vol. 55 — 1 de la Mussara—, f. 26, inscripció de l'any 1865); «llamada Guixera» (ibídem, f. 192, any 1873).

Guixera, el camí de la [tu kə'mi tə ɣi'ʃerə]
És una subdenominació del tros inicial del camí del Bosc, quan puja a la serra de la Guixera.

Guixera, el coster de la [tu kus'te ðə tə ɣi'ʃerə]
Del seguit de costers que hi ha damunt el prat de l'Agostenc, entre el camí de la Febró i el de la Guixera, és el més oriental. A ponent té el coster de l'Estudiant.

Guixera, la serra de la [tə 'serə ðə tə ɣi'ʃerə]
És damunt del mas del Pou del Gel, en direcció a la serra del Bosc¹. El terreny és solcat per grossos escòrracs. Hi puja el camí, també dit *de la Guixera*, que duia de la Mussara a Capafonts.

heretat
V. *Dalmau, *Fort, *Mir.

hort
V. Abadia; Agostenc; Gendret; Mas d'en Coll; *Messia; *Tosques; Adrià, l'h. vell de l'; Vicari.

Hort, la font de l'

[tə 'fɔn də 'tɔr]

Ho completen, a vegades, tot precisant *del Mas d'en Grau*. Es troba sota la font d'en Dió, damunt el mas d'en Grau. L'aigua és relativament abundant i servia per a regar uns horts d'allí a la vora. Té fama de ser molt molla. Ultra de servir per al regatge, servia per a abeurar els ramats de bens i les vaques. Diuen que hi havia un com i ens preguntem si no es devia tractar de l'*obi del Mas d'en Grau*.

Hort, el roure de l'

[tu 'rowrə ðə 'tɔr]

Al mas de Vicent. Alt i espigat.

Hort del Mas d'en Grau, la font de l'

V. *Hort, la font de l'*.

Hort Nou, la bassa de l'

[tə 'basə 'tɔr 'nɔw]

Al mas del Joanpau, sota la carretera Que Puja de Vilaplana.

Hort Vell, la font de l'

[tə 'fɔn də 'tɔr 'veɫ]

Al mas del Joanpau, cap a la banda del mas del Camaprim.

horts

V. *Marc, Mas d'en Grau, Mas de Vicent, Roureda, Voltes*.

Horts, els

[tuz'ɔrs]

Al mas de Pistol, al costat de l'«Empenyo» i sota seu. Són un seguit de marges a l'inici del barranc dels Garrigots.

Horts del Pataca, el barranc dels

[tu βə'raŋ dət 'zɔrz ðət pə'takə]

És la part alta inicial del barranc del Colomer.

hospital

V. *Carlistes*.

Huguet

La primera notícia correspon a la celebració del matrimoni de Rafel Huguet amb Teresa Cavaller, l'any 1840. A Francesc, que potser era de Vilaplana, li va correspondre una contribució bastant moderada l'any 1846. L'any 1920, Rafel Huguet Joanpere, del mas de Morenet, va emigrar cap a Vallmoll. L'any 1950, Pere constava com a propietari del mas del Biel.

Idrella

Vam trobar el riu d'Idrella quan vam fer el recull de noms de Siurana de Prades, al *Cartulari de Poblet*, doc. núm. 164 (1198) i 165 (1200), i el lloc anomenat *Idrella* en un manuscrit de Siurana de l'any 1229. Vam poder arribar a la conclusió que el riu havia de ser el riuet del Gorg, del terme d'Arbolí, pròxim al terme de la Mussara. I que el lloc havia de ser una partida de terra de per allí.

Idrella, el mas de la

«Item lo mas de la Ydrella tell en Pere Nebot tornant totes les terres a una mota es per viurey hun pages es dessabitat gran temps abans de la guera» (Sentència 1496).

Que el mas hagués estat el que després s'ha dit *dels Freres* (terme de la Febró) seria una hipòtesi atrevida, per falta de base, però no inversemblant.

Isern

Només va tenir representació femenina. La primera que trobem, Maria, l'any 1791, va venir d'Arbolí i va tenir un fill legítim amb un Vallverdú. El 1934, Assumpció, que sembla vinguda de Mont-ral, era al mas de Pistol, muller de Domingo Joanpera Moster. I Maria Isern Grau, ja cap a l'any 1940, entra al mas de l'Abelló, per matrimoni amb Pere Abelló.

Isidre

V. *Mas de l'I., la cova del.*

Isidre, el mas de l'

[tu 'maz ðə tə'ziðru]

És un enderroc, a la vora dreta del barranc del Cintet, al sud de la carretera de la Febró, entre el mas dels Vells i el del Cintet. És un altre nom del *mas del Lluc*.

Jaio, la rasa del

[tə 'razəɫ 'dʒaju]

A la Combronada, vora el mas de l'Abelló.

Jaume, el roquer del

[tu ru'keɫ 'dʒawmə]

També dit *del Jaume de l'Esteve*. És sota la punta de les Airasses.

Joan, el mas d'en

«Item lo mas den Johan tel en Johan Guerau» (Sentència 1496).

És entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família. Podria haver estat el que després s'ha dit *mas d'en Grau*.

Joanpau

V. *Mas del J, el perelloner del.*

Joanpau, el bosc del

[tu 'βɔz ðəl dʒu'am 'paw]

A la vora dreta del clot del Forn de la Calç, sota el bosc del «Manco».

Joanpau, la font del

[tə 'fɔn ðəl dʒu'am 'paw]

És un toll en una coveta de pedra buidada en un marge, vora el mas d'aquest mateix nom, al sud de la carretera Que Puja de Vilaplana.

Joanpau, el mas del

[tu 'maz ðəl dʒu'am 'paw]

Era una de les grans masies que constel·laven el terme. L'edifici es conservava en bon estat i tenia habitants temporers. En els últims anys, s'ha ensorrat. És al replà superior dels cingles de la Palma i dels Racons, a ponent del Coll, al sud i arran de la carretera Que Puja de Vilaplana, entre els masos del Camaprim i de l'Abelló.

Joanpau, la parada del

[tə pə'raðə ðəl dʒu'am 'paw]

A ponent del Coll, damunt la carretera Que Puja de Vilaplana. Al costat de la parada Llarga.

Joanpere

[dʒu'am'perə]

El cognom es fa present tres vegades l'any 1716 i un d'ells posseeix l'extensió més important de propietats. I fins al final: l'*Amillaramiento* de 1947 encara anota el cognom vuit vegades. Els Joanpere es van enllaçar matrimonialment amb una colla d'altres llinatges: Abelló, Agostenc, Altés, Anguera, Bonet, Cavaller, Climent, Estivill, Ferrer, Gavarró, Grifoll, Isern, Martorell, Moster, Munter, Nadal, Oliver, Rius, Robert, Roig, Rosers, Venrell i Vergés. N'hi havia que tenien casa al poble i d'escampats pels masos: de Pistol, de Somí, de les Tosques, d'en Voltes...

Jofré

«Quod ego, Bernardu Jofré et uxor mea Sibilia, habitores de Almuççaria, confiteor debere vobis, Jucef Abraam, [judeo] de Adlexario» (Jueus XIV, doc. núm. 355, p. 232, 1346, octubre, 8).

joquer

V. *Bous, Vaques.*

Josepet, cal

[ˈkaɫ dʒuzə'pet]

El més antic dels quatre noms pels quals s'ha conegut la casa últimament dita *cal Cassoles*.

Josepet, l'era del [ˈt̪erəɫ d̪ʒuzəˈpet]
Tocant a ca l'Estudiant.

Josepó, els pinyers del [t̪us piŋˈɲez ðəl d̪ʒuzəˈpo]
Són pins pinyoners. Al cantó septentrional del mas de l'Onklet. Hi passa el límit del terme de la Mussara amb el de Mont-ral. *Josepó* és un renom amb què es coneix una casa de l'Aixàviga des del segle XIX (Perea, p. 219).

Josepó, el roure del [t̪u ˈrowrəɫ d̪ʒuzəˈpo]
És un altre nom del *roure de les Vimeneres*, que és en terra del Josepó.

Jugador, el [t̪u d̪ʒuɣəˈðo]
Darrere l'Església, a la vora de cal Corraló. Acostumaven d'anar-hi els joves a jugar a pilota, un joc semblant al de frontó. Ja fa molts anys que aquest costum es va perdre, però del nom de l'indret encara n'hi ha record.

Llamp, el pi del [t̪u ˈpi ðəl ˈlam]
Ja fa molts anys que va desaparèixer. Era pel veïnatge del cap de la Vall, en un serret que dominava els famosos avencs de la Febró.

Llaneta, el [t̪u ɫəˈnetə]
Ignorem a qui s'aplicava el renom, i per què.

Llarga, la parada [t̪ə pəˈraðə ˈkarɣə]
Entre el mas del Camaprim i el d'en Coll, damunt la carretera Que Puja de Vilaplana, sota l'antiga carretera de Prades.

Llebres, el coll de les [t̪u ˈkɔɫ də t̪əz ˈleβrəs]
Entre la plana del Rei i el terme de l'Albiol. Hi passa la carretera Que Puja de Vilaplana. També l'anota Moreu (núm. 719, p. 486).

Llebrot
V. **Cingla del Ll., la.*

Llebrot, la cingla del [t̪ə ˈsiŋt̪əl ɫəˈβrɔt]
Una subdenominació de la Cingla, per la proximitat del mas del Llebrot. També anotada com a partida de terra.
V. t. *Cingla del Llebrot, la.*

Llebrot, la font del

[tə 'fɔn dəɫ lə'βrɔt]

Pel veïnatge del Solà del Pepo, a la rasa de la Guineu¹.

Llebrot, el mas del

[tu 'maz ðəɫ lə'βrɔt]

Ben sovint prefereixen dir-ne *cal Llebrot*. És una ruïna. A la Cingla, al sud del camí dels Masos, entre el mas del «Manco» i el del Manró, tots tres molt pròxims l'un de l'altre. Són a la vora dreta del barranc de la Vall d'en Bassa, una mica enlairats. Tenen a ponent el tossal Redó.

Llebrota

«a Francisca Joanpere, vecina de Almusara, alias Llebrot» (Testaments, doc. núm. 51, testament de José Rober y Joanpera, any 1905).

Feminització del renom *Llebrot* que consta a les diverses entrades precedents.

Llimona, la font de la

[tə 'fɔn də tə li'monə]

Damunt la plana del Mas del Mestret, a la vora del camí de les «Campanilles». És un tollet ple de joncs i amb una vimenera.

lloanques

V. *Po.*

Llonga

V. *Cova Ll., el barranc de la; Cova Ll., el cingle de la; Cova Ll., els pilanets de la; Cova Ll., la punta de la.*

Llonga, la cova

[tə 'kɔvə 'lɔŋgə]

És una balma llarga, enlairada. Havia estat amagatall d'emboscats. Dona nom al gran cingle de la Cova Llonga.

Llop, la font del

[tə 'fɔn dəɫ 'lɔp]

És un toll, sovint eixut, al capdavall del comellar de la Tina.

Llop, el portell del

«partim cum dicto roig fins al barranquet de la aygua de las fontanellas y tot camí fins al coll de la Creu, y del coll de la Creu fins al portell del Llop» (AHAT, carpeta d'Almoster, acta de venda, any 1699).

Sembla que era als Motllats. El document el situa «ab aquilone» de la partida del Mas del Coll; l'esmenta després del coll de la Creu i, com que es deu tractar de la creu Trencada, sembla que el pas es pugui situar per aquella rodalia.

Llorda, el mas d'en

«de ahí va a [...] y a la Masia den Llorda y de ahí a la roca roja, la qual alinda con el término de Alforja» i «siguiendo toda la roca hasta la Masia den Mir» (*Recop. 1667, f. 191*).

La descripció del document va seguint el límit occidental del terme, sembla que en una direcció nord-oest-sud-est, allà on la Mussara confina amb Arbolí. Es devia tractar del mas d'en Roig o del mas del Puço del Cingle, o d'algun altre que hi hagués hagut per aquell veïnatge. O potser anomena una masia que era fora d'aquest terme, com veiem que fa quan parla del *mas d'en Mir*, o, segons *ManAleix*. (núm. 152, p. 28), *dels Mins*, tocant al de la Mussara, cap en aquell sector que hem dit. Jassans (p. 175) troba el cognom a Alforja entre els anys 1495 i 1613.

Llorenquetes, les

[təz ɫurəŋ'ketəs]

Sota el mas de l'Adrià. És una veta de roca blanca, a flor de terra, que travessa el camí de les Tosques. Una mica més amunt del camí esmentat que no pas la pedra Esmoladora.

Llorenquetes de l'Adrià, la punta de les

V. *Adrià, la punta de l'*.

Llosanques, les

[təz ɫu'aŋkəs]

Són unes roques planes, generalment bastant extenses superficialment, al nivell de terra, posades al descobert per erosió.

Lluc, el mas del

[tu 'maz ðəɫ 'ɫuk]

És un altre nom del *mas de l'Isidre*.

Macià, la cingla del

[tə 'siŋgɫət məsi'a]

Subdenominació específica d'un bocí de la Cingla, per la proximitat de cal Macià. És damunt del cingle de les Saleres i del mas de Pistol, entre l'inici del solc del barranc dels Garrigots i el de la rasa de la Cova del «Manco».

Macià, la costa de Cal

[tə 'kɔstə ðə 'kaɫ məsi'a]

Damunt el mas d'en Macià Xollat, en un dels vessants que pugem a la Serra, des de la Cingla.

Macià, la font de Cal

[tə 'fɔn də 'kaʎ məsi'a]

És un toll on neix aigua, a la vora del camí dels Masos, a poca distància del mas de Somí. També dita *del Somí*.

Macià Esquerrer, el mas del

[tu 'maz ðəʎ məsi'askə're]

Ja fa anys, un incendi va devorar la casa, de la qual només resten algunes parets. Era tocant al mas de Somí, al seu cantó del sud-oest. Ens han dit que també es coneixia per la *casa Vella*.

Macià Xollat, el mas d'en

[tu 'maz ðəʎ məsi'a tʃu'ʎat]

També n'hem sentit dir *del Macià*. L'ús de l'article és potestatiu, com en altres casos. Es tracta del *mas de Somí*. El document de 1885 i el de 1895, que parlen del *mas d'en Macià Xollat* i de *mas d'en Xollat*, respectivament, no es devien referir al mas de Somí, sinó al del «Manco», per una coincidència del prenom *Macià*.

«con su casa de campo llamada Manso den Masiá Chullat» (Sostres, escriptura d'inventari, notari Teodoro Pedrol y Tomás, Reus, any 1885); «con una casa de campo llamada Mas den Xullat» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 33, inscripció de l'any 1895); «existe una casa de campo conocida por Mas den Chullat» (Sostres, documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, escriptura de venda, notari Francisco Sostres, Reus, any 1906).

Magí

V. *Sant M., les muntanyes de*.

Magraner

La primera vegada que apareix el cognom, el 1496, és per nom d'un mas (vegeu l'entrada següent). Després, no se'n torna a trobar cap fins al 1773, quan Joan Magraner Roig, de Mont-ral, es casa amb Antònia Roig Queralt, del mas d'en Grau. I tornen a passar una colla d'anys, fins al 1926, per trobar Pere Magraner Roig que, tanmateix, neix a Siurana per voluntat de sa mare, que en procedia, i que ara residia al mas de l'Oncllet. Altres Magraner vivien en masos: Salvador, marit de Francesca Cabrer, el 1934, al mas d'en Grau; Sebastià, al d'en Coll; Isidre, nat el 1937 i batejat el 1940, quan es va restablir el culte, al mas de la «Patinya»; Climent, marit de Melitina Roig, al mas del Joanpau.

Magraner, el mas d'en

«Item lo mas den Magraner tell naltamira de la Almucara / es per viurey hun pages es dessabitat grandissim temps ha» (Sentència 1496).

«Maguinyo», les coves del [təs 'kɔvəz ðət mə'ɣijnu]

La paraula de la part específica, que té un caient castellà, resulta opaca. Era el nom d'un pastor de l'Aleixar, segons *ManAleix*. (núm. 659, p. 67), que parla de la cova en singular i diu que hi ha unes creus que indiquen la fita del terme. Només hem trobat que s'hi assembli, amb trasllat d'accent, *maguinyó*, oxítona. El *Diccionari Aguiló* la defineix com 'tractant de bestiar'. Així i tot, la considerem paraula immigrada. Les coves són al cingle Roig, al mateix nivell que la cova dels Matxos, però mirant cap a migdia, cap al terme de l'Aleixar. Hi ha una balma llarga i no gaire alta en la qual la vermellor del gres roig queda esblanqueïda per una mescla de conglomerat.

Maidéu

V. *Bosc de M., l'obagada del*.

Major, el carrer [tu kə're məj'ʒo]

S'entén que és davant la Bassa i que va fins a cal Pataca, o sia, seguint l'inici del camí de les Tosques.

«al este con la calle Mayor» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 51, inscripció de l'any 1867).

Major, la font [tə 'fɔm məj'ʒo]

Al terme de l'Albiol, a uns vint minuts de distància de la font del Roure. És abundant com no n'hi ha cap a la Mussara, i envoltada d'un bell grup d'alzines i pins. Moreu (núm. 546, p. 478) en troba anotacions en documents des del segle xv.

Malesporgat, el serret del [tu sə'reð dət 'matəspur'ɣat]

Als Motllats, al cantó de sol ixent del camí del Bosc, en direcció a la creu Trençada, seguidament després d'haver travessat el clot del Forn de la Calç.

Mallola, la roca de la [tə 'rɔkə tə mə'lɔtə]

A les Vinyes, en terres del mas de Morenet. Entre el cingle de la Cova Llonga i el cingle Clos, damunt el racó de la Font Que No Cou.

Mallorquines, les [təz mə'ɫur'kinəs]

Diuen que es veuen les muntanyes de Mallorca, en dies d'hivern, molt clars, poc abans de la sortida del Sol, al fons del llunyà horitzó de la mar. Llur visió comporta un presagi de nevades.

«Las nubecillas que se ven al horizonte del mar llamada *las Mallorquinas* se ven muy blancas é hinchadas que indican frio muy terrible» (Juan MALEGUE, *Diario y noticias de sucesos en esta Ciudad, con otras notas útiles durante el año 1860*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 2004).

Malpàs, el camí del [tu kə'mi ðət 'mat'pas]
Permet d'anar directament del mas de Morenet al mas d'en Coll.

«**Manco**»
V. *Cova del «M.», la rasa de la.*

«**Manco**», **el bosc del** [tu 'βɔz ðət 'maŋku]
«Manco» és la traducció al castellà de 'manc', que li falta un braç o una mà, 'manxol'. Si és cert, tal com em van referir, el «Manco» tenia un braç més curt que l'altre i era a Prades, refugiat a l'església, el 1837, quan els carlins, sota promesa que els respectarien, els van deixar sortir. Però no van complir la paraula i van fer una escabextada. El «Manco» i uns quants més se'n van salvar i ell va fer cap al mas d'en Xollat. El bosc és a l'obaga de la serra del Bosc¹. Ocupa una part del clot del Forn de la Calç.

«**Manco**», **la cingla del** [tə 'siŋgɫə ðət 'maŋku]
Un altre tros de la Cingla. Aquest bocí guaita damunt de la vora esquerra del barranc dels Garrigots. Va per damunt dels cingles del Poniol i del Corral de Gomis fins a la rasa de la Cova del «Manco».

«**Manco**», **la clotada del** [tə ktu'taðə ðət 'maŋku]
Aflueix al Trinco-trinco. Baixa de la serra del Pou¹, en direcció nord, paral·lela al camí del Bosc.

«**Manco**», **la cova del**¹ [tə 'kɔvə ðət 'maŋku]
És sota mateix del mas del «Manco», en el pendís que davalla del mas del Manró. És formada per l'espai comprès entre el sòl inclinat del vessant i una pedra extraordinàriament grossa, plana i cairejada que, en esllavissar-se pel coster, va quedar sostinguda per la part més externa, com per un pilar, per altres petites roques. Amb paret de pedra seca, ha estat tapada pels pastors la llarga obertura que hi havia entre la part més externa d'aquesta pedra monumental que forma el sostre i el coster. Només hi van deixar l'obertura d'una porta. Hi tancaven bestiar.

«**Manco**», **la cova del**² [tə 'kɔvə ðət 'maŋku]
És sota una punta de roca que emergeix sota el mas de Pistol.

«**Manco**», **el mas del** [tu 'maz ðət 'maŋku]

A la Cingla, molt a prop al sud-oest del mas del Llebot, al sud del camí dels Masos. Vora seu, s'ajunta amb el camí esmentat el de les Torres, que puja de Viaplana.

«**Manco**», **els planots del** [tus pətə'nɔdz ðət 'maŋku]

Damunt el mas del Canet.

Manró

V. *Corral del M., la rasa del; *Mas d'en M.*

Manró, la font del [tə 'fɔn dət mən'ro]

Al fons del barranc de la Vall d'en Bassa, sota el roquer del Peiró.

Manró, el mas del [tu 'maz ðət mən'ro]

Alguna vegada no hem sentit pronunciar l'article: *de Manró*. És a la Cingla, al nord-est i molt a prop del mas del Llebot i del «Manco», a ponent del camí dels Masos i del barranc de la Vall d'en Bassa. Segons el DCVB, *Manró* és equivalent a 'crostó, tros de pa', i el DECat. (vol. v, 430b54) concreta més: «d'origen gitano».

«requerido [...] en la casa d'en Mas de Manró» (Testaments, doc. núm. 55, testament de Pere Rius Ollé, any 1913).

Manró, el raget del [tu rəj'zɛd dət mən'ro]

V. *Raget, el*.

Manró, les roquines de Cal [təz ru'kinəz ðə 'kaɫ mən'ro]

Damunt la cova del «Manco»¹, al camí de la Cingla.

Mar, la [tə] o [tu 'mar]

Se la veu lluir amplament, des de quasi qualsevol punt del terme.

Marc, cal ['kaɫ 'mark]

Una de les cases considerades més antigues. Entre cal Rafel i cal Cassoles. Aquest grup de tres cases és sota el camí de les Grases i damunt el de les Tosques, entre ca l'Estudiant, que queda a ponent, i el grup en el qual hi ha ca l'Esteve, a llevant. Es comenta amb admiració que, a cal Marc, hi havia uns cremallers a la llar, subjectes a pagament de censal, que era satisfet en forma de misses, puntualment, cada any.

Marc, els horts del

[tu'zɔɾz ðət 'mark]

Tocant a ca l'Estudiant.

margeV. *Nou*.**Marina**V. **Mas de la M*.**Mariner¹**V. *Mas de M., el racó del*.**Mariner²**

Els Mariner corresponen sobretot a Vilaplana. Però cal tenir present que un propietari anotat l'any 1760 era Joan Mariner dit Peiró, del mas d'en Peiró de la Carretera. Tampoc no era de la Mussara, sinó que corresponia al terme de l'Albiol. Que aquest llinatge del mas d'en Peiró estigués connectat amb el del mas de Mariner de Vilaplana no tenim elements per a afirmar-ho ni per a negar-ho.

Mariner, la punta del

[tə 'puntət mari'ne]

A migdia del tossal d'en Berga, encarada a la vora dreta del barranc de les Tosques.

MarióV. **Cingle d'en M.; Mas d'en M*.**Marrà, el portell del**

[tu pur'teɫ dət mə'ra]

Permet de franquejar el cingle de la Mola, al cantó de ponent del mas del Puçó del Cingle. En cap altra ocasió no hem vist un portell més estret i més llarg alhora. És com una fissura profunda i estreta al capdamunt del cingle. El seu fons és inclinat, amb l'extrem més baix mirant al mas esmentat i amb l'altre a nivell del pla de la Mola¹. L'amplada és només per al pas d'un home expedit. És molt poc freqüentat, però continua tenint molta anomenada.

Martí

L'any 1667, Esteve Martí tenia terra al límit del terme, confrontant amb el de Vilaplana. Potser era el mateix propietari que va deixar el nom al cingle i al racó de les entrades que venen a continuació. Els altres pocs Martí localitzats corresponien a dones, arribades d'Alforja (s. XVIII) i de Maials (1936).

Martí, el cingle del [tu 'siŋgɫət məɾ'ti]

Un altre bocí de la muralla que sosté la cingla de Baix, al cantó del mas de Morenet. Entre el cingle del Grau del Cirer i el racó de la Palma, damunt el cap del Frare i la Gitana. És calcari.

Martí, el racó del [tu rə'koɫ məɾ'ti]

Al cingle del Martí, paral·lel al racó de la Palma, damunt el cap del Frare.

Martorell

«Joan Martorell» (*Fog. 1553*).

Després de 1553, els Martorell no reapareixen fins el 1833, quan Francesca, amb el seu marit Josep Oliver, viu al mas dels Vells. Algunes noies van procedir d'Arbolí. Maria es va casar amb Josep Estivill Rius, de la Febró. Les germanes Maria i Rosa Martorell i Martorell, també d'Arbolí, es casen amb els germans Josep i Enric Oliver, i s'estableixen al mas de Vicent.

mas

V. *Abelló, Adrià, *Agustí, Biel, Camaprim, Canet, *Carcoler, Cases, Cintet, Coll, Curt, *Dalmau, Dió, Esquerrer, Estivill del Coll, Frares, Grau, *Idrella, Isidre, *Joan, Joanpau, Llebot, *Llorda, Lluc, Macià Esquerrer, Macià Xollat, *Magraner, «Manco», Manró, *Mateu, Mestre, Mestret, Morenet, Onclet, *Ortet, *Panadella, «Patinya», Peiró¹, Peiró², Peiró de la Carretera, Peiró de la Font, *Piquer, Pistol, Ponet, Pou, Pou del Gel, Pou de la Neu, Puço del Cingle, Puço de la Mussara, Purroi, Rius, Roig, *Sanç, Sec, Somí, Susagna, Tina, Tosques, Vells, Vicent, Viudes, Voltes, *Xollat.*

Mas

V. *Bosc del M. d'en Grau; Davant el M. d'en Coll; Davant el M. d'en Grau; Davant el M. de Vicent; Hort del M. d'en Grau, la font de l'; Pep del M. del Cisterer.*

Mas, el

Es tracta de les terres del mas dels Vells, segons hem vist al llibre del cadastre actual (AMV).

Mas d'en Coll

V. *Davant el M. d'en C., la serra de.*

Mas d'en Coll, la font del [tə 'fɔn dət 'maz dəŋ 'kɔɫ]

També dita *del Mas d'en Grau*, perquè és comuna a tots dos masos. És al sud de la carretera de Mont-ral, més a la vora del mas d'en Grau que no del d'en Coll.

L'aigua que hi neix està protegida per un nínxol rústicament bastit amb pedra, i s'escorre cap a una basseta.

Mas d'en Coll, l'hort del [ˈtɔr ðət ˈmaz ðəŋ ˈkɔɫ]
Sota el mas d'en Coll. És un erm.

Mas d'en Coll, els planots del [tus pɫəˈnɔdz ðət ˈmaz ðəŋ ˈkɔɫ]
A la banda sud-est del Coll, sota la carretera Que Puja de Vilaplana.

Mas d'en Coll, la pomera del [tə puˈmerət ˈmaz ðəŋ ˈkɔɫ]
A la vora de la font del Mas d'en Coll. No abunda pel terme aquesta mena d'arbres.

Mas d'en Coll, la serra del [tə ˈsɛrət ˈmaz ðəŋ ˈkɔɫ]
Sota el cim de la Torre. És un bocí de la que es coneix, en general, per *serra de Vicent*.

Mas d'en Grau
V. *Bosc del M. d'en G., el clot del; Davant el M. d'en G., la serra de; Hort del M. d'en G., la font de l'.*

Mas d'en Grau, el camí del [tu kəˈmiɫ ˈmaz ðəŋ ˈgraw]
Uneix el mas d'en Grau amb l'Albiol. S'ajunta amb el camí del Mas de Vicent. Gairebé sempre emboscat.

Mas d'en Grau, les costes del [təs ˈkɔstəz ðət ˈmaz ðəŋ ˈgraw]
Redossades a la serra del Mas d'en Grau. També conegudes com la *costa de Grau*.

Mas d'en Grau, la font del [tə ˈfɔn dət ˈmaz ðəŋ ˈgraw]
És la mateixa que la *del Mas d'en Coll*.

Mas d'en Grau, els horts del [tu ˈzɔrz ðət ˈmaz ðəŋ ˈgraw]
Damunt el mas d'en Grau.

Mas d'en Grau, l'obi del [ˈtɔβid dət ˈmaz ðəŋ ˈgraw]
Darrere el mas que li dona el nom, mirant cap a Mont-ral, al nord de la carretera. Aquest topònim és conegut de poca gent. Els qui en parlen diuen que la fonteta rajava i omplia uns bassots, cavats a terra. Les persones consultades desconeixen el significat del mot *obi* (que pronuncien [ˈoβit]), 'abeurador o menjadora de porcs'.

Mas d'en Grau, la rasa del [tə 'razət 'maz ðəŋ 'graw]

Sota el mas del qual pren el nom. Orienta el vessant cap al fons del bosc de Grau.

Mas d'en Grau, la serra del [tə 'serət 'maz ðəŋ 'graw]

És una part pertanyent al mas d'en Grau del serrat conegut per *serra de Vicent*.

Mas d'en Manró

«partida Mas den Manró» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 226, inscripció de l'any 1877); «partida denominada Mas de Manró» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 171, inscripció de l'any 1916).

Mas d'en Marió

Va ser un altre nom de **Cingle d'en Marió*.

Mas d'en Peiró de la Roca

«que comprende las partidas Manso den Pairó de la Roca» (Sostres, expedient possessorí, any 1890, i escriptura de capítols, notari Antonio Esteve y Mingue-lla, Reus, any 1892).

El qualificatiu *de la Roca* es va afegir per a concretar que no es tractava del mas d'en Peiró² de vora la font del Roure, el qual radica al terme de l'Albiol, però que també és molt conegut a la Mussara. El de l'Albiol és en una plana conreable, mentre que l'altre es troba entremig de cingles.

Mas de l'Adrià

«partida Mas de Adriá» (Domènec, escriptura d'inventari i de capítols, Alforja, 1870).

Mas de Biel, la font del [tə 'fɔn dət 'maz ðə βi'et]

És la que donava aigua al mas dels Vells. Sota l'edifici, cap a la banda del barranc dels Descarregadors. És força constant. L'aigua té fama de ser molt bona. Fa cap a una bassa.

Mas de Biel, les planes del [təs 'ptanəz dət 'maz ðə βi'et]

Enlairades a la vora dreta del barranc dels Descarregadors. Van del mas del Biel fins prop de la font de la Paua.

Mas de l'Esquerrer, la rasa del [tə 'razət 'maz ðə təkə're]

V. *Esquerrer, la rasa de l'*.

Mas de l'Isidre, la cova del [tə 'kɔvət 'maz ðə tət'siðru]

A sol ixent del mas de l'Isidre, també conegut per *mas del Lluc*. Diuen que hi tancaven les cabres.

Mas de l'Onclet

«partida Mas del Onclet» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 201, inscripció de l'any 1875).

Mas de l'Onclet, el comellar del [tu kumət'lat 'maz ðə luŋ'klet]

Sota el mas, mirant cap a l'Aixàviga.

Mas de l'Onclet, la font del [tə 'fɔn dət 'maz ðə tuŋ'klet]

A tres minuts de l'edifici, al sud de la carretera de Mont-ral. S'eixuga amb facilitat, sobretot a l'estiu.

Mas de l'Onclet, la fossa del [tə 'fosə ðət 'maz ðə tuŋ'klet]

És un gran clot natural, d'una trentena de metres de diàmetre, en forma d'embut. Les roques hi semblen trontollades. Al final de la serra de Vicent, damunt el mas de l'Onclet. Diuen que és ple de caus de conill.

Mas de l'Onclet a l'Albiol, el camí del [tu kət'mit 'maz ðə tuŋ'klet ə tət'βi'ɔt]

Travessa el pla de l'Estelada i va a reunir-se amb el camí de l'Estelada, vora l'Envista.

Mas de la Marina

«situada en el término de la Musara, partida Mas de la Marina [...] y por el Norte con la carretera de Prades» (documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, capítols, any 1877); «partida dicha Teix y Pla, conocida por Mas de la Marina» i «dicha Escardons o Mas de la Marina» (ibídem, expedient possessor, Jutjat Municipal de la Mussara, any 1877).

Segons ens va ser referit, molts anys enrere, de cal Ferrer n'havien dit *cal Marino* i hi habitava una tal *Marina*. El nom de la partida de terra en qüestió podria estar-hi relacionat.

Mas de Mariner, el racó del [tu rət'kot 'maz ðə məri'ne]

Ho diuen a la part baixa del racó de la Font Que No Cou. La major part del racó del Mas de Mariner, així com també aquest mas, són al terme de Vilaplana.

Mas de Morenet

«partida Single de Cuchó llamada también Mas de Morenet» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 186, inscripció de l'any 1921).

Mas de Peiró

«partida Costés del Estudiant [...] que la partida es conocida también por Mas Pairó y también por Comella» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 210, inscripció de l'any 1953).

Mas de Vicent

V. Davant el M. de V., la serra de.

Mas de Vicent, el camí del [tu kə'miʃ 'maz ðə vi'sen]

És de ferradura. Permet una comunicació directa entre el mas de Vicent i l'Albiol. Travessa el barranc de la Cova Llonga i també la Serra, en un sentit oblic. És un bocí del que hem donat per *camí de Capafonts*.

Mas de Vicent, la font del [tə 'fɔn dət 'maz ðə vi'sen]

Sota la masia, al nord de la carretera de Mont-ral.

Mas de Vicent, els horts del [tu 'zɔrʒ dət 'maz ðə vi'sen]

A la vora del mas de Vicent.

Mas de Vicent, la rasa del [tə 'razət 'maz ðə vi'sen]

Ve de la banda de la Torre, redossada a la serra de Vicent. Continua cap al mas de l'Onclet i constitueix l'inici del riu Sec (l'Aixàviga).

Mas del Cintet, la costa del

V. Cintet, la costa del.

Mas del Cintet, el prat del [tu 'prad dət 'maz ðət sin'tet]

Al mas del Cintet hi havia un prat al terme de la Febró i un altre al terme de la Mussara, cap a la banda del mas del Lluc.

Mas del Cisterer

V. Pep del M. del C.

Mas del Coll, el

«in partida dicta lo Mas del Coll» (AHAT, carpeta d'Almoster, acta de venda, any 1699).

Fa referència a la depressió orogràfica on hi ha el mas.

V. t. *Coll, el*.

Mas del Joanpau, el perelloner del [tu pəɾəlu'neɫ 'maz ðəl dʒu'am 'paw]
A la parada del Joanpau.

Mas dels Vells, la costa del [tə 'kɔstə ðət 'maz ðətʒ 'veɫtʃ]
Un altre nom de la *costa del Biel*.

Mas dels Vells, el grau del [tu 'ɣraw ðət 'maz ðətʒ 'veɫtʃ]
Un pujadoret, petit, que del mas dels Vells permetia d'enfilar-se al Motllat de la Pona. És pròxim a les torres de conducció elèctrica que hi ha per aquella banda.

Masdéu

Els Masdéu/Maidéu van arribar de l'Albiol al segle XVIII. El 1776 van rebre el sagrament de la confirmació diverses criatures Masdéu Agostenc, Masdéu Alberic i Masdéu Vinyes. Se'n troben d'establerts al mas de Canut i al mas del Sec. El 1950, es deia que el mas d'en Roig era de Joan Masdéu Cabrer.

maset

V. *Guan*.

Maset, el [tu mə'zɛt]
És un altre nom del *mas de les Tosques*.

Maset, el camí del [tu kə'miɫ mə'zɛt]
És un tros del camí del Bosc de l'Encens. Va del de les Tosques al Maset.

Masos

V. *Cingla*.

Masos, el camí dels [tu kə'miɫz 'mazus]
Circula per la Cingla. Quan surt del poble va cap a la Font, passa per les Roquines, davalla una mica i, amb una orientació sud-oest, va trobant els masos del «Manco», del Llebot, del Manró, de Somí, del Sec, d'en Roig i d'en Voltes. Finalment, baixa a la rasa de l'Esquerrer i continua cap a Alforja. També se'l coneix per

camí d'Alforja i per *camí de la Cingla*. El bocí més pròxim a les cases del poble és conegut per *camí de la Font*. També l'anota Jassans (p. 191).

«y partida Parada Radona [...] a mediodia con el camino llamado dels Masos» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 89, inscripció de l'any 1870).

Massa

V. **Cingla de les Coves d'en M., la; Coves d'en M., la cingla de les.*

Mata, el pla de la

[tu 'pʎa ðə tə 'matə]

Damunt les Roquines¹, a la vora dreta de la Comella. Hom pot dir que va de sota la font del Prat fins a la font de la Paua. És emboscat. També l'hem anotat per partida de terra.

Mateu, el mas d'en

«Item lo mas den Mateu tell en Johan mestre de Villa Plana» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Matxos, la cova dels

[tə 'kɔvəts 'matʃus]

Excavada al cingle Roig, sota el Colomet. Guaita damunt l'ampla barrancada dels Garrigots. L'entrada, de grans proporcions, queda penjada damunt d'un petit penya-segat, però l'accés hi és fàcil. Com que toca al terme de Vilaplana —i també al de l'Aleixar—, la gent de Vilaplana opina que els pertany. Ens han aclarit, això no obstant, que s'hi entra pel terme de Vilaplana, però que la cova és al de la Mussara. *ManVil.* (núm. 306, p. 100) diu que antigament hi feien contraban.

Merles, l'arbre de les

[təβrə ðə təz 'merləs]

Diuen que era una espècie d'auró, sota la punta del Teix. S'hi ajocaven els ocells dels quals ha pres el nom.

Merló, la coveta d'en

[tə ku'vetəm mə'r'ʎo]

És petitona, sota el cingle de la Cova Llonga, cap a la banda del racó de la Font Que No Cou. Entre el camí de les Cingles i un que puja del mas de Mariner per anar a la font del Roure, el qual camí es troba enterament al terme de Vilaplana. La part específica devia ser un diminutiu de *merlo*, «(Corder) que té els dos testicles enfonyats dins el cos», segons el DCVB, i devia ser utilitzat per renom.

Més Amunt, l'aigua

[ˈtəjɣwə ˈmez əˈmun]

Denominació del gual per on es traspassa l'aigua del barranc de les Tosques, sota el planet de les Tosques. Pujant de Vilaplana, és la tercera i última vegada que es travessa el corrent indicat.

Més Avall, l'aigua

[ˈtəjɣwə ˈmez əˈvaɫ]

És sota la cova de l'«Alonso»¹, abans d'arribar a l'aigua Més Amunt. És la segona vegada que es travessa el barranc de les Tosques, venint de Vilaplana.

Mesquer

V. *Gat M., el pilanot del.*

Messia, l'hort de la

«Huerto de la Messia» (*Recop. 1667, f. 191*).

El situa al límit occidental del terme, entre el torrent de Zerella i els plans Desens.

Mestre

«Pere Mestre» (*Fog. 1553*).

Després, bastant més tard, tots els Mestre que hem vist, Joan, Josep, Pau, Pere, eren de Vilaplana, amb peces de terra al terme de la Mussara.

Mestre, el mas d'en

V. *Mestret, el mas del.*

Mestret, el cingle del

[tə ˈsɪŋtət məsˈtɾet]

Sosté la plana on s'assenta el mas del Mestret. Va de damunt la font del Pere Milà, en direcció nord, fins al cingle de la Cova Roja.

Mestret, el coster del

[tə kusˈteɫ məsˈtɾet]

Redossat a la serra de Vicent, entre el mas de Vicent i el de l'Oncllet.

Mestret, el mas del

[tə ˈmaz ðət məsˈtɾet]

A l'ample replà que queda entre la part de dalt de les puntes del Mestret i la part de sota de la punta de les Airasses, a sol ixent del camí de les «Campanilles». Només queden les ruïnes de l'edifici. Encara que la majoria dels documents que segueixen diguin *d'en Mestre*, entenem que es referia al que després va ser *de Mestret*.

«En lo Mas anomenat den Mestre» (*Llevador* xvii); «in manso vocato lo mas den mestra» (AHAT, fulls solts d'un capbreu, any 1633); «del mas dit den Mestre, eo Roses» (*Capb.* 1774); «de dit Mas del Mastret» (AHAT, rebut de Josep Fort a favor de Rafel Rosés, de l'any 1794).

Mestret, la plana de Cal [tə 'ptanə ðə 'kaʎ] o [ðət məs'trət]

Ampla, amb bona terra. Ocupa el replà que queda entre la base de la punta de les Airasses i el capdamunt del cingle de les «Campanilles» i de les puntes del Mestret. S'allarga cap a sol ixent. El camí de les «Campanilles» la separa de la plana de cal Puçó de la Mussara, que en forma la continuació occidental.

Mestret, les puntes del [təs 'puntəz ðət məs'trət]

Al cingle del Mestret.

Metge, les pomeres del [təs pu'merəz ðət 'medʒə]

No se sap a quin metge es referien; segurament a un propietari foraster, ja que a la Mussara mai no hi havia hagut metge titular. Les pomeres designaven una parada del mas dels Vells, a la vora dreta de l'inici del barranc dels Descarregadors, sota el prat del Biel.

Mig, la plana del [tə 'ptanət 'mitʃ]

Pertany al mas d'en Grau, i és sota seu.

Migdia, el forat de [tu fu'rad də miz'diə]

Ho diuen a un bocí de cingle que guaita cap a Vilaplana, sota el mas de Morenet, una mica més cap al sud del salt de l'Agustí. Hi ha un forat a la part alta del mur. Quan el sol hi toca de ple, diuen que és migdia.

Milà

V. *Pere M.*, la font del.

Militar, el [tu məti'tar]

Renom.

Miloc, el [tu mi'tək]

Si ens guiem pel DCVB, el renom es devia aplicar a algú poc o molt curt de gambals.

mina

V. *Estevenet*.

mineta

V. *Estevenet*.

Mineta de l'Estevenet, el barranc de la [tu βə'raŋ də tə mi'netə tɛstəvə'net]

Subdenominació del *barranc del Prat de l'Abelló*.

Mion, cal [ˈkaʎ mi'on]

Un altre nom de *cal Cassoles*. Era el que duia després de dir-se cal Josepet i abans que es digués cal Mosso.

Mir, l'heretat d'en

«Item una eretat den Mir tella ell mateix esta a Villa Plana es dessabitada de la guerra ença es per habitar» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Mirador, el [tu mirə'do]

Ho diuen del tossal (922 m d'altitud), també conegut per *Molló*, a ponent del coll d'Alforja.

Missa

V. *Anar a M.*, *el camí d'*.

mola

V. *Roig*.

Mola, la¹ [tə 'moʎə]

A l'extrem sud-oest del terme. És circuida per un cingle blanc que arrenca del mas de la Susagna, en direcció sud, passa per damunt del mas del Puço del Cingle, i damunt de la pedrola del Puço és continuat cap a ponent pel cingle de l'Agostenc. Hem sentit algú que en diu la *Mola del Roig*. Era considerada partida de terra. Pel que diu el document, s'estenia cap al nord fins al mas del Sec.

«partida denominada la Mola» i «Mas den Sech [...] situado en [...] partida denominada la Mola» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassetas, Reus, any 1883).

Mola, la² [tə 'mɔlə]

Hom coneix igualment per la *Mola* el pla que hi ha damunt el cingle anomenat el *Taulell*, a l'extrem sud-est del terme, tocant al terme de l'Albiol i a poca distància del terme de l'Aleixar. La *Mola* figura també com a partida de terra.

Mola, la³ [tə 'mɔlə]

Se la veu, blavissa, cap al sud-oest del Camp, darrere el Mirador i al costat de la serra de Llaberia, que no anomenen i que coneixen també per la *Mola*.

Mola, el cingle de la [tu 'siŋgɫə ðə tə 'mɔlə]

S'inicia vora el mas de la Susagna, al vessant dret del començament del barrenc dels Garrigots. Va de nord a sud fins que dona el tomb a la Mola¹. Fineix damunt l'hort conegut per la *pedrola del Puço*. Queda continuat cap a ponent pel cingle de l'Agostenc. És una de les cingleres més llargues. Té forma de ferradura. L'extensa paret de roca és alterosa i practicable només en comptats indrets.

Mola, el pla de la¹ [tu 'pɫə ðə tə 'mɔlə]

Un altre nom de la *Mola*¹, sobretot del pla que hi ha damunt seu. És inclinat, amb la part més alta, al sud, al cantó del mas del Puço del Cingle i la més abaixada, a la vora del mas de la Susagna i els masos d'en Roig i d'en Voltes. El bosc que hi havia es va cremar i ara només s'hi veuen pins escadussers.

Mola, el pla de la² [tu 'pɫə ðə tə 'mɔlə]

Lleugerament inclinat en una punta de terme que s'introdueix entre els termes de l'Albiol, l'Aleixar i Vilaplana. Pel cantó de ponent és sostingut pel Taulell i per la cingla del Ravascall. Per la banda de migdia, guaita damunt els tombs de la carretera Que Puja de Vilaplana. És travessat per l'antiga carretera de Prades. Era cobert de bosc, que fou devorat per un incendi. Conten que la causa del mal fou un globus que, pujant de la plana del Camp, hi caigué, un dia de Sant Joan.

moleta

V. *Estevenet*.

Moleta, la [tə mu'ɫetə]

A l'extrem meridional de la Mola¹, damunt el mas del Puço del Cingle. És com un aturonament damunt del cingle. Queda separada de la Mola¹ per una levíssima depressió en la qual hi ha el portell del Marrà.

Molinet, el [tu muŋi'net]
És una parada de regadiu vora l'hort vell de l'Adrià.

Molló, el
V. *Mirador*.

Monjo, el bosc del [tu 'βɔz ðət 'mɔɲdʒu]
A la serra que penetra entre el terme de l'Albiol i el de Mont-ral, a l'obagada del Bosc de Maidéu, entre el bosc d'en Grau i el Bosc dels Avencs. També l'anomena Moreu (núm. 868, p. 495). El renom *Monjo* és anotat a l'*Aleixar* entre 1656 i 1716 (*ManAleix.*, núm. 232, p. 38).

Monjo, el cinglall del [tu siŋ'gtaɫ ðət 'mɔɲdʒu]
Al cantó de ponent del salt de l'Agustí. Potser ja al terme de Vilaplana. Declina cap al barranc de les Tosques. També n'hem sentit dir el *serrall del Monjo*.

Monjo, el serrall del [tu sə'raɫ ðət 'mɔɲdʒu]
Una altra manera d'anomenar el *cinglall del Monjo*.

Mont-ral [mun'raɫ]
Es veu des del puig Pelat, amb la seva esglesiola coronant el capdamunt agut del seu turó. El terme de Mont-ral està en contacte amb el de la Mussara, al cantó nord-nord-est, al llarg de cap a tres quilòmetres. Vegeu Perea, particularment les p. 242-244.

Mont-ral, la carretera de [tə kərə'terə ðə mun'raɫ]
S'inicia al Coll, partint de la Que Puja de Vilaplana. S'orienta cap a l'est-nord-est i passa pels masos d'en Coll, d'en Grau, de Vicent i de l'Onclet. Surt del terme per vora la font d'Estiu i aviat passa per l'Aixàviga. Per això també és coneguda com *de l'Aixàviga*.

Mont-rala, ca la ['ka tə mun'raɫə]
Entre el bocí de carretera que condueix al poble i l'inici del camí de les Tosques, tocant a ca l'Andreu. Davant seu, a l'altra part d'aquell camí, hi ha cal Pataca.

Mont-rala, el planot de la [tu ptə'nɔd də tə mun'raɫə]
Damunt la font del Poble i sota el planot del Po.

Montsant [mun'san]

La llarga mola de Montsant barra la llunyania de ponent i se la veu per l'obertura del solc del riu de Siurana. La majoria dels mussarencs no hi ha estat mai i en parla com d'una muntanya plena de dificultats i de riscos.

Montserrat [mun sə'rat]

En dies clars, des de la Torre, es veu la muntanya de Montserrat, darrere de Mont-ral.

Morell, els bassotets de [tuz βəsutədz ðə mu'reɫ]

A la serra del Pou², a l'angle obert cap al nord-est que forma el camí —ara de carro— de la Serra del Pou, quan s'encreua amb el camí de l'Estelada. S'eixuguen a l'estiu. Són rodejats de bosc.

Morell de la Serra del Pou, el bosc del [tu 'βɔz ðət mu'reɫ də tə 'serət 'pou]

Sobretot la gent de l'Aixàviga especifica que és a la serra del Pou², perquè a la mateixa clotada d'aquell poble hi ha un altre bosc dit *del Morell*, que és al terme de Mont-ral. Aquest al qual ens referim és el primer que hom travessa quan entra al terme de la Mussara procedent del terme de l'Aixàviga, pel camí de l'Estelada. L'anota Perea (p. 245).

Morenet

V. *Figuera del M., la font de la; *Mas de M.*

Morenet, els corrals del [tus ku'ratz ðət murə'nɛt]

Unes balmes on tancaven bestiar. Són obertes al peu del Tauell, vora el racó de la Font del Roure quan ja és dintre el terme de Vilaplana.

Morenet, el mas de [tu 'maz ðə murə'nɛt]

En alguna ocasió hem sentit *del Morenet*. És al replà que queda damunt el cingle de la Conca i sota el del Foradot. La gent del país diu que és concretament damunt la punta Blanca. Explica, també, que la casa fou bastida aprofitant les runes d'una fortificació musulmana. És cert que les parets de l'angle nord-est del mas són fetes d'enormes carreus. Estan espitlleres. La casa, òrfena de teulada, s'està ensorrant i les terres resten incultes

«que linda [...] al oeste con el mas de'n [sic] Morenet» (Testaments, doc. núm. 52, testament de Domingo Rosés Martorell, any 1906); «partida Single de Cuchó llamada también Mas de Morenet» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 186, inscripció de l'any 1921); «masia llamada Mas de Morenet y partida Single de Cuchó» (RP, vol. 1121 —4 de la Mussara—, f. 20, inscripció de l'any 1943).

Moro

V. *Font del M., la parada de la; Font del M., els cinglalls de la.*

Moro, el

[tu 'mɔru]

Podia ser el renom de l'individu que va deixar el nom a la font anotada a l'entrada que segueix.

Moro, la font del

[tə 'fɔn dət 'mɔru]

S'ha estrocat. Era la font vella del poble i és a poca distància de l'actual, entre aquesta i les cases de la Mussara. És una galeria curta oberta en un marge de pedra seca, damunt el camí dels Masos.

Moro de Foc, el

[tu 'mɔru ðə 'fɔk]

Potser el renom s'havia aplicat a un carboner.

Morral, la punta del

[tə 'puntət mu'rat]

També dita *de l'Andreu*. És a l'extrem de sol ixent del cinglall de l'Agostenc, damunt del mas del Puçó de la Mussara. Potser és la mateixa del document que copiem a continuació.

«ab la Serra dita lo Morral en vista de la mar» (*Llevador XVII*).

morro

V. *Bosc del Fugitiu, Camí Nou, Sarrionot.*

Morropartit

['morupər'tit]

Era el renom d'Ambròs Agostenc, cap a l'any 1917. Va acompanyar als avencs de la Febró un grup de l'Agrupació Excursionista de Reus.

Mosso, cal

['kaɫ 'mosu]

Una altra manera de designar *cal Cassoles*. Abans s'havia dit *cal Mion*.

Mosso, les clotxes del

[təs 'kɫɔtʃəz ðət 'mosu]

Són dos clotets, tocant al Trinco-trinco. *Mosso* és un renom de Vilaplana, segons *ManVil*. (p. 106).

Moster

L'única Moster que hem vist, Carme Moster Cavaller, va arribar de Mont-ral i es va casar amb Domingo Joanpere Martorell, del mas de Pistol. Ja s'era a l'any 1936.

Motllat

V. Andreu, Canet, Estevenet, Gendret, Pona, Tina.

Motllat, el

«y en la partida dita lo Mollat» (*Capb.* 1774).

Motllats, els

[tuz muʎ'latz]

Ho diuen en singular quan es refereixen a un bocí determinat situat en aquella zona: el Motllat de l'Andreu, el Motllat del Ferrer, etc. És una extensa mola calcària, d'uns sis quilòmetres de llargària i d'uns dos o tres d'amplada, orientada de nord-est a sud-oest. Té la major part del seu perímetre vorejada de cingles. Forma una plana de roca, solcada de lleus ondulacions, situada per damunt dels 1.000 m, amb poca o molta vegetació: ginebres, boixos, alzines i coixins de monja (*Erinacea anthyllis*). La seva major part és al terme de Mont-ral i un bocí també important, al de Capafonts. El tros corresponent a la Mussara no és gaire gran i ocupa l'extrem septentrional del terme. La zona de contacte dels Motllats amb les altres terres mussarenques és formada per la punta de la Fita Vella, el pla del Bosc de l'Agostenc, el vessant nord de les serres del Pou¹ i del Bosc¹ i els socarrats de l'Oncllet. Els Motllats donen naixement a tres rius, tots tres de cabal escàs però segur: el Brugent i el Glorieta no són d'aquest terme i el de Siurana gairebé que tampoc, perquè el comellar i els clots que en són l'origen no porten aigua i entren de seguida al terme de la Febró. Això contrasta amb l'eixutesa de la seva superfície. A la Mussara, vam sentir comentar que «en diuen *Mullats*, però l'aigua passa fonda». L'aspecte del territori és de desolació i feresteguesa. La gran quantitat de balms obertes als cingles que sostenen l'extensa plana, la majoria emplaçades als termes veïns, procuren a l'indret bones possibilitats per a l'emboscada. En demostra la fama l'antiga corrandà que se-gueix, avui poc recordada, l'origen de la qual se situa a l'època de les guerres carlines: «Ànimo, Rafel. / Quicon, no et puc seguir. / Ànimo, home, que ja som als Motllats, / ja som a les coves, / ja n'estem salvats». Un intent fracassat d'urbanització residencial ha malmès una certa extensió d'aquest territori; serà difícil, si no impossible, de retornar-li l'aspecte original.

«et transit per illum angulum montis Lati...» (*Tarr. Crist.*, confirmació del rei Alfons I, any 1173); «amb la serra del Mot Llat» (*Llevador xvii*); «y passa per lo cingle del Mont-lat, o, ample, y va sobre Almosarra» (AHAT, «Restitució feta per lo Rey Ildefons de Aragó a la (deteriorat) Sta. Tecla y al Archabisbe don Guillem de Torroja (deteriorat) de la sede apostòlica, etc. feta en Leyda a 8 dels Idus de Noembre 1173», *Index dels indices mes moderns ques troban en lo Arxiu del Illmo. S. Archerbisbe de Tarragona a 10 de juny 1679*, etc., f. 243v).

Motllats, el camí de carro dels

Es pot dir que no l'anomena ningú, perquè rarament s'hi transita. Arrenca del de la Cova Ninyola a la creu de Noguers. Després voreja la carretera de Prades. Al principi, va pel seu cantó oest i, quan és al pla de la Carretera, se situa a l'altra banda. Poc abans de la creu Trencada, s'hi reuneix i, aleshores, el vell camí dit *carretera de Prades* esdevé apte per al pas de carros.

Motllats de l'Adrià, el pla dels [tu 'pɫa ðətʒ muə'əadz ðə təðri'a] o [ðət ðri'a]

Al cantó de migdia de la serra d'en Garcia, cap a la banda de la serra del Pou¹.

Mula, l'esbalç de la

[təz'βatʒ ðə tə 'mutə]

Damunt el Maset, pel camí del Bosc de l'Encens. S'hi va esbalçar una cavalleria.

Mules, el racó de les

[tu rə'ko ðə təz 'mutəs]

Aflueix a la vora dreta del barranc de les Tosques. Llur punt de coincidència és dintre el terme de Vilaplana. Davalla de la pedra Esmoladora pel darrere de la punta del Rosers i enfront de la cova de l'«Alonso»¹. És paral·lel al racó de la Font de l'Adrià, però més poc important, geogràficament parlant.

muntanyes

V. *Aragó, Cardó, Neu, Priorat, Sant Magí, Santes Creus, Tivissa*.

Muntanyès

Va ser el renom de Francesc Abelló Guasc, del mas de l'Abelló.

Munter

«Bertomeu Munter» (*Fog. 1553*).

mur

V. *Redó*.

Mussara

V. «*Cruce*» de la M.; *Puço de la M., el mas del; Puço de la M., la plana de cal*.

Mussara, la

[tə mu'sarə]

Vegeu notícia en la introducció.

«totis ipsis hominibus de ipsa muntana usque Tarragonam de Montereyal et de Zamuszarra et de Albiol [...] Mando vobis firmiter ut Archiepiscopo tamquan

domino vestro attendatis» (*Arxiep.*, I, 108, carta, sense data, d'*Ildefonsus Dei Gratia Rex Aragonum* (Alfons I, el Cast), *Comes Barcinonensis et Marchio provinciae*, al peu d'una acta de concòrdia entre el monarca i l'arquebisbe de Tarragona, Don Guillem de Torroja, la qual acta va datada l'any 1173); «et transit per illum angulum montis Lati, et vadit super ipsam Almosaram» (*Tarr. Crist.*, I, apèndix de documents, xxx, doc. núm. 28, confirmació del rei Alfons, any 1173, del territori de l'Església de Tarragona); «y passa per lo cingle del Montlat, o, ample, y va sobre Almosarra» (AHAT, «Restitució feta per lo Rey Ildefons de Aragó a la (deteriorat) Sta. Tecla y al Archabisbe don Guillem de Torroja (deteriorat) de la sede apostòlica, etc. feta en Leyda a 8 dels Idus de Noembre 1173», *Index dels indices mes moderns ques troban en lo Arxiu del Illmo. S. Archerbisbe de Tarragona a 10 de juny 1679*, etc., f. 243v (és la traducció del text copiat abans)); «De almuçara» (*Llibre Verd*, any 1276, p. 91r, encapçalat per «De montanis de pratis»); «Almuzara» i «Almuçora» (*Rationes Decimarum Hispaniae (1279-1280)*, p. 153 i 159); «Almuçara» (*Registre*, any 1303-1318, f. 34v i 122v; *ibídem*, any 1417-1422, f. 18r, 46r i 127v); «Laumuçara» (AHAT, *Llibre de visites parroquials*, any 1449, encapçalament del f. 65r); «Almuçara» (*ibídem*, f. 65r i 65v); «Almuçara e Vilaplana» (AHAT, *Llibre de les rendes pertanyents al senyor Archebisbe de Tarragona en any 1456*, f. 81r); «loci de Vilaplana cum suffraganea de la Almuçara» (*Registre*, any 1533-1537, f. 63v); «Mussara» (AHAT, *Llibre de visites parroquials*, any 1738, encapçalament del f. 62r); «Ecclesiam Sti. Salvatoris de la Mussara Suffraganeam presentis Parochia» (*ibídem*, f. 65r).

Mussara, el bosc de la [tu 'βɔz ðə tə mu'sarə]

A la serra de Davant el Mas d'en Grau. Sembla una denominació pròpia dels del mas de l'Esporgat (terme de l'Albiol), als quals pertany aquell pinar.

Mussara, els cinglalls de la [tu siŋ'glaɫdʒ ðə tə mu'sarə]

Entre la punta de les Airasses i les planes de Cal Puçó de la Mussara i de Cal Mestret.

Mussara, la font de la [tə 'fɔn də tə mu'sarə]

V. *Font, la*¹.

Mussara, el grau de la

«guanya lo grau de la Musara, qual camí dressera es conegut per lo camí de Les Campanilles» (Osona, p. 290).

No hem sentit que ningú l'anomeni, actualment. Potser Osona es referia al grau de les Grases.

Mussara, el puig de la

[tu 'puðz ðə tə mu'sarə]

Una altra manera d'anomenar la *Torre*, però és una denominació que només utilitza gent poc compenetrada amb la toponímia mussarenca.

Nebot

«Pere Nebot» i «lo mas de la Ydrella tell en Pere Nebot» (Sentència 1496); «Pere Nebot major balle» (*Fog. 1497*).

Ja entrat el segle XIX, té terra al terme una viuda Nebot de Porrera. I algun altre Nebot d'aquell segle també consta com a foraster.

Negra, el coll de la

[tu 'kɔɫ də tə 'neɣrə]

Sota el mas del Pou del Gel. S'hi divideixen les aigües que, cap a sol ixent, per la rasa dels Escardons i el barranc del Colomer, van cap al barranc de les Tosques, de les que, per la Comella, fan cap al barranc de la Vall d'en Bassa. És d'una gran suavitat de forma. No se l'anomena gaire sovint. Hi arrenca el bocí de carretera que va fins a les cases del poble.

Neu

V. **Pou de la N.*; *Pou de la N., el mas del.*

Neu, les muntanyes de la

[təz mun'tajɲəz ðə tə 'new]

Es tracta dels Pirineus. Se'ls veu des de la Torre i del puig Pelat, a l'hivern, quan són nevats i l'atmosfera és clara.

Nevadores, les

[təz nəvə'ðorəs]

Tot i que no es tracta d'un topònim, ens sembla oportú d'incorporar en aquest recull una manera de designar un determinat estat atmosfèric. Diuen que les Nevadores es veuen rarament. Quan es fan albiradores és sempre al cor de l'hivern i a llur visió va unit un ferm auguri de nevades. D'una banda, ens han dit que són tres muntanyetes que, mirant des de les Airasses, apareixen cap a la banda del mas d'en Coll, llunyaníssimes i emblanquinades, com en una visió irreal. D'antuvi, suposarem que es tractava d'un bocí del llunyà Pirineu, que es fes albirador per damunt la Segarra, o d'alguna muntanya prepirinenca. Però, d'altra banda, hem sentit explicar que són unes boires o unes torres (núvols) molt blanques, que s'airequen cap al cantó del mas de Morenet.

Ninyola

V. *Cova N., el camí de la*; **Cova N.*; *Cova N., el pilanot de la*; *Cova N., el pla de la.*

Ninyola, la cova [tə 'kɔvə nij'ɲotə] o [ɲij'ɲotə]

És una variant fonètica de *Linyola*, el nom d'una població de la Noguera. No hauria de fer estrany que a la cova li hagués deixat el nom algú d'aquella procedència. És una balma, amb unes roques despreses. De molta anomenada. A la vora dreta del Trinco-trinco, al peu del serret del Gaietà, prop del terme de la Febró. D'aquells verals, es va treure molt de bosc. *ManFeb.* (núm. 36, p. 167) aporta el document següent:

«Cova Nyinyola» (Vegeu també *Apeo*, any 1851, p. 60).

noguer

V. *Paua, Plana de Cal Roig.*

Noguer, el pla del [tu 'pɫa ðət nu'ɣe]

Davant el mas d'en Roig.

Nogueret, el clot del [tu 'kɫɔd dət nuɣə'ret]

És a la vora esquerra de la rasa de la Cova del «Manco».

Noguers¹

V. **Creu de N., la.*

Noguers²

L'any 1789, Anton Noguers era pastor, casat amb Vicenta Maidéu. Vegeu l'entrada següent.

Noguers, la Creu de [tə 'krɛw ðə nu'ɣes]

És el nom que rep el capdamunt de la pujada que fa carretera de Prades quan deixa el Coll, vora el mas d'en Coll. Ja fa molts anys que no hi ha la creu que va donar nom a l'indret, ni en queda el record. No se sap quina mena de creu era. Es pot suposar que recordava una defunció accidental, potser ocasionada per un llop, o un llamp, o un malfactor. Una guia excursionista, publicada el 1995, n'adultera el nom: substitueix *de* per *dels* i amb això dona a entendre que el nom procedeix de l'arbre de les nous.

V. t. *Creu de Noguers, la.*

Nou

V. *Camí N., el morro del; Camí N., el tomb del; Hort N., la bassa de l'.*

Nou, el camí [tu kə'mi 'nɔw]

És un bocí del camí de les Tosques que fou rectificat, fa una colla d'anys. Vora el coster dels Romers.

Nou, el marge [tu 'mardʒə 'nɔw]

Un marge llarg, que mira cap al mas de l'Onklet, al peu de l'extrem oriental de la serra de Vicent.

Nou, el pi de les [tu 'pi ðə tɔz 'nɔw]

Ja no hi és. Creixia a la vora de la font del Ximet, sota el cingle del Poniol. Quan hi començava a tocar el sol eren les nou del matí.

Nova, la font [tə 'fɔn 'nɔvə]

Als Motllats, en terme de Capafonts, prop de la creu Trencada. L'aigua brolla d'un toll. Té molta anomenada. És vessant del riu Brugent. *ManCap.* (núm. 91, p. 27) comenta que un intent fracassat d'urbanització l'ha perjudicada.

Novella, la font

«a la partida dita lo Friginal, junt amb una parada dita Fontnovella» (APV, Libro de Censales, creació de censal, notari d'Alforja, any 1766); «junt amb una parada dita la Font Novella» (*Capb.* 1774).

obac

V. *Abelló, Enclusa, Puço, Torre.*

Obac

V. *Cingle de l'O., la punta del.*

Obac, l' [təw'βak]

Cap a l'extrem de ponent del terme, és un sector de sota les Pinedes, orientat cap al nord, a la vora esquerra del barranc del Cintet, que seguidament després es diu *de l'Obac*, entre la rasa del Corral del Manró i la rasa de la Font de l'Englina. Hi ha bosc.

Obac, el barranc de l' [tu βə'raŋ də tu'βak]

És la continuació cap a ponent del barranc del Cintet, des de sota el mas del Cintet fins al límit del terme. Gairebé sempre duu poca o molta aigua.

Obac, el cingle de l' [tu 'siŋgɫə ðə tu'βak]

Quan precisen més, diuen *de l'Obac del Maset*. És un bocí del que arrenca de vora el barranc de les Tosques i, cap a llevant, tira cap al mas de Morenet.

Obac, la rasa de l' [tə 'razə təw'βak]

A l'Obac. Fa cap al barranc de l'Obac. També dita la *rasa del Vicari*.

Obac, la serra de l' [tə 'serə ðə təw'βak]

Forma la part alta de la partida de l'Obac. És a l'extrem oriental del terme, entre el barranc de l'Obac i les rases de la Font de l'Englina i del Corral del Manró. El seu vessant de migdia és conegut per *Solà del Pepo*.

Obac de l'Enclusa, l'

«partida Aubach de la Anclusa» (Sostres, escriptura d'inventari, notari Teodoro Pedrol Tomàs, Alforja, any 1869; RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 68, inscripció de l'any 1870); «partida Aubach de la Anclusa [...] desde el sitio conocido por la Creu de Nogués hasta la Torre» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 10, inscripció de l'any 1892).

Potser estava relacionat amb el *clot de l'Enclusa*.

obagada

V. *Bosc de Maidéu*.

obi

V. *Mas d'en Grau*.

Oliver¹

V. *Font de l'O., el barranc de la*.

Oliver² [əwti've]

Segons un pergami de l'any 1329, traduït per Ezequiel Gort (*Sia de tots conegut*, p. 69), Pere Oliver «de Vilaplana terme de la Mussara» va signar una àpoca a favor de Guillem Gerard de l'Aleixar. No trobem el pròxim Oliver fins a l'any 1819, al mas dels Vells i, a partir d'ací, se'n van trobant, també al mas de Vicent. L'emigració observada és cap a Reus, des de 1907. Però el 1956 encara algun Oliver vivia al terme.

Oliver, la font de l'

[tə 'fɔn də təwʎi've]

Als Motllats. Eixuta. Era només un toll en una clotadeta coneguda per *barranc de la Font de l'Oliver*, el qual duu les aigües cap al clot de la Coveta. Per damunt la font, i a no gaire distància, passa la carretera de Prades.

«Encima la fuente den Oliver» (*Recop.* 1667, f. 191).

Onclet

V. *Bosc de l'O.*, *la clotada del*; *Grossos de l'O.*, *els pins*; **Mas de l'O.*; *Mas de l'O.*, *el comellar del*; *Mas de l'O.*, *la font del*; *Mas de l'O.*, *la fossa del*; *Mas de l'O.* a *l'Albiol*, *el camí del*.

Onclet, el mas de l'

[tu 'maz ðə tuŋ'kʎet]

És un dels pocs edificis que es conserven sencers, amb estadants temporers. És el més allunyat de les cases del poble, cap a sol ixent. A l'extrem de llevant i al peu de la serra de Vicent. És una hisenda d'una gran anomenada. La línia partionera amb el terme de Mont-ral li passa molt a la vora, pel nord. Pel cantó de migdia li corre la carretera de Mont-ral. Una part de l'edifici és d'un altre propietari i, quan cal precisar, cal parlar del *mas del Curt*.

Ortet, el mas de n'

«Primo lo mas den Ortet tell en Clariana» (Sentència 1496).

És entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Paisan

V. *Puntes del P.*, *el coll de les*.

Paisan, les puntes del

[təz 'puntəz ðəʎ pəj'zan]

Unes lleus eminències rocoses al límit de ponent del terme, tocant al d'Arbolí. Donen nom a un coll.

Paleta, el racó de la

[tu rə'ko ðə tə pə'tetə]

Es tracta d'un cas d'anaptixi; han afegit una primera vocal paràsita a la paraula *Pleta*. El racó és als Motllats, sota el Fossar, entre el barranc de la Font de l'Oliver i el racó de l'Artiga Vella.

pallissa

V. *Agostenc*, *la p. vella de l'*.

Palma, el cingle de la [tu 'siŋgɫə ðə tə 'paɫmə]

És un petit bocí de la línia superior de la cinglera que va des del barranc de l'Encens, cap a ponent, fins al cingle del Colomer. És entre el cingle dels Racons i el del Prat de l'Abelló. Sosté la plataforma on hi ha el mas del Joanpau.

Palma, el racó de la [tu rə'ko ðə tə 'paɫmə]

És molt petit. Entre el cingle del Martí i el cingle Clos.

Pàmies

No sabem d'on era un Josep Pàmies que surt a l'avaluació de l'any 1716. Després, el 1815, Maria Pàmies era casada amb un Roig del mas d'en Roig. I l'any 1826, Josep era d'Ulldemolins i la viuda Pàmies, de Vilaplana. Joan, el 1851 consta per propietari del mas d'en Xollat. És un cognom que va passar per la Mussara sense que se'l pugui considerar mussarenc.

Panadella, el mas de na

«Item lo mas de na Panadella (?) tell en Bernat Catala de Villa Plana» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

parada

V. *Andreu*, *Baix, Camí¹, Camí², Canet, Davall Casa, Dos Barrancs, Era, Font del Moro, Gavarrera, Gravada, Joanpau, Llarga, Pi, Prat, Pucet, Punta, Redona, Servera.

Parada, la

«partida la Parada y la Guixera» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 26, inscripció de l'any 1865; *ibidem*, f. 206, inscripció de l'any 1875).

Parada del Pou, la

«y partida Parada del Pou [...] intermediando el camino de ir a Misa» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 2, inscripció de l'any 1877).

Parada Radona, la

«y partida Parada Radona [...] a mediodia con el camino llamado dels Masos» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 89, inscripció de l'any 1870).

parades

V. *Casalot, Viudes*.

Parades del Sègol, el cingle de les [tu 'siŋgɫə ðə təs pə'radəz ðət 'sɛɣut]

Pel seu cantó de ponent, guaita a la vora esquerra del barranc de les Tosques.

Paradetes, el clot de les [tu 'kɫod də təs pərə'ðetəs]

És la clotada del Forn de la Calç, en territori del mas de l'Onclet.

Paradot, el [tu pərə'ðot]

Alguna vegada sembla que diguin [prə'ðot], com si fos derivat de *prat*. És al mas de l'Onclet, sota el comellar dels Cirers. Per damunt seu passa la carretera de Mont-ral.

Parany, el serret del

«en el lugar llamado *Serret del Parany*» (Testaments, doc. núm. 22, testament de Maria Cavallé i Vilalta, del 27 de desembre de 1875).

Hem parlat amb molta gent que l'ha sentit anomenar, però que no sap on és. Finalment, algú ens ha dit que és pel veïnatge del pla de la Carretera, doncs per allà a l'obac de la Torre.

Paratets, els [tus pərə'tɛts]

Potser producte d'anaptixi a partir de *Pratets*, 'prats petits'. Són entre el mas de Pistol i el mas de Somí, travessats pel camí que comunica aquestes dues cases. Comencen pràcticament al cap del Planot. És un terreny en el qual acostuma a haver-hi humitat.

Partió de la Plana del Rei, el bosc de la

[tu 'βɔz ðə tə pərti'o ðə tə 'ptanə ðət 'rej]

A la serra de Davant el Mas d'en Coll, a la seva part alta i més pròxima a la plana del Rei. Forma la divisòria del terme de la Mussara amb el de l'Albiol.

pas

V. **Toro*.

Pastor, la cova del [tə 'kɔvət pəs'to]

Sota la punta de la Salera.

Pastors, la pedra dels [tə 'peðrəts pəs'tos]

Vora la parada dita el *Molinet*, al peu del cingle de la Palma, pel veïnatge del mas de l'Adrià. Els pastors la feien servir de talaia.

Pataca

V. *Horts del P.*, el barranc dels.

Pataca, el bosc del [tu 'βoz ðət pə'takə]

És petit, vora l'inici i a la vora esquerra del barranc de l'Encens, en el declivi que hi ha darrere el cingle del «Patxeco».

Pataca, cal ['kaɫ pə'takə]

Vora el camí de les Tosques, a poca distància de cal Piano.

Pataca, la costa del [tə 'kɔstət pə'takə]

Damunt el prat del Biel, al vessant meridional de la serra de la Fita Vella. Entre la costa del Biel i la de l'Esteve.

«Patinya», la font de la [tə 'fɔn də tə pə'tijjə]

El renom sembla una feminització del cognom *Patiño*, que va correspondre a José Patiño Rosales, funcionari de la cort de Felip V, encarregat de saquejar les arque del Principat de Catalunya després de la derrota militar de 1714, i responsable de la implantació del cadastre. També a Reus hi va haver el renom, sense feminitzar, segons s'ha vist al llibre del cadastre d'aquella ciutat, de l'any 1760. La font es va perdre a causa d'un petit clivellament del terreny. Era vora el mas de la «Patinya», al vessant dret del barranc dels Garrigots.

«Patinya», el mas de la [tu 'maz ðə tə pə'tijjə]

Sota el cingle de la Mola, a la vora dreta del barranc dels Garrigots, damunt el camí de Garrigots. S'està ensorrant.

«con una casa de campo [...] conocida por Mas de la Patiña» (documents d'Esteve Estivill i Rius, escriptura de venda, any 1901); «casa de campo [...] conocida por Mas de la Patiña» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 54, inscripció de l'any 1901).

Patis, els

«y parage llamado los patis» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 51, inscripció de l'any 1867).

«Patxango», el [tu pə'tʃaŋgo]

L'interpretem com a equivalent al castellanisme «Pachango», que pot equivaler a 'rodanxó, grassonet', potser 'gotzo'. Ignorem a qui s'aplicava.

«Patxeco», el cingle del [tu 'siŋgətət pə'tʃeku]

Alguna vegada sembla que diguin [ðət 'txeku]. El renom deu ser pres del llinatge castellà «Pacheco», abundant en personatges distingits a partir del segle XVI. Però no sabem endevinar si es referia a algun d'aquests personatges o si la ironia es basava en alguna altra cosa. Potser en alguna de les diverses localitats d'aquest nom de l'Amèrica Llatina. Curiosament, s'anomena «Pacheco» una estació del ferrocarril Cartagena-Múrcia, sense nucli de població. A Reus, el renom va correspondre a Francisco Salvat, segons l'empadronament de 1818. A la Mussara, amb aquest nom es designa un fragment de la muralla superior de les que miren a mar i que va de la plana del Rei fins al Teix i vora les cases del poble. Comprèn el bocí entre el cingle del Foradot i el dels Racons, a ponent del Maset.

Pau

V. *Font del P., la cova de la; *Racons del P., els.*

Pau, la font del [tə 'fɔn dət 'paw]

Raja, poc o molt, a la cova de la Font del Pau. L'aigua hi és molt escassa, però diuen que no hi ha record d'haver-la vista estroçada.

Paua

V. *Font de la P., la rasa de la.*

Paua, la font de la [tə 'fɔn də tə 'pawə]

Diuen que no s'arriba a estroncar mai, tot i que, alguna vegada, raja molt poc. És al cantó nord del coll de les Pinedes. Actualment, queda a sol ixent de la carretera del Campament. Quan van traçar aquesta nova ruta, van conduir l'aigua per una canaleta i raja al marge que, a pocs metres de la vella font, s'ha format amb l'excavació del camí modern. També en diuen, però no tant, *del Coll de la Pineda*.

Paua, el noguer de la [tu nu'ye ðə tə 'pawə]

Vora les lloanques del Po, sota la carretera del Campament, pel veïnatge de la font de la Paua.

Pavet, el pla del [tu 'pʌ ðət pə'vet]

Enfront del mas d'en Coll, entre el collet de les Saleres, el cingle de la Coma i la plana del Rei. La carretera de Prades passa pel seu capdavall. Conten que el

Pavet era un carboner d'Arbolí, que hi tenia una barraca. Prats (A.18b, p. 519 i núm. 34, p. 454) explica que es deia Joan Sanvanà, amb tendències delictives i una gran força física.

pedra

V. *Clotxes, Esmoladora, Foradada, Pastors, «Sello», Vicent, Vinya de l'Adrià.*

pedrola

V. *Puço.*

Pedrola, la font de la

[tə 'fɔn də tə pə'drɔlə]

A la pedrola del Puço. En regaven els horts que duen aquest nom.

Peiró

V. **Mas de P.; *Mas d'en P. de la Roca.*

Peiró, el coll del

[tu 'kɔl dət pəj'ro]

És un altre nom del *coll de les Pinedes*. El mas d'en Peiró és pròxim a sol ixent del coll.

Peiró, l'era del

[tə'rət pəj'ro]

Un altre nom de l'*era Vella*.

Peiró, el mas d'en¹

[tu 'maz ðəm pəj'ro]

És tot malmès, a deu minuts de les cases del poble, cap a ponent, al sud del camí del Coll de les Pinedes i arran seu. Guaita damunt el barranc de la Font. El document de 1833, *infra*, aclareix «de la Font», perquè no es confongui amb el mas d'en Peiró². El mas d'en Peiró consta ja a la Sentència de 1496. Pensem que es referia al mas de Peiró de la Font, puix que l'altre, el de la Carretera, corresponia al terme de l'Albiol.

«Item lo mas den Peyro es tell en Guerau es dessabitat molt temps ha [...] 2 anys es per viurey un pages» (Sentència 1496); «Manso den Peiró» (*Especulo* 1789); «en su domicilio Mas den Peiró» (Testaments, doc. núm. 63, any 1917); «Viuda del mas del Payró de la Font» (AHAT, testament, any 1833).

Peiró, el mas d'en²

[tu 'maz ðəm pəj'ro]

Ultra el mas d'en Peiró¹, del qual hem precisat la localització vora el poble, n'hi ha hagut un altre, ara en runes, prop de les casetes dels Peons, en territori de l'Albiol, també molt familiar a la Mussara. El document de 1790, citat a continuació, es refereix probablement al del terme de l'Albiol, puix que la Mola amb què

hi és determinat deu ser el pla de la Mola². Actualment més aviat és conegut com *de la Carretera* perquè hi passa a tocar la Que Puja de Vilaplana. Segons Moreu (núm. 1000, p. 503), l'any 1760, *Peiró* era el renom d'un Joan Mariner i diu que els Mariner encara vivien al mas al final del segle XVIII.

«torrent que baixa de les terres del mas de Peiró de la Mola» (*Aigua*, p. 174, any 1790).

Peiró, el pla del [tu 'pɫa ðəɫ pəj'ro]

És sota el camí que va de les Roquines al coll de les Pinedes. Pròxim al coll esmentat.

Peiró, la plana del

«en la pieza de tierra que yo poseo, denominada Plana del Peiró» (Testaments, doc. núm. 43, testament de Josep Rosés, any 1891).

Segurament que es refereix a la plana que hi ha a la vora de la font del Roure, puix que el testador sembla que era un antecessor dels actuals Rosés propietaris del mas d'en Coll, als quals pertany també el mas d'en Peiró¹ pròxim a la font del Roure. Si fos així, es tractaria d'una plana al terme de l'Albiol. Moreu l'anota (núm. 1002, p. 503) sense comentaris.

Peiró, les puntes del [təs 'puntəz ðəɫ pəj'ro]

Damunt el mas d'en Peiró¹ i vora el camí que va a les Roquines i al coll de les Pinedes.

Peiró, el roquer del [tu ru'keɫ pəj'ro]

És a la part alta, vora l'inici, de la vora esquerra del barranc de la Vall d'en Bassa. Li dona nom el mas d'en Peiró¹, que li és pròxim.

Peiró, les roquines del

V. *Roquines, les*¹.

Peiró de la Carretera, el mas d'en [tu 'maz ðəm pəj'ro ðə tə kərə'terə]

És un nom més complet del *mas d'en Peiró*².

Peiró de la Font, el mas d'en [tu 'maz ðəm pəj'ro ðə tə 'fɔn]

És un nom més complet del *mas d'en Peiró*¹.

Pelat, el puig [tu 'putʃ pə'tat]

És la cota culminant dels Motllats (1.071 m d'altitud) i alhora de tot el terme de la Mussara. No té gaire aspecte de cim, perquè la gran plataforma damunt la qual sobresurt es troba tota ella emplaçada sobre la corba dels mil metres. És de roca calcària. Sota el cim, i al seu cantó nord, coincideixen amb el terme de la Mussara els de Mont-ral i Capafonts.

«hasta el Puig pelat encima la fuente den Oliver» (*Recop.* 1667, f. 191).

Pellicer

«Quod ego, Raymundus Pelicer et uxor mea Geralda, termini Almuçarie, debemos vobis, Bonjuà Mercadel et Jucef Abram, iudeis Allexarii» (Jueus XIV, doc. núm. 597, p. 384, 1347, setembre, 17).

Pellissa

«Quod nos, [...] et Johannes Peliça, habitatores de l'Almuçara [...] confitemur debere vobis, Jucef Abrahee» (Jueus XIV, doc. núm. 110, p. 91-92, [1345, novembre, 2]).

Penedès, el [tu pənə'ðes]

Diuen que arriben a veure fins i tot Vilafranca, cosa inversemblant. Parlen del Penedès quan anomenen el Montagut i el Montmell, que barren el Camp per solixent. D'aquestes muntanyes en desconeixen els noms concrets. En diuen les *muntanyes del Penedès*.

Peons, les casetes dels [təs kə'zetəz ðəts pə'ons]

A la carretera Que Puja de Vilaplana, vora el quilòmetre quinze, a l'extrem nord del pla de la Mola², per la proximitat de la font del Roure. De fet, eren en terres de l'Albiol, però diuen que la part occidental de la construcció és exactament a la línia imaginària de la frontera dels dos termes. Foren construïdes per al servei dels peons caminers en fer la carretera. Ara són un enderroc. També en parla Moreu (núm. 1014, p. 503).

Pep del Mas del Cisterer

Era el renom de Josep Joanpere i Prats, del mas del Cisterer, de vora l'Aixàviga.

Pep del Pou

Era Josep Robert i Robert, fill del mas del Pou, pagès i peó caminer.

Pep Ferrer

Va ser el renom de Josep Oliver i Roig.

pepo

V. *Solà del P.*

Pere

V. *Sant P., la serra de.*

Pere de l'Esteve

Era el renom de Pere Joanpere Rosés.

Pere de l'Esteve, la cingla del

[tə 'singlətə 'perə ðə təs'tevə]

Denominació moderna de la cingla del «Manco».

Pere Milà, la font del

[tə 'fɔn dət 'perə mi'ta]

Sota el cingle de les «Campanilles», al damunt i a poca distància del camí de les Torres. L'aigua no és constant, però té anomenada.

Pere Munter, l'artiga del

[tər'tiγə ðət 'perə mun'te]

Se'n parlava per allà al mas del Joanpau, damunt la carretera Que Puja de Vilaplana. A *Fog. 1553* consta Bartomeu Munter, que no hem tornat a trobar. El 1826, Jaume Munter era un foraster que exercia de secretari municipal.

Pere Rafel, cal

['kaʎ 'perə rə'fɛʎ]

Un altre nom de *ca la Roja*. Venint de la Plaça, és la penúltima del rengle de cases que hi ha davant la Bassa. És entre ca l'Agostenc i ca l'Estevenet.

perelloner

V. *Mas del Joanpau.*

Perelloner, la plana del

[tə 'pɫanə ðət pərəlyu'ne]

Al mas d'en Grau.

Petit

V. *Rei P., la cova del.*

Petronell, el cingle del [tu 'siŋgətət pətru'neɫ]

Potser masculinització de *Petronella*, una santa coneguda. El nom designa una punta vermella, sota el mas de l'Adrià. Guaita a la vora dreta del barranc de les Tosques, damunt el racó de les Mules.

«Single del Patronell» (RP, índex corresponent a la Mussara, que comença l'any 1883, lletra E; el llibre al qual reporta l'índex esmentat no s'ha trobat).

Petxina, l'artiga del [tə'r'tiɣə ðət pə'tʃinə]

Pertanyia al mas de Somí. Era a ponent del tros del Rafelot.

Petxina, la cova del [tə 'kɔvət pə'tʃinə]

A la serra de la Guixera. És petita i intranscendent.

pi

V. *Cerrut*, *Gros*¹, *Gros*², *Gros*³, **Llamp*, **Nou*, **Tina*, *Trementina*.

Pi, la parada del [tə pə'radə ðət 'pi]

Darrere el poble. Al cantó de llevant de l'artiga del Carletes.

Pi, el planet del [tu ptə'nɛd ðət 'pi]

A la vora i damunt del cau de la Guineu¹.

Pi de la Tina, el barranc del [tu βə'raŋ ðət 'pi ðə tə 'tinə]

Als Motllats. Aflueix per la dreta al Trinco-trinco, damunt la cova Ninyola. El seu vessant esquerre és format pel serret del Banyabaix. *Tina* és el nom d'una casa de Capafonts. *Tina* com a probable afèresi de *Florentina*, una santa que s'havia venerat a Prades. A la Mussara, hi va haver, com a mínim, Florentina Balenyà, procedent de la Febró.

Piano

«a Francisco Joanpere, vecino de Almusara, alias Piano» (Testaments, doc. núm. 51, testament de José Rober y Joanpera, any 1905).

Piano, cal ['kaɫ pi'anu]

Isolada, vora el camí de les Tosques. Els seus veïns més pròxims són cal Pataca, al sud, i cal Ferrer, al nord.

Piano, l'era del [tə'rət pi'anu]

A cal Piano.

Piec, el [tu pi'ek]
Renom.

Pieca, la vinya de la [tə 'viŋnə ðə tə pi'ekə]
Al mas del Puçó del Cingle, a la mateixa cingla que el mas. És una de les poques vinyes que hem trobat pel terme.

pilanets
V. *Cova Llonga*.

pilanot
V. *Cova Ninyola, Gat Mesquer*.

pilar
V. *Gats*.

Pinareta, la¹ [tə pinə'retə]
Un grup de pins en el pla del Bosc del Curt.

Pinareta, la² [tə pinə'retə]
Un grup d'arbres que es troba pujant per la carretera de Prades, a l'esquerra, després de travessat el collet de les Saleres.

Pineda
V. *Coll de la P., la font del; *Solà de la P., el*.

Pinedes
V. *Coll de les P., el camí del*.

Pinedes, les [təs pi'neðəs]
És un territori bastant extens, al nord de la Serra, a la vora esquerra del barranc dels Descarregadors i del barranc del Cintet, que n'és la seva continuació, fins a la rasa de la Font de l'Englina. A grans trets, entre el coll de les Puntes del Paisan i el coll de les Pinedes. Dintre seu hi ha el Solà del Pepo, la rasa del Corral del Manró i la rasa de la Guineu¹.

«Partida dita la Pineda» (*Capb.* 1774).

Pinedes, el coll de les [tu 'kɔʎ də təs pi'neðəs]

O *de la Pineda*, en singular. També dit *del Peiró*. És al vessant nord-est del tossal Redó, a l'extrem oriental del pla de les Pinedes. Pel cantó nord-oest tira les aigües cap al barranc dels Descarregadors; pel sud-est, les fa anar cap al barranc de la Vall d'en Bassa.

Pinedes, el pla de les [tu 'pɫa ðə təs pi'neðəs]

És la part alta de la partida de les Pinedes, tocant amb la Serra, entre el tossal Redó i el coll de les Punes del Paisan.

Pinets, el bosc dels [tu 'βɔz ðəts pi'nets]

En territori del mas d'en Voltes, a la vora esquerra de la rasa de l'Esquerrer, mirant cap al mas d'en Rei (terme d'Arbolí).

pins

V. *Grossos de l'Onklet*, **Trementina*.

pinyers

V. *Josepó*.

Piquer, el clot d'en [tu 'kɫɔd ðəm pi'ke]

A la vora del poble, al cantó de ponent. Hi acostuma a haver aigua i la feien servir per a rentar. Hem vist el cognom *Piquer* una sola vegada a la Mussara, a Sentència 1496. També consta a Alforja (Jassans, p. 244), l'any 1293, i a la Cadeneta, Mont-ral (Perea, p. 273), des del segle XVI.

Piquer, el mas d'en

«Item lo mas den Piquer tell en Munter de Villa Plana» (Sentència 1496).

Figura entre «los massos que noy poden viure hun pages», que deu voler dir que no rendeix prou perquè en visqui una família.

Pistol

V. *Cingla del P.*, *la font de la*.

Pistol, la cingla del [tə 'siŋtət pis'tət]

És el nom que rep un fragment de la Cingla de vora el mas de Pistol.

Pistol, la font del

[tə 'fɔn dət pis'tɔt]

També dita *de la Cingla del Pistol, del Gaspes i del Cagagaspes*. És al peu del cingle de la Mola, més pròxima del mas de la «Patinya» que no del mas de Pistol. És una de les més anomenades i molt freqüentada per la gent de Vilaplana que, en certes diades, hi va en colles.

Pistol, el mas de

[tu 'maz ðə pis'tɔt]

A la Cingla, a la vora i a sol ixent del camí de Garrigots, una mica distant al sud del camí dels Masos. La masia era al cantó nord del declivi semicircular que marca, damunt del cingle, l'inici del barranc dels Garrigots. Els masos d'aquella rodalia són el d'en Macià Xollat, del Sec, de la Susagna i de la «Patinya».

«requerido [...] en la casa de'n [sic] Mas de Pistol» (Testaments, doc. núm. 54, any 1911).

pla

V. *Agostenc, Alzina, Barrina, Bassetes, Bassot, Bassota, Bosc de l'Agostenc, Bosc del Curt, Carretera, Cova Ninyola, Estelada, Foradada, Gendret, Mata, Mola¹, Mola², Motllats de l'Adrià, Noguer, Pavet, Peiró, Pinedes, Pucet, Puço, Putxiquet, Roquines, Vicent*.

Pla, el

«partida dicha Teix y Pla, conocida por Mas de la Marina» (documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, expedient possessori, Jutjat Municipal de la Mussara, any 1877); «una pieza de tierra llamada "lo Pla" situada detrás de la casa del testador» (Testaments, doc. núm. 46, testament de Salvador Agostenc, any 1895); «lo Pla [...] al sud con el camino de la Fuente» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 195, inscripció de l'any 1921).

És la mateixa partida que hem anotat en plural, els *Plans*.

Pla de Darrere l'Església, el

«partida Pla detrás la Iglesia» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 73, inscripció de l'any 1870).

Novament és la mateixa que també hem anotat en plural, els *Plans*.

Pla de la Mata, el

[tu 'pɫa ðə tə 'matə]

És un fragment individualitzat, extens, dels Plans, que van fins a tocar al cantó nord de les cases del poble. El bocí conegut com *de la Mata*, emboscat, es pot dir que va des de la font del Prat fins a la font de la Paua, al sud de la carretera de la Febró.

«partida Pla de la Mata» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 176, inscripció de l'any 1887); «partida Pla de la Mata conocida también por Clot del Tiá» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 236r); «Pla del Prat o de la Mata» (ibídem, f. 87, inscripció de l'any 1904).

Pla del Prat

«Pla del Prat o de la Mata» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 87, inscripció de l'any 1904).

Pla dels Socarrats

V. *Socarrats, els*.

Plaça, la [tə 'ptasə]

Davant l'Església i el Cementiri.

plana

V. *Gran; Mestret; Mig; *Peiró; Perelloner; Puço de la Mussara; Rei; Roig, la p. de Cal; Sec; «Susagnero»; Teix; *Vinyes; Vora Casa*.

Plana

V. *Partió de la P. del Rei, el bosc de la*.

Plana, la

«en la partida dita la Plana» (*Capb.* 1774).

Plana de Cal Roig, el noguer de la [tu nu'ʎe ðə tə 'ptanə ðə 'kaɫ 'rɔtʃ]

A la plana de Cal Roig.

Plana de l'Esteve, el collet de la

«lo collet de la Plana de l'Esteve» (Osona, p. 297).

Es refereix al *pla del Bosc de l'Agostenc*.

Plana de l'Esteve, el pou de la [tu 'pow ðə tə 'ptanə ðə təs'tevə]

Pròxim a la costa de l'Esteve.

Plana del Rei

V. *Partió de la P. del R., el bosc de la*.

Plana del Rei, la

RP (vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 115, inscripció de l'any 1871) anota el topònim com a designador d'una partida de terra. Segons aquest document, la seva extensió aniria molt més enllà de la que s'atribueix actualment a la plana d'aquest nom, puix que el text diu que limita pel nord amb el terme de Mont-ral. Tanmateix, cal pensar que al segle XIX els límits del terme de l'Albiol van ser modificats i que abans d'aquella modificació aquest sector que ara és de l'Albiol potser era de Mont-ral. Nogensmenys, aquell document també diu que el mas de Vicent és comprès en aquesta partida. Moreu (núm. 1159, p. 511) i Perea (p. 290) també l'anoten. No hem trobat el renom *Rei* ni a la Mussara, ni a l'Albiol ni a Mont-ral. Només sabem que havia estat a l'Aleixar, Arbolí i Alforja.

Plana del Rei, el collet de la [tu ku'ɫɛd də tə 'pɫanət 'rej]

Sota el coll de les Llebres, més avall i una mica a ponent seu.

Plana del Rei, el pouet de la [tu pu'wɛd də tə 'pɫanət 'rej]

És un toll, a la plana del Rei, a redós dels caients del cingle de la Coma.

Plana del Vinyes

«partida denominada Plana del Viñes» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 101, inscripció de l'any 1885).

planes

V. *Grau, Mas de Biel*.

Planes, les

«y partida de las Planas» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 10).

Per falta d'informació, no es pot assegurar que sigui equivalent a la *Plana*.

planet

V. *Boli, Pi, Roquines, Teix, Tosques*.

planeta

V. *Cassoles*.

Planeta

«partida Planetas, llamada Planeta o Comella del Estudiant» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 204, inscripció de l'any 1922).

Potser és la mateixa partida que s'ha anotat sense sufix diminutiu, la *Plana*.

Planeta, la [tə ptə'netə]

Damunt el cinglall del Rosers, mirant a les «Campanilles». També ho diuen del planet del Teix.

planets

V. *Grau*.

planot

V. *Alzina, Mont-rala, Po*.

Planot

«termino de la Musara y partida Planot» (Sostres, acta, notari José Mercader y Vives, Reus, any 1890); «llamada Planot [...] al Este camino de la Febró» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 142, inscripció de l'any 1908).

Planot, el [tu plə'nɔt]

Al cantó nord de l'«Empenyo», en territori del mas de Pistol.

Planot, les coves del [təs 'kɔvəz ðət ptə'nɔt]

Sota el mas de l'Adrià, damunt la cova Escorxada. No hi ha coincidència locativa amb la partida del Planot de les entrades precedents.

planots

V. «*Manco*», *Mas d'en Coll*.

plans

V. **Desens, Guàrdia*.

Plans, els [tus 'ptans]

Es refereixen a les terres planes que hi ha darrere de l'Església. Documentalment, hem anotat el *Pla* i el *Pla Darrere l'Església*, dues maneres, en singular, de designar els *Plans*, en plural.

«a la partida dita las Sorts eo los Plans» (APV, Libro de Censales, creació de censal, notari d'Alforja, any 1766); «y en la partida dita las Sorts, eo los Plans [...] que afronta [...] a ponent ab lo camí que es ve desde dit Lloch de la Musara a la vila de Prades» (*Capb.* 1774).

pleta

V. *Gravat*.

Pleta, el racó de la

V. *Paleta, el racó de la*.

Po, cal

[ˈkaɫ ˈpo]

L'únic edifici que hi ha, isolat, al cantó meridional de la Bassa, sota el Xalet. Un altre dels més vells.

Po, el corral del

[tu kuˈraɫ dət ˈpo]

Afèresi de *Josepó*. Al Motllat del Gendret.

Po, el coster del

[tu kusˈteɫ ˈpo]

El coster és damunt el prat de l'Agostenc, entre el de l'Esteve i el del Gendret.

Po, l'era del

[ˈɛrət ˈpo]

Una de les del poble, tocant a cal Po i, doncs, en el declivi de la punta de les Airasses.

Po, les lloanques del

[təz luˈaŋkəz dət ˈpo]

Són vora el prat de l'Agostenc. La carretera de la Febró les travessa quan és vora la font del Prat.

Po, el planot del

[tu pɫəˈnɔd dət ˈpo]

Vora el poble a sol ponent del camí dels Roures, mirant cap a la Comella.

Po, els roures del

[tu ˈrowrəz dət ˈpo]

A la vora esquerra de la Comella.

Po-Cosme

«conocida por tierra de Po-Cosme [...] partida de Po-Cosme [...] por el norte con el confín del término de la Febró» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 44v); «partida Po-Cosme conocida también por Pineda» (ibídem, f. 45).

Si confrontava amb el terme de la Febró, havia de ser per allà a l'Obac. Sabem que el 1833 al mas del Po-Cosme habitava Jaume Estivill amb Susanna Claver. Potser va ser un nom transitori del mas del Cintet o del mas del Lluc.

Poble, la font del

[tə ˈfɔn dət ˈpɔbbɫə]

V. *Font, la*¹.

Poca Durada, la font de la [tə 'fɔn də tə 'pəkə ðu'radə]

En un dels vessants del serret dels Cornudells. Al final del Trinco-trinco, tocant al terme de la Febró.

Poca-roba, els [tus 'pəkə 'rɔβə]

Des de temps molt antics, al poble hi havia dues tavernes, una a cal Cassoles i l'altra a ca l'Estudiant. La gent s'hi agrupava i era motejada d'acord amb l'establiment de la seva preferència. Els assidus a cal Cassoles eren els Poca-roba. Hom diu que feien festes i processons separadament els uns dels altres, tot i que la inclinació per la taverna escollida no marqués —sembla— cap tendència política o religiosa.

pomera

V. *Mas d'en Coll*.

pomeres

V. *Metge*.

Pona, el Motllat de la [tu muɫ'kad də tə 'ponə]

Afèresi de l'hipocorístic *Josepona*. És sota la fita Grossa, al vessant nord de la serra de la Fita Vella. La major part és al terme de la Febró.

Ponet, el mas de [tu 'maz ðə pu'nɛt]

Diminutiu de *Po* i aquest, hipocorístic de *Josep*: *Josepó*. Formava un sol edifici amb el mas del Camaprim. Només queda en peu un bocí de la paret mitgera. El de Ponet era el que mirava cap a ponent i diuen que fou el primer del terme que quedà abandonat, sembla que al començament del segle XIX, potser per la Guerra del Francès. També conegut per *Mas del Purroi*.

Poniol, el cingle del [tu 'siŋgɫət puni'ɔɫ]

També en diuen *del Canet*. És de gres roig, sota el mas del Canet. És la part més sortida, en direcció a Vilaplana, de la cinglera que va, formant una proa, de la banda del barranc de la Vall d'en Bassa a la del barranc dels Garrigots.

Poniol, la punta del [tə 'puntət puni'ɔɫ]

Al cingle del Poniol. Guaita damunt de Vilaplana. Entre el barranc dels Garrigots i el de la Vall d'en Bassa.

Poniol, el saltant del

[t̥u sət'tan dət puni'ɔt]

Ho diuen del camí que puja cap al mas del Canet, per entre el corral de Gomis i la punta del Poniol. En certs punts, sembla una torrentera.

Poniols

«partida llamada Puniols [...] y de norte con el camino que dirige de dicho pueblo de la Musara a los mansos» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 2).

Pons

Aquest cognom no s'ha trobat abans de 1940. Sembla que va correspondre a Maria Pons Riera, que és l'única dona que el va dur.

Portadora, la

[t̥ə purtə'dorə]

És una pedra no gaire grossa. Damunt seu, en una clotxa, s'aguanta l'aigua de les pluges. És a l'hort vell de l'Adrià, sota el cingle del Colomer, a la vora de la cova dels Crestons.

portell

V. *Escurçó*, **Llop*, *Marrà*.

ports

V. *Tortosa*.

pou

V. *Abadia*, *Gendret*, *Plana de l'Esteve*.

Pou

V. *Morell de la Serra del P.*, *el bosc*; **Parada del P.*; *Pep del P.*; *Serra del P.*, *el camí de la*.

Pou, el

[t̥u 'pou]

Era una fonteta sota el cingle de la Coma, al cantó de mar. A conseqüència d'algun moviment del pedregam del cingle, l'aigua s'ha estroncat.

Pou, el bosc del

[t̥u 'βɔz ðət 'pou]

A la serra del Pou¹. Pertany al mas del Pou del Gel.

Pou, el mas del

[t̥u 'maz ðət 'pou]

El nom més complet és el *mas del Pou del Gel*.

Pou, la rasa del [tə 'razət 'pɔw]
Entre el cingle del Grauet de la Raseta i el de la Conca.

Pou, la serra del¹ [tə 'sɛrət 'pɔw]
És la continuació occidental de la serra del Bosc¹. Ho diuen del bocí que es troba damunt del mas del Pou del Gel i fins al coll conegut per *pla del Bosc de l'Agostenc*. A vegades en diuen, però poc, la *serra del Pou del Gel* o *del Pou de la Neu*.

Pou, la serra del² [tə 'sɛrət 'pɔw]
Rep aquest nom l'extrem oriental del terme. Aquesta serra guaita cap al nord al clot de l'Aixàviga (terme de Mont-ral) i cap al sud cap a l'Albiol. El pou que ha donat nom a la serra —un clot que conserva aigua de pluja— és al terme de Mont-ral. Al paratge hi ha un predomini de bosc de pins, conegut per *bosc de l'Estelada*.

Pou del Gel, el mas del [tu 'maz ðət 'pɔw ðəɫ 'dʒɛt]
O del Pou de la Neu. O, senzillament, *del Pou*. És al coll de la Negra, al nord de la carretera Que Puja de Vilaplana, vora on entronca amb el bocí que condueix a les cases del poble. Tenia annex l'únic pou de gel que s'havia explotat en aquest terme. Les quatre parets que quedaven dretes ja són un munt de runa.

Pou de la Neu, el

«llamada del Pou de la Neu» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 145, inscripció de l'any 1872).

V. t. *Pou del Gel, el mas del*.

Pou de la Neu, el mas del [tu 'maz ðət 'pɔw ðə tə 'nɛw]
Una altra manera de designar el *mas del Pou del Gel*.

pouet

V. *Estevenet¹; Estevenet²; Plana del Rei; Puçò; So; Susagna, el p. de Ca la*.

Pouet, el pujador del [tu puʒə'ðot pu'wɛt]
Un dels passos que permet d'anar del planet de les Tosques al mas de Morenet. Diuen que és molt dreturer. El pouet al qual es refereix és el de l'Estevenet¹.

Prades ['praðəs]

És la vila que capitaleja el massís orogràfic del qual la Mussara forma part. Fins a la desamortització del segle XIX, la Mussara havia estat un dels súbdits del comtat. La gent anava molt a Prades. A més, fins fa pocs anys, la fira de bestiar hi havia estat famosa i això sol hi feia girar els ulls.

Prades, el camí de

[t̪u kə'mi ðə 'praðəs]

A partir de les cases del poble, tant es pot entendre que és el que hem anotat com el *de Capafonts* com el que descrivim com el *de la Febró*. Tots dos poden conduir a la capital de l'antic comtat. Segons els documents, sembla que hagi de tractar-se exclusivament del *camí de la Febró*, perquè forma el límit de diverses finques situades a la partida del Prat (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 59, inscripció de l'any 1880; RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 126, inscripció de l'any 1908).

Prades, la carretera de

[t̪ə kərə'terə ðə 'praðəs]

Havia estat un camí de ferradura no apte per als carros. Això no obstant, li diuen *carretera*. És l'antiga ruta que posava en comunicació la capital de la muntanya de Prades amb Reus. Pel dir de la gent, fou construïda pels moros. Venint de Reus, el camí entra al terme de la Mussara vora la Trona, s'enfila a la plana del Rei, travessa el collet de les Saleres, va a passar pel costat del mas d'en Coll i puja a la creu de Noguers; travessa els Motllats i surt del terme quan arriba a la creu Trencada. *ManAleix*. (núm. 492, p. 56) descriu el recorregut que fa pel terme de l'Aleixar i explica que, en una de les darreres guerres carlines, un dels bàndols hi feu passar els muls que transportaven els canons que, més tard, bombardejarien Prades. També és anotada al terme de Castellvell i al d'Almoster (R. AMIGÓ, *Toponímia dels termes municipals i nuclis de població de Castellvell del Camp i d'Almoster*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1968).

«situada en el término de la Musara, partida Mas de la Marina [...] y por el Norte con la carretera de Prades» (documents de Pere Joanpere Rosés, dit Pere de l'Esteve, capítols, any 1877); «las Fontanellas [...] mediante el camino conocido por carretera de Prades» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 18, inscripció de l'any 1894).

prat

V. *Abelló, Agostenc, Biel, Mas del Cintet, Voltes*.

Prat

V. **Pla del P., *Sorts del P.*

Prat, el

«Prat [...] amediodia con el camino de Prades» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 59, inscripció de l'any 1880); «partida llamada lo Prat [...] por sud con el camino de Prades» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 126, inscripció de l'any 1908); «llamada Prat» (ibídem, f. 192r).

Prat, la font del [tə 'fɔn dət 'prat]

Al prat de l'Agostenc, vora un abeurador per al bestiar, reconstruït fa pocs anys. Uns aiguamolls en formen el veïnatge. Diuen que l'aigua no és gaire bona i que, de vegades, la font s'estronca, però és molt coneguda. Expliquen que, abans, era protegida per una volta, la construcció de la qual era atribuïda als moros.

«la font del Prat» (*Llevador* xvii, any 1794).

Prat, la parada del [tə pə'radə ðət 'prat]

En territori del mas del «Manco», a la banda del mas de Pistol.

Prat d'en Sord, el

«en la partida lo Prat den Sort, que linda [...] con el término de Montreal» (*Especulo* 1789).

Prat de l'Abelló, el barranc del [tu βə'raŋ dət 'prad də təβə'lo]

N'hi ha dos que neixen sota el prat de l'Abelló. S'apleguen per a formar un dels quatre que es reuneixen vora la font Freda per a donar naixença al barranc de les Tosques. Va entre el barranc del Colomer i el de l'Encens.

Prat de l'Abelló, el cingle del [tu 'siŋgɫət 'prad də təβə'lo]

Entre el cingle de la Palma i el del Colomer, sota el mas de l'Abelló, a la línia superior de muralla que va des del barranc de l'Encens, en direcció a ponent, fins al Teix i vora les cases del poble.

prats

V. *Amigó, *Font de l'Englina*.

Prats

«Prats [...] a oriente y cierto con el camino de la Febró a Prades» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 63, inscripció de l'any 1881).

Malgrat que només hi ha la diferència que va de singular a plural, no creiem que es pugui identificar amb el *Prat* d'una de les entrades precedents. Tampoc no és raonable que el camí de la Febró a Prades entrés al terme de la Mussara; es pot pensar en un error a l'hora de fer la inscripció al RP.

Priorat, les muntanyes del [təz mun'tajpəz ðət priu'rat]

Ho diuen sense concretar de quines es tracta i referint-se a les que hi ha cap al riu de Siurana.

Puça, ca la[¹ka tə 'pusə]

També dita *ca la Puceta* i *cal Pucetó*. És entre ca l'Esteve i ca la Tiana, sota el camí de les Grases, a l'extrem sud-est del nucli més o menys alevat del poble.

Pucet, cal[¹kaʔ pu'set]

Una altra manera de referir-se al *mas del Puço del Cingle*.

Pucet, el corral del

[tə ku'raʔ dət pu'set]

Vora el mas del Puço del Cingle. Ara no serveix per a res.

Pucet, la parada del

[tə pə'raðə ðət pu'set]

Ocupa un espai petit entre la plana de cal Puço de la Mussara i la de cal Mes-tret, al camí de les «Campanilles».

Pucet, el pla del

[tə 'pʎa ðət pu'set]

També conegut per *pla del Puço*.

Puceta, ca la[¹ka tə pu'setə]

Una altra manera de designar *ca la Puça*.

Pucetó, cal[¹kaʔ pusə'to]

És un altre nom de *ca la Puça*.

Puço, cal[¹kaʔ 'pusu]

Per masculinització de *Puça*. Una manera simplificada de referir-se al *mas del Puço del Cingle*.

Puço, la cingla de Cal

[tə 'siŋgʎə ðə 'kaʔ 'pusu]

És el relleix on s'assenta el mas del Puço del Cingle, a l'extrem sud-oest del terme. Arrenca de la cingla del Tost i va per sota el cingle de la Mola.

Puço, l'obac de Cal

[tə'βaɔ də 'kaʔ 'pusu]

Es refereix a cal Puço del Cingle. És entre el serret del Vent i la pedrola del Puço, pròxim al terme d'Alforja, a la banda que mira cap al mas d'en Rei (Arbolí).

Puço, la pedrola del

[tə pə'ðrətət 'pusu]

És l'hortet que els del mas del Puço del Cingle cultivaven sota la banda occidental del cingle de la Mola i la meridional del cingle de l'Agostenc. Hi ha uns marges alts. Regaven amb aigua de la font de la Pedrola.

Puço, el pla del [tu 'pʎa ðət 'pusu]

Es refereix a cal Puço del Cingle. El pla és pròxim al sud-sud-est del coll de les Puntetes del Paisan, damunt del cingle que forma la punta del Sec.

Puço, el pouet del [tu pu'wəd dət 'pusu]

Arran de terra, amb unes lloses que en protegeixen l'aigua, que hi neix i en resulta el naixement de la rasa de la Font de l'Englina. El lloc és conegut per *prats de la Font de l'Englina*.

Puço, la punta del [tə 'puntə ðət 'pusu]

A vegades en parlen en plural: les *puntetes*. És un bocí de cingle que s'aixeca a la vora esquerra del barranc de la Vall d'en Bassa, per la proximitat de cal Puço de la Mussara.

Puço, la torre del [tə 'torət 'pusu]

Una de les que sostenen els cables d'alta tensió de l'electricitat. Tocant al camí de les Torres, quan arriba al capdamunt, a la Serra, vora el mas d'en Peiró¹.

Puço, el tossal del [tu tu'saʎ dət 'pusu]

És un lleu aturonament cònic, sense gaire prestància, al vessant nord de la punta del Sec, cap a l'extrem occidental del terme, al sud de la carretera del Campament.

Puço de la Mussara, el mas del [tu 'maz ðət 'pusu ðə tə mu'sarə]

De la Mussara per distingir-lo del *del Cingle*. És a la vora del poble, sota la punta de les Airasses i damunt la cingla del Rafel. Guaita al barranc de la Vall d'en Bassa.

«requerido [...] en la casa de'n [sic] Mas de'n [sic] Pusu» (AHAT, testaments, any 1814, testament de Josep Balañá Boltó, any 1908).

Puço de la Mussara, la plana de Cal [tə 'pʎanə ðə 'kal 'pusu ðə tə mu'sarə]

És la continuació occidental, a partir del camí de les «Campanilles», de la plana de cal Mestret, sota la punta de les Airasses. Arriba fins a la vora de l'inici del barranc de la Vall d'en Bassa.

Puço del Cingle, el mas del [tu 'maz ðət 'pusu ðət 'singtə]

També n'hem sentit dir *de la Cingla*, així com *cal Puço* i *cal Pucet*. És el més encinglerat del terme, al seu extrem del sud-oest. Les seves ruïnes reposen al peu del cingle de la Mola. El vessant de sota l'edifici cau inclinadíssim damunt el ter-

me d'Alforja. És exigu l'espai relativament planer que ocupa l'edifici i les parades que el rodegen. Jassans (p. 261, s. v. *Pusso*) anota amb aquest nom una casa d'Alforja, amb documents de 1910 i 1915, i el mas del terme de la Mussara, amb documents que en parlen de 1825 i 1876.

Púdols, el serret dels

[tu sə'red dəts 'puðuɫs]

És als Motllats, cap al Trinco-trinco, pel veïnatge del pla de la Foradada. Expliquen que el púdol és una herba que forma com un lliri. Deu ser *Pistacia terebinthus*, segons Masclans. En altres llocs en diuen *noguerola*. Creix pels boscos esclarissats i per roquissers. Un informant de la Febró diu que en algun lloc del seu terme se'n fan molts de junts; que són una mena de gira-sols que fan una pinya al capdamunt. Desprenen una fragància no sempre agradable. Cal tenir present que aquest serret és tocant al terme de la Febró.

puig

V. *Mussara, Pelat*.

Puigcerver

[putʃsər'βe]

La taqueta blanca de l'ermita es veu damunt d'Alforja. Per a més detalls, vegeu Jassans (p. 258), que troba documents de 1227 que ja en parlen.

pujador

V. *Cova del Sègol, Foradot, Pouet*.

Pullés

V. **Coma d'en P*.

punta

V. *Adrià, Airasses, Andreu, Blanca, Cingle de l'Obac, Cova Llonga, Figueres, Fita Vella, Llorenquetes de l'Adrià, Mariner, Morral, Poniol, Puço, Racó, Rosers, Salera, Sec, Teix, Voltes*.

Punta, la parada de la

[tə pə'radə ðə tə 'puntə]

O de l'*Andreu*. Tocant al poble, al seu cantó nord-oest, sota el camí dels Masos, abocada al penya-segat.

puntes

V. *Font del Roure, Gegants, Mestret, Paisan, Peiró, Salou*.

Puntes del Paisan, el coll de les [tu 'kɔɫ təs 'puntəz ðət pəj'zan]

És al nord-oest de la punta del Sec. Quan se'l travessa en direcció a ponent, s'entra al terme d'Arbolí. Hi passa el camí de la Serra, avui convertit en carretera. Cap al nord-est, les aigües se'n van cap a la rasa del Corral del Manró; cap al sud, a la rasa de l'Esquerrer, que fa de frontera amb el terme d'Arbolí. El renom *Paisan* és documentat a Arbolí entre 1774 i 1844 (Prats, A.16, p. 519).

Puntes dels Gegants, la font de les [tə 'fɔn təs 'puntəz ðəl dzə'ɣans]

Pel veïnatge de les Puntes que li donen el nom.

puntetes

V. *Cova de l'Englina*.

Puntetes, les [təs pun'tetəs]

També cognomenades *de la Cova de l'Englina*. Són uns bocins de cingle a la vora dreta de la rasa de la Font de l'Englina, a l'extrem occidental del terme, vora el de la Febró.

Purroi, el mas del [tu 'maz ðət pu'rɔj]

Es tracta del *mas de Ponet*.

Putxiquet, el pla del [tu 'pʰa ðət putʃi'ket]

A sol ixent de la carretera de Mont-ral quan, venint del mas de l'Onclet, entra al terme del poble veí.

Que No Cou

V. *Font Q. N. C., el racó de la*.

Que No Cou, la font [tə 'fɔŋ kə 'no 'kɔw]

Man Vil. (núm. 82, p. 83) la situa a la partió amb la Mussara, vora el cingle. La considera, doncs, de Vilaplana. Els dubtes no són rars, en casos com aquest.

Que Puja de Vilaplana, la carretera [tə kərə'terə kə 'pujzə ðə 'vitə 'pʰanə]

Procedeix de la carretera d'Alcolea [del Pinar] (Reus), passa per Maspujols, l'Aleixar i Vilaplana. Procedent del terme de l'Albiol, entra al de la Mussara vora la font del Roure, passa per la plana del Rei, pel coll de les Llebres i baixa al Coll. Hi comença a planejar cap a ponent, i circula per la vora dels masos del Camaprim, del Joanpau, de l'Abelló i del Pou del Gel. Era una carretera temuda pels aguts revolts que fa en indrets cenyits d'abismes en superar els cingles; i també ho

era el seu mal estat endèmic. Inicialment, s'acabava en aquest punt. D'ençà de la instal·lació del campament militar al terme d'Arbolí - la Febró, la carretera es va allargar cap al campament i cap a la Febró. El ramal del campament va fins al coll d'Alforja; el de la Febró, fins a Prades. També fou construït el bocí que permet d'arribar a les cases del poble. Es pot dir que va servir especialment perquè els mussarencs s'evadissin definitivament de llur terra.

Quico, la cova del [tə 'kɔvət 'kiku]

És exigua, al racó de l'Artiga Vella, mirant al serret de Cantacorbs.

racó

V. *Artiga Vella, Cirers, Font de l'Adrià, Font Que No Cou, Font del Roure, Grasetes, Grau, Grauet de l'Estevenet, Martí, Mas de Mariner, Mules, Paleta, Palma, Pleta, Salòpies, Vella, Vilanova.*

Racó, el [tu rə'ko]

Quan no es determina quin és, la gent que vivia a la banda oriental del terme entenia que es tractava del *racó de la Font del Roure*.

Racó, la punta del [tə 'puntət rə'ko]

Encapçala el racó de la Font del Roure, a l'extrem oriental del cingle de la Cova Llonga.

Racó de Vilanova, la roca del

«la gran roca anomenada del Recó de Vilanova» (Osona, p. 257).

Osona la situa entre el mas d'en Coll i la font del Roure.

Racons, el cingle dels [tu 'siŋgtə ðət rə'kons]

De la muralla de pedra que va des del barranc de l'Encens fins a la vora de les cases del poble, és el bocí més pròxim al barranc esmentat. Queda continuat, cap a ponent, pel cingle de la Palma i sosté una part de la plataforma d'antics conreus del mas del Joanpau.

Racons, les coves dels [təs 'kɔvəz ðət rə'kons]

Es tracta de l'*hospital dels Carlistes*.

Racons, el grau dels [tu 'ɣraw ðət rə'kons]

Facilita l'accés a la part alta del cingle dels Racons. Pot servir per a anar del mas de les Tosques al mas del Joanpau.

Racons del Pau, els

«tot aquell tros de terra que tinch y posehesch al terme de Almusara y partida los Recóns del Pau» (Testaments, doc. núm. 3, testament de Salvador Joanpere, any 1849).

Es devia tractar de terres pel veïnatge del cingle dels Racons; el Pau devia ser el del mas del Joanpau.

Radona

V. **Parada R.*

Rafel, cal

[ˈkaɫ rəˈfɛɫ]

Sota cal Marc. De les tres cases que constitueixen aquest grup és la que guaita damunt el camí de les Tosques.

Rafel, la cingla del

[tə ˈsiŋɡlə ðət rəˈfɛɫ]

És a la vora esquerra de la part alta del barranc de la Vall d'en Bassa. L'aprofita el camí de les Torres. Les terres de per allí pertanyien al mas del Puço de la Mussarra.

Rafel, el cingle del

[tu ˈsiŋɡlət rəˈfɛɫ]

No se'n parla gaire. És el que fa de suport a la cingla del Rafel.

Rafel, el coster del

[tu kusˈteɫ rəˈfɛɫ]

Damunt el prat de l'Agostenc, entre el coster de l'Agostenc i el de l'Estudiant.

Rafel, l'era del

[ˈtɛrət rəˈfɛɫ]

Darrere cal Pataca.

Rafelet

V. **Tros del R.*

Rafelot, el tros del

[tu ˈtroz ðət rəfəˈlɔt]

Era del mas de Somí, damunt el cingle de les Saleres.

raget

V. *Manró.*

Raget, el [tu rəj'zɛt]

També conegut com el *Raget del Manró*. Ho diuen d'un bocinet de l'inici del barranc de la Vall d'en Bassa, pròxim a la font del Poble, quan passa per un llit tot de roca, que és quan comença a saltar el cingle. Comenten que sempre porta un fil d'aigua.

rasa

V. *Artigots, Bosc del Vicari, Corral del Manró, Cova del «Manco», Escardons, Esquerrer, Fonda, Font Bona, Font de l'Englina, Font de la Paua, Guineu¹, Guineu², Jaio, Mas de l'Esquerrer, Mas d'en Grau, Mas de Vicent, Obac, Pou, Roure.*

raseta

V. *Salt de l'Agustí.*

Raseta

V. *Grauet de la R., el cingle del.*

Raseta, el grauet de la [tu ɣrə'wɛd də tə rə'zɛtə]

Facilita el pas des del camí de les Cingles fins al mas de Morenet i supera el cingle dit precisament *del Grauet de la Raseta*.

Ravascall

V. *Cap de la Cingla del R., el baixador del.*

Ravascall, la cingla del [tə 'sɪŋtət rəβəs'kaɫ]

Entre el cingle Roig i el cingle Blanc, entre el cingle del Ravascall i el Taulell, a l'extrem sud-est del terme. Diuen que fa de frontera amb el terme de Vilaplana.

Ravascall, el cingle del [tu 'sɪŋtət rəβəs'kaɫ]

Té una orientació nord-sud, al cantó de migdia de la font del Roure. És a la línia que separa el terme de la Mussara del de Vilaplana.

Recasens

Hem trobat un sol Recasens, Miquel, arribat de l'Albiol, l'any 1936, per a fer de pastor al mas d'en Coll.

Redó, el mur [tu 'muru rə'ðo]

És al terme de l'Aleixar, però el nom és molt usat a la Mussara. Sosté un dels revolts aguts que fa la carretera Que Puja de Vilaplana per a guanyar altitud quan és a punt d'entrar al terme de la Mussara. *ManAleix.* (núm. 552, p. 60) l'anota s. v. *el Mur*.

Redó, el tossal [tu tu'saɫ rə'do]

Cap a l'extrem oriental de la Serra, a ponent del mas del «Manco» i del mas del Llebot. Cap al sud-est, guaita damunt el barranc de la Vall d'en Bassa i, cap al nord, damunt l'inici del barranc dels Descarregadors. És una eminència cònica, que culmina a 966 m d'altitud. Tanmateix, sobresurt poc damunt de les terres sobre les quals s'assenta.

Redona, la parada [tə pə'raðə ru'donə]

Sota el pla del Bassot, al mas del Pou del Gel.

V. t. *Parada Radona, la*.

Redona de l'Abelló, l'alzina [tət'zinə ru'donə ðə təβə'ɫo]

Se la considerava molt vella. Pertanyia al mas de l'Abelló. Era al pla superior del cingle dels Racons.

Rei

V. *Partió de la Plana del R., el bosc de la; Plana del R., la; Plana del R., el collet de la; Plana del R., el pouet de la*.

Rei, la plana del [tə 'pɫanət 'rej]

Entre el collet de les Saleres i el coll de les Llebres, entre la carretera de Prades i la Que Puja de Vilaplana, quan aquesta marca el límit amb el terme de l'Albiol, al qual terme en correspon una part. És una plana lleugerament inclinada i plena d'escòrrecs. És aiguavessant del barranc de la Font Major, que ja és al terme veí. També hem anotat la partida *Plana del Rei*.

Rei Petit, la cova del [tə 'kɔvət 'rej pə'tit]

Una balmeta lleu, a la vora del camí de les Tosques, per la proximitat del retomb del Teix. Uns petits forats a la roca denoten —segons diuen— els llocs on crien els ocells coneguts per *reis petits*. El DCVB el fa equivalent a *reietó* (*Regulus cristatus* i *Regulus ignicapulus* i, també, *Sylvia rubecula*), i també parla del *rupit* (*Erythacus rubecula*) per equivalent.

retomb

V. *Teix*.

Reus ['rɛws]

És la capital de la comarca i la Meca dels mussarencs. Molts hi han fet cap i hi han establert un negoci o hi han adquirit un bocí de terra. Sempre hi havien anat

a vendre els seus productes i a adquirir els que necessitaven, i per això s'hi senten molt vinculats.

revolts

V. *Teix*.

Riber, el

[tu ri'βe]

És un renom que podria procedir d'un cognom que, tanmateix, no hem trobat a la Mussara.

Rius

['riws]

La notícia més antiga dels Rius és de 1776, quan uns nens Rius Vinyes van rebre el sagrament de la confirmació. Poc després, Maria és del mas del Manró, on encara consten el 1950. Trobem Rius Mas al mas de Morenet i Maria Rius Rius, al de l'Oncllet. És un cognom que es fa poc o molt abundant a partir del segle XIX.

Rius, el mas de

Només l'hem vist al llibre de baptismes de 1775. Hi diu que Teresa Rius Vinyes viu al mas de Rius. El vicari ho devia escriure així per confusió, influït pel cognom de Teresa. Segurament que hauria hagut d'escriure Manró, que era el mas on en aquella època residien els Rius.

Robert

Els Robert estan ben establerts a la Mussara des del final del segle XVIII. El 1858, dos Robert Agostenc i dos Robert Oller van ser duts a complir amb el sagrament de la confirmació. Hi ha una abundància de prenom i d'enllaços matrimonials amb altres llinatges. Josep Robert va posseir el mas del Pou del Gel.

roca

V. *Alta*¹, *Alta*², **Blanca*, **Enclusa*, **Esmoladora*, **Estelada*, *Mallola*, **Racó de Vilanova*, **Roure*.

Roca

V. **Mas d'en Peiró de la R*.

Roca, el carrer de la

«y calle de la Roca [...] por la espalda con una calle sin nombre conocida por la casa de March» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 120); «una casita y parage la Roca [...] a la izquierda con el camino de las Grasas» (ibídem, f. 38).

Deduïm que es tractava del bocí de carrer que donava accés a ca l'Esteve, a ca la Puça, a ca la Tiana i a cal Gravat, a l'extrem oriental del poble.

Roig

V. **Grau R., el; Grau R., la creu del; Grau R., la figuera del; Plana de Cal R., el noguer de la.*

Roig

[ˈrɔtʃ]

L'antropònim s'observa des de 1662, i és dominant. Josep consta com a primer contribuent del terme. L'enterrament que se li va fer el 1776 va ser ostentós. Es troben diversos Roig al mas d'en Grau des de 1773, i el 1826 consta que també un Josep n'és propietari. Diverses Roig, com a consorts, es troben en diferents masos: el 1828, Paula, al d'en Coll; el 1926, Valentina —que era de Siurana—, al de l'Oncllet; el 1940, Melitina, al de la «Patinya». Francesc, el 1826, va ser l'encarregat d'establir el cadastre i, el 1839, se li concedí permís d'arma. Salvador era alcalde el 1848. Els Roig van deixar el nom a un mas i a diversos punts del terme.

«foren padrins francesch Roig y Maria Roig tots del mas den Grau parroquia de la Muçara Dioc. de tarragona» (*Bapt.* 1642, anotació del 18 de juliol de 1661, corresponent a la Pobla de Cérvoles).

Roig, l'abeurada de Cal

[təβəwˈraðə ðə ˈkaʎ ˈrɔtʃ]

Damunt les coves del «Maguinyo», sota el cingle de la Mola.

Roig, el cingle

[tu ˈsɪŋgɫə ˈrɔtʃ]

És un topònim molt utilitzat. Pot aplicar-se-li la mateixa descripció que hem dedicat al *cingle Blanc*.

«al peu de la roca roija que es la divisió del terme de Vilaplana ab lo de Almu-sara» (*Aigua*, p. 174, any 1790).

Roig, el grau

[tu ˈɣraw ˈrɔtʃ]

Permet al camí de Garrigots de guanyar el mur de gres roig de sota el mas de la «Patinya» i, ahora, d'entrar al terme de la Mussara tot venint de Vilaplana.

Roig, el mas d'en

[tu ˈmaz ðən ˈrɔtʃ]

També dit *cal Roig*. Forma un sol cos d'edifici amb el mas d'en Voltes i, de tots dos, és el més septentrional i el que encara no està enderrocat del tot. Constitueixen l'edificació més occidental del terme, situada en un planellet sota la punta del Sec, al sud del camí dels Masos. La rasa de l'Esquerrer, que clou el terme per aquell cantó tot separant-lo del d'Arbolí, els és pròxima.

Roig, la mola del

[tə 'mɔtət 'rɔtʃ]

Una altra manera de conèixer la *Mola*¹ de l'extrem sud-oest del terme.

Roig, la plana de Cal

[tə 'pɫanə ðə 'kaɫ 'rɔtʃ]

En el veïnatge del mas que li dona el nom, cap a l'extrem oest-sud-oest del terme.

Roja

V. *Cova R.*, *el cingle de la*.

Roja, ca la

['ka tə 'rɔjzə]

Es tracta de *cal Pere Rafel*.

Roja, la cova

[tə 'kɔvə 'rɔjzə]

És una balma alta i llarga, però poc profunda. Gairebé sempre té un degotís d'aigua. És sota el mas de l'Adrià, al cingle del mateix color del qual pren el nom.

Romers

V. *Coster dels R.*, *la font del*.

Romers, el coster dels

[tu kus'teɫ ru'mes]

Sota el mas de l'Adrià, entre el camí de les Tosques i el peu del cingle del Colomer.

roquer

V. *Jaume*, *Peiró*, *Sec*.

Roquer

«otra parte de conreio y garriga denominada Roqué o sea desde el camino del manso [d'en Sec] que conduce a Alforja hacia el Norte» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassedas, Reus, any 1883).

Probablement es tracta de les terres del veïnatge del roquer del Sec.

Roquers

«partida las Grasas o Roqués» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 226, inscripció de l'any 1926).

roquines

V. *Biel*, *Manró*, *Peiró*.

Roquines, les¹ [tə ru'kinəs]

O les *roquines del Peiró*. És una manifestació calcària, a flor de terra, a la vora dreta del barranc de la Font, en el veïnatge del mas d'en Peiró¹. De l'indret també en diuen el *pla* o el *planet de les Roquines*.

Roquines, les² [tə ru'kinəs]

Són unes manifestacions rocoses semblants a les descrites a l'entrada anterior que es troben anant pel camí dels Roures.

Roquines, el pla de les, o el planet de les Roquines

V. *Roquines, les¹*.

Roselló

«Quod nos, Berengaria, uxor quondam Berengarii Roseyló, et Periconus Roseyló, dictorum coniuguum filius, et Berengarius Roseyló, filius Raymundi Roseyló, habitatores de l'Almuçara, confitemur debere vobis, Vitali de Tolosa, iudeo de Allexario» (Jueus xiv, doc. núm. 341, p. 224, 1346 [agost, 31]); «Quod ego [...] Petrus Roseyló et Berengarius Roseyló, termini Almuçarie, facentes nos essere maiores XIII^{im} annis, debemus vobis, Salamoni Jacob, iudeo Allexario» (ibídem, doc. núm. 475, p. 310, 1346, [març, 13]); «Quod ego, Berengaria, uxor Raymundi Roseyló, quondam, et Petrus Roseyló, filius dictorum coniugum, habitatores de Almuçaria, debemus vobis, Bonjuà Mercadeyl et Jucef Abraam, iudeix Allexarii» (ibídem, doc. núm. 588, p. 378, 1347, setembre, 11).

S'observa que deuen diners a diversos jueus, en el curs de dos anys.

Rosers [ru'zes]

Dels Rosers (documentalment, sempre amb la grafia dialectal *Rosés*), n'hi ha notícia des de 1789, quan habitaven al mas del Mestret. El 1839, Josep firma com a alcalde. A l'inici del segle xx, se'n comença a tenir notícia al mas d'en Coll, on Salvador Rosers Masdéu encara consta el 1950. Altres Rosers havien emigrat cap a Reus: Dolors, el 1893; Montserrat, el 1921.

Rosers, el cinglall del [tu siŋ'gtaɫ dət ru'zes]

Pren el nom del cognom del propietari. És a ponent del barranc de les Tosques cap al qual queda encarat. És al sud-sud-est del cingle de les «Campanilles», al sud de les puntes del Mestret i al sud-sud-oest del tossal d'en Berga i de la punta del Mariner.

Rosers, la punta del [tə 'puntət ru'zes]

És un estrep del peu del vessant dret del barranc de les Tosques. Damunt el camí de les Tosques quan aquest camí encara és al terme de Vilaplana, però molt pròxim i gairebé paral·lel a la línia partionera. Davant per davant del cinglall del Monjo.

roure

V. *Hort, Josepó, Vimeneres*.

Roure

V. *Clot del R., el; Font del R., el cingle de la; Font del R., les puntes de la; Font del R., el racó de la; Font del R., el serret de la*.

Roure, la font del [tə 'fɔn dət 'rowrə]

Al cantó sud-est del terme, tocant al de l'Albiol. Venint de Reus, la carretera de Prades passa per vora seu, després de travessar el pla de la Mola² i quan emprèn la pujada cap a la plana del Rei. Tampoc no és lluny de la carretera Que Puja de Vilaplana quan passa per les casetes dels Peons, poc abans d'arribar al seu quilòmetre quinze. Li costa d'eixugar-se. Fa anar l'aigua cap a una basseta.

Roure, la rasa del [tə 'razət 'rowrə]

A ponent del mas de l'Abelló, cap a la banda dels Escardons.

Roure, la roca del

«partida Mas den Manró [...] que se extiende hasta llegar a la Roca del Roble» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 226, inscripció de l'any 1887).

Roureda, el barranc de la [tu βə'raj də tə rəw'reðə]

Té un recorregut molt curt i només duu aigua quan plou fort. S'inicia al nord del mas dels Vells i afluïx a la dreta del barranc del Cintet. Sembla una torrentera.

Roureda, els horts de la [tu'zɔrz ðə tə rəw'reðə]

Al mas de l'Isidre.

roures

V. *Po*.

Roures, el camí dels [tu kə'mit 'rowrəs]

Surt del cantó de ponent del poble, per vora la pallissa vella de l'Agostenc. Sota el prat de l'Agostenc, travessa la carretera de la Febró. Quan, a continuació,

s'enfila al coll conegut per *pla del Bosc de l'Agostenc*, ja és més anomenat *de la Febró* que no pas *dels Roures*. Entre el poble i la carretera de la Febró, es va perdent, per desús. També anotat com a *camí de la Febró*.

Rovira

«Quod ego, Petrus Rov[ir]a et uxor mea Astruga, habitatores Almuçarie, debemos vobis, Mayr Boniach, iudeo Allexarii» (Jueus XIV, doc. núm. 663, p. 425, 1347, gener, 13).

Rufat

«Miquel Rufat» (*Fog. 1553*).

Safranar, el

«una pessa de terra campa dit lo safrana la qual afronta [...] a sol ponent en lo cami que va a la Selva» (AHAT, document de venda de Miquel Vilella, de la Mussara, any 1644).

Salera, la punta de la

[tə 'puntə ðə tə sə'terə]

A la vora esquerra del barranc de les Tosques, per la proximitat del salt de l'Agustí. Hi acudien molts ramats a prendre sal.

saleres

V. *Susagna, les s. de Ca la*.

Saleres, el barranc de les

[tu βə'raŋ də tə sə'terəs]

Es forma al cantó nord-oest del mas de Morenet. Quan plou, les seves aigües van a despenjar-se pel salt de l'Agustí. Al seu començament, prefereixen dir-ne *raseta del Salt de l'Agustí*.

Saleres, el cingle de les

[tu 'siŋgɫə ðə tə sə'terəs]

Sota mateix del mas de Pistol, a la vora esquerra del bell inici del barranc dels Garrigots.

Saleres, el collet de les

[tu ku'kɫəd də tə sə'terəs]

Al serret de les Saleres, travessat per la carretera de Prades. Separa la plana del Rei, que li queda a llevant, de la Coma, a ponent. En el mateix serret, més cap al nord-est, hi ha el coll de les Llebres. A vegades es noten imprecisions a l'hora d'anomenar-los, perquè se'ls confon. Moreu (núm. 1260, p. 517) també l'anomena.

Saleres, la font de les

[tə 'fɔn də tə sə'lerəs]

Sovint eixuta. És al peu del serret del mateix nom que la font, a ponent del coll de les Llebres, tocant a la carretera de Prades.

Saleres, el serret de les

[tu sə'red də tə sə'lerəs]

És un contrafort dels que aguanten el cingle de la Coma. Cap a sol ixent, té el collet de les Saleres, la plana del Rei i el coll de les Llebres, que ja toca al terme de l'Albiol. Moreu (núm. 1261, p. 517) també l'anomena.

Salòpies, el cingle de les

[tu 'sɪŋgɫə ðə tə sə'lɔpiəs]

El puig Pelat n'és la part més enlairada i en constitueix l'extrem meridional. La gran paret de roca és encarada al clot de l'Aixàviga (terme de Mont-ral). També el recull Perea (p. 303).

Salòpies, el racó de les

[tu rə'ko ðə tə sə'lɔpiəs]

Només la part superior és al terme de la Mussara. D'allí per avall és enclavat al terme de Mont-ral. És presidit pel puig Pelat i forma part del cingle de les Salòpies, al nord, i la serra de Vicent, al sud. També en parla Perea (p. 303).

Salou, les puntes de

[təs 'puntəz ðə sə'tɔw]

Són les muntanyetes que formen el cap de Salou, arran de mar.

salt

V. *Agustí*.

Salt de l'Agustí, la fonteta del

[tə fun'tetət 'saɫ də təγus'ti]

És un toll permanent. A la raseta del Salt de l'Agustí, a la vora de l'espadat que forma el cingle conegut per *salt de l'Agustí*. Sota el camí de les Cingles.

Salt de l'Agustí, la raseta del

[tə rə'zetət 'saɫ də təγus'ti]

També coneguda per *barranc de les Saleres*. Entenen que se li ha de dir *raseta* al seu començament.

saltant

V. *Poniol*.

Sanç

«Quod ego, Ferrarius Maymó, iudeus Allexario, [...] dono vobis, Bondia Ravaya, iudeo dicti loci, genero meo, et vestris totum locum [...] quem [...] ego

habeo et habere debeo [...] contra Guillelmum Sancii de termino Almuçarie» (Jueus xiv, doc. núm. 509, p. 331, 1347 [abril, 18]); «Quod ego, Bondia Ravaya, iudeus Allexarii, [dono et cedo vobis, Jacobo Salamoni, iudeus eiusdem loci, et vestris totum locum meum [...] que et quas hego habeo vel habere possim et in expectant [sic] [...] contra Guillelmus Sancii, termini de Almuçarie» i «Quod ego, Petrus Sanç et uxor mea Guillelma de Salviano, et Guillelmus Sanç, habitator in termino Almuçarie, debemus vobis, Jucef Abram, iudeo Allexarii» (ibídem, doc. núm. 672, p. 431, 1347, gener, 21).

Sanç, el mas d'en

«Primo lo mas den Sancs es en lo terme de la Almocara tell en Farater de la Selva es per viurey hun pages / es dessbitat ja abans de la guera» i «Item altra den Ramon Sants tella en Cabot de la Selva es per viurey hun pages es dessabitada de la guera ença» (Sentència 1496).

Sant Magí, les muntanyes de

[təz mun'tajɲəz ðə səmməj'zi]

V. *Garraf, les costes de*.

Sant Pere, la serra de

[tə 'serə ðə səm'perə]

Ho diuen del puig d'en Cama (717 m d'altitud), en una continuació del qual hi ha l'ermita de Sant Pere de la Selva, que no es veu. El puig es veu bé sobretot des de la Trona, cap al sud-est. Entre el puig i la Trona (uns 840 m d'altitud) hi ha la profunda depressió del coll de la Batalla (468 m d'altitud), entre els termes de l'Aleixar i de la Selva.

Santes Creus, les muntanyes de

[təz mun'tajɲəz ðə 'santəs 'krews]

V. *Garraf, les costes de*.

Saragata

Només n'hem trobat notícia en una corranda que ens ha estat referida com segueix: «el Saragata a la Mussara; a Arbolí, el Borrascó; a Siurana, el Polseguera, i el Tabola, a la Febró». Eren quatre sarauistes que s'havien fet famosos.

Saramandussa, els

[tu səɾəmən'dusə]

Era el renom que rebien els assidus a la taverna de ca l'Estudiant. També se'ls deia *els de la Saramandussa*.

V. t. *Poca-roba, els*.

Sarrionot, el morro del

[tu 'moruʈ səriu'nɔt]

És una pedra erosionada a l'extrem de llevant del cingle de la Coma, pels encontorns del mas de Morenet.

Sec, els clapers del

[tus ktə'pez ðət 'sek]

Al vessant de migdia de la punta del Sec, mirant cap als masos d'en Roig i d'en Voltes. Hi ha un gran amuntegament de roques despreses del cingle.

«partida denominada la Mola, cuya parte es de conreo y garriga denominada Clapés» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 126, inscripció de l'any 1885).

Sec, el mas del

[tu 'maz ðət 'sek]

Sovint dit *cal Sec*. És a sol ixent del camí dels Masos, entre el mas de Somí i el d'en Roig, que li queden bastant allunyats, tant l'un com l'altre. És a l'inici de l'aiguavessant del barranc dels Garrigots. Igual que la majoria, és enfús.

«denominada Mas den Sech» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassedas, Reus, any 1883).

Sec, la plana del

[tə 'ptanət 'sek]

Pertany al mas del Sec. És sota el declivi nord-est del pla de la Mola¹. És veïna del mas d'en Roig.

Sec, la punta del

[tə 'puntət 'sek]

Cap a l'extrem occidental del terme, a ponent del mas del Sec i al nord del mas d'en Voltes i del d'en Roig, mesurada en 982 m d'altitud. Mirada des del seu cantó nord, per on travessa la carretera del Campament, no té aspecte de prominència, ans d'un repetjón on s'acaba la partida de la Serra. Diuen que la guineu s'hi va menjar la mona. Conten que, per Pasqua, al poble cada any rifaven una mona i que una vegada uns faceciosos van adquirir un bitllet a favor de la guineu, una salvatgina molt abundant i inquietadora. L'atzar feu que la sort recaigués en aquell número i, honestos i fidels a la paraula, van deixar un bocí de la llamineria a la punta del Sec perquè la guineu se'l mengés.

Sec, el roquer del

[tu ru'keɫ 'sek]

És entre la punta del Sec i el mas del Sec, mirant cap a l'inici del barranc dels Garrigots.

Secanets, els

[tu səkə'nets]

A la vora esquerra del comellar del Mas de l'Onclet. També n'hem sentit dir la *Solana*.

Sègol

V. *Cova del S.*, *el pujador de la*; *Parades del S.*, *el cingle de les*.

Sègol, la cova del [tə 'kɔvət 'sɛɣut]

Diuen que és grandiosa. Té l'entrada en un planellet a la part de dalt del cingle de les Tosques, per allà al mas de Morenet.

«Sello», la pedra del [tə 'peðrət 'selu]

«Sello» és la traducció al castellà del substantiu *segell*, l'estri de cautxú que porta gravat l'escut municipal. Diuen que la pedra és la que va copiada al segell, en el qual figura com un amuntegament de grans rocs. És una pedrassa solitària i decantada que hi ha sota el Xalet.

Selvatà, el cinglall del [tu siŋ'gtaɫ dət sətʋə'ta]

Sota de ca l'Esteve, al cingle que sosté la proa on s'assenten les cases del poble. Guaita damunt el mas del Mestret. Fa un bon recer. A l'hivern, les dones de la Mussara l'aprofitaven per anar-hi a cosir.

serra

V. *Bosc¹, Bosc², Davant el Mas d'en Coll, Davant el Mas d'en Grau, Davant el Mas de Vicent, Fita Vella, Garcia, Guixera, Mas d'en Coll, Mas d'en Grau, Obac, Pou¹, Pou², Sant Pere, Vicent.*

Serra

V. **Damunt el Corral de la S.; Morell de la S. del Pou, el bosc.*

Serra, la [tə 'serə]

És una denominació ambigua. Per *Serra*, es poden conèixer diversos indrets del terme, molt distants entre ells. Hem sentit dir que les parts altes del terme totes elles són Serra, des de les envistes de Siurana fins a les envistes de Mont-ral. Hi ha bocins —que queden convenientment anotats als llocs corresponents— en els quals el genèric *serra* va acompanyat d'un terme específic explicatiu. Altres vegades en precisen la situació afegint-hi el nom del mas més pròxim al bocí a què es refereixen, però aquests conjunts ocasionals no els hem considerat com un topònim. Les nostres llargues converses amb els mussarencs ens duen a establir tres manifestacions importants de relleu que reben el nom genèric de *Serra*, adjectivat o no per noms complementaris específics. Aquestes tres cadenes de muntanya es poden esquematitzar en dues, una paral·lela a l'altra i orientades d'oest a est. La superior, que corre per damunt de la corba dels 1.000 m d'altitud, forma una sola peça contínua que culmina a la Torre i s'allarga cap a llevant amb el bocí conegut per *serra de Vicent* i, cap a ponent, pel que s'anomena successivament *del Bosc¹, del Pou¹, d'en Garcia* i *de la Fita Vella*. L'altra, sota i a migdia seu, comença al coll de les Puntes del Paisan i abraça la partida de la Serra pròpiament dita, amb

una branca lleugerament al nord coneguda per serra de l'Obac; però, quan arriba al coll de les Pinedes, canvia la fesomia per una de plana i de cingles, i no reapareix en forma de serra, i guardant la mateixa direcció oest-est i la posició paral·lela amb la que podríem anomenar *serra principal*, fins a allunyar-se —cap a llevant— de la plana del Rei per anar a morir allà on es coneix per *serra del Pou*¹, damunt l'ermita de les Virtuts (Alcover), després d'haver fet de frontera amb el terme de l'Albiol. Aquesta segona Serra, subdividida en dos bocins, un d'oriental i un altre de ponentí, puja escassament per damunt dels 900 m d'altitud.

Serra, l'aiguavessant de la

«la Parada y la Guixera [...] hasta llegar al punto conocido por Agua basant de la Serra» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 206, inscripció de l'any 1875).

Serra, el camí de la

[tu kə'mi ðə tə 'serə]

És una denominació bastant polivalent. Per una banda, es coneix amb aquest nom l'antic *camí d'Arbolí*, que transcorre per la partida de la Serra en un sentit longitudinal, a partir del coll de les Pinedes i fins que surt del terme pel coll de les Puntes del Paisan, havent passat per sota el tossal Redó. Fa poc temps que una bona part d'aquest camí ha estat convertida en carretera coneguda com *del Campament Militar*. Per altra banda, també es dona aquest nom el camí que puja del mas de Somí i, per la costa de cal Macià, va a la Serra; representa, en certa manera, la continuació del camí de Garrigots. Igualment anomenen *de la Serra* el que corre per la capçada de la serra del Bosc¹, de la creu de Noguers cap a ponent, fins que s'encreua amb el camí del Bosc que puja de la serra de la Guixera. Bona part d'aquest camí de la Serra que de la creu de Noguers va a trobar el camí que puja del mas de l'Abelló, s'ha tornat carreter i ha passat a formar part del camí de la Cova Ninyola.

Serra, el corral de la

[tu ku'raɫ də tə 'serə]

A la serra del Bosc¹, entre el cau de la Guineu² i la roca Alta² de vora el mas de l'Abelló. Ja no s'utilitza, però encara se l'anomena.

Serra d'en Garcia, la

[tə 'serəŋ grə'siə]

Una partida de terra a l'entorn de la *serra d'en Garcia*.

«Serra d'en Garcia o Motllats» (Domènec, escriptura de compra-venda, Reus, 1941).

Serra d'en Garcia, el fondo de la [tu 'fɔndu ðə tə 'sɛrəŋ grə'siə]

És entre la serra d'en Garcia i el serret dels Cornudells. El barranc que s'hi inicia, entra de seguida al terme de la Febró per afluir al barranc de la Foradada d'aquell terme veí.

Serra del Pou

V. *Morell de la S. del P., el bosc.*

Serra del Pou, el camí de la [tu kə'mi ðə tə 'sɛrə ðət 'pɔw]

Es refereix a la serra del Pou² que guaita damunt l'ermita de les Virtuts (terme d'Alcover). Arrenca de la carretera de Mont-ral, entre el mas d'en Grau i el mas de Vicent, i planeja per la serra que li dona nom. Sense abandonar les envistes del clot de l'Aixàviga, va a reunir-se amb el camí del Pou, ja fora del terme de la Mus-sara.

serrall

V. *Monjo.*

serret

V. *Alt, Banyabaix, Boixerigues, Cantacorbs, Cornudells, Farigoles, Font del Roure, Gaietà, Gavarreres, Grèvols, Malesporgat, *Parany, Púdols, Saleres, Vent.*

serretó

V. *Curt.*

Servera, el clot de la [tu 'kɫɔd də tə sər'verə]

A l'est-nord-est de la serra d'en Garcia, mirant cap al Trinco-trinco.

Servera, la parada de la [tə pə'raðə ðə tə sər'verə]

Pertany al mas del «Manco». És damunt la parada dita el *Comellar*, al costat de l'Erota.

So, el pouet del [tu pu'wɛd dət 'so]

A la plana del Rei, vora la carretera Que Puja de Vilaplana, a la banda occidental de la roca Plana (terme de l'Albiol).

Socarrats, els [tu sukə'rats]

Al nord-nord-oest de la Torre, entre aquesta prominència i el serret de Cantacorbs. Representa la zona d'unió entre la serra del Bosc¹ i els Motllats. També se'n sent dir els *Socarrats de l'Onclat*.

«partida llamada dels Sucarrats» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 159, inscripció de l'any 1872); «a tarrage en el punto conocido por Sucarrats» (documents de Lino Estivill, de cal Gendret, conveni de préstec, any 1887); «Mas den Grau y partida Pla dels Socarrats» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 223v, inscripció de l'any 1923).

Socarrats, el bosc dels [t̪u 'βoz ðət sukə'rats]

En els vessants de la Torre. Més poblat pel cantó de ponent que pel de llevant.

Solà de l'Esteve, el [t̪u su'ta ðə təs'tevə]

A les Pinedes, a la vora del barranc del Cintet, una mica més avall d'allà on el barranc dels Descarregadors canvia de nom, cap a l'extrem oest-nord-oest del terme. Podria ser el mateix que anotem a continuació.

Solà de la Pineda, el

«partida lo Solar de la Pineda» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 97, inscripció de l'any 1872).

Entenem que el RP, o el notari que va redactar el document, va confondre *solà* ('lloc assolat'), per *solar* ('territori on construir un edifici').

Solà del Pepo, el [t̪u su'ta ðət 'pɛpu]

És de molta anomenada. Se'l considera comprès dins la partida de les Pinedes, al vessant esquerre de la rasa del Corral del Manró, sota la Moleta de l'Estevenet, cap a l'extrem de ponent del terme. El llibre actual del Cadastre l'indica com a partida independent.

Solana, la [t̪ə su'tanə]

És una parada del mas de l'Onclet. Més sovint coneguda pels *Secanets*.

Somí, la font del [t̪ə 'fɔn dət su'mi]

És la *de cal Macià*.

Somí, el mas de, o del Somí [t̪u 'maz ðə] o [ðət su'mi]

També dit *d'en Macià Xollat*. És a la Cingla, al nord i arran del camí dels Masos, a la vora d'allà on aquest camí s'encreua amb el de Garrigots, que puja de Vilaplana i s'enfila a la Serra. La casa encara s'aguanta, esbalandrada i sense estadants. Molt a prop, hi ha algunes parets d'allò que havia estat el mas del Macià Esquerrer.

Sord

V. *Prat d'en S.

sort

V. **Tallada*.

Sorteta, la

«partida la Sorteta» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 235, inscripció de l'any 1877).

Sorts, les

«A la partida dita las Sorts, eo los Plans» (APV, Libro de Censales, creació de censal, notari d'Alforja, any 1766); «y en la partida dita las Sorts, eo los Plans [...] que afronta [...] a ponent ab lo cami que va desde dit Lloch de la Musara a la vila de Prades» (*Capb.* 1774).

Sorts del Prat, les

«en la partida dita las Sorts del prat» (*Llevador xvii*).

Sota Casa, el tros de

[tu 'trɔz ðə 'sotə 'kazə]

Al mas d'en Coll. Ara és travessat per la carretera de Mont-ral.

Susagna, la font de la

[tə 'fɔn də tə su'zəɲə]

Al mas de Pistol, al fons de la rasa que toca amb l'«Empenyo».

Susagna, el mas de la

[tu 'maz ðə tə su'zəɲə]

Al sud-oest del mas de la «Patinya», a l'inici del cingle de la Mola. Guaita a la part alta del barranc dels Garrigots i es troba en una banda del declivi inferior del pla de la Mola¹. De la casa, no en queden sinó unes parets.

Susagna, el pouet de Ca la

[tu pu'wɛd də 'ka tə su'zəɲə]

En una de les parades del mas que li dona nom.

Susagna, les saleres de Ca la

[tə sə'terɛz ðə 'ka tə su'zəɲə]

Són unes roques calcàries, planes, damunt el cingle de la Mola, vora d'aquesta masia. Servien per a donar sal al bestiar.

«Susagnero», la plana de

[tə 'pʎanət susə'ɲeru]

És la traducció al castellà del substantiu *Susagner*, que significa 'que pertany a la Susagna', en aquest cas, al mas de la Susagna. La plana és a sol ixent de la plana del Sec, tocant a l'extrem septentrional del pla de la Mola¹.

Tallada, la sort

«un tros [...] dir la sort tellada» (*Llevador* XVII).

Tarragona [təɾə'ɣonə]

Es veu a la vora de l'aigua, més enllà de Reus.

Taulell, el [tu təw'teɫ]

És sota el pla de la Mola², en una punta de terme que hi ha entre els de Vila-plana, l'Aleixar i l'Albiol, al nord-oest de la Trona i a sol ixent del cingle del Ravascall.

Teix, el

«y en la partida dita lo Teix» (*Capb.* 1774); «partida dicha Teix y Pla, conocida por Mas de la Marina» (*Capb.* 1774, expedient possessori, Jutjat Municipal de la Mussara, any 1877).

Teix, el camí del [tu kə'miɫ 'tejʃ]

També n'hem sentit dir *la dreuera del Teix*. Arrenca del camí de les Tosques sota la punta del Teix i s'enfila al planet del Teix per fer cap, vora el coll de la Negra, al bocí de carretera que condueix a les cases del poble. A l'altre cantó d'aquest coll era continuat pel camí de la Febró, ara convertit en carretera.

Teix, el cau del [tu 'kaw ðət 'tejʃ]

És un cau de conills, a la punta del Teix. Hi ha com un bocí d'avenc.

Teix, la dreuera del [tə ðrə'serət 'tejʃ]

V. *Teix, el camí del*.

Teix, la font del [tə 'fɔn dət 'tejʃ]

Al peu del cingle del Ferrer, vora d'allà on el camí del Teix entronca amb el de les Tosques. L'aigua, molt escassa, neix de la roca.

Teix, la plana del [tə 'plənə ðət 'tejʃ]

Una altra manera de conèixer el *planet del Teix*.

Teix, el planet del [tu ptə'nəd dət 'tejʃ]

Damunt el cingle del Ferrer, inclinat cap a la rasa dels Escardons. També en diuen la *Planeta*.

Teix, la punta del [tə 'puntət 'tejʃ]

És a l'extrem de sol ixent del cingle del Ferrer, damunt el camí de les Tosques, vora la font del Teix. És un bocí d'aquell cingle que, a la seva part alta, sobresurt cap enfora, com si volgués aparentar una copa.

Teix, el retomb del [tu rə'tom dət 'tejʃ]

El fa el camí de les Tosques, després de passar pel mas de l'Adrià. També n'hem sentit dir els *revolts del Teix*.

Teix, els revolts del [tu rə'vɔʔz dət 'tejʃ]

Un altre nom del *retomb del Teix*.

Termes, els Tres [tus 'tres 'terməs]

Una mica a ponent de la confluència del barranc de l'Obac amb la rasa de la Font de l'Englina, coincideixen, en efecte, els termes de la Mussara, d'Arbolí i de la Febró. En una llosanca a l'entroncament dels dos corrents hi ha esculpides unes creus que fan servitud de fita.

Terrers, els [tus tə'res]

Terres pendisses i guixoses per la proximitat del mas dels Vells, sota la punta de la Fita Vella i al seu cantó de llevant. Són aiguavessants de l'inici del barranc dels Descarregadors.

«que comprende las partidas [...] Tarres» (Sostres, escriptura de capítols, notari Antonio Esteve y Minguella, Reus, any 1892); «Tarrés» (Sostres, expedient possessor, any 1890).

Terrers, la baixada dels [tə βəj'ʃaðəts tə'res]

La fa el camí que ve de la Febró després de passar pel pla del Bosc de l'Agostenc i encaminar-se cap a la font del Prat.

Tià

V. *Clot del T.

Tià, cal ['kaʔ ti'a]

Afèresi de *Sebastià*. També en diuen *ca la Tiana*.

Tiana, ca la ['ka tə ti'anə]

O *cal Tià*. Afèresi de *Sebastiana*. És entre ca la Puça i cal Gravat, a l'extrem sud-est de les cases del poble, sota el camí de les Grases.

Tina

V. *Pi de la T., el barranc del.*

Tina, el clot de la

[tu 'kɫɔd də tə 'tinə]

Es tracta del *comellar de la Tina*.

Tina, el colletó de la

[tu kuɫə'to ðə tə 'tinə]

Als Motllats, al capdamunt del clot de les Bassetes. Hi passa el camí que va directament de les cases del poble a la creu Trencada, al començament conegut com el *camí del Bosc*.

Tina, el comellar de la

[tu kumə'ɫa ðə tə 'tinə]

Als Motllats, molt a la vora de la creu Trencada. S'inicia vora el cantó sud-est del colletó de la Tina i entra de seguida al terme de la Febró. És el principi del barranc de la Foradada (la Febró) que, quan es reuneix amb el Trinco-trinco, en territori del terme veí esmentat, constitueix la conca més enlairada del riu de Siurana.

Tina, el mas de la

[tu 'maz ðə tə 'tinə]

L'única notícia que en tenim és tret del llibre de baptismes de l'any 1820, quan hi residia Josepa Cavaller. És possible que el mas tingués un altre nom i que, durant un temps, es digués *de la Tina* perquè hi residís una Florentina.

Tina, el Motllat de la

[tu muɫ'ɫad də tə 'tinə]

És cap a l'extrem septentrional dels Motllats, vora el terme de la Febró.

Tina, el pi de la

[tu 'pi ðə tə 'tinə]

Als Motllats, al capdamunt del barranc al qual l'arbre va donar nom. A ponent, i una mica allunyat, de la carretera de Prades. El conífer creixia esponerós en aquell sòl de roca, i desolat. El van talar fa uns vint-i-cinc anys, però el nom perdura.

Tivissa, les muntanyes de

[təz mun'tajɲəs ðə ti'visə]

Es veuen més enllà de la Mola³, blavisses.

Toixó, el cau del

[tu 'kaw ðəɫ tuj'fo]

Vora el Tinco-trinco. És una coveta, a la vora dreta del clot del Forn de la Calç.

toll

V. *Esparver*.

Tollots, els [tus tu'ʎots]

En terres del mas d'en Roig, mirant cap al damunt del cingle de l'Agostenc. En terreny argilós. L'aigua s'hi estanca, quan plou, i s'hi manté algun temps.

tomb

V. *Argila Vermella, Camí Nou*.

tombs

V. *Airasses*.

Toro, el pas del

«y del portell del Llop fins al pas del Toro» (AHAT, carpeta d'Almóster, acta de venda, any 1699).

Segurament que era als Motllats perquè el document que l'anomena el situa «ab aquilone» de la partida del Mas del Coll; l'esmenta després del coll de la Creu i, com que suposem que es tracta de la creu Trencada, és raonable de situar el pas per aquell veïnatge.

torre

V. *Puço*.

Torre, la [tə 'torə]

O també el *puig de la Torre* i el *puig de la Mussara*. Puja a 1.054 m d'altitud. Té els vessants suaus i emboscats. La visibilitat que ofereix és escassa. La prominència, no gaire destacadissa des d'aquells veïnatges, s'eleva damunt el mas d'en Coll i pel seu peu passa la carretera de Prades. Al cim, hi ha construïda amb pedres i calç una torre bastant alta, que és un vèrtex de triangulació geodèsica. La gent deia que, cada cinc anys, era reconstruïda i emblanquinada perquè servís de guia a la navegació puix que, des de la mar, diuen que és molt visible.

«partida Aubach de la Anclusa [...] desde el sitio conocido por la Creu de Nogués hasta la Torre» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 10, inscripció de l'any 1892).

Torre, l'obac de la [tə 'torə tu'βak]

Sota la Torre, en direcció nord-nord-oest, guaitant als Motllats.

torrent

V. **Cantacorbs*, **Zerella*.

Torres, el camí de les

[tu kə'mi ðə təs 'torəs]

Segueix les torres d'alta tensió que transporten electricitat. Fou construït per a aquest servei. Puja de Vilaplana per la vora esquerra del barranc de la Vall d'en Bassa, el travessa vora el mas de Manró i fa cap al camí dels Masos. A partir d'aquest punt ja no se li dona cap nom, tot i que continua més enllà, en direcció nord-oest, fins a sortir del terme pel Motllat de la Pona. També en parla *ManVil.* (núm. 270, p. 95).

Tortosa, els ports de

[tus 'porz ðə tur'tozə]

En dies molt clars, s'endevinen cap al sud-oest, a l'últim terme de la gran decoració muntanyenca constituïda per la Mola, les serres de Llaberia, de Tivissa i de Cardó.

Tosques, el barranc de les

[tu βə'raj ðə təs 'toskəs]

Un dels pocs amb aigua constant. Es forma amb la reunió dels barrancs del Colomer, del Prat de l'Abelló, de l'Encens i de la rasa de la Font Bona, per la proximitat de la font Freda. Les aigües ajuntades d'aquests quatre torrents circulen molt poca estona pel terme de la Mussara; penetren de seguida al terme de Vilaplana. *ManVil.* (núm. 16, p. 79) el qualifica de *riu*, mentre que els documents que aporta, de 1698, 1716 i 1877, parlen de *torrent*, *riera* i *barranc*.

«con el barranco de las Toscas» (Domènec, escriptura de venda, Reus, any 1917).

Tosques, el camí de les

[tu kə'mi ðə təs 'toskəs]

És el camí clàssic per a pujar de Vilaplana a les cases de la Mussara. Molts bocins són empedrats. Entra al terme per vora la cova de l'«Alonso»¹ i de la font Freda. Travessa de seguida l'aigua del barranc de les Tosques i s'enfila suaument cap al mas de l'Adrià. Aconseguix el capdamunt del cingle vora cal Ferrer. *ManVil.* també l'anota (núm. 271, p. 96).

Tosques, el cingle de les

[tu 'siŋgətə ðə təs 'toskəs]

És una mena de cresta poc enlairada que segueix, més o menys, la depressió del barranc de les Tosques, i la travessa. Va de vora el mas de Morenet, cap a ponent, fins a sota el mas de l'Adrià.

Tosques, la coveta de les

[tə ku'vetə ðə təs 'toskəs]

És a la vora esquerra del barranc de les Tosques. Pujant de Vilaplana pel camí de les Tosques, és a pocs metres després de l'entrada al terme de la Mussara.

Tosques, la font de les [tə 'fɔn də təs 'toskəs]
És la font Freda.

Tosques, l'hort de les

«y en cuan al hort anomenat de las Toscas» (AHAT, testament, any 1848).

Tosques, el mas de les [tu 'maz ðə təs 'toskəs]

Conegut també pel *Maset*. És ensorrat, damunt la rasa de la Font Bona, a no gaire distància a sol ixent del barranc de l'Encens. Havia presidit una bella hisenda sota els cingles del Foradot i del «Patxeco».

Tosques, el planet de les [tu ptə'nɛd də təs 'toskəs]

A la vora dreta del barranc de les Tosques, sota la font Freda.

tossal

V. *Berga, Escardons, Puço, Redó*.

Tost

«Pere Tost» (*Fog. 1553*).

L'any 1716, un Tost té terra al terme, però és foraster, no se sap d'on. Tanmateix, va deixar el nom adherit a un cingle i a una cova.

Tost, la cingla del [tə 'sɪŋɡlət 'tɔst]

Ens han assegurat que és una denominació molt vella del relleix que hi ha al cantó de llevant del peu del cingle de la Mola. Concreten que és allí on raja la font del Pistol.

Tost, la cova del [tə 'kɔvət 'tɔst]

És a l'extrem de ponent del cingle del Colomer.

Travesser, el camí

«Bassot del Abelló [...] y al O con el camino transversal o sea Travasé» (documents de Lino Estivill, de cal Gendret, conveni de tala de bosc, any 1887).

Suposem que es tractava del camí de la serra del Bosc¹.

Trementina, el pi de la [tu 'pi ðə tə trəmən'tinə]

V. *Cerrut, el pi*.

La trementina és una resina que té diverses propietats i devia ser recollida per ser comercialitzada.

Trementina, els pins de la

[tʌs 'pinz ðə tə trəmən'tinə]

Només en queda el record. Eren cinc pins enormes, al cinglall del Monjo.

Trencada, la creu

[tə 'krɛw trəŋ'kaðə]

Un dels llocs de més anomenada dels Motllats, a l'extrem septentrional del terme. Hi conflueixen els termes de la Mussara, de Capafonts i de la Febró. L'indret és travessat per la carretera de Prades, de la qual, en aquest punt, es desprenen tres camins: el del Bosc, per a anar a la Mussara; el de Capafonts, que és la continuació del del Bosc a l'altra banda de la carretera esmentada, i el de la Font Nova (Capafonts), ara de carro, que circula pels Motllats pertanyents al terme veí. De l'antiga creu que donà nom a l'indret, només en queden unes quantes pedres del basament, cobertes de vegetació.

Tres

V. *Termes*.

Trinco-trinco, el

[tʌ 'triŋku 'triŋku]

Als Motllats. És la continuació occidental del clot del Forn de la Calç. Baixa poc desnivellat i sovint queda eixut. Entra al terme de la Febró després de passar pel peu de la cova Ninyola. Són les primeres aigües del riu de Siurana. Hi ha bosc.

Trona, la

[tə 'trɔnə]

A l'extrem meridional del pla de la Mola² de damunt el Taulell. És una roca que sobresurt, més ampla a la part superior que no a la base. Tocant a l'antiga carretera de Prades, damunt la carretera moderna Que Puja de Vilaplana.

Tronc

V. **Font del T. d'en Coll*.

Troneta, la

[tə tru'nɛtə]

Al mas d'en Voltes, davant per davant del mas de l'Esquerrer (terme d'Arbolí). És una pedra alta que té una certa anomenada per aquell veïnatge.

tros

V. *Bodro, Era, Rafelot, Sota Casa, Vermellet, Vora Casa*.

Tros de l'Era

«partida Tros de la Era [...] por oriente con el lavadero público y por el norte con el camino de la Fuente» (RP, vol. 55 —1 de la Mussara—, f. 22, inscripció de l'any 1865).

És l'única vegada que hem vist que es parli d'un rentador públic, cap a la Font.

Tros del Rafelet

«partida llamada Tros del Rafelet» (RP, vol. 402 —2 de la Mussara—, f. 77, inscripció de l'any 1882); «partida Tros del Rafelet» (Sostres, escriptura d'inventari, notari Teodoro Pedrol y Tomás, Reus, any 1885).

«Tuno», cal [ˈkaɫ ˈtunu]

És la traducció al castellà d'una característica del caràcter que s'expressa per *murri, pillet, picardiós, astut*. Amb el renom es designava com una mena de pati de ca la Tiana.

Vall, el cap de la [tu ˈkab də tə ˈvaɫ]

Ho diuen d'allà on el camí de la Febró entra al terme d'aquest poble, pocs minuts després de travessar el pla del Bosc de l'Agostenc. El serret rocós que, cap a llevant, puja a la serra d'en Garcia i, cap a migdia, s'enfila a la punta de la Fita Vella, deixa ací una obertura que el camí aprofita per davallar cap al poble veí.

Vall d'en Bassa, el barranc de la [tu βəˈraŋ tə ˈvaɫ ðəm ˈbasə]

O, senzillament, la *Vall d'en Bassa*. El prat de l'Agostenc és el seu primer receptacle. D'allí en avall se li diu la *Comella* i, després, *barranc de la Font* i el *Raget*. A l'altura del mas del Manró, quan travessa el cingle, és on se'l comença a conèixer pel nom de l'encapçalament. El cingle del Rafel en forma la vora esquerra i el de la Verneta, la dreta. Quan salta el cingle Roig, entra al terme de Vilaplana i se'n va a ajuntar-se amb el barranc de les Tosques, vora d'aquella vila. *ManVil*. (núm. 122, p. 86) prescindeix de la part genèrica i dona *Vall* en plural: les *Valls d'en Bassa*. En troba notícia en un document de l'any 1698.

Valls [ˈvaɫtʃ]

La capital de l'Alt Camp també s'albira des de la Torre.

Vallverdú

El primer que hem vist, nascut el 1778, és Josep Vallverdú Roig, confirmat el 1787, junt amb la seva germana Rosa. Una altra germana, Tecla, el 1828 es va casar amb Tomàs Turullols, de Prades. Només hem trobat Jaume Vallverdú Joan-

pere resident al mas del Puço del Cingle, el 1819. Altres diversos Vallverdú van ser petits propietaris forasters, o jornalers no adscrits a cap mas.

Vaques, el comellar de les [tu kumə'ɫa ðə təz 'vakəs]

Hem sentit explicar que és el nom pel qual la gent de Prades coneix allò que a la Mussara anomenen *barranc de la Font de l'Oliver*.

Vaques, la cova de les [tə 'kɔvə ðə təz 'vakəs]

Per la proximitat del mas de Mestret. La constitueixen dues pedres grosses caigudes vessant avall, que s'aguanten l'una a l'altra, formant un pont.

Vaques, la font de les [tə 'fɔn də təz 'vakəs]

És a la cingla del Ravascall, sota el Taulell. Segons Osona (p. 257), aquesta font és a l'extrem dels Motllats, en iniciar la baixada cap al mas d'en Coll. Suposem que es referia a la font de l'Oliver.

V. t. *Vaques, el comellar de les*.

Vaques, el joquer de les [tu zu'ke ðə təz 'vakəs]

V. *Bous, el joquer dels*.

vell

V. *Adrià, l'hort v. de l'*.

Vell

V. *Hort V., la font de l'*.

vella

V. *Agostenc, la pallissa v. de l'*.

Vella

V. *Artiga V., el racó de l'*; **Casa V., la font de*; *Fita V., la punta de la*; *Fita V., la serra de la*.

Vella, la casa [tə 'kazə 'veɫə]

Un altre nom, no gaire conegut, del *mas del Macià Esquerrer*.

Vella, Pera [tə'rə 'veɫə]

Tocant a les Roquines, travessada pel camí del Coll de les Pinedes. Fa molts anys que no ha servit. També n'hem sentit dir *del Peiró*.

Vella, el racó de la [tu rə'ko ðə tə 'veʎə]

Entre el racó de la Font Que No Cou i el de la Font del Roure. És exigü i entra de seguida al terme de Vilaplana.

Vells

V. *Mas dels V., la costa del; Mas dels V., el grau del.*

Vells, el mas dels [tu 'maz ðətʒ 'veʎtʃ]

És un altre nom del *mas del Biel*. Emparentant-ho amb l'origen d'aquest nom, expliquen que un home molt jai prenia el sol en un recer vora el mas, i plorava. Un vianant que passava li va preguntar de què es dolia i el vell li va referir que plorava perquè son pare li havia pegat perquè no volia dur el dinar al padri (l'avi).

«abitant en lo mas dit dels Vells» (AHAT, testament de Josep Oliver, any 1814).

Vent, el serret del [tu sə'rɛd dət 'ven]

Al mas del Puço del Cingle, a l'extrem del sud-oest del terme, sota la Mola¹, damunt del cingle Roig.

Ventura, el [tu vən'turə]

Sembla més aviat una afèresi de *Bonaventura*, però ens van assegurar que era un renom.

Vermella

V. *Argila V., el tomb de l'.*

Vermellet, el tros del [tu 'trɔz ðət vɛrmə'ʎɛt]

A la vora esquerra del racó de les Mules. Deien que el Vermellet era de Vila-plana.

Verneta, el cingle de la [tu 'siŋgʎə ðə tə vɛr'netə]

A la frontera amb el terme de Vilaplana, constitueix la part més enlairada del vessant dret del barranc de la Vall d'en Bassa, a partir de sota el mas del Manró. Quan la gran paret de roca, que porta una orientació nord-sud, gira cap a ponent per formar la punta del Poniol i encarar-se a la part superior del barranc dels Garrigots, el cingle de la Verneta s'acaba i queda continuat pel del Poniol.

Veuetes, cal ['kaʎ və'wɛtəs]

Un nom que s'havia aplicat als darrers temps a *cal Ferrer*, perquè era el renom de Ramon Ferran, que s'hi havia instal·lat, molt tardanament.

Vicari

V. Bosc del V., la rasa del.

Vicari, el bosc del

[tu 'βɔz ðət vi'kari]

A l'Obac. Només a Alforja hem vist el renom *Vicari* (Jassans, p. 327-328). No es pot confirmar ni descartar que aquest bosc hagués pertangut a aquella família d'Alforja.

Vicari, l'hort del

[tɔr ðət vi'kari]

Un altre nom de l'*hort de l'Abadia*.

Vicent

V. Mas de V.; Mas de V., el camí del; Mas de V., la font del; Mas de V., els horts del; Mas de V., la rasa del.

Vicent, el bosc de

[tu 'βɔz ðə vi'sen]

Al costeret de Vicent.

Vicent, el clot de

[tu 'kɫɔd də vi'sen]

Al mas de Vicent. Forma una raseta lleu que aflueix a la vora esquerra del barranc de la Cova Llarga. S'hi sembrava.

Vicent, el costeret de

[tu kustə'red də vi'sen]

A la serra de Vicent, a l'obagada del Bosc de Maidéu, sota el mas de Vicent, cap al cantó del mas de l'Onclet.

Vicent, el mas de

[tu 'maz ðə vi'sen]

Redossat a la serra de Vicent, a la vora esquerra de la rasa que constitueix l'origen del riu Sec (l'Aixàviga). S'hi podria viure, encara, si hom volgués. L'any 1920, Salvador Cavaller Cors, que hi constava com a propietari, s'havia traslladat a viure al poble.

«pagès del mas dit den Vicens» (AHAT, testament, any 1831); «casa de campo conocida por mas de Joseph Vicens» (RP, vol. 55 — 1 de la Mussara—, f. 47).

Vicent, la pedra de

[tə 'peðrə ðə vi'sen]

A la serra de Vicent. És una pedra plana, dintre el bosc. L'anomenen especialment els caçadors i boletaires.

Vicent, el pla de [tu 'pʎa ðə vi'sen]

Davant el mas de Vicent, vora l'hort.

Vicent, la serra de [tə 'sɛrə ðə vi'sen]

És un serrat que baixa del puig de la Torre cap al nord-est i que enllaça amb el que ve del puig Pelat cap al sud. Hi creix una mica de bosc. A la seva solana s'arredossen el mas d'en Coll, el d'en Grau i el de Vicent. És l'extrem oriental de la llarga serra que ocupa la part més alta del terme i que el travessa d'oest a est.

Vila, la Casa de la [tə 'kazə ðə tə 'viʎə]

A la Plaça, al costat de l'Abadia. Feia cantonada amb el carrer de davant la Bassa.

Vilanova¹

V. **Racó de V., la roca del.*

Vilanova²

«Quod ego, Dominicus Vilanova, habitator de l'Almuçara [...] confi[teor] debere vobis, Barcelay Benvenist, judeo de Allexario» (Jueus XIV, doc. núm. 33, p. 46-47, 1344, març, 16); «pro me et nomine meo ac vite mei a Dominico de Vilanova, habitator de termino dicti loci de l'Almuçara» (ibídem, doc. núm. 111, p. 92, [1345, novembre, 2]).

Vilanova, el racó de [tu rə'ko ðə viʎə'nɔvə]

L'anota Osona (p. 301). Sembla que es refereix al racó *de la Font del Roure*. Entre el segle XVII i el XVIII, *Vilanova* havia estat un cognom a l'Aleixar (*ManAleix.*, núm. 249, p. 39).

Vilaplana¹

V. *Que Puja de V., la carretera.*

Vilaplana² [viʎə'pʎanə]

Era la porta de la plana, per als mussarencs. Hi anaven i en tornaven molt sovint. Algunes famílies, en davallar de la muntanya, s'hi van aposentar. En els últims anys, la secretària de l'Ajuntament de la Mussara residia a Vilaplana, fins que el terme municipal hi va ser fusionat. Eclesiàsticament, també en depenia. Hi ha informació detallada a *Man Vil.*, sobretot al núm. 1, p. 78. La línia de contacte dels dos termes és molt extensa, de cap a 6 km, amb entrants i sortints diversos.

Vimeneres, el barranc de les [tu 'βə'raŋ də təz vinə'merəs]

S'observa metàtesi a la fonètica. Es refereix a l'arbre del vímet. És curt i no gens notable. Darrere el mas de l'Onclet, encarat al clot de l'Aixàviga (terme de Mont-ral). Va des de sota la font d'Estiu fins a un pont de la carretera de Mont-ral, i surt del terme. Perea (p. 337) l'anota com *de les Vimeteres*.

Vimeneres, la font de les [tə 'fɔn də təz vinə'merəs]

Al peu del roure de les Vimeneres, vora el mas de l'Onclet. Mig perduda, però encara llança humitat.

Vimeneres, el roure de les [tu 'rowrə də təz vinə'merəs]

És al nord-est del mas de l'Onclet, vora la carretera de Mont-ral i del límit del terme. També en diuen *del Josepó*, perquè és en terra d'aquest propietari.

vinya

V. *Pieca*.

Vinya, el cingle de la [tu 'siŋgɫə də tə 'viŋjə]

És un replanell, sota les puntes del Mestret. Deixa pas al camí de les Cingles.

Vinya de l'Adrià, la pedra de la, o el còdol de la Vinya de l'Adrià

[tə 'peðrə] o [tu 'koðu] o [tu 'kwaðru] [də tə 'viŋjə də tədri'a] o [dət dri'a]

Entre el mas de l'Adrià i el Maset, a la part alta del camí de les Cingles i tocant-hi, hi havia un forat que acostumava a contenir aigua. Ara, és mig tapat amb pedres.

Vinyes¹

V. **Plana del V*.

Vinyes²

Els Vinyes apareixen a l'avaluació de 1716 amb una tributació mitjana. El 1716, Antònia Vinyes va tenir una filla amb Antoni Masdéu. Això és tot el rastre que el cognom ha deixat en els documents examinats. Però el nom va servir per a designar una plana.

V. t. *infra*.

Vinyes, les [təz 'viŋjəs]

Es refereixen a les que hi havia al mas de Morenet. Ocupaven alguns dels relleixos entre els cingles de la Coma i del Grau del Cirer, i el cap del Frare. La fil-

loxera feu perdre el cultiu. Ara és un botjar. També n'hem sentit dir la *vinya del Morenet*.

Vinyes, la plana del

«la parte del conrreo y garriga denominada Plana del Viñes» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassetas, Reus, any 1883).

Potser es tractava del mateix lloc conegut per *plana de Cal Roig*. També l'hem anotada com a partida de terra: la *Plana del Vinyes*.

Viudes, el mas de les

[tu 'maz ðə təz 'viwðəs]

És la part encarada a llevant de l'edifici del *mas d'en Coll*. Feia d'habitació temporera. Ja era buit d'estadants l'any 1920, perquè Salvador Cavaller i Cors, que hi habitava, es va traslladar al poble. No se l'anomena gaire sovint perquè el que té per veí ha guanyat en popularitat. Quan algú es vol referir a aquell edifici l'anomena per *mas d'en Coll* i no *de les Viudes*.

Viudes, les parades de les

[təs pə'radəz ðə təz 'viwðəs]

Al mas de les Viudes.

Voltes

«Guillem Voltes» (*Fog. 1497*); «Bernat Voltes» (*Fog. 1553*).

Voltes

L'any 1826, *Voltes* era el renom que s'aplicava a Joan Joanpere. Podria ser que tots els llocs coneguts amb aquest nom l'haguessin pres del renom, i no del cognom de segles anteriors.

Voltes, l'avenc del

[tə'veŋ dət 'vɔltəs]

Damunt del cingle de l'Agostenc, a l'extrem sud-oest del terme, pròxim al mas d'en Voltes.

Voltes, la font del

[tə 'fɔn dət 'vɔltəs]

Eixuta, sota la punta del Sec, en un extrem dels plans que es dedicaven a sembradura.

Voltes, els horts del

[tu'zɔrz dət 'vɔltəs]

Són sota una gran desenrocada, al peu de la punta del Sec, cap a l'extrem de ponent del terme.

Voltes, el mas d'en

[tu 'maz ðəŋ 'vɔltəs]

L'edifici, ara ensorrat, era unit amb el del mas d'en Roig. Dels dos, era el que mirava cap al sud.

V. t. *Roig, el mas d'en*.

«estando en su domicilio Mas d'En Voltes» (Testaments, doc. núm. 61, testament de Josep Joanpere Grifoll, any 1917).

Voltes, el prat d'en

[tu 'prad ðəŋ 'vɔltəs]

Es tracta dels prats de la Font de l'Englina.

Voltes, la punta del

[tə 'puntə ðəɫ 'vɔltəs]

Al pla del Puço, al límit occidental del terme, tocant al d'Arbolí.

Vora Casa, la plana

[tə 'pɫanə 'vɔrə 'kazə]

És una parada a sol ixent del mas d'en Grau.

Vora Casa, el tros de

[tu 'trɔz ðə 'vɔrə 'kazə]

Al mas de Vicent.

Xacó, la cingla del

[tə 'siŋɡləɫ tʃə'ko]

Un altre nom de la *cingla del Tost*. *Xacó* és un renom anotat a Arbolí.

Xalet, el

[tu tʃə'ɫet]

Xalet refugi per a excursionistes, propietat del Centre Excursionista de Catalunya (CEC). El va fer edificar Ciriac Bonet, per allà l'any 1926, damunt la punta de les Airasses, i el va regalar al CEC.

«Xancarron», el

[tu tʃəŋkə'ron]

Ens van anomenar aquest renom sense cap indicació de significat ni de destinatari. Només hem trobat que en parli Enric Moreu-Rey; el localitza als Omells i a Conesa, i el classifica entre els presumits i fanfarrons (*Renoms, motius, malnoms i noms de casa*, x, 1d, p. 100).

Xapes, les

«otra parte de conrreo y garriga denominada Chapas» (Sostres, escriptura de repartiment de béns, notari Plácido Bassetas, Reus, any 1883).

La peça de terra en qüestió pertanyia al mas del Sec.

Ximet, la font del [tə 'fɔn dəʎ tʃi'met]

Sota el cingle del Poniol. Arriba a eixugar-se, en èpoques de poca pluja.

Xins, el [tu 'tʃins]

Si ens guiàvem pel DCVB, podríem pensar que el renom s'aplicava a algú que algun cop s'empulava. Però no és segur que fos així.

Xiulet, el [tu tʃiw'ɫet]

No ens van dir ni qui era ni quin significat s'havia de donar al renom.

Xollat

V. *Macià X., el mas d'en.*

Xollat, el mas d'en

«con una casa de campo llamada Mas den Chullat» (RP, vol. 728 —3 de la Mussara—, f. 33, inscripció de l'any 1895).

L'any 1851, consta que el propietari d'aquest mas era Joan Pàmies, que no és segur que fos de la Mussara.

Xot, el [tu 'tʃɔt]

Aquest renom fa pensar en un ocell nocturn o en un anyell. En algun lloc, també s'usa per a indicar algú amb un senderi poc afavorit. No se sap a qui s'aplicava.

Zerella, el torrent de

«discurre por el torrente de Zerella donde alinda con el término de Arbolí» (*Recop. 1667*, f. 191).

No n'hem trobat cap altra referència, ni oral ni documental. Es podria tractar de la rasa de l'Esquerrer. El genèric *torrent* resulta inhabitual; actualment, cap curs d'aigua no és anomenat així en tot el terme.

Apèndixs

I. PARTIDES DE TERRA

Els noms caiguts en desús van precedits d'un asterisc.

**Bosc d'en Cabrer; *Canals, les; *Casalot, el; *Cases, les; *Cingla de Baix, la; *Cingla de les Coves d'en Massa, la; *Cingla del Llebot, la; *Cingle; *Cingle d'en Cotxó, el; *Cingle d'en Marió; Clot del Roure, el; *Clot del Tià; *Còdol Gros; *Coma de na Boronada, la; *Coma d'en Pullés; Comella, la; *Comella de l'Estudiant; Costa del Cau de la Guineu, la; *Coster de l'Estudiant; *Costereta, la; *Cova Bruna; *Cova Ninyola; *Creu de Noguers, la; *Descarregadors, els; *Era de l'Estevenet; Escardons, els; *Estelada; Foradots, els; Fossar, el; *Freginal, el; *Garrigots, els; *Grases, les; *Grau Roig, el; Guixera, la; Mas, el; *Mas del Coll, el; *Mas de la Marina; *Mas d'en Manró; *Mas de Morenet; *Mas de l'Oncllet; *Mas de Peiró; *Motllat, el; *Obac de l'Enclusa, l'; *Parada, la; *Parada del Pou, la; *Parada Radona, la; *Pla, el; *Pla de Darrere l'Església; Pla de la Mata, el; *Pla del Prat; *Plana, la; Plana del Rei, la; *Plana del Vinyes; *Planes, les; *Planeta; *Planot¹; Plans, els; *Poniols; *Poccosme; *Pou de la Neu, el; *Prat, el; *Prat d'en Sord, el; *Racons del Pau, els; *Roquers; Serra d'en Garcia, la; Socarrats, els; Solà del Pepo, el; *Solà de la Pineda, el; *Sorteta, la; *Sorts, les; *Sorts del Prat, les; *Teix, el; Terrers, els; *Tros de l'Era; *Tros del Rafelet.*

II. COGNOMS

Els cognoms trobats com a passatgers pel terme també van precedits d'un asterisc, com si fossin pretèrits. No s'noten els que només surten per part específica d'un topònim.

*Abelló, Agostenc, *Alsamora, *Altamira, *Altés, *Amat, *Balenyà, *Besora, *Bodro, *Bonavida, *Bonet, *Cabrer, *Camafort, *Canut, Cavaller, *Centelles, *Cerdà, *Clariana, *Claver, Corts, *Dolcet, Estivill, *Faver, *Fernàndez, *Ferran, Ferrer, *Figuerola, *Fort, *Gassull, *Gebellí, Guerau, *Huguet, *Isern, Joanpere, *Jofré, *Magraner, *Mariner, *Martí, *Martorell, *Masdéu, *Mestre, *Moster, *Munter, *Nebot, *Noguers, Oliver, *Pàmies, *Pellicer, *Pellissa, *Pons, *Recasens, Rius, Robert, *Roselló, Rosers, *Rovira, *Rufat, *Sanç, *Tost, *Vallverdú, *Vilanova, *Vinyes, *Voltes.*

III. RENOMS

Només els que no formen part d'un topònim.

*Cagagaspes, Caga-senalles, Calabrès, Capgròs, Catúria, Conxera, Diputat dels Espernallacs, *Fumat, Gaspes, *Llebrot, *Militar, *Miloc, Moro, Moro de Foc, Morropartit, Muntanyès, *«Patxango», Pep Ferrer, Pep del Mas del Cisterer, Pep del Pou, Pere de l'Esteve, *Piano, *Piec, Poca-roba, *Riber, *Saragata, Saramandussa, *Ventura, Voltes, *«Xancarron», *Xins, *Xiulet, *Xot.*

IV. POBLACIONS PROPERES

l'Aixàviga, l'Albiol, l'Aleixar, Alforja, Arbolí, Capafonts, la Febró, Gallicant, Mont-ral, Prades, Reus, Vilaplana.

V. INDRETS SINGULARITZATS

Agustí, el salt de l'; Airasses, la punta de les; Bassa, la; Cementiri, el; «Cruce» de la Mussara, el; Església, l'; Febró, els avencs de la; Mirador, el; Mola, la³; Molló, el; Prades, la carretera de; Puigcerver; Reus; Vilaplana.

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA

Títols publicats

- 1 Ramon AMIGÓ, *Siurana de Prades* (1995)
- 2 Cosme AGUILÓ, *La toponímia de la costa de Lluçmajor* (1996)
- 3 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Poboleda* (1998)
- 4 Josep RECASENS, *Blancafort, a partir dels noms passats i presents* (2000)
- 5 Jaume SABATÉ, *Onomàstica del poble i terme de la Vilella Alta* (2000)
- 6 Ramon AMIGÓ i Ramon PERE, *L'Albi i els seus noms* (2001)
- 7 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Colldejou* (2003)
- 8 Dolors CABRÉ i Josep VECIANA, *Onomàstica del terme municipal dels Garidells* (2003)
- 9 Ramon PERE, *Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades* (2004)
- 10 Montserrat CAILÀ i Jean-Paul ESCUDERO, *Història dels noms de Reiners: Les arrels d'un poble del Vallespir* (2005)
- 11 Eugeni PEREA, *Onomàstica de Riudoms* (2006)
- 12 Ramon PERE, *Els noms del Vilosell i el seu terme municipal* (2006)
- 13 Albert TURULL, *La toponímia de les comarques de ponent. Un assaig d'interpretació tipològica* (2007)
- 14 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Duesaigües i el seu terme* (2008)
- 15 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Constantí* (2008)
- 16 Josep MORAN, *Característiques del nom propi: Estudi d'interpretació lingüística* (2009)
- 17 Fèlix BRUGUERA, *Recull de noms d'Osor* (2010)
- 18 Josep M. COLL i Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Pratsdip* (2010)
- 19 Moisès SELFA, *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà* (2010)
- 20 Joan PEYTAVÍ, *Antroponímia, poblament i immigració a la Catalunya moderna: L'exemple dels comtats de Rosselló i Cerdanya (segles XVI-XVIII)* (2010)
- 21 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Porrera* (2011)
- 22 Ramon PERE, *Onomàstica de la Pobla de Cérvoles* (2013)
- 23 Ferran JOVÉ, *Onomàstica del terme municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant* (2013)
- 24 Jean-Paul ESCUDERO i Montserrat CAILÀ, *Els noms de Tellet* (2014)
- 25 Miquel S. JASSANS i Moisès SELFA, *Onomàstica de Valls i els seus agregats de Fontscaldes, Masmulets i Picamoixons* (2015)
- 26 Ramon AMIGÓ, Maria Teresa MUNTANYA i Montserrat SANMARTÍ, *Onomàstica del terme antic de Tamarit de Mar* (2017)
- 27 Sílvia VEA, *Onomàstica de Vinebre* (2017)
- 28 Ramon PERE, *Onomàstica de Vallclara* (2017)
- 29 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* (2019)

